



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.



GÖTEBORGS
UNIVERSITET



LUNDS
UNIVERSITET



UPPSALA
UNIVERSITET



Allmänna Sektionen

Geogr.
Allm.

5v. 320/1956

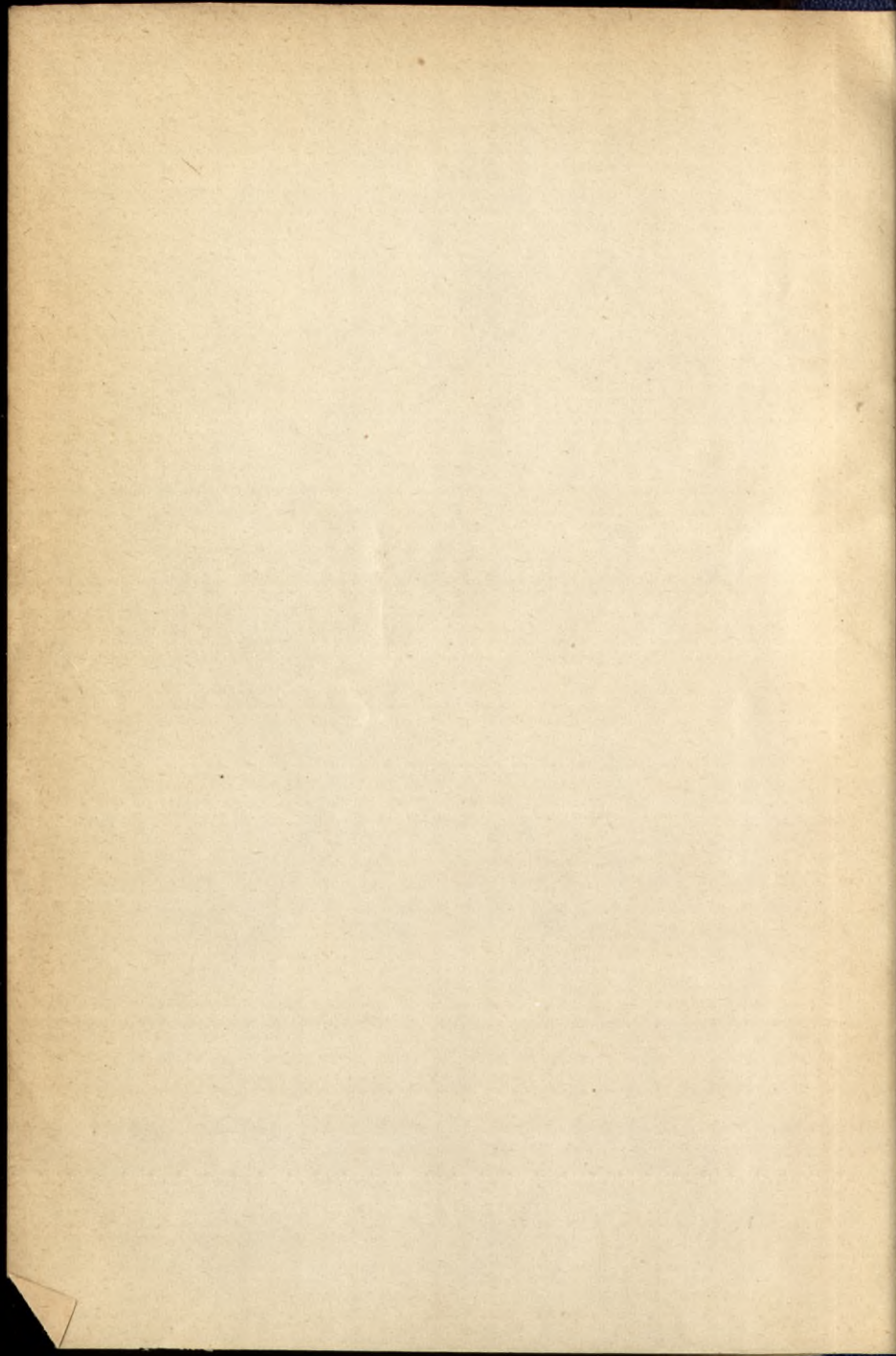
JOHN GROGLES MINNEN

FRAN HAVVEN OCH HAMNARNE

1885



STOCKHOLM
PUBLISHERS



JOHN GROGGS MINNEN

FRÅN HAFVEN OCH HAMNARNE

AF

GEORG von SCHÉELE.



13450

STOCKHOLM,
ULRIK FREDRIKSONS FÖRLAG.

JOHN DROGOS MINNEN

FRAN HAFVEN OCH HALLNADEN

Georg Fredrikson



Stockholm, Ulrik Fredriksons Boktryckeri, 1889.

INNEHÅLL:

Förord.

Reseminnen.

	Sid.
Från Australien.....	4.
Från Nya Seeland	52.
Från Nordamerikas östkust	88.
Från Java	105.

Spridda bilder.

Skeppsbruten	181.
Albatross-fångst	204.
Ön Gough	210.
Ocean-Ghost	221.
En sjöhistoria	232.
I Valparaiso.....	236.
I Iquique.....	243.
En gast	251.
Norr om Skotland	257.
I Pisagua.....	262.
Mahomet Shah.....	372.

	Sid.
Bill Harmer	285.
Den flygande Holländaren	294.
Ett hafsvidunder	302.
Yankee-lif	311.
Kapten Polykarpus Brrr	334.



Förord.

Som författaren till dessa skizzer ej längre hör till de lefvandes antal och denna samling är hans enda literära minnesmärke, torde det vara på sin plats att här anteckna några rader om hans lif och de omständigheter, hvarunder sålunda denna bok kommit till.

Bror Georg Benjamin von Schéele föddes den 7 oktober 1855 vid Yngshyttan i Filipstads bergslag, hvarest hans fader (äldste sonen af bergmästaren F. A. von Schéele) på den tiden var grufegare och jordbrukare. Tidigt faderlös genomgick han fyrklassiga elementarläroverket i Filipstad och sedan ytterligare ett par klasser af Örebro läroverk. Redan under dessa sina skolår visade han den håg för naturstudier, som sedan följde honom genom lifvet. Han utmärkte sig sålunda såsom botanist och samlade ett ganska ansenligt herbarium. Men den liflige gossens lynne stämde ej väl öfverens med de enformiga och torra skollexorna, utan tidigt längtade han till ett friare och friskare lif. Som så många andra hans jemnåriga trodde han sig skola finna

denna frihet och glädje i sjömannens yrke. Man sökte betaga honom denna pojkmantik, men förgäfvos. Och efter att ha konfirmerats fick han följa sin håg.

Ännu ej fyllda sexton år mönstrade han sålunda sommaren 1871 såsom yngste jungman på ett Geflefartyg, destineradt för en långresa på Australien och Amerika. Verkligheten visade sig då för honom snart såsom helt annorlunda, än hans fantasi målat den. När han efter tre år för första gången åter kom hem, hade han nogsammt lärt känna sjömannens lif såsom både hårdt och enformigt och skulle säkerligen gerna bytt det mot något yrke på land, om utan svårighet tillträde till sådant yppat sig. Men tre år under ynglingens viktigaste utvecklingsår kunde ej lätt ersättas, om han skulle återvända till boken; och för öfrigt äro ju för den medellöse ej heller på land framtidsutsigterna så lockande i våra dagar. Utan allvarligare tvekan fortsatte han därför på den inslagna banan, för hvilken hans friska lynne och hurtiga mod ju ock gjorde honom mera egnad än de fleste. Så arbetade han sig småningom fram inom sitt kärftva yrke. Tvänne vintrar var han hemma och genomgick navigationsskolan i Gefle och befordrades sedan till andre styrman och efter ytterligare några år till förste styrman. Flera resor seglade han såsom sådan. Vintern 1885—86 låg han hemma under väntan på att möjligen erhålla någon bättre plats. Helst hade han, för att bryta oceanresornas enformighet och ödslighet på ett segelfartyg, velat få anställning å någon ångbåt. Men när det rederi, i hvars tjänst han allt från början seglat, den ansedda firman P. C. Rettig & C:o i Gefle, nu erbjöd honom kaptensplats på barken »Orient» emottog han med glädje denna befordran. Och vid midsommartiden 1886 kommenderade

han under de bästa förhoppningar ankarets lyftande för en ny långresa.

Hans fartyg var äfven denna gång destineradt till Australien, men sjelf blef det honom ej beskärdt att dit framkomma. En mörk oktober natt hade »Orient» att utstå en svår storm. Sedan han förmanat de vakt-hafvande att akta sig för sjöarne och låtit rorsman surra sig vid ratten, sade kaptenen godnatt och gick ned i kajutan. Men han hade ej ro der nere, utan kom strax åter upp på akterdäck. En skyhög våg spolade öfver fartyget, och plötsligt löd från rorsman det hem-ska ropet: — Kapten har gått öfver bord!

Så slutade Georg von Schéele den 6 oktober 1886 sin bana ännu ej 31 år fyllda. Han hade pröfvat det hårda lifvet i skansen och rycktes just bort, när han knapt fått pröfva de bättre vilkor, som tillkomma den sjelfständige befälhafvaren.

Under de år, som han emellertid såsom styrman tillhörde befälet, hade han på de långa, ensliga resorna, då endast haf och himmel synas och hvarje dag kräfver ett och samma, blott mer eller mindre ansträngande manövreringsarbete, sökt sin förströelse i tvänne syssel-sättningar, i hvilka han nog så småningom också började se ett stycke lifsuppgift. Den ena af dessa var samlandet af naturalier. Under flera år egnade han sålunda en betydlig del af den tid, han fritt kunde disponera om bord, åt insamlandet af fiskar, snäckor, lägre hafsdjur o. d., som han sedan konserverade och öfverlemnade till Upsala universitets naturhistoriska museum. Dessa samlingar ansågos af sakkunnige ega stort värde och förskaffade den idoge och skicklige sam-laren den kungliga guldmedaljen: »*Illis quorum meruere labores*».

Af den andra bisysselsättningen äro följande skizzer frukten. De publicerades ursprungligen såsom korrespondensartiklar. Och deras författare hindrades blott af döden att sjelf utgifva dem i bokform.

Då han ej blef i tillfälle till den omarbetning och komplettering af dem, som han ämnat företaga, utgifvas dessa enkla bilder ur minnet och fantasien nu af den bortgångnes bröder i oförändradt skick; — under förhoppning att den omedelbarhet och friskhet, de sålunda fått bibehålla, skola inför den välvillige läsaren ursäktade de literära ofullkomligheter, som helt naturligt kommit att vidlåda tillfällighetsalstren, skrifna i kajuthytten och närmast blott afsedda för den efemära tillvaron i en tidnings spalter.

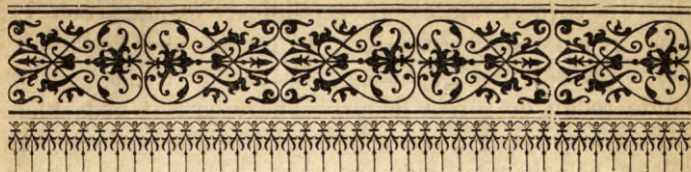
Stockholm i juli 1889.

Fr. o. Chr. v. S—e.



RESEMINNEN.

RECEIVED



Från Australien.

I.

Landkrabbor till sjös. — Hästgraderne och spanska mÄrrarne. —
Lustresa till Australien.

*We are antward bound
For Melbourne town
Good bye, fare you well! Good bye, fare you well!
And we will sail
The world around
Hurrah my boys! Hurrah my boys!*

Aderton grofva sjömansstrupar instämde i ankar-
sången. — Klipp! klipp! — klipp! klipp! — Pall för
pall gick brädspelet rundt. — Klipp! klipp! — Tum för
tum slirade ankarkettingarne in genom klysen, och allt
fÄrre blefvo lÄnkarne, som Ännu hÖllo skeppet »Rex
Sveciæ» fast vid svensk botten. Motvilligt reste sig an-
karne ur leran och slÄppte sina jernfasta tag. ÅngbÄ-
tarne för bogen bogserade, och ut skred skeppet genom
vÄlkÄnda klippor och skÄr. Tre gÄnger sÄnktes flaggan
till afsked från hemorten; seglen lossgjordes, skotades
och sträcktes; bogserkabeln halades in, lotsen lemnade
oss och fartyget stÄfvade sydvart för att genom storm
och stiltje, regn och solsken, heta vindar och iskall
blÄst, bana sig vÄg till Australien.

Vi voro i slutet af september månad, och vår resa ned genom Östersjön var liksom alla höstresor i dessa trakter regnig, blåsig och ruskig, hvilket förhållande redan de första dagarne obarmhertigt nedsablade våra arma nybegynnars bedrägliga illusioner om »det friska och härliga sjömanslivet». Der hade vi t. ex. en ung hufvudstadsbo, hvilken brukat segla med sin pappas lustkutter på Stockholms ström, och som vardt mycket förvånad, då han blef satt att skrubba och spola däck, skura messing och mera dylikt, i stället för att, såsom han väntat sig, och såsom han gjort på sin pappas kutter, sitta på halfdäck, med pipan i mun och hålla i bomskotet.

Då vi lågo inom synvidden af Christiansö fyrar, fingo vi en styf blåsare från sydvest och blefvo en natt uttörnade alla man att berga segel. Ut på däck tumlade frivakten. Der halades och drogs, sjöngs och svors. Men stockholmarens syntes icke till.

— Hvar är Berg?

— Är du der, Berg?

— Berg!

Men ingen Berg syntes till.

(Styrmannen i skansdörren:) — Berg!!

— Styrman!

— Är du sjuk?

— Nej, styrman, men jag kan inte gå ut på däck.

Jag har inga torra strumpor.

— Ut på däck och det genast!

— Men då jag var hemma, tilläts jag aldrig gå med våta str...

— Inga men. Ut på däck!

— Jag är säker på att jag får sn...

— Ut!

Och ut måste Berg, ehuru han tyckte det var all-

deles oresonligt, liksom han också tyckte det vara mycket dumt ordnadt, att pojkarne måste gå till väders, då det var fråga om att beslå seglen. Det kunde ju matroserna göra, menade han, de som voro gamla och vana.

Allt efter som vi närmade oss Öresund, blef Berg allt mer och mer styf i sitt ena ben.

— Hur är det fatt med dig? — Har du fått spatten i benet? — frågade Tom, en lättmatros, som redan de första dagarne visade sig vara en riktig spjufver.

— Jag vet inte, — svarade Berg, — men det gör så ondt i knäet.

— Kanske har du slagit det mot patentankaret. Det är mycket farligt att slå knän mot patentankare. Jag känner en som först slog knät mot ett patentankare och sedan dog i gula febern.

— Jaså — jaha — jaa — det kan nog vara möjligt. — Jag slog mig häromdagen.

Derpå gick han till kaptenen och berättade huru som han hade slagit sig mot patentankaret och derigenom råkat ut för ledvatten.

— Ja, min kära gosse, hvad skola vi göra vid det?

— Jo, skulle det inte gå an att telegrafera att en doktor möter oss i Sundet?

— Ja, det vore verkligen ett knep, som inte vore så galet. — Jag skall skriva telegrammet så får du lemna af det.

Som benet blef allt omöjligare och omöjligare att röra, tilläts vår käre Berg att i sällskap med sin klädsäck och sjökista praktisera sig ned i Öresundslotsens båt för att landvägen återvända till sina fäders stad och till sin pappas lustkutter, der han i ro kunde meditera öfver fåfängligheten af att söka fikon på tistlar. Tom fann sig tvungen tillropa honom en varning för att böja

knäet allt för häftigt — ledvattnet kunde så lätt öfvergå till tandfistel, och han hade sett en person på hvilken de måst amputera hela hufvudet blott för en tandfistels skull. Lotsbåten försvann omsider ur sigte, och Berg med den, men ännu hade vi ett par dyrbara personligheter kvar uti tvänne bröder, bördiga från mellersta Sverige. Dessa, som hade studerat Marryats och Trolles sjöromaner och kunde dem på sina fem fingrar, hade de allra briljantaste föreställningar om sjömanslivet och Tom, hvilken uppriktigt sörjt förlusten af Berg, fann snart ut hvilka tacksamma subjekter för hans gyckel dessa bröder voro.

Andra dagen vi voro till sjös fingo vi, strax före frukost, se Tom, hvilken då hade frivakt, komma ut ur skansen i sällskap med de två bröderna, med hvilka han förnöjd gick arm i arm. Tom, klädd som vanligt i sin tjäriga, beckiga blus, dito segelduksbyxor och sneda stöflar, sneglade komiskt på sina båda följeslagare, hvilka voro utstyrda i genuina teater-sjömans-kostymer, d. v. s. i röda skjortor och hvita byxor, hvita strumpor och låga skor samt blanklädershattar med fladdrande band.

— Se, — sade Tom, — hvad jag hittat derinne. Jag kan undra hvar vi skola sätta de här tingestarne, så att de ej förderivas. Framförallt måste de aktas för väta och stötar och alltid hållas med rätsidan upp.

Och då Tom omsider fick veta, att dessa bröder hade sju älskvärda systrar, kallade han dem sina svågrar, stödde armbågarne mot knäna, begrof sina barlastskyffellika händer i det hampfärgade håret och svor, att hans största bekymmer var, huru han skulle kunna lyckliggöra alla sju med sin hand.

Vår tids monarker komma ofta ut för vidriga vindar och så gick det äfven med »Rex Sveciæ» i de norska farvattnen. Då vi ändtligen lemnade »de norska

fjällen» ur sigte, drogo vi en suck af lättnad, satte vår kurs norr om Skottland och sigtade inom kort Orkneyöarnes svarta, karga skär. Följde så Hebridernas kust efter och togo vår sista europeiska pejling af ön »Seven hunters»; styrde sedan sydvart och närmade oss med hvarje dag det tropiska farvattnet. Men innan vi nådde passadvindarnes af alla sjömän efterlängtrade regioner, hade vi att göra med ett par-morska stormar på de så kallade »hästgraderne». Så kallas nämligen den del af spanska sjön, som är belägen mellan latituderna 43 och 47. Denna trakt, bekant för sina våldsamma stormar och sin ohyggligt upprörda sjö, utgör den farligaste delen af resan för de skepp, hvilka, lastade med hästar, trada mellan Europa och Vestindien, i det att kreaturen, af fartygets häftiga rörelser genomskakade och utmatade, dö i mängd och måste hyfvas öfver bord. Deraf namnet »hästgrader». Kanske samma förhållande är orsaken till att Spanska sjöns väldiga sjöar allmänt äro kända under vedernamnet »Spanska mÄrrarne».

Lemnom nu »Rex Sveciæ» att med bottenrefvade märsegel och svigtade storm-stag-segel rida dessa vilda skummande bestar och låtom oss »en passant» egna några ord åt olikheten i nutidens och den förflutna tidens kommunikationer, en olikhet som med hvarje år framstår allt mera markerad.

Ännu för ett par årtionden sedan ansågs en resa till Australien vara en utomordentligt lång färd och troligen finnas, ännu den dag som nu är, de som hysa samma åsigt. De senare årens stora framsteg i kommunikationernas utveckling har likväl, så att säga, betydligt förminskat afståndet mellan Europa och Australien. De förr såsom synnerligen bekväma och snabbgående ansedda engelska passagerarfartygen öfvergifvas nu allt mer och mer, och i deras ställe träda de

väldiga oceanångarne, hvilka genom att tillgodogöra sig Suezkanalen göra resan på mindre än halfva den tid, som segelskeppen måste beräkna. Franska ångbåtslinien och de båda engelska ångbåtslinierna Peninsular & Oriental-linie och Orient-linie, täfä att genom sina båtars egenskaper tillvälla sig största anseendet. Lika kolossala och storartade som dessa flytande öar äro, lika sirliga, beqväma och väl arbetade äro de i minsta detalj. Deras salonger äro i prakt, i elegans, i smak furstesalars jemnlkar; deras komfort skulle icke ens en orientalisk pascha hafva något att anmärka mot; en indisk nabob skulle ej draga i betänkande att godkänna bordets läckerheter, och en sjöresas så mycket omordade besvärligheter äro här reducerade till ett sådant minimum, att de icke i allra minsta mån böra kunna inverka störande på en aldrig så superlativt delikat fruntimmerskonstitution vare sig nitton- eller nittioårig.

Dessa ångare äro bestar på 3 à 4,000 registertons och framdrivas med femtonhundra hästkrafters maskiner till en fart af aderton engelska mil i timmen. Peninsular & Oriental-linien, i dagligt tal kallad P & O-linien, är af guvernementet employerad att mot den nätta summan af circa 40,000 pund sterling befordra posten mellan England, Indien och Australien. Följaktligen äro denna linies båtar nödsakade att både på ut- och hem-resan anlöpa hamnen Point de Galle på Ceylon, hvarigenom Orient-liniens båtar vanligen göra resorna sju dygn snabbare. För turister, för hvilka tiden ej är så synnerligen dyrbar, bör likväl den linie hvars båtar anlöpa Ceylon vara den fördelaktigaste, ithy att den routen lemnar tillfället öppet att bese äfven denna del af jorden. Biljetter säljas nemligen icke allenast för resa till Australien direkt med en och samma båt, utan äfven sådana, som tillåta passagerarne qvardröja en

längre eller kortare tid i Egypten, i Indien eller hvarhelst båten anlöper, och sedan åter fortsätta resan med en annan af samma linies båtar hvilket arrangement för passagerarne är synnerligt fördelaktigt, helst som hvarje linies båtar anlända i en oafbruten kedja med fjorton dagars mellantider, så afdelade att hvarje vecka en oceanbåt anländer, hvarannan Orient-liniens, hvarannan P & O-liniens, alla medförande post och passage-rare. Men icke allenast den åtgärden har vidtagits att göra Australia-resorna attractiva för turister, utan re-turbiljetter till ansenligt nedsatta priser finnas äfven att tillgå och lemna dessa turister rättighet att qvardröja i Australien ända till tre månaders tid; och än vidare, genom gjord öfverenskommelse med den så kallade Öfver-land-linien kan hemresan göras öfver Nya Zeeland, San Fransisco och New-York. Det lider intet tvifvel att turistströmmen snart skall öfvergifva sina gamla älsklingsplatser i södra Europa, der den nu gått och rotat i alla vinklar och vrår, snart sagdt allt sedan syndafloden, och i stället vända sig till Australien för att der se, huru bland främmande scenerier på några få år såsom genom ett trollslag uppväxt ett rikt och idogt samhälle i besittning af all nutidens civilisation. För svensken är der mycket att beakta och då han en gång sett det friska, hurtiga lifvet i dessa kolonier och det framåtskridande, som företagsamheten alstrar, skall han med förundran tänka på sitt eget land och dess kalkborgaraktiga förhållanden. Sådana tankar måste ovilkorligen uppträda — äfven den mest partiska patriotism kan ej undertrycka dem.

Ehuru en Australia-resa med någon af ofvan-nämde ångare är relativt billig, då man tager i betraktande den ansenliga vägsträckan och båtarnes ypperliga beskaffenhet, är den dock i och för sig sjelf temligen

dyrbar, uppgående såsom den gör till sexton, trettio eller åttio pund sterling för enkel tur mellan Europa och Australien. Den för hvilken tid ej är guld, har därför en ekonomisk fördel att göra resan med ett segelfartyg, många sådana finnas som verkligen äro utomordentligt väl och beqvämt utrustade. Och i sanning, en resa till Australien är äfven med ett segelskepp, i allra flesta fall, en tur så angenäm, att ledsnad vid dess långvarighet sällan inträffar. Detta gäller naturligtvis passagevararne och deras förhållanden, ty för oss sjömän är en sådan resa nätt opp precis lika långträdig och själsmördande, som alla andra sjöresor. Få, högst få sjömän äro så lyckliga och egendomligt inrättade att de icke hysa vedervilja mot sjön, och det torde vara temligen klart, att en normal menniska har befogenhet att finna lifvet i viss mån trivialt och intresselöst, då tiotal af år efter tiotal tillbringas mellan himmel och haf, tiden framkrälände monotont och spårlöst såsom skeppet hvars kokande kölvatten på några minuter fullkomligt är utjemnat.

II.

Skepp i månen. — Madeiras historia. — En nedgräfd skatt. —
 Turturdufvor till hafs. — Jordens vackraste berg. —
 Sandvindarne. — En ö i skogarne. —
 På utkiken.

Det var ungefär fyra glas på första nattvakten, den der ock *plattfoten* kallas.

Jag hade just pejlat ön Porto Santos nordligaste udde i V. S. V. $\frac{3}{4}$ V. och reflekterade öfver hvad de

der Madeirasöarne ändock äro för ena lyckliga öar, som af den gode Guden blifvit välsignade med så mycket vin och så litet vatten. Bäst jag stod och tänkte på, hurusom på dessa öar veritabel sherry fabriceras af de sämsta vinsorterna genom den enkla processen att i fatet kastas ett par gamla stöflar och låta dem ligga der och »dra» sin behöriga tid, hörde jag Tom, som stod till rors, utbrista: — Det var fan!

— Hvar va' han? — frågade jag genast, nyfiken att omsider få se denna celebra personlighet. Tom nickade med hufvudet bort till månen, som just nu antrade öfver horisonten. Och den såg verkligen metafysisk ut. Höljd af svarta fläckar och streck, syntes den trasig och sargad, men fenomenet förklarade sig sjelft då skifvan till hälften nått öfver vattnet, ty då voro alla de svarta lapparne förenade till en figur, som med skarpa kanter aftecknade sig mot månen, och på ett så väl afpassadt afstånd, att de mot månskifvan bildade en fullkomlig proportionell och sirlig liten silhuett. Endast några få minuter varade detta skådespel. Månen fortsatte att äntra till väders. Silhuettens skrof försvann i mörkret nedanför månkanten och gradvis följde topparne efter tills äfven bofvenbramseglen försvunnit och månen, trind och blank och skinande som en silfverslant i en negerhand, singlar upp på firmamentet för att titta in genom rutor, blicka ned på poliskonstaplars qval, lyssna till hundars gläfs och guvernanters suckar och andra maktpåliggande embeten, som, enligt naturens lagar och människors påståenden, honom åligger. Mörkare och tydligare än förut aftecknade sig nu Porto Santo, och långt bort i fjerran syntes äfven de dunkla konturerna af Madeira om hvilka det ej är värdt att säga något, ty årligen utgifvas famösa resebeskrifningar till ett oroande antal och i en

aldrig trytande serie af den skara gallopperande lungotskandidater, som besöka denna oas på vår för oss människor så helsoförstörande planet. Skulle händelsevis någon finnas, som ej hört denna ös paradisartade klimat omtalas, så vill jag blott nämna hvad en irländsk läkare yttrat, nämligen att det helsosammaste klimat »i hela Europa» torde vara Madeiras och Nordafrikas. Vare detta nog sagdt om klimatet, hvilket utom nämnda helsosökande sjuklingar medför den yppersta vegetation.

Verkliga historien om denna ös upptäckande är insvept i ett romantiskt dunkel, och jag är lycklig nog att kunna säga, det en mycket romantisk legend anses vara öfverensstämmande med verkliga förhållandet.

År 1344 eller något liknande årtal fans nemligen någonstädes ett älskande par, Robert Machim och Anna D'Arfet, hvilka måste fly undan den unga damens släkttingars vrede. De närmare omständigheterna känner jag ej, men det är att förmoda det de voro utomordentligt rörande. Emellertid styrde det unga paret kosan mot »la belle France», men förhållandet att kärleken är blind var väl orsaken till att de togo kapitalt miste på kursen och alls icke nådde franska kusten, utan drefvo vind för våg långt bort till sjös, tills de, troligen efter många ofantligt rörande lidanden, slutligen landade på den dittills okända och obebodda ön Madeira, hvarest de qvarblefvo och omsider dogo. Efter en tid vardt ön åter utan bebyggare och förblef så tills Porto Santo i början af 1400-talet upptäcktes af spanjorer, hvilka voro stadda på upptäcktsresor längs den afrikanska kusten. Denna nämnda ö befolkades då och som nybyggarna sågo ett mörkt moln ständigt lägradt i S. W., rodde de omsider åt det hållet och funno det förmenta molnet vara en härlig och skogbeväxt ö, den de därför gåfvo namnet »Madeira». De funno på ön spår af forna be-

byggare och bland annat äfven ett träkors, hvilket ännu i dag visas i den lilla staden Machicos kyrka, och som säges vara det, som prydde Robert Machims och Anna D'Arfelts graf.

»Rex Sveciæ» skred fram med jemn fart. Några timmar förflöto och vi passerade de återstående öarne af gruppen Madeiras, de s. k. Desertas, tre låga, klip-piga holmar, ofruktbara och sterila såsom deras namn angifver. Vår kurs var sedan nästan rätt syd, hvilket förde oss längs afrikanska kusten, ehuru på ett anse-nligt afstånd derifrån och något till sidan af Salvage-öarne, som i allmänhet helst undvikas af seglare, ity att deras låglända byggnad och lömskt utskjutande ref göra deras grannskap farligt, isynnerhet nattetid. Dessa öar med sin magra natur, som knappt lemna den fat-tiga befolkningen livvets yttersta nödortft, voro dock en gång ryktbara och föremål för mycket intresse. Det berättas att år 1804 ett spanskt skepp var på väg till moderlandet från en af de spanska besittningarne i Sydamerika, och innehade det bland annan dyrbar last äfven två millioner dollars förvarade i kistor. Då skep-pet var i närheten af några öar, hvilkas beskrifning och läge närmast öfverensstämmer med Salvageöarne, gjorde besättningen myteri, mördade kaptenen och förde rofvet i land på en af öarne, der de nedgräfdde det i den hvita sanden ofvan flodvattensmärket. Vansinniga i sin girighet mördade de nu hvarandra tills endast ett par af missfostren återstodo. Jagade af hungerns de-mon måste dessa omsider söka sin enda räddning uti att på en flotte af strandvrak låta sig af strömmen föras ut på hafvet i hopp att der påträffa någon seg-lare. Detta hopp förverkligades, och en engelsk sjö-man, som af skurkarne blifvit invigd i hemligheten om skatten, underrättade derom engelska myndigheterna,

hvilket hade till följd att rear-admiral Hercules Robinson år 1813 afsändes med britiska örlogsskeppet Prometheus för att genomleta ön Stora-Piton (en af Salvage-öarne), hvilken ansågs vara den på hvilken skatten, beviset för brottet, borde vara att finna. Ehuru hela ön nära nog vändes upp och ned, lyckades man likväl ej att finna skatten, oaktadt intet skäl finnes, hvarpå man kan grunda ett tvifvel på historiens sanningsenlighet, och — ännu i dag som är ligger skatten oupptäckt och ostörd på sitt hemliga gömställe!

Afståndet mellan Madeira och Kanarie-öarne tillryggalades med jemn fart för fulla segel och god vind. De enda seglare vi sågo voro några stackars vinddrifna luftseglare från Afrika, sådana man ej sällan ser, äfven på otroligt afstånd från land. Jag menar de utmattade landfoglar, som sjömännen så ofta se långt ute på oceanen, i fartygets rigg sökande en rastplats der de kunna ruska sina våta vingar och finna en fristad undan deras förföljare, måsarne och tärnorna. Man träffar dessa vinddrifna af flera slag, både stora och små; de svärma ängsligt kring skeppet några dagar utan hvila, utan rast och gifva sig ej tid att äta de korn man kastar dem. Deras vingar blifva allt svagare och svagare, deras flygt allt mera osäker och till sist falla de döda ned på däck. De enda bland vinddrifna fåglar, som låta sig omhuldade och räddas, äro turturdufvor, och sådana lyckades det oss berga, en dag en hona och en vecka derefter en hane. Dessa båda blefvo så tama att de sedan aldrig under hela resan lemnade skeppet, ehuru de alltid hade sin frihet och ofta flögo vida omkring. Alltid återvände de till fartyget och misstogo sig aldrig, fast vi ofta voro två, tre eller flera skepp i sällskap. En dag då det blåste en frisk bris, gjorde hanen några slag omkring fartyget, men seglade allt

för tätt till lä om skeppet, hvilket hade till följd att luftströmmen som framrusade under storseglet slog honom ned i vattnet, hvarifrån han förgäfvets sökte höja sig. Honan, som såg sin makes nöd, höjde sig genast från sin plats och sällade sig till den massa stormsvalar, som intresserade fladdrade omkring den nödställda dufvan, den vi alla ansågo förlorad. Men slumpen gjorde, att då det kokande och hvirflande kölvattnet mötte en våg, slog denna upp en fräsande och brytande kam, och då dufvan befann sig just på denna, fick han luft under vingarne och lyckades höja sig öfver vattnet. Honan återvände genast kortaste vägen till fartyget, men hanen, vis af skadan, höjde sig allt högre och högre tills han befann sig högt öfver fartygets toppar. Der dröjde han några ögonblick, likasom för att beräkna skeppets framfart, hvarpå han blixtnabbt och nästan lodrätt slog ned på hyttaket, der det lilla dufhuset stod. Efter den lexan dröjde det mången god dag, innan han gjorde någon utflykt.

Två och ett halft dygn hade endast förflutit sedan vi lemnade Madeira ur sigte, till dess vi voro vid Kanarieöarne. Som vi, ovanligt nog i närheten af denna ögrupp, påträffade klar, mistfri luft, sattes vår kurs mellan Palma och Teneriffa, af hvilka tvänne vackra öar den senare troligen är det mest anslående och stortartade monument, som naturen på jorden upprest. Visserligen höjer sig Chimborazo 22,000 fot öfver hafvet och Himalayas Devalgiri eger den ännu ofantligare höjden af 27,000 fot, medan Teneriffa bär sin högsta topp, Pico de Teyde endast 12,176 fot öfver vattnet, men den senare, resande sig som den gör omedelbart ur hafvet, är dock det oaktadt en för ögat mäktigare anblick. Utsigten från toppen säges vara utomordentligt storartad. Hela Kanariegruppen med sina stäckta kratrar

synes såsom på en karta utbredd på hafvets väldiga duk. Toppar och höjder glittra och skimra i skiftande färger allt efter solens förändrade ställning och det säges att vid särdeles gynsam väderlek skall man kunna i det aflägsna fjerran urskilja icke allenast den afrikanska kusten utan äfven Madeira. Sjelfva Teneriffa synes i sin helhet under ens fötter, ty den utgör en regulier basaltpyramid, hvars topp är en ännu ej fullkomligt slocknad krater, från hvilken en lätt rök ständigt uppstiger och hvilkens närhet är öfversållad af fint kristalliseradt svafvel. Teneriffa liksom de flesta af Kanarieöarne är en härlig och fruktbar ö med ett helsoamt klimat. Redan de gamle visste att berätta om dessa sköna öar, dem de kallade »de lyckligas öar.» Juba den andre, Mauritaniernas konung, har beskrifvit dem och Plinius upptecknade denna beskrifning. År 1334 gjorde en kastiliansk prins försök att eröfra dem, men blef bortjagad af urinnebyggarne, de tappra Guanches. I början af 1400-talet begaf sig Jean de Betencourt, en baron af Normandie, åter ut på en eröfringsexpedition för kastilianske konungens räkning. Han landade på den nordligaste ön, den han kallade Allegranza. Derefter begaf han sig till den lilla sterila Graciosa, hvarest han qvarblef några dagar och uttänkte det snygga beslutet att taga den närliggande bebodda ön Lanzarote i besittning. Dit anländ mottogs han af Guardarfia, guanchernas konung, med samma gästfrihet som Cortez fann i Montezumas palats. Och storsinnadt som Cortez handlade, så storsinnadt handlade också de Betencourt. »Herdekonungen», säger Humboldt, »som icke hade annan rikedom än sina getter, föll, liksom Mexikos herskare, ett offer för fegt förräderi!»

Under de få dagar som åtgingo att tillryggalägga vägen mellan Kanarieöarne och Cap Verdes-öarne, till-

drog sig intet värdt att omnämna, om icke det att vi då hade tillfälle att iakttaga ett par af de i dessa trakter ej sällan förekommande sandvindarne. Vi funno så väl alla seglen som också sjelfva däckets hafva antagit en egendomlig färgton genom ett ytterst fint rödbrunt dam, hvilket också gjorde att hela luften föreföll disig och dimmig och detta ehuru vi voro på ett afstånd af öfver 300 mil från något land. Olika meningar hafva varit rådande angående detta röda dams egentliga natur och härkomst. De flesta antaga det vara de sista lemningarne af de ofantliga sandmoln, som ökenstormarne uppjaga ur Stora Sahara, och detta dess mer som dess färg öfverensstämmer med ökensandens och dess förekomst alltid är samtidig med vindar mellan N. O. och S. O. Det har också bevisats, att medan den gröfre delen af dammet är verklig fin sand, är deremot den finare förtorkade infusorier af flera slag, nästan alla sådana som förekomma i Senegals söta vattendrag. Ett par arter äro dock icke igenkända såsom afrikanska utan såsom sydamerikanska, men det anses dock säkert att dammets hemort är Afrika, ty ju närmare kusten man är, ju tjockare finner man sandmolnen, och de infinna sig alltid med harmattan eller landvinden. Egendomligt är att detta röda dam iakttagits af sjöfarande på det ofantliga afståndet af 1100 mil. Det säges ibland förekomma så intensivt att ej allenast skeppet inom kort öfverhöljes dermed, utan äfven vattnet färgas deraf, så att skeppets väg på lång distans kan urskiljas genom vattnets renare färg.

Vi sigtade Sanct Antonio, hvilken ö liksom de öfriga af Cap-Verdesgruppen nästan alltid är insvept i dimma och moln. Den som för första gången närmar sig Sanct Antonio, förvånas helt visst då han först

varseblifver den, icke såsom han väntar sig uppdykande vid horisonten, utan framträdande såsom en blå skarpkantad sky högt, högt öfver molnen, medan han vid horisonten ej upptäcker något land förrän han kommer på helt nära afstånd. Vid angörande af sådana höga öar eller kuster behöfves det mera omdöme och ett öfvadt öga än ett skarpt, långseende öga, ty medan den skarpt seende visserligen tydligt och ofelbart urskiljer hvarje linie och olika färgskiftning, men ej förstår bedöma huruvida det han ser är land eller molnbankar är en enda skarp linie tillräcklig för det öfvade ögat att skilja landet från luften. En god utkik måste hafva god omdömesförmåga, och fyra af hans sinnen måste vara i verksamhet. Hans syn naturligtvis först och främst; hans hörsel såväl i dimma som vid närmande till bränningar eller sjelfljudande bojar nattetid. Hans lukt tjänar honom ofta vid närmande till land, ty den som månadtals vant sig vid den rena, luktlösa hafsluften känner ofelbart lukten af land, långt innan detta synes. Känseln tages strängt i anspråk i isfyllda farvatten, der en hastig temperaturförändring säkert angifver riktningen i hvilken man har att vänta sig se isen. En gång var jag på ett skepp, då vi seglade för half vind och med brinnande fart i en kolsvart natt, dubbelt mörk genom de brytande sjöarnes fosforescens, som bländade och förvillade ögat. På utkiken var en man med skarpa ögon, sådana ögon som urskilja de olika seglen på ett skepp, då det för en vanlig människa synes i fjerran såsom en fluga vid horisonten. Denne säkre utkik märkte intet, men min uppmärksamhet fästes vid en sjö, som ständigt syntes bryta och lysa på samma plats nästan rätt förut. I det ogenomträngliga mörkret kunde jag ej upptäcka något vidare, men jag antog att den ständigt och allt

skarpare lysande sjön måste vara den brusande vattenmassan framför bogen af ett fartyg som närmade sig med stor hastighet, och vi hade knappast skyndsamt hunnit ändra vår kurs, då ett stort skepp spöklikt dök fram ur mörkret, dånande och fräsande passerade rätt framför vår bog och inom mindre än tre fjerdedels minut återigen var försvunnet i det lömska mörkret.

III.

Sydhafsstämning. — Kistförnøjelse. — Åter nojs med landkrabbor. — Spökgrund. — Neptunus och rakningen. — Passerandet af solen.

Nordostpassadens jemna, behagliga vind fylde »Rex Sveciæ's» utbredda dukar, hvars väldiga area fördubblades af läseglens massa. De ljumma, månljusa och stjärnklara nätterna täflade i angenämhet med de varma, men dock friska och solljusa dagarne. Den rena helsosamma hafsluften gaf lifvet dubbelt behag. Muntert dansade flygfiskarne upp ur vattnet, glittrande och skimrande under sin luftiga lustfärd och försvunno åter i sitt djupblåa våghem, en och annan individ likväl förirrande sig in på skeppets däck, der de likt stekta sparfvar flögo i munnen på de allt annat än kostföraktande sjömännen.

Matroserna öfvergäfvö den qualmiga skansen och flyttade ut till sina sommarnöjen, hängmattorna, dem de uppspände här och der, under båtar och bråtar, mellan stag och barduner. Kistförnøjelsernas gyllene tid var inne. Ty mäktiga, veritabel kistförnøjelse kan endast företagas i en N.O.-passad. Kistförnøjelsen är

sjömannens midsommarfest. Då han lemnat söderns eller nordens kalla och fuktiga trakter bakom sig och närmar sig eqvatorn måste han vädra och torka sina möglade klädespersedlar i den nu torra luften. Kistorna och klädsäckarne halas därför ut på däck, der linor uppspännas kryss och tvärs. Plagg efter plagg, sak efter sak upptages, utbreddes, vändes, kölhalas, upphänges och beundras. Kistförnöjelsen är i gång. Alla småsaker genomletas, ett fullständigt inventarium hålles, och då sjöbussen omsider fått en noggrann idé om sin timliga rikedom, tar han sig en »pipa rök» och sätter sig på relingen för att i fyra runda timmar njuta af anblicken af sina brokiga egodelar. Noggrant som en krutlast stufvas de sedan åter ned, hvarvid åtskilliga försigtighetsmått äro af nöden såsom t. ex. att *söndags-eftermiddag-gå-i-land-kläderna* skulle få så skarpt markerade veck som möjligt.

En dag då det var allmän kistförnöjelse der förut och hela fördäcket var belamradt med kistor, klädlinor och sjöfolk, fick jag till min förundran se huru Tom, midt i all denna härlighet, med händerna sammanknäppta och rigtade mot höjden, låg knäfallen och syntes bedja.

— O, du kinesers Joss och indiers Jagernaut —, hördes Tom säga, — du som skapat himmel och haf, stig ned och se sånt sjöfolk, som nu börjar befolka dessa haf! O, du store Sanct Antonio, stig ned också du!

Anledningen till denna utomordentliga urladdning befans vara, att Tom vid inspektion af de båda brödernas egodelar påträffat ett parti kulörta glasbitar, perlor af alla slag, färger och storlekar, bitar af gamla glasljuskronor o. m. d., allt saker hvarmed de sju systrarne utrustat sina bröder, på det att de skulle kunna byta sig till guldbitar, ädelstenar och andra småsaker

af de »vildar» som de, under sin färd bland främmande länder, naturligtvis skulle påträffa. Detta var mera än Tom kunde bära. Öfverväldigad tumlade han ned i en halftömd kista och svor, att sju sådana flickor vore mera än han kunde taga hand om och erbjöd sig att afstå ett halft dussin mot en kött- eller fläskranson per stycke.

Tiden skred framåt och med den »Rex Sveciæ». Snart voro vi inom den s. k. vulganiska eqvatorial-regionen, omfattande några latitudsgrader på båda sidor om eqvatorn och belägen mellan 18:de och 21:sta vestliga longitudsgraderna. Otaliga klippor, undervattensgrund och bankar äro rapporterade att der existera midt uti vilda oceanen, och skulle man sätta tro till gamla sjökort vore farvattnet vid eqvatorn ett högst kinkigt farvatten och blott en god tur kunde hjälpa ett skepp oskadat öfver linien. Men dessa farliga grund, »vigias» (se opp!) som de benämnas, hafva aldrig påträffats mer än en gång hvar och ett. Än har man sett vattnet koka och sjuda såsom på bränningar; än har man sett sjelfva klippan eller grundet ofvan eller under vattenytan; än ha skeppen med dån, brak och skakande master glidit fram öfver grunden eller hafva de i några få fall stannat derpå och skadat både botten och köl. Det är isynnerhet förra århundradet och första halfvan af det närvarande som dessa rapporter tillkomma och det är blott föråldrade sjökort som vanprydas af dessa mer än tvifvelaktiga faror. Ty sedan amerikanska regeringen utsändt ett par expeditioner för att genom noggranna lodningar och letningar undersöka förhållandet och dessa expeditioner endast på några få ställen lyckats finna botten och på dessa ställen till ett djup af tusentals famnar, måste man högeligen betvifla dessa klippers tillvaro. Rapporterna hafva deremot helt säkert föranledts af jord-

skalf, eller undervattens-vulkaners utbrott, ty det är ett känt faktum, att en jordbäfning förnimmes ombord på ett skepp alldeles som om detta högg, slog och skrapade mot en stenig botten, masterna skaka och ett rasslande ljud höres, såsom om ankarkettingen rappade ut genom klysen. I de fall der skeppens köl befunnits skadad, der botten genom lodning anträffats eller der trovärdiga personer tydligt hafva sett klipporna, har man svårt att förneka dessa senares, åtminstone temporära, existens. I dessa fall är det mycket troligt, att vulkaniska revolutioner ända till hafsytan upptvingat väldiga undervattensberg, hvilka sedan likväl spårlöst åter nedsjunkit. Ett liknande förhållande visar sig ju ofta vid jordbäfningar på land. Ett exempel derpå är den jordbäfning, som nersänkte gamla Callao flera famnar under vattnet (der man ännu i dag kan se byggnaderna) och samtidigt ur hafvet uppdref det höga berget Sanct Lorenzo, hvilket erhöll sitt namn efter den fiskare, som vid händelsen befann sig ute på sjön och som lika oförmodadt som plötsligt fann både sig och båt höjda högt öfver vattenytan och placerade på toppen af ett aktningsvärdt berg. Sammalunda har väl också förhållandet varit med de rapporterade oceanklipporna. Sanct Lorenzo blef likväl kvarstående och står der än i dag, men vid det tillfälle då Iquique förstördes och uppslöks af jorden, höjde sig i hamnen en lång landsträcka på hvilken flera fartyg förliste, men hvilket land sedan åter försvann. Nu då eqvatorialtraktens egen-skaper äro kända och förstådda, hör man aldrig någon observera några nya »vigias». Ej heller varsnade vi något, ehuru vår kurs förde oss öfver flera af de utmärkta ställena, och vi närmade oss obehindradt eqvatorn.

Solen steg för hvarje dag allt högre på himmelen, allt kortare och vanskapligare blefvo våra skuggor och

till nybörjarnes fasor hördes Neptuni råmande natt för natt allt mera tydligt. Omsider kom den stora dagen då Neptunus prejade skeppet an och med sin sekreterare och handtlangare hack i häl äntrade upp för bogen. Sedan han underrättat skepparen om att vi nyligen hade passerat linien (hvilken ännu tydligen och liksom ett svart streck kunde urskiljas genom Neptuni kikare) och lemnat några tillförlitliga upplysningar om longituden, — hvilka hade särskildt värde för beskat-tandet af våra kronometrars dagliga dragning, — skred han till sitt ansvarsfulla arbete, rakningen, hvilken han utförde med vanlig fermité d. v. s. så att de arma offrens oxeltänder hardt när blefvo synliga. Som Neptunus är en gammal bekant till mig, gjorde det mig ondt att se, huru han på sistone kommit på »dekadans». Hans gångkläder voro visserligen eleganta, propra och ofantligt granna, det är sant, men sjögudens hela upp-trädande var så genomgående judiskt och föga majestätiskt, att jag började anse för troligt, att ryktet hade rätt, som sade, att Neptunus varit procentare, innan han slog sig på att raka sjöfolk. Vår doktor måste med ett pund sterling och några buteljer Hennessy betala sin rakning, och det fast såpan hade en förunderlig likhet med koltjära, bruntjära, svartfärg och diverse andra mer eller mindre vidriga ingredienser. Tiderna voro så dåliga, sade sjöguden, och människorna gjorde allt för att förstöra hans ekonomiska ställning. Med skrufvar, propellrar och hjul förderfvade de allt mera hans åkertegar; telegrafkablar och minledningar släpade öfverallt på ängarne, och kanaler som här och der sammanbundo hafven stälde till en ohjelp-lig villervalla bland boskapen. Utom stegradt rakningspris hade därför Neptunus funnit sig tvungen att söka sig en liten biförtjenst uti att åt Hin Onde hop-

samla och leverera på sjöbotten liggande tyskar, och hoppades han att detta skulle blifva ett ganska indräktigt arbete, helst då Wulffs patenterade lifräddningsgördlar väl hunnit komma i svang.

Då Neptunus hade utträttat sitt »geschäft» och de nyrakades namn vederbörligen blifvit inregistrerade i sekreterarens ofantliga journal tömdes en grogg, hvar efter sjöguden med sitt följe drog sig tillbaka och försvann. Så var denna viktiga ceremoni öfverstökad, och den nästa märkliga händelse, som var att motse, var passerandet af solen d. v. s. vårt uppnående af samma latitudgrad som solen befann sig på.

Då vi lemnade N.O-passaden hade vi att arbeta oss igenom allehanda variabla vindkårar, interfolierade med dödsstiltje och hvinande regnbyar, i hvilka vattnet störtade ned från himlen med sådan intensitet, att det knappast tycktes vara något mellanrum alls mellan de väldiga vattendropparne. Med glädje helsades ankomsten af S.O.-passaden, hvilken medförde jemnare väderlek och jämförelsevis sval luft. Mindre och mindre blef skilnaden mellan solens och vår egen latitud, mid-dag efter middag stod hon allt närmare zenith, tills vi en dag hade henne rätt öfver våra hufvuden och ens skugga befans reducerad till en nästan cirkelrund fläck omkring fötterna. Den jemna vinden, som hittills modererat hettan af solskenet, utdog nu för en kort stund, liksom för att riktigt låta oss känna huru vi utan den skulle befinna oss under den sol, som förbränt den inföddes hjerna, kolat hans hud och kokat hans blod en grad varmare än andra människors. Becket kokade mellan däcksplankorna, tjäran droppade från riggen och färgen på relingarne slog upp i stora blåsor. Svarta »Jack», skeppshunden, fick konvulsioner och katten »Sambo» solstyng. Jag väntade hvarje minut att få se

hafvets fiskar sticka upp sina hufvuden med de halfkokta ögonen ur vattnet och ropa: »Fy fan hvad det börjar bli hett!» Men det våta elementet synes hafva varit mindre varmt än på skeppets däck, der vi alla svåriligen plågades. Med skäl kan jag här citera hvad den oförlitnelige skalden Chronwall så sublimt sjunger:

» — — — — stodo män
suckande vid relingen,
deras hår af hettan brunno
och från kinden tårar runno.»

Men alla lidanden, liksom alla fröjder hafva ett slut. Solen kulminerade och steg ned från zenith; vinden friskade, seglen fylles, luften svalkades, skuggorna förlängdes, suckarne bortdogo, håret upphörde att brinna och tårarne att rinna. Vi hade nu såsom sjöfolket kallar det »passerat solen» och hade henne norr om oss, hvarför vi hädanefter, enligt Toms utsago, sågo hennes »afvigside».

IV.

Vår kock. — Vattuskräck. — Kistmotivet. — Trinidad.

Staden G., vår afseglingsort, är så utomordentligt rik på originaler, att man nästan skulle kunna säga, att den hufvudsakligen är befolkad af sådana.

En af dessa sublima individer hade vi fått ombord såsom kock. Torsk, så hette han, var ett gammalt praktexemplar i sitt slag och ett synnerligt tacksamt subjekt för de yngre medlemmarnes gyckel inom vårt lilla samhälle.

En egenhet hos Torsken var att han hyste en panisk förskräckelse för att blifva våt. Detta föranledde

några glada själar att under nattens mörker placera en balja fylld med vatten tätt inom kabyssdörren. Hvad hände? Då kocken morgonen derpå öppnade dörren och steg in, befann han sig till sin ytterliga förfäran stå upp till knäna i vatten. Genast rusade han ut igen, sprang in i sin hytt och gick till kojs, påstående att han häftigt insjuknat. Då han envist nekade att gå upp och koka kaffe, hvilket alltid var hans första göra, tillgrepo hans plågoandar »tjenliga medel». De släpade fram ett par fyrskurna taljor, några stroppar, diverse spakar, drejare och fettpytsar, just som om det gäلت att sätta an storriggen. Hyttedörren öppnades, stropparne fastsattes på kockens ben, taljorna anhöggos och halades under högljudd sång, allt medan Torsken lämpades i rätt direktion med spakarne. Till hälften halad ut ur kojen lofvade han ändtligen att godvilligt koka kaffe, hvarför han lemnades i fred. Men o ve! All röken från den eld han uppgjorde såg han till sin förtviflan i täta hvirflar åter slå ut i kabyssen. Efter djupsinnigt funderande och ängsliga undersökningar fanu han slutligen orsaken till detta rökens sällsamma beteende vara den, att en stor segeldukstrasa på något outransakligt sätt praktiserat sig ned i rökhaten.

* * *

Då vi voro i S. O.-passaden, målades både väggar och tak i skansen och för att åstadkomma »symmetri i det hela» skulle också besättningens alla kistor målas i samma färg. Men Torsken nekade envist att låta måla sin; han ville hafva kvar sin gamla färg olik alla andras. Öfvertalning hjälpte ej.

— Nå, så hyfva vi din kista i sjön, ditt tjurhufvud, — sade Tom.

— Gör det, om du törs, — invände Torsken, — men då får du nog med borgmästaren att göra.

Torsk var nämligen slägt med borgmästaren der hemma och han ansåg denne sin höge frände såsom höjden af all myndighet, och släktskapen med denne såsom ett säkert försvar mot all orätt.

— Se opp dernere, — skrek Tom — tjo! — och öfver bord kastade han kistan.

Torsken stod först mållös och stirrande, men började derefter löpa omkring på däckets, så fort hans gamla fortkomstledamöter tilläto, utstötande hemska, oartikulerade klagorop. Han var för mycket förtviflad för att märka, att kistan hängde i ett par starka tåg på relingens utsida, och det dröjde ej länge förr än han kom akter ut och under ständiga jemmerrop bad att få låna en kikare för att åtminstone få se ännu en skymt af den kära skatten.

— Jo, jo, se der ligger hon — oj, oj, oj! — mina svarta kläder — oj, oj, oj!

Dessa senare tycktes ligga honom närmast ehuru hans verop nog gälde äfven annat smått och godt i den dyrbara kistan.

— Nu tar väl både borgmästaren och fan vid Tom, — anmärkte jag.

— Ja, det kan han skrifva upp, — mente Torsk.

Emellertid gnagde hans förmenta förlust honom så hårdt på hjertat, att han hopsamlade alla bitar af metallplåt och alla gamla kopparspikar han kunde finna, lade dessa i vatten och, då detta blifvit grönt nog i hans smak, tömde det för att göra slut på sitt elände.

Men en skeppskock, som laborerat sina fyratio år, är allt för grundligt galvaniserad invärtes för att dö af erg, och Torsken mätte icke ens illa af den dosis han intagit. För att emellertid förebygga flera dylika van-

sinniga företag, lofvade andre styrmannen, i parentes sagdt en kongl. skåning, att hjälpa honom utfå skälig ersättning för liden förlust. Torsk var tacksam och nu hopsatte de båda en klagoskrift, som äfven på något oförklarligt sätt sändes hem till myndigheterna.

Några få veckor senare ankom, också på oförklarligt sätt, rättens utslag. Då det viktiga dokumentet uppvecklades och inför alle man kungjordes, att svenske sjömannen Thomas Thomson var dömd till flera hundra kronors böter, var det pengar värdt att se Torskens minspel. Och ju mera förtviflad Tom visade sig, desto mera förnöjd såg kocken ut. Tom skulle nu sälja rubb och stubb för att kunna betala böterna, och auktion utlystes.

Emellertid hade kockens kista blifvit målad och åter insatt på sin plats, och egaren hade dagligen suttit på den, utan att känna igen den. Nu flyttades kistan upp på däck och auktionen började. Torsken såg sina persedlar den ena efter den andra gå under klubban, utan att kunna göra sammanhanget klart för sig och satt stum af förvåning, tills hans svarta kläder halades fram. Obestämdt och dunkelt föresväfvade det honom, att det var hans egna kläder, och att ingen annan borde komma i besittning deraf, hvarför han ursinnigt började bjuda på dem, tills de för en enorm summa blefvo hans. Nu tyckte han att han vunnit en fullständig triumf, som både återfått de svarta kläderna och sett Tom ruinerad, men aldrig fick han klart för sig huru det verkligen förhöll sig och huru han så småningom åter kom i besittning af alla sina saker.

* * *

Den 18 november sigtade vi Trinidad, så öde och enslig som endast en ö ute i vida oceanen, hundratals

mil från fast land, kan vara. De hafva alltid förefallit mig majestätiska och vördnadsvärda dessa mörka, skrofliga klippor, som här och der skjuta upp ur oceanens djup och århundrade efter århundrade i orubbligt lugn, stå afsöndrade från den öfriga världen. Ett säkert hem för måsar och stormfåglar, ett väldigt sjömärke för hafvets arbetare står klippan fast, trotsande tid och storm, under det den aldrig hvilande oceanen vråker våg efter våg mot dess sargade skär, uppför hvilka saltvattnet löper som gigantiska ormtungor eller mellan hvilka det ständigt brytande och skummande piskar fram och åter. Trinidad erbjuder ett sådant naturskådespel och ett af de mest majestätiska man finner. Då vi närmat oss tillräckligt för att bland öns förut otydliga konturer kunna urskilja schatteringar och färgskiftningar, sågo vi höjder och bergstoppar, naturliga spetsar, spiror och tinnar lika kyrkors torn, hvassa, fantastiska och underligt formade; vi sågo dällder och gapande bråddjup, klyftor, remnor och hålor, vilda svarta och hemlighetsfulla. Men underbarast syntes Trinidads pelare »Monumentklippan», hvilken troligen ej i hela världen har en medtäflare. På öns vestra sida reser den sig direkt och lodrätt upp ur hafvet till en höjd af 850 fot. Ingen ojemnhet afbryter dess reguliera, cylindriska form, och dess sida, slät och jemn, som vore den mejslad, är endast obetydligt sammanväxt med öns här höga och lodräta klippvägg.

Då vi på ett par kabellängders afstånd passerat denna pelare, kunde vi se silfverglittrande forsar, hvilka delande, förenande och åter grenande sig, i vild fart störtade utför de mörka bergen samt med skum och fradga utmärkte den plats vid stranden, som är den enda möjliga landningsplats. Men äfven denna är så farlig och öns granskap så osäkert för fartyg, att in-

tet skepp här söker sätta en båt i land, om ej i yttersta behof af vatten. Här och der syntes grönskande fläckar, der blommor och blad, som okända och osedda af menniskor, spirade upp, blomstrade och dogo, generation efter generation.

Ännu ett egendomligt fenomen sågo vi. Det var »Trinidads kornlada», en väldig klippa i form af ett jättestort hus med plana, släta väggar och brutet tak. Naturens lek hade äfven försett denna solida byggnad med ett fönster: ett enkelt, fyrkantigt hål, hvilket, löpande från ena väggen till den andra, lät oss se ett stycke af himlen tvärs genom klippan.

Ön, som endast är ungefär en svensk mil i omkrets, är obobodd, hvartill orsaken synes vara den fullkomliga saknaden af trygg ankarsättning. Kapten Halley, sedermera bekant såsom astronom, hvilken år 1700 landade vid ön, tog henne i besittning i »his majestys name» och qvarlemnade britiska flaggan. Åttio år senare sände engelsmännen en expedition dit för att undersöka öns värde såsom koloni. Efter två månaders iakttagelser förklarades ön otjenlig att bebo. Senare skola likväl några portugiser en tid hafva bebott öns östra mest fruktbara eller rättare minst sterila sida. Men numera äro öns enda bebyggare afkomlingar efter de getter och svin, som Halley lemnade der, och man bör beundra snillet hos den medlem af en viss fosterlandsstiftelse, som föreslog att sända missionärer till Trinidad! . . .

Vår kurs låg nu S. V.-vart hän söder om Goda-Hopps-udden och om den återstående delen af resan är föga att säga, ty den illustrerades endast af storm och oväder, is, snö, regn och hagel. Vi passerade strax norr om Kerguelens land. Sjön var så smul som på en insjö. En ständig vestlig vind gynnade vår segling ost-

vart och för denna vind rullade »Rex Sveciæ» oafbrutet och obarmhertigt i 40 dygn än till den ena sidan, än till den andra, oupphörligt doppande relingarne under vattnet, så att sjö på sjö rusade in på däck, der de sedan brusande och skummande som qvarnforsar ilade från reling till reling allt efter som skeppet rullade.

V.

Ett skeppsbrott. — En australisk läkare och hans medel mot smittkoppor. — Victorias upptäckande. — Koloniens lyckliga läge o. d. — Guldet. — En praktisk religion. — De svarte. — Bill Nask och Sam Ferry.

Mycket nonsens har i tidernas längd blifvit sagdt om sjömannens kärlek för hafvet och stormen samt om hans förakt för landet och lugnet. Denna besynnerliga smak har jag dock aldrig i verkligheten funnit. Tvärt om har jag alltid sett anblicken af land och isynnerhet af det land, i hvilket destinationsorten ligger, helsas med glädje. Sådant var också förhållandet, då vi den 8:de januari 1883 fingo sigte af Australia-kusten. Den udde vi först sågo är inom kolonien Victoria sorgligt ryktbar genom skottska skeppet »Lach Ard's» skeppsbrott, som egde rum 1878. Detta fartyg, ett af skottska handelsflottans vackraste jernskepp, seglade så nära land att, då vinden utdog, ankarne måste läggas utaf, men som ankargrunden var dålig slogs fartyget af hafvets dyning allt närmare klipprefven, tills det omsider våldsamt sönderslogs och i sin undergång drog med sig hvarenda själ af de talrika passagerarne och besättnin-

gen, undantagande två, nämligen Tom Pearce, en 20-årig sjöman, och miss Charmichael, en flicka af samma ålder och dottern af en förmögen familj, som med Loch Ard emigrerade till Australien. Pearce, som efter att hafva varit i vattnet flera timmar ändtligen lyckades kaffa sig upp på en klippa, såg en mensklig varelse, hängande fast vid en spira, genom tecken anropa honom om hjälp. Käckt lemnade han sin mödosamt nådda tillflyktsort och begaf sig åter ut i vattnet. Efter ännu en timmes hårdt arbete lyckades det honom att tillsammans med flickan han räddat nå stranden. Pearce, en son af Melbourne, i hvilken stads omedelbara närhet skeppsbrottet timade, blef dagens hjälte, medan miss Charmichael, som hade att begråta fader, moder och syskon, äfven uppväckte de lifigaste sympatier.

Då vi ett stycke följt kusten utefter, fingo vi sigte af Port Philips fyr, som betecknade det smala inloppet till Hobsons Bay, den vida insjölika hafsgolf, vid hvilken kolonien Victorias hufvudstad Melbourne är belägen. Sedan vi fått lots ombord dröjde det ej länge, förr än vi ankrade utanför karantänplatsen, der vi hade att invänta läkares inspektion.

Doktorn, som kom ombord, var en jovialisk kurre, hvilken högtidligen försäkrade att han funnit »cognac and whisky» vara bästa om ej enda skydds- och läkemedlet mot smittkoppor. Denne utmärkte eskulap fann naturligtvis — och det efter en mycket snabb granskning — att vi alla voro friska, hvarför han tillät att skeppet passerade och förflyttades några tiotal kabel-längder till Port Philips ankargrund, der vi hade att invänta vidare order med afseende på vår lossning.

Port Philip är en helt liten stad, men en af de platser i kolonien Victoria, som allra tidigast koloniserades. Victoria är den sydostligaste delen af Austra-

lien och det tros att kapten Cook och besättningen på hans skepp »Endeavour» voro de första europeer, som någonsin sigtade någon del af denna koloni. Kapten Cook hade blifvit sänd till Tahiti för att observera planeten Venus' passage öfver solskifvan, och det var efter fullgörandet af detta uppdrag som han år 1770 skådade det land som sedermera kallades Victoria. Han landade dock icke utan fortsatte sin kurs vestvart. 27 år senare förliste ett skepp, destineradt till New-South-Wales, på en ö i Baso Street, och superkargen med sjutton af manskapet anträdde en fotvandring till Sidney, dit likväl endast tre (superkargen, en engelsk sjöman och en laskar) framkommo. Dessa voro antagligen de förste europeer, som satte fot på Victorias kust. Några år senare gjordes ett försök att kolonisera landet, i det att David Collins anlände från England till Port Philip med ett följe af 400 personer, af hvilka 300 voro »convicti» eller deporterade. Men så föga uppskattades då landet, att detta parti efter tre månaders vistelse derstädes, öfvergaf trakten såsom olämplig att bebos af civiliserade menniskor. Tjugo år föringo ånyo, under hvilken tid de svarte infödingarne och kängurudjuren lemnades i oqvald besittning af sitt land. 1826 gjordes ett nytt misslyckadt försök till kolonisering. Åtta år senare eller 1834 anlades det första varaktiga nybygget, och året derpå anlände ytterligare tvänne partier, båda från Van Diemens land, hvilka slog sig ned vid Port Philip. Detta var början till landets kolonisering, hvilken på mindre än femtio år uppnått en utveckling, som knapt har sitt motstycke i hela världen. Ty det visade sig snart att landet, långt ifrån att vara »olämpligt att bebos af civiliserade menniskor», tvärtom var ett land, som med ringa möda gjordes fruktbart.

Landet genomlöpes till hela dess längd af en bergskedja med toppar af öfver 6,000 fots höjd och bevuxen med täta skogar af gummiträd och ormbunkar. Norr och söder om denna bergskedja är landet mer eller mindre kuperadt, här och der skogbevuxet, men i en del trakter totalt i saknad af skog. Floderna äro få och obetydliga, de flesta utsinande under sommarmånaderna så att de endast bilda rader af vattenhålur och pölar. Så är äfven förhållandet med sjöarne, hvilka under den torra årstiden till stor del likna kärr och träsk. Många af dessa hafva sina egendomligheter. En del äro förlagda i stora slocknade kratrar, andra hafva intet synligt aflopp; en del hafva färskt vatten, medan andra i deras omedelbara närhet hafva alldeles salt.

I följd af sitt geografiska läge eger Victoria ett klimat mera lämpligt för den europeiska kropps-konstitutionen än någon annan på Australiens kontinent och motsvarande de mest gynnade trakter i södra Europa, såsom Marseille, Bordeaux, Bologna, Nizza, Verona och Madrid. Temperaturskilnaden mellan sommar och vinter, mellan högsta värme och största köld är dock långt mindre i Melbourne än i någon af dessa städer. Under de senaste 25 åren har temperaturen maximum i skuggan varit 111° och i minimum 27° F. Medeltemperaturen under samma tid har varit 57° . Maximum i solen har varit 160° — och sjunker qvicksilfret under fryspunkten öfver hufvud taget endast under tre nätter af året.

Då till detta gynsamma klimat lades jordens goda beskaffenhet och vidsträckta betesmarker för lämplig fårafvel — då för tiden Australia-koloniernas förnämsta inkomstkälla, — var det naturligt, att förutom de skeppslaster af convicts, hvilka ditfördes från England, äfven massor af fria emigranter skulle öfversvämma landet.

De vilkor, på hvilka landsträckor såldes af guvernementet, har skiftat otaliga gånger. Först kostade land 12 (eng.) sh. per acre och för närvarande 20 sh., hvilka betalas under 10 år med 2 sh. per år; särskilda vilkor gälla med afseende på uppodling af jorden, bosättning m. m. I rund summa taget finnas på hvarje eng. kvadratmil 3 hästar, 15 nötkreatur, 118 får och 3 svin. Landets utförselvaror äro ull, talg och hudar, hvete, hafre och mjöl. Goda vindistrikter finnas dessutom, hvilka lemna omkring 800,000 kannor årligen. Före 1875 var vinskörden öfver en million kannor, men med nämnda år visade sig i vinfälten en insekt, hvilken förorsakat och ännu förorsakar stor förödelse, trots alla åtgärder, som vidtagits för dess fördrifvande.

Bland Victorias produkter må ej heller förglömmas guld, hvilket upptäcktes i landet år 1851 och hvilket under de förflutna 32 åren riktat sina sökare med ett sammanlagdt belopp af nära 300 millioner pund sterling. Den gamla goda tiden, då guldsökaren, klädd i sina grofva stöflar och slokiga hatt, vandrade omkring med sin spade och sitt »tråg», gräfvde sin håla hvar han behagade och vårdslöst stoppade de funna guldbitarne i fickan, är nu försvunnen. Guldfälten ligga nu mestadels i händerna på stora bolag, hvilka bearbeta väldiga grufvor och förfoga öfver otaliga ångmaskiner och andra mekaniska hjälpmedel. De största guldminorerna i kolonien äro de vid Ballarat, der befolkningen uppgår till 75,000 personer, under det befolkningen vid koloniens alla guldfält är omkring 250,000. Totala folkmängden i kolonien uppgick vid den stora brittiska folkräkningen år 1881 till 862,000 personer. Dessa delas i tvänne stora afdelningar, nämligen britiska och utländska, och det visade sig att de förre utgjorde nära 92 $\frac{1}{2}$ %. Svenskar och norrmän funnos till ett antal

af 1,375 af hvilka 56 voro qvinnor. Religionerna i landet äro många. Flesta anhängarne har anglikanska kyrkan, dernäst den katolska. Derefter komma presbyterianer, metodister, baptister, lutheraner och paganer. Svedenborgare finnas äfven till ett antal af 292 och dessutom enstaka anhängare af de mest skilda trosläror såsom mormoner, mahomedaner, parser, soldyrkare, frätänkare, ateister, ikonoklaster. En del hafva t. o. m. uttryckt sin religion i beteckningarne p. s. d. (det är: pound sterling, shilling och pence). Landets urinnevä-nare »the blachs» (de svarte), som de allmännast kallas, blifva med hvarje år allt färre och färre, och inom få år har nog den rasen alldeles utgått ur menskligheten. 1881 funnos uti kolonien endast 780 individer af landets rättmätige egare. I koloniens första dagar, då landet hufvudsakligen var befolkadt af råa lycksökare och lössläpta brottslingar, behandlades denna stam på det grymmaste sätt. Det ansågs för en vacker »sport» att på hästryggen förfölja de hjälplöse svarte och nedskjuta dem. Jag har hört omtalas en godsegare, som varseblef några svarta på sitt område. Några hagel-svärmar fälde en del till jorden och jagade de öfrige i förvirrad flykt. En stackars flicka blef dock efter och godsegaren hade en särskild njutning i att se henne bit för bit sönderslitas af hundarne. Och detta lär ej hafva varit något enstaka fall. Det är ej så synnerligt länge sedan en skallgång efter infödingar företogs på Tasmanien. Beväpnade menniskoskaror tågade i en väldig kedja från öns södra ända till dess norra, nedhug-gande de olycklige svarte, som ej hunno undan skallet, och jagade de återstående trettio öfver till den sterila Flinders-ön, der dessa de sista rättmätige tasmaner snart utdogo.

Detta skedde likväl på en tid, då bildning var okänd bland kolonisterna i Australien, då hvars och ens mål var att rikta sig sjelf, ej att höja koloniens anseende såsom en civiliserad stat, samt på en tid då händelsen fogade att de rikaste och väldigaste herrarne voro frifigne förbrytare. »Bill Nash» var namnet på en af dessa »colonial millionaires». Han hade redan som ung blifvit deporterad, men kort derefter erhållit sin »ticket of leave» (frikort), hvilken likväl lemnade honom frihet endast inom kolonierna. Som han längtade att återse sitt gamla fädernesland och trodde, att hans rikedomar skulle göra något, begaf han sig öfver till England och uppträdde i London med sin rikedomas hela glans. Han uppsatte ett elegant ekipage med åtta hästar och körde dermed i Hyde Park. Vid ett tillfälle var han nog oförsynt att hindra drottningens ekipage genom att låta köra sitt omedelbart framför det kungliga. Efterfrågningar gjordes, hans antecidentia kommo i dagen, och Bill Nash, ehuru den tidens rikaste kolonist, erhöll notis att ofördröjligen begifva sig åter till deportationsorten, hvilket han också gjorde med en viss skyndsamt.

En annan kolonial-millionär var Sam Terry. Också han blef deporterad såsom ung och erhöll sin »ticket of leave». Genom ihärdighet och lyckade spekulationer förvärfvade han sig en ofantlig rikedom. Han hade aldrig gått i någon skola och det lilla han kunde hade han lärt sig sjelf. Han var allt igenom en »selvmade» man; trots sin rikedom kallades han aldrig annat än »Sam». Hans lifs stora sorg var, att det förnekades honom att återse England, och så nära låg det honom om hjertat att ännu en gång få se en glimt af sitt gamla land, att han erbjöd sig bygga en fregatt och öfverlemnade den, fullt utrustad och armerad, till drott-

ningen, blott regeringen tilläte honom göra ett, om än aldrig så kort besök i England. Detta furstliga anbud afslogs likväl, och stackars Sam förblef hela sitt lif utstängd från sitt fosterland.

VI.

Melbourne och Melbournarne. — En »hot-wind-day». —
 Söndag i Melbourne. — Damtoiletten och dess
 bärarinnor. — Det otäcka könet. —
 Svenskar i Melbourne.

Sedan vi efter tre dygns väntan erhållit våra order, lättade vi ankar, satte till segel och fortsatte vår resa upp till Melbourne. Det var middagstiden vi lemnade Port Philip Heads, en fin frisk bris blåste och vi hoppades åter vara till ankars före mörkets inbrott. Men på aftonen dog vinden ut allt mera, hvarför det var mörkt redan innan vi fingo Melbourne i sigte. Victorias hufvudstad, lemnade en vacker anblick af naturen. Först sågo vi ett obestämdt och dunkelt sken vid horisonten, men då vi kommo närmare, fördelade sig detta till tusentals ljus. Det var gasskenet från den vidsträckta stadsdelen Sanct Kilda. Emerald Kills och South Yanes förenade ljuskrafter förstärkte så småningom illuminationen, och Sandridge och Williamstown kommo derefter till undsättning. Röda och gröna ledande fyrrar förökade effekten, lanternor, lyktor och ljus från ångare och förankrade fartyg döko upp; så långt ögat nådde syntes ett oändligt ljushaf uti hvilket Melbournes hjerta var maskeradt genom de allt öfverglänsande elektriska ljusen, som här och der afbröto de

raka reguliera raderna af gaslågor. Man kunde ej annat än förundras då man tänkte sig att på denna plats, der den väldiga samlingen af ljus vittnade om mångtusenfaldigt lif, på denna samma plats fans för några och fyrtio år sedan på sin höjd några få svarta infödingar, hvilka med möda framsläpade ett uselt lif bland de förtorkade busksnären.

Det var i medlet af 1835 som den förste kolonisten, John Batman, slog sig ned i denna trakt och af hufvudmannen för en svart stam tillhandlade sig hela denna stora landsträcka, på hvilken Melbourne och Geelong med alla deras förstäder och omgifningar nu äro belägna, och detta för några få klädespersedlar, ett par filter, litet mjöl och fläsk. Medan Batman senare på året gjorde ett tillfälligt besök i Tasmanien, ankom till Port Philip en annan man vid namn Fawkner. Denne, hvilken förde med sig fem andra män, två hästar, tre hundar och en katt, rodde upp för floden Yarra och uppslog sitt tält mellan de tjocka busksnären. Denne Fawkner kan anses som stadens grundläggare, ty ehuru Batman tidigare slog sig ned på platsen, var dock Fawkner den som bygde det första huset, öppnade första kyrkan och år 1836 utgaf nybyggets första tidning, hvilken presenterade sig i manuskript. Melbourne bestod då af några få torfhyddor och groft timrade hus, tre krogar och en skomakarebutik, samt en befolkning af omkring 120 själar, nästan alla bördiga från Tasmanien. Så småningom tillväxte staden, och 1839 funnos der 3,000 personer. Samma år afseglade det första ullastade fartyget till London. 1840 uppbygdes frimurarelogen »Australia Felix» och året derpå flera kyrkor och bankhus. Men det var ej förr än år 1851, som Melbourne med ens sprang upp till stor betydighet, hvilket föranleddes genom upptäckten af guld inom

kolonien. Intill denna tid hade största delen af staden varit i ett mycket primitivt tillstånd. Äfven vid hufvudgatorna och sida vid sida med vackra, dyrbara hus stodo de gamla ruckliga torfkojorna och de klumpiga loghusen. Men nu inträdde en underbar förändring. Byggnader uppstodo öfverallt såsom genom ett trollslag, väldiga magasin, eleganta butiker och ståtliga hoteller intogo de vanskapliga hyddornas platser. Storartade publika byggnader påbörjades, parker anlades, telegrafer och jernvägar öppnades. Invånarnes antal tillväxte snart och det hela erbjöd en prägel af rikedom och välstånd. Om man jemför det nuvarande Melbourne och dess palatslika byggnader, dess breda, vällagda och ansade gator och vimlande af välklädda män och qvinnor, fashionabla ekipager, omnibusar och hyrvagnar, dess jernvägstrafik och sjöfartsrörelse med det forna Melbourne, då, äfven så sent som 1842, stubbar af gummiträd, krokiga rötter, dyhålor och remnor utmärkte Collinstreet, och ett stycke ohyflad bräda, spikad vid ett träd, bar inskripten »this is Bourke-street (detta är Bourkegatan), då man jemför allt detta förr och nu och tager i betraktande den korta tid, på hvilken denna förändring försiggått, må man erkänna, att få ställen i verlden genomgått en så underbart snabb utveckling.

Melbourne är delad uti eller rättare sammansatt af ett par och trettio småstäder, hvilka alla hafva sina egna författningar och särskilda styrelse. Hamnen och sjöfarten äro belägna inom Sandridges och Williamstowns områden. Dessa tvänne stadsdelar ligga en på hvardera sidan af hamnen och båda hafva flera långt ut i sjön skjutande »piers» eller bryggor bygda af väldiga gummiträdsbjelkar. Vid dessa piers ligga fartygen förtöjda då de lossa eller lasta. Här ter sig ett

brokigt omvexlande lif, ett sant »colonial life» i alla dess skiftningar.

Under dagens lopp råder en oerhörd trängsel; menniskor, hästar och ångmaskiner arbeta och väsnas, kärror och vagnar slamra, hissblock gnissla, lokomotiven blåsa oupphörligt sina gälla varningssignaler. Det är lif, sjudande lif. Folket arbetar af hjertans lust och hvarje man synes hysa intresse för det arbete han för rättar. Dessa flinka och raska kolonialarbetare skilja sig lika vidt från våra långsamma, förskinsklädda svenska arbetare som de förres goda arbetslöner och korta arbetstid skilja sig från de senares usla, gäckande aflöning och långa tryckande arbetstid. Då klockan är fem på aftonen försvinner, såsom genom ett trolleri, allt detta lif. På några få minuter äro piers nästan folktomma, men så småningom befolkas de åter af promenerande, hvilka komma för att njuta af den rena, friska sjöbrisen som hvarje qväll medför. En s. k. »hot-wind-day» är strömmen af promenerande ofantlig.

En »hot-wind-day» är en sådan dag, då den heta nordliga stormen insvepes i en qväfvande luft och brännande dammoln, som den medfört från det inre af Australien. Man känner sig nära att qväfvas, det öfverallt inträngande dammet inflamerar ögonen och den torra luften bränner på huden. Ingenstädes finnes skydd, och staden ligger insvept i dammoln så tätt, att man ej ser husen på tjugu stegs afstånd. Då uppstiga från sjösidan mörka, lugna moln med hotande åskor i sitt sköte. Den kalla sydliga vinden och den heta nordliga mötas; men innan de drabba samman, inträder ett par minuters dof stiltje. Kampen börjar, den nordliga dukar under, under det den sydliga rusar med blix och dunder, regn och storm fram öfver det försmäktande landet. Qvicksilfret i termometern sjunker med

utomordentlig snabbhet, stundom mera än 20 ° på några få ögonblick. Denna »change of wind» försiggår i allmänhet på eftermiddagen vid tretiden och vid solnedgången är kampen till ända. Luften har en behaglig temperatur, och stadens innevånare begifva sig nu ned emot sjösidan för att riktigt njuta och för att försäkra hvarandra att det var en »very, very nice change of wind».

Men den mest intressanta anblicken lemna likväl hamnbryggorna om söndagarne, då de bokstafligen vimla af promenerande. Hvarje från de andra stadsdelarne ankommande tåg medför massor af helgdagsklädda stadsbor, hvilka öfversvämma stränder, bryggor, fartygsdäck och kajutor.

I min tanke finnes intet land i verlden, der qvinnorna så allmänt kläda sig med elegans och smak, som i de australiska kolonierna. Der finner man ej det öfverdrifna, löjliga bjefs, som i många andra länder utmärker fashionabla toaletter samt lika så sorgligt som narraktigt vanställer den qvinliga figuren och reducerar den till en intresselös klädhängare, vansinnigt dold under allehanda meningslöst tillskrynkade och hophäftade tygstycken. De qvinliga koloni-toaletterna vinna priset genom de mjuka, behagliga färgsammansättningarna samt genom det enkla, men smakfulla snittet, hvilket på fördelaktigaste vis låter figurens konturer framträda. Men toaletten är också koloniqvinnornas starka sida och deras egentliga lifsuppgift.

Det säges att »colonial-ladys» hafva tre slafvar: en, hvars namn och samhällsställning hon innehar, — en, med hvars pengar hon anskaffar de dyrbara toaletterna, — och en, som hon älskar, detta säges vara en regel, andra förhållanden undantagen. För sanningslösheten af denna uppgift må mina sagesmän »the colonial-gent-

lemen» innestå. Huru som helst — kolonial-qvinnan är dock »ett skönt och högst förtrollande ting».

Men det är icke blott hos de förmögnare klasserna, som denna elegans och smak i klädsel uppenbarar sig, utan de återfinnas hos alla qvinnor, äfven ur arbetsklassen. Männen deremot, ehuru ofta i besittning af vacker ansigtstyp, sakna i allmänhet både hållning, smak i klädsel och förmåga att uppbära den. Främlingen blir därför ofta förvånad, då han från den vackra, eleganta damen kastar blicken på hennes följeslagare, hvilken ofta har en simpel, ovårdad både figur och dräkt. Men det är icke blott i det yttre som qvinnan är mannen öfverlägsen; i bildning står hon också vanligtvis långt framom honom, hvilket har sin orsak deruti, att kolonimannen är en praktisk, en »selv-made man», den der allt ifrån sina tidigaste år ej haft någon tid öfrig att slösa på studier, skön konst eller andra sysselsättningar, som icke inbringa pounds, shillings and pences.

Bland den folkmassa, som besökte vårt fartyg, medan vi lågo vid Sandridge pier, funno vi ett ej ringa antal af våra landsmän. Ingen af dem innehade likväl någon framstående ställning i deras nya hemland och högst få ens en någorlunda oberoende plats. Detta är ett förhållande, som gäller de utvandrade svenskarne öfver hela jorden. Ehuru de finnas öfverallt, äfven i den mest undangömda och aflägsna vrå, och hafva egenat sig åt allehanda yrken, finner man ytterst få, som arbetat sig upp till något anseende. De äro på sin höjd goda arbetare, men intet vidare. Våra stamförvandter, norrmännen och tyskarne, visa sig deremot hafva mera energi och lyckas ej sällan svinga sig upp till en mera betydande samhällsställning. De flesta i Melbourne bosatte svenskar lefde blott för dagen, hade anställningar på hoteller och restaurationer, men för

öfrigt funnos representanter för diverse yrken. »Nordiska qvinnan» är fåtaligt representerad, men det må med skäl sägas, att de få som här finnas göra sin nation all heder. En dag vardt jag förvånad öfver att se min gamle vän m:r Theoren, tjensteman vid Public Library (i förbigående sagdt en af de få svenskar, som ej efter mångårigt vistande utomlands endera glömt eller låtsa hafva glömt tala sitt modersmål korrekt), komma ombord på Rex Sveciæ, åtföljd af en annan gentleman och en ung dam, hvars hållning vida öfverträffade de unga fruntimmers, jag dittills haft tillfälle se. Jag undrade huru min pergamentsvän kommit i så godt sällskap, och det var mig ett sant nöje, då han presenterade mig för juveleraren Hellsten och hans vackra nittonåriga fru. De hade nyligen anländt från Sverige och sade sig ha' all anledning att hoppas trefnad i sitt nya hemland, hvilket glädde mig så mycket mera, som den täcka frun försäkrade, att John Groggs resebref förmått dem utvälja Australien till sitt framtida hem.

VII.

Melbourne, dess märkligaste byggnader och palats.
— Bibliotek och universitet.

Från Sandridge till stadens hjerta eller till det egentliga Melbourne kommer man för ett par eller tre pence, antingen med jernväg, omnibus eller hyrvagn. Under denna färd har man visserligen ständigt täta husrader på ömse sidor, men man märker dock genast, *när* man passerat gränsen mellan förstäderna, the suburbs, och sjelfva staden, the city. På denna sida är floden Yarra gränsen, och då man passerat den, befin-

ner man sig mellan endast ståtliga och kolossala byggnader. Gatorna äro breda, räta och regelbundna, på sina ställen prydda af planteringar och statyer. Kyrkorna äro af gigantiska former och stilfull struktur liksom äfven alla andra publika byggnader. Hvarje hus är i och för sig sjelft en monumental prydnad, och de långa oafbrutna raderna af dessa palatslika byggnader med sina eleganta och storartade butikvåningar måste tillfredsställa äfven den, som sett hvad världen har ypperst i denna väg.

Anmärkningsvärdast bland publika byggnader äro: Tullhuset i grekisk-jonisk stil; New Law Courts, hvilket lär ha kostat omkring $5\frac{1}{2}$ mill. kronor; Kungl. Myntet, derifrån endast guldmynt utgå; Posthuset, hvilket är en af stadens förnämsta byggnader och på långt håll igenkännes på det höga, vackra tornet; Stadshuset, hvilket har en värdefull orgel, den der säges vara den femte i storlek bland världens alla orglar; Sjukhuset, i kolonierna den förnämsta inrättning i sitt slag; Treasure Buildings, som kostat öfver $1\frac{1}{2}$ mill. kronor, samt det under byggnad varande storartade och dyrbara Parlamentshuset. Dessutom hafva vi de sex kolossala bankhusen, diverse teatrar och åtta betydande kyrkor, förutom ett par judiska synagogor och ett kinesiskt »Joss-hus», det senare beläget vid lilla Bourkestreet, den s. k. Chinagatan, som till nästan hela sin längd är upptagen endast af kinesiska butiker och magasiner.

I sjelfva staden hafva vi också åtskilliga marknads- och saluplatser, hvilka förtjena omnämnas. Den s. k. Östra marknaden är en gigantisk byggnad i tre våningar, om dagen upplyst af dagsljuset från glastaket, om qvällen af kraftigt elektriskt ljus. Slutligen hafva vi Public Library, en institution väl värd att bemärkas. Hela Storbritanien eger ej ett bibliotekshus, som i storlagenhet öfverträffar detta. Det är uppfördt i korin-

tisk stil och, ehuru det ännu ej uppnått den afsedda storleken och fulländningen, är det likväl redan nu en byggnad, som genast tilldrager sig uppmärksamheten och som är en prydnad för Victorias hufvudstad. Initiativet till denna byggnads uppförande gafs af koloniens förste guvernör mr La Trobe, hvilken af parlamentet utverkade en summa af 10,000 pund för detta ändamål och ytterligare 3,000 pund till inköp af böcker. Detta var 1853 och följande året lades grundstenen till Public Library. 1856 öppnade det för första gången sina dörrar för allmänheten med den anspråkslösa samlingen af 3,846 volymer. För att göra institutionen mera populär ställes den till allmänhetens förfogande mera oinskränkt än annorstädes i allmänhet är fallet. Sålunda tillåtes fritt inträde för alla personer, både främlingar och på platsen boende, utan något som helst introduktionsbref. Hvar och en tilläts att från facken nedtaga de böcker han önskade; anständigt uppförande, tystnad och varsamhet var allt som fordrades, och tiden har utvisat att denna liberalitet haft sina goda följder. Biblioteket blef talrikt besökt, erhöll från enskilda personer många och värdefulla bidrag och tid efter annan af parlamentet betydliga anslag, hvilka voro nödvändiga för byggnadens utvidgning. Byggnaden har i dess närvarande tillstånd kostat bortåt 120,000 pund sterling och dess samlingar ungefär 230,000. Planteringar, springbrunnar och stenlejon pryda planen framför den eleganta, breda och långsluttande stentrappan, hvilken leder till portiken och vestibulen. Derifrån leda dörrar till tidningsrummet, nationalmuséet, tafvelgalleriet och statygalleriet, hvilka upptaga grundvåningen. Öfre våningen upptages af sjelfva biblioteket, hvilket består af tvänne läsrum en suite, det ena 50 det andra 95 fot långt, båda 50 fot djupa och egande

en sammanlagd längd af 145 fot. Rundt om väggarne löper ett galleri, hvilket uppbäres af smärre väggar, rätvinkligt löpande ut från sidoväggarne. Härigenom bildas salen rundt en hel mängd öppna rum, och dessa innehålla boksamlingarne, hvilka äro ordnade både efter nationalitet och vetenskapsgrenar. Uti hvarje af de små afdelningarne stå bord och stolar för de besökandes bekvämlighet, och det öppna höga rummet, hvilket ej ligger under galleriet, upptages också af långa bord samt bekväma stolar. Sålunda kunna 650 personer med lätthet erhålla plats. Också ser man ständigt en massa folk ur alla samhällsklasser tillgodogöra sig fördelarne af denna anordning. En obruten tystnad råder alltid och ljudet af de kommande och gåendes steg borttages af den mjuka mattan, som betäcker golvet. Den herskande färgtonen i salarne är dunkelt ljusgul för de lägre partierna hvaremot taket är lätt ljusblått. Det hela är smakfullt prydt med förgyllningar och ornament i rött, blått och hvitt. Samlingarne lära nu uppgå till omkring 115,000 volymer och ehuru denna höga siffra uppnåtts på relativt få år, har likväl strängt afseende fästats på böckernas inre värde. Flera europeiska bibliotek och sällskap hafva lemnat storartade bidrag till dessa samlingar. Så ock många af Europas monarker genom sina respektive konsuler. Den senaste kejsaren af Frankrike sände värdefulla gåfvor, likaledes kejsarne af Ryssland, Tyskland och Österrike samt konungarne af Danmark, Italien, Belgien och Nederländerna. Den skandinaviska afdelningen räknar 355 band, af hvilka de flesta äro danska. De svenska äro fåtaliga och antagligen skänker af på platsen boende landsmän och besökande sjöfarande. De få svenska böcker som finnas äro dessutom till stor del öfversatt utländsk litteratur.

Det i bottenvåningen belägna nationalmuseet under öfverinseende af den förtjenstfulle prof. Fr. M. Coy, är synnerligt väl anordnad och besökes i medeltal enligt vid ingången anbragt sjelfräknande mekanism, af 120,000 personer årligen. Konstgallerierna, under Eugène von Guerards ledning, vittna äfven fördelaktigt om institutionens värde, och bland taflorna finnas flera riktiga konstverk. Vårt nordiska land och dess konst representeras af en mindre, matt och färgfattig tafla kallad »På isen i Stockholm», målad af Cederberg. Den är just icke synnerligt väl egnad att gifva Victorias befolkning höga tankar om konsten i vårt land. Statygallerierna innehålla också många värdefulla konststycken, bland hvilka märkas 4 stora marmorstatyer, huggna af Sommer och föreställande Queen Victoria, Prince Consort, Prince och Princess of Wales. Sedan början af 1860-talet hålles i konstgallerierna en ritkola samt en målareskola, den förra under ledning af Mr Cambell, den senare af Mr von Guerard, och det säges, att bland de nuvarande eleverna finnas de, som i en framtid skola låta höra af sig såsom verkliga konstnärer.

Samma år och dag som grunden lades till Public Library, nedlades också grundstenen till Melbournes universitetsbyggnad. Följande året eller 1855 öppnades dess dörrar. Denna storartade byggnad är belägen i en af de nordliga stadsdelarne kallad Carlton på en upphöjd plats och omgifven af den vackra universitets-trädgården. Byggnaden, som formerar en mot söder öppen fyrkant, innehåller föreläsningssalar, bibliotek och bostäder för professorerna. Universitetet har länge varit i saknad af lämplig lokal för examensförrättningarne och de 9,000 pund, som utgör det årliga statsanslaget, tilläto ej nya byggnaders uppförande. Med glädje motogs derföre den frikostiga gifvan af 30,000 pund, som

en rik kolonist, Mr Samuel Wilson, efter en ovanligt rik ullskörd år 1874 i och för en sådan lokals uppförande. Medan under de näst följande åren olika byggnadsförslag grundlades, växte summan genom ytterligare donationer från 30,000 till 40,000 och med denna började man 1878 uppföra byggnaden, som utgör en förlängning af universitetshusets ena flygel eller sida. Denna nya byggnad, som ännu väntar på sin inre fulländning, är ovedersägligen Melbournes noblaste byggnad, och få universiteter i världen, om ens något, kunna dermed uthärda en jämförelse. Den är hållen i götisk stil och den praktfulla salen är 140 fot lång och 50 fot bred, med 45 fots höga väggar och en höjd från golvet till taket af 82 fot. Meningen är att i en framtid på samma sätt och i samma stil förlänga den andra flygeln och i den delen förlägga det redan nu ansenliga biblioteket äfvensom museet. Men dertill fordras ännu en gåfva lik den, som den rike »squattern» Samuel Wilson skänkte. Såsom tacksamhetsgård åt gifvaren har den nya byggnaden erhållit namnet »Wilson Hall». W. blef dessutom för sin storsinta handlings skull af hennes britiska majestät begåfvad med engelsk riddarevärdighet och kallas nu mera Sir Samuel.

Universitetets styrelse består af en senat och ett råd. Till senaten höra alla från universitetet utexaminerade juris och medicine doktorer samt »masters of art», (filos. doktorer). Denna senat utväljer tjugn rådsherrar eller »counsellors», af hvilka endast tre få innehafva akademiska poster. Dessa utgöra den mest aktiva styrelsen, hvilken har makt att antaga eller afskeda universitetslärare och tjenare samt att ändra, upphäfva eller antaga stadgar m. m. Rådet som nyväljes hvart 5:te år, utser bland sina ledamöter en kansler och en vice kansler, och öfver dessa presiderar slutligen uni-

versitets »visitor» eller inspektor, hvilken alltid är koloniens generalguvernör. Professorerna äro fem (näml. i klassisk och komparativ filologi och logik; i matematik; i naturvetenskap; i historia och politisk ekonomi; i anatomi, fysiologi och patologi). De ega ej rätt att sitta i parlamentet, ej heller att vara medlemmar af någon som helst politisk förening, ej att utan rådets tillstånd lemna privat undervisning till personer inom eller utom universitetet, ej heller att såsom logerare i sina hem hysa personer, vare sig studenter eller andra. I rang efter professorerna komma »lecturers» (föreläsare), motsvarande i viss mån våra docenter. Af dessa finnas för närvarande tretton. Studenterna indelas liksom vid de engelska universiteten i bachelors och undergraduates. Maturitets-examen afläggas vid universitetet och hafva äfven qvinliga studerande sedan 1880 rätt att blifva akademiska medborgare. Från studier i medicin äro likväl de qvinliga studenterna, besynnerligt nog, ännu utestängda. Religionsbekännelsen har ingen vikt vid inträdet i universitetet, ej heller studeras der någon teologi. I alla andra vetenskaper lemnas deremot hvilken grad som helst lika väl som vid universiteten i moderlandet och hafva de från Melbourne utexaminerade »graduates» samma rättigheter och företräden inom hela britiska riket, som de hvilka utgått från Englands högskolor. Vid alla föreläsningar, examina och publika ceremonier, på museet, biblioteket och inom universitetets fyrkant måste alla akademiska medborgare uppträda i akademisk dräkt. »Undergraduates» eller studenter utan akademisk examen nyttja en enkel, svart klädeskappa och svart mössa, hvilken likt uhlanmössan har styf, fyrkantig kulle. Alla »bachelors» eller kandidater samt äfven högre grader nyttja äfven fyrkantiga mössor och svarta kappor, men de förra äro af svart

sammet med lång, hängande silkestofs och de senare försedda med vidfästad hufva, hvars olika färg och kantning angifva graden. Så hafva »bachelors of arts» (filosofie kandidater) sina svarta hufvor kantade med hvitt siden och juris kandidater med hvitt pelsverk, »masters of arts» (filosofie doktorer) med violett siden, med. doktorer med mörkrödt siden och juris doktorerna, hvilkas hufvor äro skarlakansröda, hafva dem kantade med svart siden. Med. doktorerna hafva dessutom sina kappor brämade med mörkrödt siden och svart sammetskrage samt de långa hängande ärmarne fodrade med mörkrödt siden. Juris doktorerna hafva kapporna brämade med skarlakansrödt siden samt kragar och ärmfoder af samma färg. Rådets medlemmar hafva alla svarta sidenkappor och hattar enligt sina respektiva grader.





Från Nya Seeland.

I.

Resan till Nya Seeland. — Djefvulens orgel och orgeltrampare.
— Menniskojagt och menniskokärlek. — Nya Seelands
historia. — Ett godt råd. — Förr och nu. — Maori-
höfdingens metamorfos. — Mac Donalds dotter.

Det var i medio af Februari månad år 1883 som jag, ombord på ett af svenska handelsflottans förnämsta skepp, lemnade Melbourne, på resa till Nya Seeland, der vi i Port Chalmers, den sydligaste af landets mera betydande hamnar, skulle intaga en hvetelast på Europa.

Tidigt på morgonen lemnade vi Port Philips Heads, vände stäfven mot Bass Strait och började sålunda vår resa. Ofta nog är passagen genom detta sund en farlig sak. Häftiga stormar, regnig luft, tjocka och mist ha lagt månet godt fartyg bland de talrika skären eller på de öar, af hvilka sundet är uppfyllt, och mången käck sjöman har der slutat sin tillvaro. Vår resa derigenom var dock en bland de angenämaste. Vid mörkrets inbrott hade vi sigte af Wilsons Promontory, den sydligaste delen ej blott af Victoria utan äfven af

hela australiensiska kontinenten, och dermed voro vi vid sundets början.

Curtis Island, en jettehög kägla, hvars topp förtonade sig i halfmörkret, stod der »en väldig förpost lik». En jemn och fin bris dref skeppet med god fart genom vattnet, som var lugnt och smult som på en insjö. Månen äntrade upp öfver horisonten och en den härligaste natt vi kunde önska omgaf oss. Ö efter ö, klippa efter klippa doko upp vid horisonten, passerades och försvunno den ene efter den andre i mörkret akter om oss. »Djefvulens orgel», en vild och taggig klippa, kring hvilken bränningarna skumma hvita och vreda, äfven då vattnet förefaller lugnt och fredligt, syntes i fjerran. Det går en sägen att här spelar djefvulen till dans för sjömän, som drunknat i sundet, och ingen seglare vill nattetid vara i »orgelns» närhet, ty det säges också, att det är stormen som trampar orgeln och att olycka hotar den, som kommer inom tonernas område.

Vid morgonens inbrott hade vi sundet med alla dess öar bakom oss och voro inom sigte af Flinders Island, en kal, ödslig och ofruktbar ö, som af ett smalt sund skiljes från Tasmanien. Ingen anblick kan vara kallare och trörtlösare än den, som denna ö erbjuder, och då man sett den kan man väl föreställa sig det elände de siste Tasmanerna störtades i, då de för några år sedan jagades från det fruktbara land, som var deras rättmätiga egendom, till denna sterila, nakna ö. Från söder till nord gick en skallgång öfver hela Tasmanien, ingen enda inföding undkom, alla drefvos de till landets nordligaste del och derifrån jagades de likt vilda djur öfver vattnet bort till Flinders-ön, der den förut tynande stammen snart dog ut. Men Anglo-Tasmanerna hvila nu på sina lagrar, de frossa och frodas

i sitt förvärfvade (!) land, som är ett af de härligaste på jorden, en trädgård från söder till norr, från öster till vester.

Flinders-ön, detta den nya tidens Golgatha, Tasmannernas graf, sjönk allt djupare ned vid horisonten och var snart utom synhåll. Åtta dygns frisk, gynsam vind, åtta dygns god segling, och Nya Seeland var i sigte. Det var ett parti af Mellan-öns södra del, som först syntes. Höga och majestätiska dolde bergen sina talrika spetsar bland molnen, och man anade vid första anblicken att man här hade ett af jordens skönaste land framför sig. Och i sanning, skulle man önska ett land, skapadt för ens egen skull, ett land skönt och storartadt, omvexlande, rikt och yppigt, helt visst blefve det landet likt Nya Seeland.

Då Abel Tasman år 1642 först upptäckte detta land och förgäfvdes sökte landstiga, eller då kapten Cook 127 år senare undersökte kusterna och verkligen landsteg, anade de väl föga att denna ogästvänliga ögrupp skulle bli ett bland de yppersta länder under södra hemisferen, och måhända ana vi sjelfva föga, ännu den dag som är, hvad rang Nya Seeland med tiden kommer att tillkämpa sig.

Sedan kapten Cook nära ett år vistats på Nya Seeland och omsider kommit på vänskaplig fot med landets infödingar, de krigiske Maoris, förblef landet en längre tidsperiod obeaktadt af europeerna, och det var först 1814 som de rykten om Maoris vilda blodtörst och gräsliga kannibalism, hvilka af hvalfångarne då och då fördes till den civiliserade världen, föranledde New South Wales att ditsända missionärer. Ej förr än 1840 anlände de första kolonisterna, och samma år var det som Nya Seeland förklarades för britisk egendom, och detta just i behaglig tid, ty engelska flag-

gan hade blott *fyra dagar* varit hissad vid Akaroa, då en fransk örlogsmän dit ankom för att i sitt lands namn lägga embargo på Banks Peninsula, der Frankrike ämnade anlägga en straffkoloni. Sålunda daterar sig Nya Seelands egenskap af engelsk koloni sedan 1840, första året såsom lyd-koloni under New-South-Wales, men sedan såsom sjelfständig britisk kronkoloni. Det är således ej ens ett halft århundrade sedan den tid, då Maoris egde obestriddt välde öfver sina skogar och berg, och på de platser der det vilda naturfolket höll sina blodiga slagtingar och sina kannibaliska fester, der resa sig nu storartade städer, härdar för nutids bildning och vetande. Jernvägar och telegrafer löpa genom skogar och öfver bråddjup, hvilka fordom hindrade sjelfva maorien på hans ströftåg, och elektriska ljus belysa hamnar, der för blott en mansålder sedan endast infödingens enkla kanot gled fram. På otroligt kort tid har landet omskapats till ett civiliseradt land, men likväl äfven med oerhörda kostnader, om hvilka man kan göra sig ett begrepp, då man vet att Nya Seelands statsskuld uppgår till nära trettio millioner pund sterling, hvilket utgör en skuld af ungefär sextio pund per hufvud, d. v. s. mer än tjugo gånger större på hvarje individ än förhållandet är i Sverige.

Låtom oss nu från denna korta öfverblick af landets öden, återgå till skeppet, som låg i sigte af Mellan-öns sydkust. Här må det nämnas att benämningen Mellan-ön ofta utbytes mot den af Syd-ön. Nya Seeland består nemligen af två större öar och en mindre, söder om de andra. Stundom kallas dessa öar Nord-ön, Syd-ön och Stewart-ön, stundom Nord-ön, Mellan-ön och Syd-ön. Låtom oss använda den senare benämningen. För att bespara tid var det vår afsigt att passera genom Foveaux Strait, sundet emellan Syd-ön och Mellan-

ön, men då natten inbröt drogo sig hotande, stormlika moln öfver himlen och vi ansågo rådligast att gå söder om hela ögruppen. Under natten passerade vi Solander Island, en på sidan af Syd-ön liggande hög och lätt igenkänd ö, som utgör ett godt landmärke för seglaren. Denna ö har erhållit sitt namn efter den svenske naturforskaren Solander, som åtföljde Cook till dessa trakter.

Vid middagstiden följande dag dublerade vi Syd-öns yttersta udde på så nära afstånd vi kunde, för att äfven tryggt passera ett par ställen, der vattnet syntes oroligt koka och stundom rusa upp i väldiga, skummande kaskader. Detta var »the Traps» — fällorna — ett par lömska grupper undervattensklippor, hvars dolda farliga natur göra dem väl förtjenta af sina namn. Gynnade af god vind — d. v. s. hvad icke sjömän så gerna kalla medvind — seglade vi nu nordvart längs ostkusten. Medan nu skeppet lunkar framåt, då och då i sigte af land, vill jag taga mig tid att helt à propos inflika ett godt råd. Jag nämde nyss ordet »medvind». Värde läsare, om du någon gång talar med en sjöman, så nyttja aldrig något af de tre orden »medvind», »mastkorg» eller »repstege», så vida du önskar behålla hans aktning. »God vind», »märs» och »vant» heter det, och du kan ej tro hvad de tre först anförda benämningarna förefalla honom ömkliga. Om han också icke säger något — hvilket är ett stort bevis på hans själfbeherskning — så tänker han dock ovilkorligen ordet »landkrabba!» deri infattande hela sitt förakt.

Det var tidigt på morgonen, vi lågo kryssande med gigate undersegel utanför Fairoa Heads fyr, signalerande till lotsstationen efter lots. Omsider anlände denna viktiga personlighet och på samma gång äfven en bogserångare. Med dessa båda makters bistånd pas-

serade vi nu in mellan de höga berg, som omgifva inloppet till Otago harbour, den temligen vidsträckta, men af banker uppfyllda golf, hvars innersta vik kallas Port Chalmers. Tolf år hade förflutit sedan jag senast befann mig på samma ställe, och stora voro i sanning de förändringar som mötte mitt öga. Visserligen var hamnen ännu den vackraste jag någonsin sett. Bergen reste som förr sina väldiga toppar upp bland molnen och bildade en storartad kedja kring det lugna vattnet, som i följd af inloppets krökningar tedde sig likt en insjö. Solen lät som förr en del höjder framträda i bjerta, glimrande färger, medan på andra kastades djupa skuggor, och på samma sätt skiftade dalarne färger allt efter solens olika ställning på fästet. Och dock var mycket förändradt. De undersköna urskogarne med sina jette stora ormbunkar, sina fuchsier, cypresser och slingrande lianer nådde fordom ned ända till stranden, der här och der små bergbäckar, omgifna af saftig grönska och af doftande myskblommor, utmynnade. Nu var landet svedt och härjadt långt upp mot höjderna, och den slingrande stranden var vanställd af en styf och jemn väg, hvars bekväma utseende stod i föga harmoni med naturen deromkring. Nybygge vid nybygge hade växt upp, och der ormbunkskogens romantiska halfdunkel och ostörda tystnad förut rådde, der sprungo nu skrikande ungar omkring i solgasset eller klättrade de upp på skröpliga omhågnader för att med gamla bleckburkar, trasiga guttaperkagaloscher eller andra dylika civilisationens ofelbara tecken vifta åt det förbigående skeppet. Den gamla Maori-byn på södra landet, som förr tog sig så bra ut med sina mörka, egendomliga, afgudaprydda kojor, hade nu lemnat rum för en ny Maori-by, bestående af små nätta hvita hus, en hvitmenad kyrka och en begravningsplats, der bleck-

plåtarne glittrade så grant i solskenet. Maorihöfdingen, som jag förr såg komma i en vidunderlig kanot, roddes nu helt anständigt i en präktig hvalfångarbåt om 4 par åror. Han sjelf bar ej längre de primitiva mantlar som förut utgjorde hans dräkt, utan han var nu uppsträckt i långskörtad rock, grå filthatt, hvit stjärkskjorta och i halsduken en kråsnål, som lyste mot det bruna skinnet som en lysmask på en graf. Pinnarne voro dragna ur näsa och öron och skägget dolde till stor del de famösa tatueringarna, som nu voro otydliga som runorna på en nordisk bautasten.

Vi passerade tätt intill en liten grönskande udde, hvars höga klippstrand stupade tvärbrant ned mot vattnet. Flax- och tussocktufvor växte ända ut mot kanten af klippan, der några missbildade och krokiga träd hängde sig envist fast i remnorna, låtande sina grenar liksom förr släpa ned i vattnet. Men stugan, som förr stod der uppe, var försvunnen. Några kolade stockar, som skytmade fram mellan buskarne, täljde hennes öde. Hvad hade väl blifvit af den gamle skotten och hans dotter, som bodde der? De brukade förr komma om bord å vårt fartyg, ty gubben, som hade en trädgård och några kor, höll grönsaker och mjölk till vårt skeppsbehof. Det var en ståtlig gammal man, vänlig och rättfram som en äkta högländare, och jag hade mycket gladt mig åt att få träffa den gamle Mc Donald. Och hvad hade väl nu blifvit af honom?

Bexley, han som ännu bodde kvar nere vid bäcken ej långt från Mc Donalds udde, berättade mig allt sammans.

— By Jove, — sade han, — det är en sorglig historia, en mycket sorglig historia. Vi voro gamla vänner Mc Donald och jag, gamla vänner och goda grannar. Vi kommo hit båda två på samma gång, han hemifrån

jag från Brisbane, och då fans här i bugten ej mer än nio hus. Mc Donald var en sådan kärnkarl, en sådan hedersman, att det grämde mig att höra hur folket talade om hans dotter. Hon kunde vara omkring 17 år, då historierna om henne och den irländske lymmeln Mike kommo i omlopp. Mike hade, allt sedan han var pojke och miste far sin vid ett jordras på Karantänön, hållits under armarne af Mc Donald, i hvars trädgård han brukade arbeta. Ja, nog mins ni den der linhåriga slyngeln, som brukade ro ut på reddan med mjölk — han hade växt upp till en stor och stark, vild och fräck lymmel, så om honom kunde jag tro hvad ondt som helst, men flickan, fager som hon var, såg så ren och så oskyldig ut som det barn som föddes i natt, och jag för min del trodde att allt sammans var käringprat. Men så hände det en dag, då vi arbetade på den delen af den här vägen som ligger mellan bäcken och udden, att jag fick se Mary sitta och gråta, under det Mike stod nära intill, emellanåt hänskrattande.

Jag kom dem nära nog för att höra hvilken genompiskad skurk irländaren varit och var, och huru han, under det flickan förtviflad vred sina händer, hånade henne, skrattade på faderns rygg och kallade den skam han bragt öfver dem för »nonsens». Jag hörde nog för att veta det flickans elände snart skulle blifva uppenbart för hela trakten, och jag undrade hvad som derefter skulle blifva af Mc Donald, han som var så stolt att han ej skulle lyft på sin hatt för sjelfva drottning Victoria. En vecka eller så derefter kom han roende hit, och jag såg genast att ej allt var som det borde. Båten sköt en hisklig fart och rände halft upp på land. Mc Donald var rakare i ryggen än någonsin och såg tre tum längre ut än vanligt. Han kom direkt från kruthuset, som står derute på banken, ty han hade

uppsigt öfver det och hade just utlemnadt krut till en förvaltare vid jernvägsbyggnaden. Denne hade varit nog dundristig att framkasta gycklande häntydingar, dem Mc Donald i början alls icke förstod, men då han omsider begrep hvad det var fråga om, tog han förvaltaren i strupen och slungade honom ut i vattnet. Den arme saten hade nära nog gått åt, ty strömmen förde bort honom med fart, och innan hans folk fick loss sin båt var han långt borta. Emellertid fiskade de upp honom mera död än lefvande. Det der fick jag likväl höra först senare, ty Mc Donald frågade mig blott tvärt om jag hört något om hans dotter och Mike. Jag försökte säga nej, men det stockade sig i halsen — jag försökte säga ja, men det var lika omöjligt. Gubben såg en stund tyst på mig, lade sin hand på min axel och klämde till så det knakade i axelbladet. — Hvad? — frågade han. Jag berättade honom då allt hvad jag visste. Tyst hörde han på, men jag såg hur han bet i hop tänderna så att käkmusklerna bildade knutar, hvilka flögo upp och ned. Då jag slutade, steg han upp, sade »tack» och »god natt». — Well, hvad ämnar du göra, — frågade jag, — ha honom att gifta sig med flickan? — Nej, — sade han, — det vore en andra skam. — Detta var det sista jag hörde honom säga, ty han gick, och jag såg honom aldrig mer. Morgonen derpå var Mc Donalds hus blott en rykande askhög, och då vi kommo dit funno vi blott Mary, som med sönderrifna halfbrända kläder satt i en klyfta vid stranden. Hon var och förblef vansinnig, så att af henne har ej mycket kunnat utletas af qvällens och nattens händelser. Så mycket är emellertid säkert, att Mc Donald tyst väntade i sitt hem, tills Mike kom dit, då en fruktansvärd strid uppstod. Den började inne i stugan, men blod och uppsparkad jord visade huru den fort-

gått ut mot klippkanten, och klibbiga köttslamsor på några hvassa stenar nere vid vattnet bekräftade Marys utsago, att den ene slungade den andre ned. Hvilken som undkom, eller hvem som stuckit stugan i brand vet likväl ingen, ty Marys hågkomst af förloppet var så ordig; i bland sade hon att det var fadern, ibland att det var Mike som blef ihjälslagen. Något lik hittades aldrig — tidvattnet förde det nog ut till sjös, och hemligheten blir väl aldrig utredd, ty den tokiga Mary, som alltid irrar omkring här i trakten och som ni nog får se, tyckes numera alldeles hafva glömt hela den olyckliga tilldragelsen — och väl är det för henne.

Ja, jag såg verkligen Mary — »uncanny Mary», som hon kallades — flere gånger. Den magra, kantiga figuren med det tofviga håret, de rödkantade, virriga ögonen och den slarfviga drägten, huru olika var den ej den lilla prydliga 10-åriga flickan, som förr åtföljde den skotske gubben, och hvem kunde väl föreställa sig att denna obehagliga, tokiga varelse för fem år sedan var traktens skönhet — »the belle of Port Otago».

II.

Här igen! — En sjunken storhet. — Det mystiska huset. — Parallell.
— Ormbunskskogar. — »Cabbage-tree» och »Kauri-pine». —
Fula fiskar. — Dunedin. — En kosmopolit.

— *Let-go-the-anchor!* — kommenderade lotsen. Ett par hammarslag på regeln ofvanpå kranbjelken, och pentarlinan rappade ut ur rörringen på ankaret, hvilket plumsade ned så vattnet stänkte högt upp på bogen.

Kettingen rasslade ut ur klyset, som för ett par ögonblick doldes af ett gulbrunt rostmoln; fartyget svajade upp för tidvattnet, seglen beslogos, och vi lågo nu till ankars ungefär på samma ställe i Port Chalmers hamn, der jag tolf år förut befunnit mig. Förr lastade och lossade skeppen här ute på ankarplatsen, nu försiggick sådant derinne vid de två nyuppförda »pierbyggnaderna», hvilka parallelt sträckte sig ett godt stycke ut i viken. På ena sidan om dessa lastagebryggor fans nu ett ganska aktningvärdt batteri och på andra sidan en dito torrdocka. Strax invid torrdockan, delvis på land, delvis i gytjan, delvis i vattnet låg vraket af en gammal hjulångare. Det var Golden-crown, som frustande och full af lifskraft brukade göra reguliera turer upp till Dunedin, till hvilken stad Port Chalmers endast är att anse såsom hamnplats. Nu låg Golden-crown der, ohjelpligt sjunken i elände och var efterträdd, eller rättare sagdt undanträngd, af jernbanan, som i kurvor och krokar slingrade sig långs vattendraget upp till Dunedin.

Port Chalmers, som förr bestod af blott en enda gata, hade nu fått åtskilliga bigator, hvarförutom en mängd små hus och villor hade spirat upp på de närliggande höjderna och backarne — »on the hills» som det kallades. En mängd små kyrkor och kapell, ganska stiliga och tillhöriga olika sekter hade växt upp, men liksom för att besanna satsen »hvar man bygger Gud en kyrka, der bygger också satan ett kapell», hade värdshus och bier-hallar tillväxt både i antal och i storlek. Ett hus som länge utgjorde föremålet för min undran låg litet afsides vid foten af en kulle. Det var ej särdeles stort, men dess aktningvärda gråstensväggar sågo ofantligt massiva ut. Taket var platt och det fans ingen skorsten, intet fönster, och jag hade så när sagt ingen dörr heller på hela huset. En sådan fans likväl,

men den var utomordentligt liten och så belastad med jernbeslag, att den om möjligt såg ännu fastare ut än sjelfva stenväggen. Detta var frimurarelogen, och den såg också orimligt mystisk ut.

Ny-Seeländarne göra mycket väsen af frimureriet. Höga och låga, herrar och tjenare, alla äro de »brother freemasons». »Herrar och tjenare», är likväl ett särdeles oegentligt uttryck hvad dessa antipodiska koloniers olika samhällselementer beträffar, de der i stället böra nämnas arbetsgifvare och arbetare. Ty der erkänner sig ingen vara den andres tjenare och ingen dristar kalla sig herre. I utbyte mot sin aflöning ger arbetaren ett fullvigtigt arbete, dermed äro båda qvitt och behålla sina hattar på. Upp och ned skiftar så lätt och så fort derute i kolonierna att arbetaren anser arbetsgifvaren blott för en medbroder, den der fått en fläkt af lyckan, en god chance, något som han anser när som helst kan hända hvem som helst. Derfor påträffar man der icke heller det inrotade knot, den medfödda afundsjuka, den hatfulla misstänksamhet som, likt gytjan i en kloak, vältrar sig fram bland de lägre klasserna i Europa. Den Ny-Seeländske arbetaren är en välklädd, rask och driftig man, en man som har fullkomligt reda på dagens frågor, äfven de politiska, och som när som helst kan sundt yttra sig derom. Då han arbetar, arbetar han med drift och med kraft, därför är också hans arbetstid kortare än hos oss, nemligen åtta timmar dagligen, och dagspenningen är för vanliga arbetare 9 shillings, för handverkare mera. Dertill kommer att födan alls icke är dyrare än i Europa, i många fall till och med betydligt billigare (ett helt får t. ex. kostar blott en shilling). Kläder äro också obetydligt dyrare än hos oss, men hvad som är dyrt, det är alla slags dryckesvaror och den, som räknar dem till dagens nöd-

vändiga behof, han reder sig alls icke, helst som de ofvan anförda goda arbetsförtjensterna i många fall äro periodiska och beroende af hveteskörden och utskeppningen.

Jag har redan förut i förbigående omnämt Port Chalmers och dess nejds naturskönhet. Hvad Schweiz är för Europa, hvad Yosomiter-dalen är för Amerika, det är också Nya Seeland för Australien och närgränsande länder. Det säges att mångenstädes i Nya Seeland finnas scenerier, vida öfverträffande allt hvad Schweiz kan uppvisa af storartad skönhet. Och provinsen Otago, i hvilken Port Chalmers ligger, är en af de vackraste på hela Mellan-ön. Den är rik på höjder och dalar, på berg och vattendrag och dessa jette-ormbunkarnes täta, dunkla skogar, som betäcka bergen med en ständig grönska, ega en skönhet och en egenomlighet omöjliga att beskrifva. Öfver allt omkring sig ser man en otrolig och omvexlande mångfald af ormbunkarnes vackra blad. Man ser dem vid sina fötter, rundt omkring sig, ja ofvanför hufvudet der de bilda ett tak som genomsläpper blott ett brutet dagsljus. Ormbunkarne äro ej blott af en art, utan af bortåt 40 eller 50 olika slag, till storlek vexlande från små obetydliga parasit-plantor ändå till träd af 20 eller 30 fots höjd. Dessa senare utsända från toppen af de raka, bruna, skrofliga stammarne ett knippe väldiga blad, som i behaglig böjning hänga ned åt alla sidor såsom bladen hos en palm. En del arter ha enkelt delade blad, andra dubbelt eller mångdubbelt delade. Hos en del äro bladen mörkgröna, hos andra ljusgröna, och hos några arter äro de på ena sidan gröna, på andra sidan gråblå, som voro de ständigt täckta af en mycket fin dagg. Ormbunkträdet stam är särdeles egenomlig. Sågar man utaf den och betraktar genomskär-

ningen, finner man i midten kärnan som är ljusgul, lös och saftig och med en diameter af omkring två tum. Omkring kärnan ligger, liksom en cirka 2 tum tjock krans, sjelfva stammen som består af en svart, benhård ved, inlagd med hvita, något lösare teckningar som mot den svarta veden bilda slingrande kroklinier och figurer. Det är måhända en allmänt känd sak att om man på en af våra svenska ormbunkar afskär den korta, oftast i jorden dolda stammen så visar sig äfven här en liten oregelbunden teckning, den folktron förklarar vara begynnelsebokstafven i ens kärastes namn. Omkring denna stam sluter sig ett ofta flera tum tjockt lager af en brunaktig bark eller bast, den der i sjelfva verket är lemningarna efter den tidigare ålderns bladskaft och hylsor. Denna bark är genomdragen af en väfnad fina rottågor och derigenom gjord så fast, att särdeles vackra trädgårdsurnor kunna förfärdigas af stammen, då den afjemnade barken bildar urnans egendomliga utsida. Af den inre hårda stammen svarfvas också urnor, men dessa äro naturligtvis mindre, ehuru äfven de särdeles vackra och egendomliga. Lefvande ormbunkar i stora krukor nyttjas mycket både i Australien och i Nya Seeland såsom prydnader i vestibuler, på verandor och balkonger. Att frakta dem längre vägar, såsom till Europa, möter ej stor svårighet. Man tillser blott att man får den hufvudsakliga delen af roten med och låter jorden fasthänga dervid, afskär bladen och nedlägger sedan den kala stammen i en lår som placeras på ett ställe, fritt från saltvatten. Fuktar man stammen emellanåt, en gång i månaden eller så, behåller den lifskraft inom sig särdeles länge. Då den åter blir nedsatt i jord och utsatt för dagsljus, börjar den förut till utseendet döda stammen visa tecken till lif. Små silkeshåriga knölar

visa sig i stammens topp. De växa, tilltaga i storlek, tills de omsider helt plötsligt rulla ut sig till granna, praktfulla blad.

Blandade med ormbunkarne växa i skogarne fuchsier, cypresser och lianer. På mera soliga platser finner man enstaka exemplar af acacian, gummiträdets, feberträdet och kålträdets (the cabbage-tree) det senare ett endast i Nya Seeland förekommande trädslag af ganska säreget utseende. Vid 10 eller 12 fots höjd delar sig den kala stammen uti tvänne grenar, hvilka åter fördela sig i två eller tre smågrenar, från hvar och en af hvilka en väldig klunga långa, smala, svärdformade blad utgå, alla fästa på samma ställe. Den mycket berömda Ny-Seeländska »kaurien» är en Pinus-art, som likväl nästan uteslutande tillhör Nord-ön, der den flockvis, men numera temligen sparsamt, förekommer. Den lemnar ypperliga mastträd, vackert trävirke och dessutom den dyrbara kådan »kauri», hvilken eger samma egenskaper som bernstenen och därför ofta i dennes ställe användes.

Lika rika som skogarne alltid varit på växtlif, lika fattiga ha de ständigt varit på djurlif. Några halvilda svin, afkomlingar efter dem Cook här planterade, äro det enda villebråd som finnes, och svarta svanor och änder den enda vildfogel, om man undantager de mellan buskarne kilande kiwis-kiwis och några andra smärre vinglösa fogelarter. Åtskillig småfogel finnes visserligen, men år efter år undantränges denna af europeiska fogelslag alldeles på samma sätt som Maoris undanträngas af de hvite och landets ursprungliga vegetation af en importerad.

Kusterna äro rika på fisk, och jag iakttog i Port Chalmers flera egendomliga arter. Der funnos t. ex. elefant-fisken som var försedd med en egendomlig sna-

bel, rått-fisken som hade rigtiga råttänder, the leather jacket (läder-tröjan), en ohyggligt ful och orimligt dum fisk som lät fånga sig med händerna. Han hade en tjock, läderartad hud, hög, taggig, rätt uppstående och längs hela ryggen löpande rygghena som gaf honom ett särdeles krigiskt utseende. Han hade hufvud som en liten gris och skrek också som en sådan då han blifvit fångad. Både denna fisk och den lika allmänt förekommande sjöhästen (*Hippocampus*) bruka främlingar torcka i solskenet och sedan fernissa för att föra dem med sig såsom minnen af landet. Vidare funnos stora, präktiga ålar, åtskilliga torskslag, languster o. m. d. Våldiga åttfotingar (*Octopus*) krälade omkring bland stenarne under bryggorna, och ve den badande som råkade inom dess sugarmars område! Hamnens botten var betäckt af en egendomlig skaftad ascidie-art, hvilken jag endast här påträffade. En ojemn stängel uppbar djurets egentliga kropp, hvilken mest liknade en rödaktig skrumpen frukt, stor som ett hönsägg. Ny-Seeländarne kalla denna ascidie »water-lilly» eller »Maori-rofvor» emedan de, trots sitt osmakliga utseende, äro en vigtig beståndsdel af infödingarnes föda.

* * *

Dunedin, som anlades af skotska emigranter och af dem erhöill Edinburghs urgamla namn, är än i dag nästan uteslutande bebodd af skottar. Föga är att säga om den staden, ty den är ganska lik en välbygd och förmögen europeisk stad. Breda, raka gator, storartade både enskilda och publika hus, praktfulla kyrkor och vackra planteringar göra Dunedin till Nya Seelands förnämsta stad, ehuruval den ej är dess hufvudstad. Dess läge är vackert, och i närheten resa sig

bergen, der guldminorna äro belägna. Landet har en rik vexling på mineralier, och då det intresserade mig att erhålla en god samling af dem, kom jag i beröring med en hr Campbell, en »sharebroker», d. v. s. en person som uppköpte och återsålde aktier i grufvor och minor. Denna bekantskap var anledningen till en episod som hardt när blifvit ett äfventyr.

Hr Campbell hade af en vän hört omtalas hvad jag önskade, uppsökte mig därför och erbjöd välvilligt sitt bistånd. »Share-brotern» var en medelålders och medelstor man, hans bruna skägg var väl vårdadt och ansigtsdragen icke obehagliga, ehuru väl en viss slapphet i dem, i förening med hängande påsar under de vattniga och utstående ögonen, talade om ett oordentligt lefnadssätt. Så gjorde också klädseln, hvilken ej alltid var oklanderlig, och jag tvekade huru vida jag borde hänföra min vän »share-brotern» till »gentila sluskar», eller om jag borde anse honom såsom en inkarnation af kolonisternas »never mind» hvad deras yttre angår. Utan tvifvel var han en man af god uppfostran, ansenlig beläsenhet och betydlig erfarenhet. Hans samtal voro intressanta, ty han hade sett mycket af landet, sett med öppna ögon, och hade noga reda på landets inre förhållanden. Han berättade väl, lade sina iakttagelser klart i dagen och utvecklade följdriktigt sina åsikter, men redan första gången jag talade med honom, anmärkte jag hos honom en egendomlighet. Han kunde nemligen aldrig till slut fullfölja sin tankegång. Bäst han tydligt och klart diskuterade en sak, syntes han helt och hållet förlora frågan ur sigte och hufvudstupa kasta sig in på ett nytt ämne, hvilket han började behandla med lika noggrannhet blott för att ett, tu, tre afbryta det och åter rusa på något nytt.

Detta berodde emellertid ingalunda på att han egde blott halfva insigter, åsigter och idéer, ty ofta erhöj jag samma fråga slutligt och grundligt utredd, ehuru i flera repriser. Samma oberäknelighet tycktes ständigt ha följt honom, äfven i hans handlingar. Han var en son af Edinburgh och hade der studerat först på det ena, se'n på det andra i en lång följd af år. Slutligen gifte han sig med en ung, rik och vacker flicka, men sedan denna undergått en smärtsam operation, öfvergaf han henne helt plötsligt och begaf sig till Kalifornien. Derpå vistades han omvexlande i Queensland, New-South-Wales, Victoria och på Fiji, än sysselsättande sig med det ena, än med det andra. Han hade varit guldgräfvare, boskapshandlare, emigrantombud, skoputsare, läkare, predikant och jernvägskonduktör, omvexlande med provisor, kypare, advokat och lärare i en flickpension. Nu var han, som sagdt, share-broker, men rufvade tillika på några storartade, ehuru ännu dunkla förslag angående en nybyggare-association, för hvilken han naturligen skulle blifva öfverhufvud.

En dag föreslog han mig att göra en utflygt till några guldminor, der jag kunde få tillfälle att se åtskilligt nytt. Vi träffades vid jernvägsstationen i Dunedin och följdes sedan åt till hans »office», der han hade något att uträtta. Hans kontor, beläget högt upp i ett stort hus, utgjordes af ett litet dammigt kyffe, der öfver allt lågo hopade högar af stenar och metallstycken, alla försedda med numrerade lappar. Några kartor öfver Nya Seeland, fullklottrade med siffror och anmärkningar, sutto uppspikade på väggarna. En rankig tältsäng med några gamla kläder uti lät mig ana, att rummet ej allenast var share-brokers »office», utan tillika hans »parlour», hans »sitting-room» och »sleeping-room».

— Se här — sade share-brokern — här har jag lagt å sido en fullständig samling af Nya Seelands kolsorter åt er. Se till att de blifva inpackade i sågsån och ej utsatta för dagsljus, ty då spricka de sönder. Här är äfven ett stycke antimom, som jag fört med mig på hästryggen under en ridd af 85 mil på oländig mark. Det stycket har kostat mig arbete som jag ej velat göra för en 5-punds-not. By the by — ni kan lemna mig de der pundnoterna ni har i fickan. Det är ej bra för er att ge er ut till minorerna med så mycket pengar — för resten behöfver jag några gulingar.

— Antagligen — sade jag. — Ni skall få 2 guinéer för edra mineralier, hr Campbell, men ej en farthing mer.

— Tam-tam-tam-tam, — tutade share-brokern, öppnade ett skåp och presenterade mig det sex-pipiga gapet af en engelsk »bull-dogg». — Inga dumheter — menade han. — Hit med pengarne och sedan bege vi oss till minorerna. Jag betalar hästarne. *Business first and pleasure afterwards.*

— Ni har ett satans sätt att göra business — sade jag och tog fram plånboken.

Share-brokern glömde nu som vanligt att fullfölja sin afsigt, lät revolvern sjunka och väntade på pundnoterna. Under tiden hade jag lagt venstra handen på antimomstycket, en respektabel kluns om tre skålpund. Ett, tu, tre lät jag hand och sten beskrifva en half-cirkel tills de särskildt omildt kommo i kontakt med hr Campbells ansigte. Han raglade om kull på tält-sängen, som knakade i fogningarne, och blodet rann från hans ansigte. Revolvern hade fallit ned på golfvet; jag tog upp den och stoppade ned den i en stor vattenkruka som stod i rummets ena hörn. Derpå hælde jag ett par glas vatten i ansigtet på share-brokern, som snart repade sig.

— Se så, herr Campbell, — sade jag, — hvarför skall ni spela sådana der spratt? Er näsa ser nu ut som ett ruttet plommon. Fi donc!

— My word, — brummade share-brokern, — ni är en brutal människa! Men, never mind, låtom oss bege oss i väg till minorna!

— Ah, hr Campbell, — sade jag, — kanske skall ni anse mig vidskeplig och barnslig, men ta' mig kat-ten har jag icke fått en viss föreställning om att det är vådligt att vara på tu man hand med er, och ni får därför ursäkta mig.

— Nå, så får ni åtminstone bjuda mig på ett glas konjak ofvanpå det här.

— Gerna.

III.

Tre kifvande bröder. — »Det är något ruttet i danska staten». — Hvad deraf följde. — Herr Ericsons fredliga flagga. — Port Lyttelton och Akaroa. — Ch-ch och Pahanui. Kaiapoi och Woodend.

Mellanöns förnämsta hamnar äro Port Chalmers, Timaru och Lyttelton. Mellan dessa råder stor afundsjuka, ty alla vilja de hvar för sig anses såsom den förnämste. Timaru kan dock näppeligen hålla sig i jernhöjd med de andra två, ty hamnen är särdeles osäker, och Timaru i ett certeparti betingar högre frakt. Ankarplatsen ligger öppen för oceanen, och der fartygen lasta är det så grundt att de vid sjögång slå mot botten. Derför hissas, då storm väntas, varningssignaler

i land, och då måste skeppen ofördröjligen gå till segels samt hålla sjön så länge stormen räcker, hvarefter de åter få packa sig till sina respektive platser och fortsätta lastningen, tills nästa storm är i antågande, då samma manöver måste upprepas. Ibland öfverraskas likväl fartygen af stormen och bli då skockvis drifna i land, der de söndermalas af bränningen och der föga utsigt till lifbergning finnes.

Porth Chalmers har också sin draw-back och denna i form af en sandbank, belägen tvärs utanför inloppet till hamnen. På denna bank — Otago-Bar, som den kallas — hända allt emellanåt olyckor, som sätta hamnen i misskredit, ehuru vederbörande så mycket som möjligt söka öfverskylla dem. Två mudderverk, pjeser, hvilka betingat 50,000 pund sterling per stycke, arbeta fåfängt på detta hinders förstörande. Det ser ut som om hamnstyrelsen, det välärvördiga Otago Harbour Board, hade antagit en rasande taktik, ty i stället för att genom byggandet af en lång, pierlik vågbrytare leda tidvattnet så att det sjelft sopade bort banken, låta de nu det ena mudderverket vandra fram och åter öfver banken, släpande en ofantlig räfsa efter sig, hvilken är afsedd att upprifva sanden, som derpå bör bortföras af tidvattnet. Detta har dock visat sig temligen fruktlöst i praktiken, ty blott få dagar af året är vattnet nog smult för att låta arbetet fortgå, och under melantiderna hopar sig åter sanden till sin förra höjd. Det andra mudderverket arbetar på att fördjupa farvattnet ända upp till Dunedin, dit numera endast smärre fartyg, såsom skonare och briggar, kunna uppgå. Under tiden söker Otago hamnstyrelse (som, i förbigående sagdt, består blott af garfware, handlande och andra icke-fackmän) inbilla både sig sjelf och hela världen att baren ej är af någon betydenhet, hvarför de

också envisas att forcera lotsarne taga skepp in och ut ur hamnen äfven då risk är för handen.

En känbar erfarenhet af denna hamnstyrelsens och hamnmästarens oförsvarliga taktik erhöll vårt fartyg vid utgående ur hamnen. Skeppet var ganska djupgående — 21 fot på jemn köl — och i sina stilla sinnen ansågo de goda Port Chalmers-bornu nu att detta skepp borde kunna tjena som en förträfflig illustration till deras påstående om hamnens tillgänglighet vid alla tider äfven för stora fartyg. Då lots begärdes, utsändes därför sådan med order att taga fartyget till sjös. Sjön var något upprörd, men lotsen vågade ej på eget bevåg fördröja skeppet, ty det tillhörde signalmästaren på Tairoa Heads fyr torn att gifva varningssignal, då baren var farlig. Men varningssignalen uteblef, ty signalmästaren i sin ordning vågade ej heller vara orsak till skeppets fördröjande och illustrationens omintetgörrelse. Följden var att skeppet bogserades ut ur hamnen, men just då det skulle passera öfver baren möttes det af två eller tre svåra »rollers», lömska hafsdynningar, hvilka orsakade att skeppet upprepade gånger med våldsamt slog mot botten. Då fartyget kommit på andra sidan af baren fans ingen möjlighet att åter inkomma i hamnen, ty vattnet föll och vind och sjö ökade. Snart blåste full storm, löskölen flöt upp, fartyget var läck, pumparne gingo oafbrutet, men ingen läns kändes. Vid den våldsamma grundstötningen hade lasten kastat sig till ena sidan, hvarigenom fartyget krängde hårdt öfver, och sjö på sjö rusade öfver det. En mörk, ohygglig natt följde. Stormen tjöt, regnet piskade ned från de mörka, tunga molnen, massor af vatten bröto öfver fartyget, hotande att bortsopa allt i sin väg. Pumparnes ständiga klipp-klapp öfverröstades af bruset från den gnistrande vattenmassan, som

forsade från reling till reling, allt emellanåt bortslungande dem som pumpade från sina platser. Ändtligen dagades det, och med glädje helsade vi anblicken af Banks Peninsula, bakom hvilken Lytteltons hamn var belägen. Två branta berg, ännu högre än de, som omgäfvö inloppet till Otago hamn, bildade här en väldig klippig port vid hamnens ingång. Högt uppe på berget vid styrbords sida stod Cachalots fyr torn, hvarifrån vi till vår öfverraskning helsades af svenska flaggan. Det var hr Ericson, den svensk-födde fyrmästaren, som sålunda välkomnade oss. För öfrigt voro vi särdeles välkomna för hela Lyttelton i gemen, ty olyckan som drabbat vårt fartyg på Otago Bar var för Port Chalmers allt annat än rekommenderande och följaktligen för Lytteltoniterna en »pipa» — i hvilken de ej heller underläto att blåsa.

Äfven Lyttelton omgafs af en särdeles anslående natur. Bergen, som omslöto hamnen, voro ännu högre och vildare, ännu mera storartade än de som omgäfvö Port Chalmers, ehuru väl de saknade dessa senares härliga grönska och i skönhet oöfverträffliga ormbunkskogar. Staden låg nere vid stranden, hvilken i jemn sluttning höjde sig tills den bildade det väldiga berg, genom hvilket var dragen den tunnel, som förenade Lyttelton med Christ-church, staden på andra sidan berget. Golfen, som bildade hamnen, var ej så väl skyddad för hafsdyningen som Port Chalmers, hvarför också en inre artificiell hamn var bygd. Denna bildades af två bågformade vågbrytare, hvilka till sammans med stranden formerade en halfcirkel, inom hvilken skeppen lossade och lastade, förtöjda dels längs insidan af den böjda vågbrytaren, dels vid de fyra eller fem »pirar» som utstucko från stranden. I ena hörnet af denna inre hamn var belägen den nya torrdockan, ett

utmärkt stycke arbete, intagande elfte rummet bland världens torrdockor hvad storlek beträffar och första rummet bland södra halfklotets. Men det visade sig vara ytterst svårt att erhålla dugliga arbetare och förmän till en större reparations utförande. Ja, de måste uppletas den ene här, den andre der, på landsbygden, i skogarne och på bergen eller hvar eljest de för tillfället hade sitt arbete. Torrdockan, äfvensom pirar och kajer voro belysta af elektriskt ljus, hvarigenom arbetet kunde fortsättas dygnet om, och var detta isynnerhet fallet vid de ställen der de kolossala ångarne som uppehölo »the-frozen-meat-trade», — d. v. s. som till England öfverförde på kemisk väg fruset färskt fårkött — intogo sina laster. En annan klass af ångfartyg, ej så stora som de sist omnämnda, men underverk hvad prakt och elegans beträffar, voro »the Union Companies» båtar, hvilka uppehölo trafiken på Nya Seelands kuster och på Australien. Den lyx och den komfort som, från det första till det sista, från det största till det minsta, å dem voro utvecklade, voro i sanning utomordentliga. Engelsmännens och skottarnes smäckra, smidiga jernfartyg voro äfven talrikt representerade. Ett af dessa, »Lock Fyne», ett stort, präktigt, med alla nutidens förbättringar inredt skepp, lemnade hamnen med full last för Europa, men har sedan varit spårlöst försvunnet. De fartyg, som lastade i hamnen, voro på en gång vid pass 30, af hvilka de flesta fört kol eller styckegods dit samt förde hvete derifrån.

Om man besteg berget, som reste sig bakom Lyttelton, hade man derifrån en storartad utsigt. Åt ena sidan Lyttelton der nere vid bergets fot, hamnen med alla dess skepp, kustbergen, kusten och dess hvitskummande bränningar och så der bortom det oändliga, vida hafvet, än lugnt och fredligt, än vredgadt och skum-

mande. Åt andra sidan Christ-church, vid bergets fot, grönskande ängar och fält, små insjöar, öfver hvilka vimlade skaror af svarta svanar och änder, slingrande floder och långt, långt bort i fjerran de vestra alpernas bergskedja, snöbetäckt, glänsande och oändligt skön, då solstrålarne bröto sig mot dess snöhöljda kam. Men högre än hela bergskedjan reste sig det väldiga Mont Cook, hvars hvita, ärevördiga hjessa nådde långt ofvan molnen. Landet, som synes söder om hamnen, är Banks Peninsula och på dess sydligaste del är belägen den lilla staden Akaroa, dit Lytteltoniterna gerna utsträcka sina sommarutflygter. Akaroa har en utmärkt och väl skyddad hamn, men i följd af de ursinniga vindstötarna, som allt emellanåt rusa ned från de omgifvande bergen, har den ej nått någon betydelse och besökes endast af smärre kustfartyg samt af de på kusten gående ängarne.

Norr om Lytteltons hamn reser sig en sträcka höga berg, här och der åtskilda af djupa och branta dalsänkningar. Ett af dessa berg, Mont Pleasant, utpekades för mig såsom varande en af de senaste stora strids-skådeplatserna under kriget mot de infödda stammarna. Å ena sidan hade kämpat briter och några med dem förenade halfciviliserade stammar, å andra sidan endast Maoris, hvilka senare omsider efter en mördande strid måste gifva vika. Än i dag, sades det, hittar man der uppe bland ben och skallar infödingarnes primitiva vapen.

I trakten funnos två Maori-pah's (Maoribyar), den ena belägen några mil norr om Christ-church, ej långt från den lilla staden Kaiapoi, den andra en half timmes väg från Lyttelton vid golfens innersta ände. Från den sistnämnda af dessa byar kommo nästan dagligen maoris in till Lyttelton, medförande fisk, som de der

afyttrade. Det var ett särdeles kraftfullt slägte. Männen voro groft, men väl bygda och syntes vara i besittning af ansenlig fysisk styrka. De voro alla klädda som européer, så ock kvinnorna, bland hvilka jag till min förvåning såg flera som verkligen kunde kallas vackra, trots den bruna hyn. De hade ett friskt, gladt utseende, och deras mörka ögon gnistrade af lif. Vid flera tillfällen såg jag qvinliga »halfcast», halfblod, blandning af europé och maori, som voro utomordentligt vackra. Detta lär också oftast vara tillfället med alla halfblods-qvinnor der i landet, och deras hy är stundom icke ens så mörk som de spanska folkslagens. Stammens höfding, en gammal hvithårig gubbe, godlynt och språksam, såg man ofta drifva omkring nere vid kajerna och betrakta lifvet der. Han brukade då vara åtföljd af en annan gubbe, en europé, som i många herrans år vistats bland infödingarne i deras pah, antagit deras seder och fullkomligt införlivats med dem.

Våra landsmän, svenskarne, voro ganska talrikt representerade både i Christ-church, Lyttelton och trakten deromkring. Hr Berg, en norsk smideshandlare, inbjöd mig en dag att deltaga i en utflykt till Christ-churchs sevärda omgifningar. Vi gjorde först en rund genom sjelfva Christ-church (eller Ch-ch såsom staden för korthetens skull oftast skrives), och fann jag den vara ganska lik en engelsk småstad och på intet vis jemförlig med Dunedin. Husen voro med få undantag oansenliga, stodo mångenstädes glest och ofta med skräpiga mellanrum. Hvad Ch-ch likväl egde var ett godt museum, hvilket dess direktör, Julius von Haast, förstått ordna på ett särdeles anslående sätt. Intill museet gränsade en vördad och vacker promenad, och ej långt derifrån voro gymnasii- och universitetsbyggnaderna belägna. Ett förhållande, som snart ådrog sig

min uppmärksamhet, var den rikliga förekomsten af artesiska brunnar. Nästan på hvarje gård, invid hvarje hus, ja, bredvid gatorna voro i jorden nedstuckna krökta jernrör, ur hvilka vattnet ständigt rann. Det sades, att under staden framrunno två underjordiska floder, den ena på betydligt större djup än den andra, och att det var dessa floder, i synnerhet den öfversta, som lemnade vattnet. Då vi lagt den egentliga staden bakom oss och foro vägen fram till bistaden Papanui, passerade vi genom en oafbruten följd af parker och alléer samt förbi en otalig mängd de mest förtjusande villor, omgifna af praktfulla trädgårdar och grönskande planteringar. Detta var onekligen traktens vackraste del, ty då vi hunnit fram till Papanui möttes ögat åter af de småstadslika husen med sina simpla skyltar och futtiga butikfönster. På andra sidan Papanui utbredde sig ett vidsträckt slättland, blott här och der upplifvadt af en liten skogsdunge, som stod der likt en ö i hafvet eller en oas i öknen. Rundt omkring lågo enformiga, tråkigt regelbundna fält och ängar, åtskilda genom snöräta, ogenomträngliga häckar af en taggig buskart, till ytterlighet belastad med bjerta, gula blommor. Fälten vimlade af enorma fårhjordar, feta och frodiga — dessa jemte de vaktande hundarne voro nästan de enda levande varelser man såg. Kaiapoi, ännu en småstad, foro vi genom och kommo derefter in på en något mera kuperad och skogbeväxt trakt. Här och der utbredde sig ett vidsträckt böljande hvetefält, ur hvilket en och annan skimrande fasan flaxade upp, skrämmd af rasslet från vår vagn. Vår utflygts mål maori-byn »Woodend», låg omsider framför oss. Den var delvis nybygd, delvis af hög ålder. De nya husen voro ganska lika våra bondstugor och omgifna af trädgårdstäppor, de gamla voro äkta maori-hyddor hopkomna af qvistar, ris och

flax. Maori-prestens hus utmärkte sig genom prydlighet, så ock höfdingens. En massa bruna stojande ungar utgjorde en lefvande protest mot påståendet om stammens utdöende. Vålfödda maori-matronor, lika breda som långa, sutto på trösklarne till sina boningar, sålunda skymmande all utsigt dit in, och männen, f. d. kannibalerna, såg man här och der ligga och gassa sig i solskenet eller helt fredligt studera dagens evangelium. Då vi foro förbi, sågo de upp och nickade helt vänligt. I det hela taget sågo de föga mera kannibaliska utän hvad fallet är med den allmänna typen för allmogen bland våra svenska infödingar.

IV.

Ormbunklandet. — Tussucklandet. — Skoglandet. — Trollkarlen Ngatoriarangi. — De heta källornas land. — En Maori-legend.
— Rotomahana och dess opalkatarakter. — Ett nytt Bethesda.

Med afseende på vegetationen kan Nya Seeland indelas i tre afdelningar: ormbunkland, tussuckland och skogland. Ormbunklandet och tussucklandet upptager Mellan-ön. Ormbunklandet eger en ypperlig jordmån, som likväl är synnerligt svår att kultivera. De af råa lianer och saftiga buskarter genomväfda snåren måste med stort arbete nedhuggas och kunna brännas först efter att ett par år ha legat i solskenet att torka. Sedan detta är gjordt, är jordmånen god och lemnar vackra hveteskördar.

Tussucklandet är ett slättland, från början beväxt med landets stripiga gräs, och användes, dels odladt

till hvetefält, dels i sitt ursprungliga tillstånd, såsom betesmarker för de omkring tretton millioner får som landet föder. Mellan-ön är ett bergigt land, i synnerhet vestra kusten, der Södra alperna sträcka sig från söder till nord. På många ställen ha alperna en anseelig höjd, men det 13,000 fot höga Mont Cook är den väldigaste bland topparne. I denna bergskedja upprinner en mängd floder, alla rinnande öster öfver och de flesta af anseelig storlek. Då sommarsolen smälter snömassorna deruppe på bergen, stiga floderna med förfärande hastighet och svälla öfver sina bräddar. Understundom taga de då helt nya riktningar, orsakande svåra skador och ej sällan stora olyckor. Rangitata, Waitaki, Hurunui, Waimakariri och i synnerhet Rakaia äro bekanta för dessa periodiska öfversvämningar. Den senare antar ibland sådana dimensioner, att den mera får utseendet af en långsträckt sjö, än af en flod. Liksom i alla mycket bergiga land finnes också här en mängd sjöar, af hvilka en del har ett betydligt djup. Bland dessa böra nämnas Te-Anau, Hawea och Wakatipu, hvilken sistnämnda lär ha ett djup af 1,400 fot. Omgifningarna kring dessa sjöar skola vara utomordentligt vackra.

Skoglandet, som äfvenledes är väl vattnadt af sjöar, floder och hafsvikar, återfinnes på Nordön, hvars förnämsta produkter äro timmer och flax, det beryktade, storväxta och hamplika linet, fås af växten *Phormium tenax*. Skoglandet är bergigt, ännu bergigare än ormbunklandet i det att bergen upptaga mer än en tiondedel af landets areal. De flesta äro af vulkaniskt ursprung och några äro ännu aktiva vulkaner. Bland de förra äro Mont Egmont och Ruahehu de märkligaste. Båda äro snötäckta och respektive 8,300 samt 9,100 fot höga. Till de senare, till de aktiva vulkanerna, hörer

Tongario. Några mil norr om denna, i hjertat af landet, ligger den stora sjön Taupo, namnkunnig för omgifningens skönhet. En Maori-sägen berättar att Ngatoriorangi, den store höfdingen och trollkarlen, som var ledare af Arawa-canoen (den största af de sju farkoster i hvilka de första Marios från någon af Söderhafvets öar anlände till Nya Seeland), inträngde i landet ända till Taupo, der han och hans följeslagare slog sig ned på en plats som de kallade Okeratai. Ngatoriorangis första omsorg var att bygga ett altare åt sina gudar, och för att befästa sina underlydandes vördnad ville han gifva dem ett prof på sin makt. Vid altaret uppstämde han en mäktig trollsång, hvarefter han uppsteg på en af berget Tauparas toppar, hvarifrån han slungade sitt spjut fyra mil ut i sjön, der det ögonblickligen förvandlades till en hvass klippa, som ännu i dag är att se och är känd under namnet Rawka.

Ngatoriorangi skall också vara den, som i Taupo planterat den lilla fisk, hvilken af Maoris kallas Inanga. Enär skogarne befunnos sakna villebråd, och hans underlydande voro allt för fåtaliga för att han skulle ha råd att äta människokött, lät han från vestra kusten föra lefvande fiskar till Taupo. Då dessa icke trifdes, utan snart utdogo, använde han sin trollmakt. Han sönderslet sin »tatara» (mantel) i små bitar, hvilka han slungade ut i sjön. Genast förvandlades dessa till fiskar, och ännu i dag vimla Taupos vatten af Ngatoriorangis Inanga. Ngatoriorangi jemte hans systrar Kuwai och Haungaroa sägas också vara de, som upptändt den underjordiska eld som rasar i sjöns inre, och som på flera ställen bryter fram i Taupos närhet, der man äfven bland klipporna ser höfdingens väldiga fotspår. I riktning mot NNW från Taupo går Ngatoriorangis eldslinie, markerad genom en otalig mängd vulkaner,

varma sjöar, heta källor och geysrar, hvilka afslutas med en väldig, varm saltsjö på White-Island i Bay of Plenty, en vik af hafvet vid nordkusten.

Ungefär midt emellan Taupo och kusten vid Bay of Plenty ligger det s. k. »heta källornas land», ett distrikt som ända till för ett par år sedan qvarstått såsom Maoris egendom, af dem uteslutande bebotts och därför länge förblifvit till sin natur temligen obekant. Nu har dock vid stranden af Rotorua (den runda sjön), den största sjön i distriktet, en stad af samma namn börjat uppväxa, och det är att motse det traktens underbara egenskaper inom kort tid kommer att förvandla den från ett ociviliseradt område till södra hemisferens största helsoort. Ty i Rotoruas omedelbara närhet finnes ett stort antal mineralkällor, som ega de mest omvexlande egenskaper, men alla mer eller mindre helso- gifvande till sina verkningar. Ungefär 1 $\frac{1}{2}$ engelsk mil från staden ligger en grupp heta källor, kända under det gemensamma namnet Whakarurewarewa, och midt bland dem kastar en geysir sitt kokande vatten 50 fot högt i luften. Källan Tikitere är den hetaste i hela gruppen, så het att Maori-qvinnan Hurutain, som för ett par år sedan föll ned i den samma, totalt sönderkokades på några få minuter. Egendomliga ån- gor uppstiga ur denna källa, och om man utsätter klock- kedjor eller andra guldarbeten för dem upplösas dessa. Tusentals heta och kalla källor välla fram öfver allt i närheten, och deras kemiska sammansättning säges vara så omvexlande, att ej två af samma sort finnas. Alla europeiska mineralvatten, äfven de mest sällsynta, äro här representerade inom ett inskränkt område, och ej allenast detta, utan der äro äfven otaliga varma gyttje- bassänger, dem vandraren måste taga sig väl i akt för under sina ströftåg. Alla de vanliga bestyren vid ett

hushåll äro här ansenligt underlättade. Naturen har så väl dragit försorg om kittlar och grytor, att all eld är onödig. Kokning och stufning sker af sig sjelft, och för tvätt är lika väl sörjdt, ty der förekommer en hel mängd små cisterner, fyllda med sodablandadt vatten, som gör den nämnda processen helt enkel. Naturen i närheten af dessa heta källor har en utomordentlig skönhet. Berg, dalar, höjder och bråddjup, härliga skogar, genombrutna af sköna, öbeströdda sjöar eller slingrande floder, möta ögat öfver allt. Än här, än der mellan trädens friska grönska uppstiger den hvita ångpelaren från någon kokande källa eller den väldiga kaskaden från någon naturens fontän. Denna obeskrifligt sköna natur har till och med bland landets råa infödingar, de blodtörstige kannibalerna, framkallat en yttring af romantik. Nästan hvarje sjö har sin Maorigenlegend, hvilken ännu i dag obetingadt tros af infödingarne.

Såsom prof på dessa sagor må anföras den som står i gemenskap med sjön Rotorua.

— Hinemoa, en underskön Maori-prinsessa, hade fattat en brinnande kärlek till Tutanekai, den unge, vackre höfdingen för en fiendtlig stam, hvars hem var ön Mokoia i sjön Rotorua. En afton, då Hinemoa hvilade i sin »whahie», drömmande om sin älskade der borta på hans öhem, nåddes hennes öra af de mjuka tonerna af hans flöjt. En oemotståndlig längtan grep henne, och trots sin fruktan för föräldrarne och andra mäktiga inom stammen, hvilka alla hatade Tutanekai, beslöt hon att simma till honom. Hon smög sig ned till stranden och steg ned i vattnet, som snart omslöt hennes smidiga former. Lätt och behagligt klöfvos vågorna, men vägen var lång, och omsider sveko hennes krafter. Hon kände sig nära att sjunka, men tonerna

från Tutanekais flöjt nådde åter hennes öra och gifvo henne pånyttfödda krafter. Utmattad nådde hon slutligen Mokoias strand, der hon uppfriskade sig i en af de ljumma källorna, hvarefter hon lade sig ned på stranden för att låta solstrålarne torka de kastanjebruna lemmarne. Hon undrade huru hon bäst skulle kunna underrätta Tutanekai om sin närvaro, då hon såg en af hans tjenare närma sig stranden för att hemta vatten. Listigt slog hon kärlet ur tjenarens hand; denne stirrade först förfärad på bitarne af den krossade klenoden; derefter lopp han till sin herre, höfdingen, för hvilken han berättade förhållandet. Vredgad och vild som en Maori-prinsessas ideal måste vara, flög Tutanekai i några få språng ned till stranden, redo att klyfva och på stället uppäta den, som så vågat förolämpa honom. Men då hans blick föll på Hinemoa, förvandlades hans stridstjut till ett rop af triumf, och stolt förde han henne till sin »pah», der hon blef hans hustru, och länge lefde de lyckliga och blefvo stamföräldrar till många stora höfdingar och tappra krigare.

Ungefär tjugu engelska mil SO om Rotorua och lika långt från den gamla Maori-pah'n Ohinemutu ligger en af de minsta sjöarne i hela distriktet, den verldsberyktade Rotomahana (den varma sjön). Den massa hett vatten, som öfver allt framqväller ur jorden, både på stränderna och på sjöns botten, är otrolig. Hela sjön uppvärmes deraf, ehuru olika på olika ställen, beroende på mängden af heta ådror på samma plats. Sjöns medeltemperatur kan antagas vara 28° Cels. Fisk eller andra vattendjur finnas ej deri, men den är ett favorittillhåll för otaliga skaror sjöfoglar, hvilka hafva sina rufningsplatser på de varma stränderna, då de deremot söka sin föda i närliggande kalla vattendrag. Hvad som emellertid gjort Rotomahana så beryktad, är

dess omedelbara omgifning, som är så underbar, så ensamt stående i sitt slag, att man förgäfvets söker efter något motstycke på hela jorden. Det är de beryktade Hvita och Röda terrasserna, dessa opalkatarakter, om hvilkas utseende man möjligtvis får en aning, då man föreställer sig ett skummande vattenfall nedstörta i en sjö och detta genom ett trollslog förvandlas till en orörlig massa. Dessa terasser bestå af ett mycket lätt ämne, afsatt ur vattnet, som flödar öfver bräddarne af några heta källor, belägna nittio eller hundra fot högre än sjön. Det är en sammansättning af ren kisel, vatten, och kiselsyra och sålunda nära nog samma förening som bildar ädelstenen opal. Samma egendomliga färgspel, som utmärker den ädla opalen, ser man äfven här i stor skala, då solljuset faller på terrasserna.

Te Taratu, den Hvita terassen, höjer sig trappstegslikt, tills den når en höjd af ungefär 80 fot öfver sjöns yta. På platån, som bildas af den öfversta terassen, och med en halfrund vall af röda klippor till bakgrund, är den stora kokande »puia», hvars nedströmmande kiselbemängda vatten under århundradens lopp bildat de underbara terrasserna. De trappstegslika afsatserna variera i höjd från 1 till 7 fot, och på många af dem äro bassänger, fyllda af ett lugnt vatten, så djupblått till sin färg, att bassängerna te sig som ofantliga turkoser, innefattade i denna jetteram af opal. Från afsatsernas kanter nedhånga snöhvita, underskönt formade stalaktiter, så långa att de nästan vidröra nästa afsats och ibland af så späd byggnad att de synas såsom sammansatta af idel snöflingor. Terrassens breda fot sträcker sig långt ut i sjön, hvars yta är beströdd med otaliga små porösa stycken af den opallika stenen, hvilka flyta omkring likt isberg i miniatyr.

Källan, som bildar detta fenomen, är en verklig

geyser, hvars bassäng, 80 fot lång och 60 fot bred, till brädden är fylld med ett fullkomligt klart och genomskinligt vatten af samma azurblåa färg, som utmärker de lägre bassängerna och äfven till en viss grad sjöns vatten. Källans temperatur är vid kanten plus 90 ° Cels., men antagligt är att det i källans midt, hvarifrån ständigt en väldig ångpelare upphvirflar, når en värmegrad af 100 °. Vattnets höjd i källan varierar betydligt, och det är då det sväller öfver bräddarne, som det rusar ned öfver terrasserna, afsättande kisel och fyllande de små bassängerna. Stundom händer att hela vattenmassan plötsligt och med en förfärlig våldsamhet kastas upp, lemnande bassängen tom till ett djup af 30 fot, som dock snart åter fylles.

Otukapuarangi, den Röda Terrassen, är belägen vid Rotomahanas motsatta strand. Den är formad kring en nästan cirkelrund källa, 108 fot i diameter, från hvilken oupphörligt ett klart vatten nedströmmar. Detta vatten eger en värmegrad af 96 à 98 ° Cels., och är det antagligen en deri förekommande obetydlig qvantitet jern som är orsak till terrassens rödaktiga färgton. Den Röda terrassen är mindre och oansenligare än den Hvita, hvilken äfven eger långt större antal bassänger för badning, och är det egentligen kiselsyrans röda färg som gör den märklig.

Ända tills för ett par år sedan, d. v. s. så länge trakten var Maori egendom, var det nästan en omöjlighet att af det kiselartade ämnet bortföra äfven den ringaste bit, ty infödingarne hade förklarar terrasserna »tapu» (heliga) och förbjödo strängt de resande att bortföra delar deraf. Att öfverträda detta förbud hade sina svårigheter, ty faran af att nedstörta i det kokande vatten eller i de skällheta gytjepölar, som döljas blott af en skör skorpa, gjorde det nödvändigt för främlin-

gen att förskaffa sig en Maori-vägvisare. Äfven foglarne som svärmade omkring Rotomahana voro förklarade »tapu», och turisterna förbjudna att skjuta dem.

Antagligen är »de heta källornas land», den trakt af jorden, der på minsta arean de flesta och de mest varierande mineralvatten finnas, både för badning och drickning. Dessa vattens starka läkekraft har redan i storartade och förvånande kurer visat sig, och skaran af sjuklingar som strömma dit blir allt större. Då de sanitära resurser som trakten erbjuder blifvit fullt utvecklade och lämpliga bekvämligheter anskaffade för de sjuka, är det att hoppas ej allenast att »de heta källornas land» skall bli en källa till rikedom för kolonien, utan äfven ett nytt Bethesda, der mycket menskligt elände kan aftvas och der tusenden kunna befrias från plågor och lidanden.





Från Nordamerikas östkust.

I.

Cossow river.

Kanonad. — Amerikansk doktor. — Snygg utsigt. — Hinnonde och negern. — Svarta Sam. — Gamle Adam. — Fosfor-rock. — Fossilier. — Hajar och kajmaner. — Krabbor i långa banor. — Nyckeln till helvetet.

Det var vid Nordamerikas östkust, vid kusten af Syd-Carolina. Det var år 1878, maj månad. Det var natt. Redan föregående dags eftermiddag hade vi fåfängt signalerat efter lots. Nu blossade vi med »blue lights» och sände upp raketer knippvis, men förgäfvos — ingen lots syntes till. Kapten Svante K. svor som en borstbindare och nedkallade himlens sjudubbla vrede öfver allt hvad lotsar hette. Då inte ens detta hjälpte, röt han:

— Hala ut kanonerna så ska' vi, ta' mig aderton o. s. v., skjuta tills sjelfva presidenten remnar i tu stycken, från ofvan och till nedan.

Och fram drogos de gamla rostiga tingestarne, och en kanonad börjades som skulle gjort en örlogsman heder. Men vid det åttonde skottet, då kanonen var halft fylld med krut och för resten med fuktadt dref, sprang den i tusende bitar, förunderligt nog utan att skada någon. Emellertid gjorde smällen verkan, ty ej långt derefter kom en lotsbåt, och vi togo lots ombord.

Nu styrdes rätt in i Bull river, och för en fin bris ilade skeppet uppför den slingrande floden. Det började dagas, men det mycket beprisade Amerika såg här föga inbjudande ut, ehuru det var sommar och vi befunno oss på ett ställe der människornas flit ännu blott föga hunnit härja och vanställa naturens jemna utveckling. Visserligen passerade vi partier der stränderna voro utmärkt vackra och beväxta med ned öfver vattnet hängande löfträd och buskar; men i allmänhet var landet flackt, lågt och sumpigt.

Blott här och der syntes enstaka hus eller rättare sagdt kojor, och de första större byggnader vi sågo voro de vid den plats som kallas Bull river, men äfven dessa voro högst tarfliga. Der ankrades fartyget, ty vi hade order att der lasta »fosfor-rock».

Den förste som kom ombord var en lång, mager gentleman; det var läkaren som skulle undersöka vårt helsotillstånd innan vi tillätos hafva någon gemenskap med land. Vi uppstälades på däck i en rad, 16 man högt, och tillsades att räcka ut tungorna. Æskulapen sände en mönstrande blick utefter ledet och förklarade att det var »all right», tilläggande några varnande ord om skadliga drycker och svarta flickor.

En annan gentleman kom derefter ombord med order för skeppet att fortsätta uppför floden, in i bifloden Coosow och der lasta så mycket som med hänseende till vattenståndet var möjligt. På eftermidda-

gen lättades därför åter ankaret, och resan fortsattes hela dagen. Vinden hade aftagit eller »mojnat», som sjötermen lyder, och blott sakta skred skeppet fram. Det var mörkt innan vi nådde lastningsplatsen; men morgonen derpå hade vi utsigten klar.

Floden, hvars bredd varierat mellan en half och två à tre kabellängder, var här ungefär en kabellängd bred. Stränderna bestodo af breda gytjebankar, tätt beväxta med ett mer än manshögt gräs, stråft och skarpt som värjklingsor. I denna gytjebank voro här och der tre à fyra famnar breda inskärningar, hvilka vi först trodde vara bäckar; men då vi med båt rodde in i dem, öfvertygades vi, att de ej nådde längre än genom gytjan intill den fasta stranden. Der växte ett och annat magert löfträd, litet mera buskar men ganska ymnigt med blommor, hvilka dock alla, ehuru med granna färger, sågo torra och sträfva ut. Men några bösshäll från floden reste sig en väldig furuskog, hvars make Sverige visst aldrig burit. Mellan denna skog och floden stodo några enkla hus bebodda af arbetare och deras förmän. En handelsbod fans äfven, men af det simplaste slaget. Dess största och egentliga lager var det af tobak och tändstickor. Spirituosa var vid strängt straff förbjudet att sälja, ty man fruktade att om negrerna, som med få undantag utgjorde befolkningen, blefve upphetsade, de skulle begå våldsamheter mot de få hvite; ty här var ju för ej så länge sedan negerslafveriets högsäte, och mången svart man hade ännu i friskt minne omenskliga grymheter.

Ett par dussin negrer arbetade med vår barlast, och bland dessa voro två gubbar, hvilkas ryggar liknade elefantens hud — valkade under piskans bitande slag. Men der funnos äfven andra som sade att de hade vida bättre under slafveriets dagar, ty då hade

de ändock alltid föda, men nu var det som det kunde. Dessa svarte voro ett lätjefullt, lömskt och tjufaktigt slägte. Såsom exempel på deras falskhet må anföras följande tilldragelse:

En söndag hade fyra af oss beslutit företaga en liten fotvandring inåt landet, då vi äfven skulle besöka en handelsbod några engelska mil aflägsen. En af de ombord arbetande negrerna, en stor, groflemmad best, hade erbjudit sig att agera vägvisare. Hans förslag antogs så mycket hellre som han förut velat ställa sig in hos oss, hvilket alltid renderat honom dagligt bröd af vår ranson. En af de yngre bland besättningen hade en dag oförsigtigt nog frågat negrerna om de visste hvarför de hade ljusare färg på händernas insida och på fötternas undersida än på den öfriga delen af kroppen. Det är oftast riskabelt att tala till en neger om hans färg och rent af oförsigtigt att kalla honom svart; en neger erkänner sig icke vara svart på sin höjd »coloured», färgad. Förbluffade svarade negrerna »no-o-o» på spörs-målet.

— Jo, se ni, — sade den oförbätterlige pojken, — det kommer sig deraf att då hin onde målade den förste negern svart, stod denne på fyra fötter, och då blef det fridagar på underkant.

Ingen af oss tänkte vidare på detta yttrande, men så mycket mera Sam, vår blifvande vägvisare. Vi började vår vandring på morgonen, och vår väg gick genom furuskogen. Det var en härlig skog. De höga, raka stammarne uppbyro kronor så lummiga att de bildade ett verkligt grönskande tak öfver våra hufvuden. Solen, som stigit ganska högt på himmelen och strålade het och klar, förmådde dock blott här och der med enstaka, spensliga strålar genomtränga detta löfverk och nå den friska grönska som frodades på marken. Saf-

tiga växter uppburo praktfulla blommor, och skimrande foglar fladdrade ständigt omkring oss. Vi ville bryta de prunkande malva-arterna, stockrosens jemlikar, men negern varnade oss för att avvika från gångstigen, ty buskarne vimlade af ormar. Ormar i paradiset! Vi kommo upp på en höjd, fri från skog men beväxt med ett lågt ris som bar svarta bär. Negern kallade dem black-berries och uppmanade oss att äta. Det var söta välsmakande bär, och vi dröjde för att plocka af dem.

Så småningom hade vi aflägsnat oss från hvarandra, då jag tyckte mig höra ett undertryckt rop. Jag såg upp, men märkte intet annat än de höga stenar, som ganska tätt uppfylde höjden, och bredvid en af dem den ene af mina kamrater, lugnt ätande sina bär. Jag fortsatte äfven att äta då jag åter hörde samma ljud, men nu helt kort och nästan pipande. Hastigt sprang jag dit hvarifrån jag hörde lätet komma. Min kamrat, som var närmare stället, gjorde så äfven. Det var ett godt stycke väg, bland stenar och ris — min kamrat behöll försprånget, och plötsligt fick han se vår präktige Sam i skyddet af en stor sten, sysselsatt med att medelst sina klubbor till näfvar strypa just samme pojke som talat om huru fan målat negrerna. Min kamrat hade i handen en väldig myrtenpåk, som han kort förut skurit, en riktig spikklubba, och med dennes tjockare ända måttade han åt negerns hufvud ett slag som ofelbart skulle hafva döfvat en bison-oxe men som dock alls icke tycktes bekomma denne syndfulle neger illa, ty han endast skakade sitt ulliga hufvud och visade de hvita tänderna. Väl vetande att detta ej var rätta sättet att behandla en neger, gaf jag honom några sparkar på smalbenen, då han snart jemrande och tjutande rullade sig på marken, ömkligt bedjande om förskoning. Vi hade också föga tid att yt-

terligare tukta den stackarn, ty gossen låg blåsvart och illa tilltygad vid våra fötter. Han repade sig dock så småningom, sedan vi en stund behandlat honom som man behandlar en drucknad, och då vi sågo oss om efter negern, hade denne löpt sin kos. Pojken berättade huru negern plötsligt bakifrån gripit om hans strupe, kastat omkull honom och lofvat att göra honom fullt ut så svart som hin onde gjorde negern.

Vi voro således utan vägvisare öfverlemnade åt oss sjelfva; men enligt vår beräkning borde vi ej hafva långt till handelsboden. Vår väg var nu på båda sidor omgifven af träd med glänsande, läderartade blad och granna blommor. Vid sidan af denna naturliga allé sågo vi efter kort vandring några hus framskymta, och snart hade vi nått målet för vår vandring, »den gamle Adams bod», ett snuskigt, vidrigt tillhåll för en massa druckna, stinkande och skrålande negrer.

Gubben Adam sjelf var, skulle jag tro, tysk till börden och af omkring sextio års ålder. Hans panna var låg och smal, hans ögon små och talgiga, hans näsa af valnötens färg och storlek, hans mun, att döma efter vissa rörelser i det tagellika skägget, stor och oformlig. Håret, af samma tagelartade natur som skägget, var tofvigt och grått. Detta vidriga hufvud var med en tjurnacke fäst vid ett par sneda axlar, som, med de långa, ned åt knäna hängande armarne, liknade den stannade balansen på en gammaldags balansmaskin. Hade denna personlighet uppenbarat sig i en af vårt lands städer, hade han ej behöft så gigantiska proportioner för att skrämman polisen inomhus, och hade han uppträdt i en af Europas större städer, hade han ej behöft de två revolverarne och den långa bowieknifven i gördeln för att sätta hemliga polisen, telegrafer och telefoner i rörelse. Här i vildmarken skulle

man lika gerna blifvit på tu man hand med en tiger eller med en boorm som med denne man.

Att han med äkta yankee-taktik höll ordning i sin butik, kunde jag nogsamnt märka redan innan vi hunnit öfver hans tröskel, ty i dörren höllo vi på att komma i misshugg för tre negrer som singlades ut med verklig konstnärlighet. Knapt fem minuter deretter, vid ett bråk som uppstod då ett parti negrer ej ordentligt ville betala den whisky de förtärt, tog Adam anföraren vid bröstet med ena handen, satte honom mot väggen så att det sjöng i rucklet och tilldelade honom med den andra handen ett slag så förkrossande, som om han velat med ens smeta negern fast lik en fluga vid väggen. Derpå klämde han med ena handens tumme och pekfinger bakom negerns öron tills denne gapade och undersökte sedan med van hand negerns gap, hvarur han också framtog några silfverslantar. Derpå slungades hela negersällskapet handlöst ut genom dörren af denne orangutang till gubbe. Vi gjorde vårt dröjsmål kort och återvände utan vidare äfventyr ombord till vårt fartyg der Sam, vår vägvisare, likväl aldrig mera visade sig.

Då barlasten blifvit lossad, lades i fartygets botten en underbädd af »pitch-pine», mera än fem fot hög, ty den last vi skulle intaga, »fosfor-rock», var så tung att blott en ringa del af lastrummet kunde fyllas, hvarför ock lasten måste höjas betydligt för att hindra hård slingring. »Fosfor-rock» är ett gödningsämne som upptages från flodens botten, ej medelst vanliga mudderverk, hvilka dock borde vara de lämpligaste, utan genom en mekanism af annat slag. Från en i floden förankrad byggnad som liknar en flotte nedsänkes till bottnen en med långt och groft skaft försedd skopa, rymmande ungefär en ton. Denna drages medelst taljor utefter

bottnen, hvarpå, då den kan anses fylld, genom någon mekanik ett lock fälles öfver skopan som derefter upphissas. Det på så sätt upptagna stoffet liknar groft grus blandadt med håliga, ojemna stenar af mörk färg. Torkadt dammar det betydligt och luktar ganska illa. Det är äfven blandadt med en mängd fossilier, bland hvilka särskildt märkes en myckenhet stora, förstenade tänder, lemningar af en för länge sedan utdöd hajart från den period af jordens utvecklingsstadium som af geologerna kallas »jura». Man tänke sig denna hajarts kolossala storlek då vår tids hajar, om äfven 30 fot långa, aldrig hafva tänder längre än 1 tum, och dessa voro ej sällan 4 à 5 tum, ja, de funnos som voro än längre. Det syntes som om denna flod från den gråa forntiden allt intill nutiden varit ett älsklingsstillhåll för hajar och andra odjur. Ty med juni månads ingång börjar vattnet vimla af hajar, så stora som man sällan finner dem på hafvet, och först då sommaren är slut, minskas deras antal.

Men äfven andra odjur grassera här.

En dag voro vi sysselsatte med att utlägga nät och höllo just på att i gytje-bankens kant neddrifva en liten påle. Det var ebb, och banken stod ungefär fyra fot öfver vattnet. Vi hade knapt slagit ett par slag på pålen, då vi finge höra ett häftigt prassel i det höga vasslika gräset, men hunno hvarken resa våra hufvuden i jemnhöjd med banken eller ens undra hvad det var förr än en lång mörk kropp, som med oerhörd hastighet vildt rusade ut ur gräset ned i floden, i förbifarten gifvande vår båt en så väldig knuff att den nära nog kantrat. Allt skedde i ett ögonblick, men vi hade dock i gynnaren igenkänt en alligator. Sådana finnas nemligen i mängd längre upp i floden och följa ofta i stora skockar med det nedrinnande tidvattnet utför flo-

den till dess utlopp, der de dröja tills den återvändande floden underlättar deras tillbakafärd.

Alligatoren som störtade sig i floden bredvid vår båt sönderslet i förbifarten totalt vårt nät. Ett annat hemtades från bord; men ehuru vi länge och ihärdigt utlade och vittjade våra nät, lyckades vi dock aldrig i dem få en enda fisk. Blott då och då fastnade en eller annan krabba, hvilket föranledde oss att utlägga håfvar, och i dessa fångade vi sedan krabbor »en gros». Anmärkningsvärdt är, att då vid upptagandet af våra nät eller håfvar den lösa gytja, som utgjorde botten nära flodens stränder, upprördes, steg alltid mot ytan ett fett, petroleum-luktande lager. Äfven näten och håfvarne blefvo liksom genomdränkta af detta feta ämne.

Till sist vill jag till efterkommande släktens uppbyggelse nedskrifva huru kapten K. kom i besittning af helvetets stora nyckel. Bland lasten, som vi en dag intogo, hittade vi en stor, till ytterlighet förrostad nyckel eller rättare en rostbildning som förr varit en nyckel. Denna hängde kapten K. upp i sin kajutas »skylight», och sedan den dagen skroderar han vidt och bredt om att han är i besittning af Belzebubs hufvudnyckel. Den andra lilla nyckeln, som också sitter i »skylightet», påstår han öppnar en bakport, en »via teologica» till himmelriket.

II.

Bull river.

Åtta hundra dollar. — Mystiskt. — Strid. — En tragikomisk scen. — Djefvulsbädden. — Sjödjeflar. — Ännu en harpunering.

Då vi i Coosow river inlastat så mycket fosfor-rock som djupet tillät, flyttades skeppet ned för floden till Bull river. Omgifningen var här öfver måttan enformig. Stränderna voro låga, landet flackt och växtligheten mager. Från fartygets rigg kunde man med ögat följa flodens lopp långt, långt bort.

Fosfor-rock upptogs här liksom i Coosow river från flodens botten. Mindre djupgående fartyg förtöjdes vid en brygga, dit lasten nedkördes och hvarifrån den störtades i fartyget; men skepp af större djupgående måste ute på floden intaga hela sin last ur pråmar. Dessa voro stora, oformliga, fullkomligt fyrkantiga tingestar, försedda med däck, hvarigenom de hade skapnad af kolossala, igenslagna lådor ofvanpå hvilka lasten låg. Då en pråm af ångbåt blifvit bogserad till fartygets sida, var detta ansvarigt för så väl pråm som derå liggande last. Detta var här ett svårt vilkor, ty ehuru inuti landet uppblåste dock hårda vindar ganska ofta, och på floden, som här var ansenligt bred, jagades då upp en ingalunda obetydlig sjögång. De tunga, oviga, pråmarne arbetade då hårdt och öfverspolades af vatten. Som de dertill äfven ofta voro gamla och bristfälliga, hände ej sällan att de under sådant väder sprungo läck, och man hade då ett förtvifladt arbete med att hålla dem något så när läns.

Från hafven och hamnarne.

Under den tid jag var der råkade ett finskt skepp ut för det missödet att få en gammal och skral pråm. Det blåste upp, pråmen sprang läck och kunde ej hållas läns. Samtidigt lossades dess last så fort som möjligt fast det var nattetid. Plötsligt sänker sig pråmens ena sida, den andra lyftes högt i luften, och så kantar pråmen med svindlande fart rundt, i fallet söndermalande skeppets reling och sida, hvarpå den sjunker. Med knapp nöd undgingo de på pråmen arbetande männen att blifva ihjälslagna eller dränkta. Åtta hundra dollar fordrades som ersättning för pråm och last.

Men fans det sådana blåsiga dagar, så fans det ock andra, då floden lugn och jemn flöt fram och då solen utsände en så infernalisk hetta, att vi, trots hajar och kajmaner, badade i öppna vattnet. Men i juni blef dock floden så uppfylld af odjur att vi ej vidare vågade oss deri.

Under stilla nätter hörde vi ofta huru helt nära fartyget ett dånande brus uppstod, liknande det som uppkommer då en stor propeller sättes i gång. Derpå blef det plötsligt tyst; men med ens hördes det som en ångbåts väldiga sidohjul börjat arbeta med förtviflad fart. Då och då tillkom ett plaskande, som om hela hälleberg slungats i floden. Så kunde det upprepas i otaliga variationer timme efter timme. Längre undrade vi hvad som åstadkom ett sådant väsen; men huru tyst vi än i nattens mörker rodde vår båt, upphörde dock det mystiska ljudet så snart vi nalkades.

Men en dag blef gåtan löst. Vi voro nemligen i land med båten och fingo då se huru ej långt från stranden en väldig vattenkaskad uppstod. Det såg ut som om en krater plötsligt öppnats på flodbottnen. Då och då sågos bland det yrande skummet mörka konturer som med svindlande fart höjde, sänkte och snodde

sig i alla riktningar. Så fortsattes dansen väl en fjerdedels timme, hvarpå den slutade för att efter några få minuter åter börja ännu närmare oss. Det nattliga, hemlighetsfulla ljudet igenkände vi nu väl, och antogo för säkert att de två kämpande, hvilkas kroppar liksom knöto sig om hvarandra, voro två hajar. Förbluffade blefvo vi därför, då tätt bredvid oss ur vattnet uppkilade ett stort, skrofligt, fyrfota djur, hvilket med det oformliga hufvudet sträckt långt framför sig blixtnabbt men ljudlöst ilade tvärs öfver en landtunga och lika hastigt åter störtade sig i floden. Det var en alligator som under striden fått sin stjert afsliten och som nu fullkomligt besegrad flydde. En blodstrimma betecknade hans väg öfver den sumpiga marken. Seg-raren, en jettestor haj, svängde i vida kurvor omkring, och länge syntes den fruktansvärda fenan kryssa härs och tvärs öfver valplatsen.

Ej många dagar derefter egde en tragikomisk scen rum ombord å vårt fartyg. Det var en mörk qväll. Vi varnade något som rörde sig i vattnet invid skeppets förstäf; men hvad det var kunde vi ej se, ty endast vattnets glittrande fosforescens utvisade föremålets rörelser. En haj kunde det ej gerna vara, ty vi tyckte oss ibland höra ett svagt stönande; men en alligator trodde vi det vara. Med det omsorgsfullaste undvikande af allt buller togs harpunen fram, båtsmannen stälde sig på bogstycket, måttade ett ögonblick och — hui! — flög det skarpa vapnet ned. Ett doft knastrande, omedelbart efterföljdt af ett långdraget tjut, förkunnade att kastet lyckats. Alle man halade nu in harpunlinan — tjutet förökades. — Aou-u-u! aou-u-u! — lät det.

— Hör, — sade båtsmannen, — det är en alligator; han skriker rakt som en menniska. Hal my boys!

— Aou-u-u — lord bless us! lät det nu.

En alligator som talade — vi stodo som förstenade.

— Aou-u-u, merciful heaven!

Båtsmannen sprang åter upp på bogstycket ropande:

— Djur eller djefvul, hvem är du?

— Hal my boys!

Vi halade, och upp kom — en neger. Harpunen satt tvärs igenom honom, in genom ryggen och ut genom magen. Man tänke sig vår häpnad. Den arme saten rullade och tvinnade sig som en mask vid våra fötter. Båtsmannen skar af harpunlinan, satte knät mot negerns mage och drog så stadigt ut harpunen. Jemmerropen hade lockat befälet föröfver, och kaptenen sände stewarten efter en flaska rom. Rommen kom.

— Hjelper inte detta, då är du dödens, mingosse, — sade skeppar'n, hållande flaskans halfva innehåll i negern.

— Aou-u-u, a small drop more! — bad denne.

Men det hjälpte ej; han hade fått mera kallt jern än han hade godt af. En timme derefter var han död. Saken anmäldes i vederbörlig ordning, en sorts undersökning om dödsorsaken hölls, och det blef konstateradt att negern, då han träffades af harpunen, var selsatt med att stjäla koppar af skeppets förhydning. I domslutet förklarades att negern hade dött genom olyckshändelse orsakad af honom sjelf och att »nobody was to blame». Och så var den tragedien utspelas.

En nästan lika ruskig scen kunde man hvarje sommarnatt bevittna, om man gick till ett moras beläget inne i skogen, en och en half engelsk mil från det ställe der vårt fartyg låg. Vi hade blifvit uppmanade att besöka detta moras nattetid, och aldrig glömmar jag den syn som der mötte oss. Från en stinkande gytjepöl, Djefvulsbädden kallad, uppsteg en blek, dall-

rande låga, som än ormligt slingrade hit och dit, än fördelade sig till otaliga eldgaddar, än åter samman-smälte till en enda eldkolonn.

Vid skenet af denna hemska låga såg man ett menskligt vidunder löpa fram och åter, immerfort hemtande det ruttna vattnet från små hålor i moraset och gjutande det på den irrande lågan. Halfnaken, luden som Esau, med afskurna öron och med hufvudskålen betäckt endast af en blåflammig hinna, kunde denna vämjeliga varelse lätt blifva tagen för en skogsdjefvul, der han, ljudlöst och vildt svängande med sina oformligt långa armar, skymtade mellan träd och buskar.

Men hans historia var väl känd, ty i öfver trettio år hade man sett honom på detta sätt irra omkring Djefvulsbädden. En gång en välmående farmer, hade han från nordligare trakter dragit ned till Syd-Carolina der han åt sig och sina två små döttrar grundat ett nybygge. Till den skog der Djefvulsbädden finnes hade på den tiden en hord af catawbas-indianerna tagit sin tillflykt undan de framträngande hvite. Det var den sista qvarlefvän af de rofgiriga och grymma Platthufvudena som genom ständig fejd med de hvite, med irokes-indianerna och med kopporna slutligen hopsmält till ett ringa fåtal. Farmern tillfångatog en dag en catawbas-flicka och höll henne en tid inspärrad. Den skändade flickan lyckades slutligen fly, men morgonen derpå låg hon död och med ett indianspjut fastnaglad vid marken utanför farmerns dörr. Kort derefter öfverlistades denne af indianerna och fördes jemte de två barnen till Djefvulsbädden. Farmern bands vid ett träd och måste derifrån åse huru indianerna bundo stenar vid hans döttrars fötter och sedan läto dem tum för tum nedsjunka i gytjan. Då de försvunnit, skalperades farmern och hans ansigte brändes med glödande

bränder, hvarpå indianerna drogo bort och syntes aldrig mer i trakten. En ringa hop af dem lär nu finnas vid floden Santie, äfvensom på gränsen mellan Nord- och Syd-Carolina. Då farmern påträffades bunden vid trädet, var han vansinnig — måhända af fasa, måhända af solens hetta på hans blottade hufvudskalle. Sällan har han sedan dess lemnat Djefvulsbädden, hvars nattliga irrbloss han fåfängt söker släcka. Som ett djur närar han sig af vilda bär och rötter, medan barmhertiga menniskor gifva honom kläder, dem han dock sällan tyckes märka.

Då vår last blifvit intagen och fartyget bogseradt till sjös af en klumpig, gammal ångbåt, började vår återresa till Europa föga gynsamt. Ännu med kusten i sigte träffade vi nemligen en envis stiltje. Så hade vi legat ett par dagar då enformigheten fick en liten omvexling. »Bränningar om babord!» varskoddes vid dagbräckningen af utkiken, och verkligen, då vi sågo åt det uppgifna hållet, möttes våra häpna blickar af en föga trefflig syn. Den långa dyningen bröt sig plaskande mot mörka hållar ganska nära skeppet, fast det var långt ifrån att vi väntat här se några klippor, Det var lugnt. Ej en vindflägt rörde seglen, en fjäder skulle hafva fallit lodrätt ned — och dock närmade vi oss klippställarne. Det måste vara en strömsättning som dref skeppet mot dem. Snart märkte vi likväl vår villa. Det var ej klippor — det var fiskar, det var hornrockor, en skara »sjödjeftar» som de kallas af sjömännen.

Vi voro ej de första som tagit dessa djur för klippställar, och i sanning var misstaget ursäktligt, ty föga liknade de fiskar. Likt andra arter ur rockornas slägte hade de utseende af en platt skifva; men denna var ej såsom hos vanliga rockor elliptiskt afrundad utan rhombisk. Det ena trubbvinkliga hörnet af denna väldiga

rhomb utgjorde hufvudet, från hvilket två egendomliga antenner eller horn, fyra à fem fot långa, utgingo. Vid det motstående hörnet var fäst en smal, fjällig, flera fot lång stjert, liknande en jettestor råttsvans. De båda andra spetsvinkliga hörnen utgjordes af de väldiga fenorna, hvilka med mjuka, behagliga rörelser satte den ofvantill blåsvarta, inunder töcknigt hvita kolossen i rörelse.

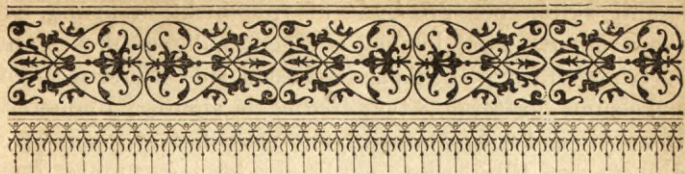
Nästan ständigt hållande sig i vattenbrynet närmade de sig i sakta mak skeppet och tycktes ej ana något ondt af de vid relingen väntande harpunerna. Men då de kommit till fartygets bog, dök en af harpunerna ned, genomborrande ett af de fredliga djuren. Med en otroligt snabb rörelse sköt djuret för öfver, spännande linan så styf som vore den af jern. Hade det ej varit en god tross, hade den ovilkorligt sprungit, ty utan att tröttna höll fisken linan lika styf i mer än fem qvarts timme. Fartyget sköt under denna tid genom fiskens dragning för öfver med en loggad fart af 1,4 knop, och då fartyget var om 550 registertons dräktighet och dertill djupt lastadt, är detta ett talande bevis på denna fisks otroliga styrka. Men med denna ansträngning voro hans krafter likväl uttömda och medelst taljor intogo vi honom på däck. Det var ett praktexemplar bland hornrockor — 20,5 fot lång och 27 fot bred.

Vid amerikanska kuster ses ofta dessa flockar af hornrockor, och jagten på denna fisk är den Syd-Carolinska plantage-egarens djerfva nöje. De passa på honom vid strandbugterna, dem han vid högt flodstånd uppsöker för att der söka sin föda, som består i små fiskar och kräftor.

Femton dygn hade vi varit till sjös då stewarten bragte oss den underrättelsen, att hin onde var i källaren och lefde om med provianten. Detta var en rap-

port som tarfvade undersökning. Der nere bland tunnor, lådor och fastage kröp med sakta rörelse ett stort mörkt föremål omkring. Stewarten hade händelsevis vidrört det och beskref det såsom sträft och kallt. Den outhärlige harpunen hemtades äfven denna gång och hölls i beredskap. Med spakar och båtshakar drefs det ljusskygga föremålet i dagern och befans vara — en alligator-unge, sex å sju fot lång. Vi försökte fånga honom med snara; men då det ej lyckades, höggs harpunen genom honom, hvarpå han praktiserades upp på däck. Der flåddes han, och huden skänktes sedermera till ett svenskt museum — jag mins nu ej hvilket. Besynnerligt är huru denne best kommit om bord; troligen hade det skett genom rortrumman. Obemärkt hade han derpå smugit sig ned i källaren och der vistats kanske mycket längre än de femton dygn vi varit till sjös.





Från Java.

I.

På väg till Java.

Vi nalkas. — Amsterdam Island. — S:t Paul. — Dess natur. — En kraters produkt. — Krakatoa. — Missförhållanden. — Anjer. — En indisk tafla.

Indiska oceanens sydliga, stormiga trakter, der isbergens kolossala massor likt jettelika fantomer framträdde ur den regntjocka luften och der vredgade sjöar, uppjagade af ursinniga vindar, bröto ned öfver vårt fartyg, gallrade ut sina offer och för evigt tystade deras stämmor, låg bakom oss. Från den dag vi passerade öarna Amsterdam Island och S:t Paul, nalkades vi allt mera drägliga trakter. Sjön blef lugnare, vinden jemnare, luften ljummare.

Anblicken af dessa öar är alltid välkommen för ostindiefararen, ty sedan man uppnått dessas longitud blir kursen mera nordlig och man lemnar med stora steg det besvärliga söderhafvet. De ligga ungefär 40

sjömil skilda och äro båda af vulkaniskt ursprung. I synnerhet S:t Paul lemnar en egendomlig anblick. Ön är triangelformig, och på dess östra sida finner man en cirkelrund kratersjö, två tredjedels sjömil i diameter. Dess yttre kant sammanflyter med hafvet, och vore djupet der tillräckligt, skulle kratersjön utgöra den ypperligaste hamn, ty der inne finner man ända till 29 fannars vatten. Vid flodtid ser man ångor uppstiga från stränderna, och de heta stenarne fräsa då det kalla hafsvattnet stänker upp på dem. Ej underligt, ty stenarne så väl som leran i närheten äro allt för heta att ens vidröras med händerna. Då ebban inträder bildas kring kratersjön små vattenhålor, i hvilka vattnet är så hett att det kokar. Man kan då sitta på en sten, meta fisk ur kratersjön och utan att flytta sig ur stället, slänga fisken öfver till någon närliggande vattenhåla der den genast kokas. Holländaren Vlamming, som i slutet af 1600-talet upptäckte denna ö, fann den täckt med buskar, snår och träd, så tätt hopflätade att man med möda kunde bana sig väg fram mellan dem. Ett vattenfall beskriver han äfven, liksom ock ett litet vessle-liket djur samt en annan fyrfoting, stor som en räf, den han fann på ön. Sedan dess tyckes ön förändrat sig betydligt. Kratersjöns ena strand har sjunkit under hafsytan, buskar och träd finnas ej till, färskt vatten saknas totalt, och intet annat djur finnes på ön än de som planterats af de få bebyggare, som ön hyser. Dessa äro hemmahörande på ön Reunion, hvifrån de utskickats för att vid S:t Paul idka fiske af en torskart, den de nedsalta och afsända till Reunion.

Vlamming och äfven andra navigatörer af senare datum funno vid S:t Paul en oerhörd massa säl, sjölejon och hvalar, hvilka likväl nu hafva blifvit mycket sällsynta i dessa trakter. I stället finnes omkring ön

en massa fisk som med krok och lina fångas i stor mängd och som af bebyggarne användes som bytesartikel med förbipasserande skepp. Äfven åtskilliga slags grönsaker kunna fartyg här få tillbyta sig, ty på kratersjöns brant sluttande strand ha små terassformiga trädgårdar blifvit anlagda. Dessa trädgårdars friska grönska, som blott kan åstadkommas och vidmakthållas genom trägen skötsel, noggrant tillvaratagande af regnvatten och genom ömsorgsfullt bevarande af hvarje handfull jord, bilda en egendomlig motsats till krateröns mörka, vilda, skrofliga klippor, och man ser der ett vackert exempel på människans förmåga att använda allt och till det bästa vända naturens gåfvor, äfven der de blifvit som njuggast utdelade.

Då Javas kust ännu var 1,000 sjömil aflägsen, funno vi små pimpstensstycken flytande omkring i hafvet. Dessa voro fragment af de lavamassor Krakatoa uppkastade vid sitt senaste utbrott och hvilka af hafsströmmarne under en tid af något öfver ett år förts hela denna väg. Ju mera vi närmade oss Java, desto rikligare blef förekomsten af denna söndersmulade pimpsten. Stundom seglade vi genom hela massor deraf, och då vi håfvade upp en del, funno vi deribland små, breda, egendomliga ytfiskar, håriga maskar, otaliga små snäckor och på de större styckena långhalsar, hafsanemoner och krabbor.

Sumatras sydligaste udde, Flat Cape, var den del af Indien vi först fingo i sigte, och vår kurs låg nu inåt Sunda-sundet. Snart sträckte Krakatoa sin sargade topp upp öfver horisonten, och andra närliggande vulkaniska öar doko upp den ena efter den andra. Som bekant är, sjönk vid kraterns våldsamma utbrott mer än halfva ön ned under vattnet, och en helt liten toppig kon är allt som nu återstår. Lavan som ymnigt run-

nit ned på alla sidor har öfverallt lemnat spår efter sig och bildat fåror, hvilkas mörka schatteringar är det enda som afbryter öns jemngråa färg. Stundom framträner rök ur kratern, och närliggande små öar och grund, hvilka vid vulkanens utbrott uppstego, sänka och höja sig ännu i dag. Färvattnet mellan Krakatoa och de öar som ligga närmare Sumatra är numera uppfyldt af skär och undervattensgrund, och blott Sunda-sundets stora kanal, d. v. s. färvattnet mellan Krakatoa och Java, är navigabelt. Vi passerade ganska nära kraterön, hvilken genom sitt förfärliga utbrott blifvit så ryktbar, och vi hade godt tillfälle att beundra dess egenomliga utseende. Tydligt syntes hurusom en väldig naturkraft afslitit öns största del, begrafvit den i hafvet och blott låtit en ringa del af det forna Krakatoa kvarstå.

Äfven närliggande öar voro förändrade, och den förödelse som utbrottet orsakat på den del af Java som gränsar till sundet måste varit oerhörd. Hvar enda stad, hvar enda by längs hela denna kust bortsköljdes i ett ögonblick af en enda våg, och flera fyrton delade samma öde. Anmärkningsvärdt är att, ehuru äfven på alldeles nya sjökort dessa fyrar äro uppgifna att lysa med samma styrka och synvidd som förr, de likväl i sjelfva verket ingalunda göra detta. Fourth Points fyr till exempel, som uppgifves lysa med 20 mils synvidd, synes först på 6 mils afstånd, och Anjers hamnfyr, som enligt sjökorten lyser med rödt sken, existerar alls icke. Detta beklagliga förhållande är så mycket mera vådligt som mörka regnbyar och våldsamma vindkast äro vanliga i sundet. Under den natt, på hvilken vi tillryggalade vägen mellan Krakatoa och Anjer, i hvars hamn vi skulle emottaga order, underlätto dessa häftiga väderförändringar ingalunda att infinna sig. Regnet störtade

ned i strömmar, åskan skrälde, blixtarne fräste och vinden kastade än hit, än dit, än våldsamt, än labert. Stundom hängde seglen slappa i en död stiltje, under det att den oregelbundna, oberäkneliga strömmen ryckte skeppet med sig. Dertill kom att fyrarne alldeles icke visade sig der de väntades. Genom oupphörlig lodning letade vi oss likväl fram till Anjers ankarplats, der vi omsider fälde ankar.

Tidigt följande morgon väcktes jag af kacklet från en massa malajer, som i sina kanoter omsvärmade skeppet och nu anträdde öfver relingarne in på däck, släpande med sig allehanda varor, dem de utbjödo till salu. Söt potatis och yams i korgar, händigt flätade af ett enda palmblad, knippor af lefvande höns, hopbundna vid fötterna, ananas, bananer, mango och andra frukter, ägg, sköldpaddor, landpaddor, markattor, små granna foglar och många andra goda saker staplades upp på däck, och de halfnakna, affärslystna malajerna sökte på en obegriplig, slamrande engelska förmå kaptenen att uppköpa allt sammans. Hvar enda malaj beklagade sig öfver sin fattigdom, öfver sina egodelar som bortsofades vid Anjers undergång, öfver förlusten af hustru och barn, och knapt en enda fans som ej visade något lyte som han erhållit till minne af Krakatoas utbrott.

Liksom på denna första dag, så omgafs skeppet och sedermera hvarje dag, från daggroningen till skymningen, af malajernas kanoter, hvilka troget aflöste hvarandra uti att uppvakta oss. De kopparbruna halfvildarne sutto hopkrupna i sina långa, ranka farkoster och sysselsatte sig med att meta fisk och hacka sin betel allt emellan det de sökte göra affär, eller ock kröpo de upp på däck, der de i behaglig lätja utsträckte sina bruna, smidiga lemmar i solskenet. Då

qvällen kom, kraflade de sig i land genom ett ihärdigt paddlande med de små, skofvelliga tingestar som skulle föreställa åror.

Från vår ankarplats hade vi den vackraste utsigt. Den närmaste landsidan utgjorde ett palmbeväxt lågland som med vackra, gröna uddar sköt ut i sundet. Vid stranden syntes de bambuhyddor som numera utgöra staden Anjer, den der nu kallas Old-Anjer. Ett New-Anjer har nemligen anlagts längre upp, der sundet är som smalast, och der har ock en ny fyr blifvit uppbyggd. Bakom låglandet såg man väldiga bergskedjor, som förlorade sig bland molnen, och högt öfver skyarne sträckte Anjer Peak sin ståtliga topp. På vår andra sida syntes i fjerran det mörka Sumatra och halfvägs i sundet den gröna ön Dwartwey. Det fruktansvärda Krakatoa syntes klart och tydligt, liksom äfven många andra öar, en del mörka, kala, sterila, andra leende, grönskande och med träd, hvilkas grenar hängde ända ned till vattnet.

Stekande het brände solen, men då qvällen kom, infann sig den milda landbrisen och förde till oss Indiens egendomliga lukt, en doft af blommor och träd som man ej annanstädes finner. Syrsorna började sin gnisslande, ringande sång, och öfver landet flämtade blixtar oupphörligt. Det var den vanliga indiska qvällen, på hvilken följde natten med uppstigande molnmassor, störtregnsskurar, dundrande åskor och bländande blixtar. Så kom morgonen med klarnande himmel och stigande sol; syrsorna tystnade och solen tor-kade åter hvarje regndroppe som natten medfört.

II.

En dag i Anjer.

Hos mr Rairden. — Ett bambuhus. — Mrs Rairden. — Bland
 snäckor och koraller. — En Javansk middag. — Förödel-
 sens styggelse. Kaos. — Åter igen bland snäckor.
 — Pimpstensfiske.

Det var trettendedagen nådens år 1885. Solen steg upp och gassade glödande het på Sunda-sundet och på den Indiska arkipelagens närliggande öar. Den sken öfver onda och goda, öfver hvita och bruna, den sken till och med på ett sådant mellanting som undertecknad. Innan värmen ännu hunnit bli allt för tryckande, lät jag fira jollen och begaf mig närmaste vägen mot land, rakt in mot de bambuhyddor, som utgöra staden Anjer. Det gick en ganska försvarlig ström, och då jag närmade mig land var jag villrådig hvar jag skulle finna en landningsplats, ty dyningen bröt fräsande mot stenar och korallklippor, hvarthän jag än vände ögat. Omsider upptäckte jag dock en liten flod som nedrann mellan hyddorna, och dit styrde jag kosan. Floden, som utmynnade i en liten vik, rann motsatt väg mot tidvattnet, hvarigenom bildades en krabb, otreflig sjögång, som kom båten att häftigt arbeta. — Blott vi ej stöta på någon undervattenssten går det nog bra, — anmärkte jag, då just i det samma den ene roddarens åra slog emot ett svart hvasst föremål, lemningen efter en förderfvad brygga, som då och då visade sin arga spets öfver vattnet. »Morjens medikamenter», helsade jag den ovälkomna tingesten, men båten gled tätt förbi faran, allt gick bra och vi inkommo i sjelfva floden

der sjögången var bättre och der vi snart funno en primitiv stenkaj och dito trappa, vid hvilken vi förtöjde vår båt. Strax bredvid låg det respektablaste bambuhus jag såg och dit styrde jag mina steg.

Det visade sig att huset tillhörde hr Rairden, stadens skeppshandlare, och för närvarande platsens ende hvite resident. Ty hans kompanjon, hr de Jong, var för tillfället i Batavia, derifrån han skulle afhemta diverse, hvaribland också hans nygifta hustru, en terzeron. Jag fann hr Rairden och vårt fartygs kapten vid frukostbordet, dit jag ock inbjöds. Från denna frukost vill jag som en synnerlig läckerhet framhålla det utmärkta, med kokosnötens mjölk bakade hvetebrödet. Det var i sitt slag något »non plus ultra», och i hvithet och lätthet var det oöfverträffligt. Hr Rairden var en liten spenslig yankee, sex och tjugo år gammal, klädd i hvit kina-rock, vida rosiga kattunbyxor, granna kinesiska tofflor och på hufvudet ett vidlyftigt palmbladstak, som gaf en skugga dubbelt så stor som en så liten herre tarfvat.

Hr Rairdens hus var uppbyggt på grunden af Anjers fästning, som vid senaste jordbäfningen delade den öfriga stadens öde, det vill säga den bortspolades. Det var en ganska stor byggnad, uppförd af bamburör, liksom alla andra byggnader i staden äro. Sådana hus äro nemligen synnerligt svala och ej heller äro de så farliga att bo uti i händelse af starka jordskalf, som mera solida byggnader. Det rum, hvaruti vi åto, var en stor, sval sal, som upptog byggnadens största del. På sidorna voro smårum — soffrum och arbetsrum. Den sida af byggnaden, som vette mot floden upptogs till hela sin bredd af en stor, behaglig veranda der segelduks-jalusier utestängde solskenet utan att därför förtaga den angenäma sjöbrisen.

Gummiträdens mörkgröna blad bildade deromkring en löfsal, genomväfd af granna Convolvuler, de der också slingrade sig utefter marken ända ned mot floden. Motsatta sidan af byggnaden gränsade till gården, der en mängd små hyddor voro uppförda för tjenare, hästar, hundar och markattor. Der var också köket, omkring hvilket en massa malajer sysslade. Der i närheten varseblef jag husets värdinna, fru Rairden, som låg och gassade sig i solskenet, under det ett par qvinnliga tjensteandar sutto och petade henne i håret och ett par andra viftade svalka med stora palmblad. Något senare, då fru Rairden kom in i salen, smekande en liten markattunge, som klängde sig fast vid hennes hvita jacka, hade jag bättre tillfälle att betrakta henne. Hon var en liten spenslig mulattiska från Manilla på Luzon-öarna och lystrade till namnet »Reia». Föga af hennes hvite faders blod kunde rinna i hennes ådror, ty hon var af ren malajisk typ. Hennes växt var smärt, smidig, tadelfri; hennes fina hy af den jemnaste, brunaste färg; hennes hår af grannaste svärta och uppsatt i knut på kinesiskornas vis. Hennes ögon voro stora, klara, spelande; hennes tänder bländande hvita; munnen något för stor för att vara vacker och näsan ej utan norrköpingsfason. Hennes händer voro smala och välformade; om hals, hand- och fotleder bar hon färgade perlband och hennes fötter voro efter malajernas sed bara. Hela hennes dräkt bestod af en hvit kinesisk jacka och af en hvit, tunn och kort kjol. Det hela var en liten nätt varelse, späd och flickaktig — hon var också ej mer än femton år gammal, ehuru hon varit gift öfver ett år.

Sedan frukosten expedierats, tog jag jollgastarne med mig på ett ströftåg längs stranden, hvilken utslutande bestod af snäckskal och sönderbrutna koraller.

Från hafven och hamnarne.

Granna ormar solade sig på stenarne, men flydde blixtsnabbt ned i vattnet, då vi nalkades. Vackra, prydliga snäckskal af alla färger och former lågo strödda öfver allt bland bitarne af röda och hvita koraller. Eremitkräftor löpte skyndsamt omkring, släpande sina snäckhyddor med sig och sökte dölja sig i korallgruset, som knastrade under våra fötter. Det tog ej lång tid att samla den pyts vi medförde full af allehanda snäckor. Våra fickor, våra hattar och min näsduk fyldes också inom kort och vi sågo oss nödsakade att återvända till vår båt, från hvilken vi under tiden aflägsnat oss ett godt stycke. Bland vårt byte må exempelvis nämnas exemplar ur familjerna *Pteroceras*, *Murex*, *Scraphs*, *Cypræa*, *Delphinula*, *Conus*, *Littorina*, *Auricula*, *Trochus*, *Hippopus*, *Spondula*, med flera.

Efter en stunds uppfriskande groggning följde nu middagen, hvilken var en genuin javanesisk hvardagsmiddag och torde vara värd att beskrivas. Vi voro fyra personer: kaptenen, hr Rairden, hans lilla bruna fru och jag — vid ett mycket stort bord, som svigtade under sin japanska servis. Bruna tjensteandar i oräkneligt tal tassade ljudlöst omkring och bjödo oss faten.

Den första rätten var en egendomlig komposition. Första tjensteanden bjöd oss förväldt ris, den andra ett fat med en i kurrysås stufvad hönsvinge, den tredje en blandning af starka grönsaker, hvaruti röd Chilipeppar spelade en framstående roll. Så kommo små, ytterst små, stekta köttbitar, derefter ett slags ljusa frikadeller af outgrundlig sammansättning, och efter detta små kötrullader, hvar och en uppträdd på en smal, spetsig trästicka. Derefter följde en äggkaka, så pickles och så syltad mango. Af hvarje slag hade jag endast tagit så mycket som kunde beqvämt rymmas i en tesked, och jag fann likväl att min tallrik blifvit full. Jag

hoppades dock att det nu var färdigt och att vi omsider skulle öfvergå till att äta. Men nej, den lilla frun började skrika på »Zeni! Zeni!» som förglömt en vigtig beståndsdel, nemligen räkorna, som ovilkorligen hörde till saken. Den bruna tjänsteanden bragte oss fatet med räkorna, och nu återstod endast att omsorgsfullt blanda kompositionen till sammans, och den befans vara öfver måttan läcker. Nästa rätt var kycklingsbiffstek med europeisk potatis, det senare en raritet på Java, der eljest söt potatis allmännast förekommer. Därefter följde corned beef och ost — hela måltiden interfolierad med goda viner. Så kom frukten: ananas, bananas och brödfrukt — men hvar den senare fått sitt namn ifrån, det vete foglarne. Den liknade till form och färg en mycket liten vattenmelon och hade också något af den vanliga melonens smak. Man skar frukten i tu längs efter, uttog kärnhuset och fylde den deraf uppkomna gropen med vin och socker, hvarefter man med sked åt den lösa frukten tills blott det tunna skalet var öfrigt. Efter frukten följde kaffe och en japansk cigarr, och dermed var middagen expedierad.

Nu gingo vi att bese världens fänad, hästarne, hundarne och aporna, af hvilka senare det fans en god samling, en riktig koloni. I stallet observerade jag ett par gigantiska snäckskal af släktet *Hippopus*, hvilka hade sin hemort i Gaspar-strait. En man hade ej förmått vända om ett af dessa skal — knapt två hade förmått det. Sedan vi besett allt hvad sevärdt var bland de fyrfota bestarne, gjorde vi en tur omkring staden, n. b. om den ringa samlingen af bambuhyddor så kan kallas. Förr, det vill säga för ett par år sedan, var Anjer en ganska respektabel stad med flera tusen invånare, både hvita och färgade — nu finnas der blott

några hundra, och hr Rairden och hans kompanjon äro de ende hvite man der finner.

Vid Krakatoas utbrott kom först ett lindrigt skalf, efterföljdt af en våg, den der dock icke var stor nog att åstadkomma någon skada. Några få af stadens invånare läto emellertid varna sig häraf och begåfvo sig från den lågt liggande staden upp till bergen, men det ojemförligt största antalet förblef dock qvar. Det säges att jordbäfningar i allmänhet visat sig komma i två afdelningar, den sista alltid hårdare än den första. Så blef äfven förhållandet här. Klockan tio på aftonen, i nattens mörker, kom det egentliga utbrottet, som blef så ödesdigert. En oerhörd våg — man säger att den var 60 fot hög — reste sig upp i sundet och rullade långs alla närliggande kuster, uppslukande allt, allt i sin väg. Stora stenblock lyftes upp från sundets botten och vräktes högt upp på land. Ej menniskohänder förmå rubba dem ur sitt läge, der de ligga strödda, hvarest Anjer fordom stod.

Och Anjer — den sopades bort i ett ögonblick. Ej byggnad blef stående — ej sten på sten. Förödel-sen var fullständig. Sjelfva fästningen jemnades med marken och blott spår af vallarne visa hvar den stått. Kanonerna ligga slungade hit och dit. Nere vid stranden ser man knäckta spisar och halfva murar, hvilka vågen ryckte med sig då den rusade till baka ned i sundet. Träd och planteringar bortspolades och tusentals menniskor satte lifvet till. Ett par engelska mil uppe i landet ligger än i dag en telegrafboj, som af vågen fördes dit, och allt emellanåt då det regnat häftigt uppe bland bergen och den lilla bergsströmmen stiger hög, finna fiskarena i sina nät diverse husgeråd som nu föras tillbaka af regnvattnet.

Det rådde en stor uppståndelse i bambustaden. Under den gångna natten hade det regnat stridt der uppe i höglandet och bergsströmmen steg öfver sina bräddar. Malajernas kanoter höllo då på att sjunka vid sina förtöjningar och hela samhället kom i rörelse. Det gälde att rädda allt det gods som var om bord på kanoterna. Det kastades på stranden huller om buller, både lefvande och dödt, ty det gälde att rädda allt hvad räddas kunde. Malajerna äro inga kallblodiga varelser, och ett par hus som kommo nedrusande med flodens vatten ökade den nattliga förvirringen. Ännu ett halft dygn derefter hade ej slamret tystnat, ty det värsta återstod — att särskilja den enes saker från den andres — att skilja mitt från ditt. Det var ett oerhördt skrån, ett kackel och ett pladdrande som kunde göra en vanlig dödlig tokig.

Treffigare än att dröja bland detta lif (märk väl, jag är en mycket fredlig person) fann jag att göra ännu ett ströftåg utefter stranden. Jag tog därför återigen jollgastarne med mig, gjorde ett »short cut» tvärs öfver ängarne, der praktfullt färgade ödlor kilade mellan de lysande blommorna, och befann mig snart åter vid stranden. Det var nu ebb, och jag fann en myckenhet snäckor med djuren uti och på stenar som förut dolts af vattnet de grannaste polyper, hvilka från tusenfaldiga grenar utvecklade sirliga, brokiga blommor. Detta är de blommor som bilda Amphitrites trädgårdar och som försvinna hastigare än luftens »fata morgana». Ty knapt vidröras de, förrän förtrollningen är bruten, grenarne och blommorna äro plötsligt försvunna och blott en slemmig sten återstår. Stora, praktfulla sjöborrar med half-fotslänga, violetta taggar, vedervärdiga hornbeprydda sniglar och qvåkande grodor

— allt vandrade ned i mina vida fickor för att sedan inläggas i sprit.

Återigen hade vi gjort ett rikt byte, och vi begåfvo oss nu till vår båt, ty det var tid att återvända om bord. Jag sade farväl åt hr Rairden och hans lilla mulattska — »my little monkey» som han kallade henne — tog Gud i hågen och vände stäfvén mot vårt fartyg. Men innan vi anlände dit lastade jag båten än ytterligare med flera tunnor stora pimstensstycken som i massor flöto omkring i vår väg. Ty allt sedan Krakatoas utbrott äro icke blott stränderna beströdda med pimpsten utan äfven i sundet drifva stora hopar deraf fram och åter med ebb och flod. Nu är ingen fattigdom på pimpsten om bord. Sjelfva däckets skuras dermed och det blir både hvitt och jemt deraf.

III.

Från Anjer till Rembang.

Året 1885 var icke många dagar gammalt då skeppet »Rex Sveciæ» lättade sitt ankar i Anjers hamn och sträfvade genom Sunda-sundet in i Java-sjön. Jag säger sträfvade, ty nästan alltid sätter en hård ström ut genom Sunda-sundet och det är ej sällsynt att fartyg få ligga kryssande och katthalsande vecka efter vecka innan det lyckas dem att komma genom sundet. Vi hade dock bättre lycka än så. Visserligen hände det emellanåt, då vinden mojnade, att vi kommo två steg tillbaka då vi togo ett framåt, men ej dess mindre såg följande dags sol oss inne bland den ögrupp eller ar-

kipelag som så välförtjent kallas Tusenöarne. Anmärkas bör att der holländarne ej bibehållit de ursprungliga javanesiska namnen ha de i allmänhet gifvit platser särdeles betecknande namn. Så kallas exempelvis den ö, som utanför Anjer ligger halvägs mellan Javas och Sumatras kuster Dwartwey, och en af Tusenöarne, som vi passerade tätt intill och på hvilken i tiders lopp månget skepp förlit, Meuchen-eter-eiland. Såsom en sorglig illustration till detta kärfva namn stack der upp ur vattnet förstäfven och bogsprötet af ett förolyskadt fartyg och på ett annat ställe toppen af en splittrad mast.

För en jemn bris klöf vårt fartyg med god fart det föga upprörda vattnet. Ö efter ö passerades, alla låga och tätt beklädda med grönskande palmer samt garnerade med en hvit glänsande sandstrand. På afstånd — än närmare, än fjermare allt efter landets mer eller mindre utskjutande form — syntes Javas kuststräcka och fram på eftermiddagen dök der upp vid horisonten en skog af master. Det var skeppen, som lågo till ankars i Batavias hamn. Några timmar senare passerade vi den utanför reddan liggande ön Haarlem en liten grönskande fläck på hvilken Batavias kolera-lasarett äro uppförda i skuggan af kokos- och pi-sangpalmer. Styrbord om oss lågo fartygen och bakom dem syntes massan af stadens husrader. En flock roddarbåtar gensköt oss, hakade sig fast vid fartyget likasom kardborrar vid en sommaröfverrock och upp efter sidan äntrade mäklare, skeppshandlare, hotellvärdar och slagtares ombud, alla ifriga att rekommendera sina »bedste waren und prizen». Desse hedervärda medborgare, som i alla verldens hamnar äro lika snabba att lägga embargo på skeppare, som hin onde att sluka själar blefvo antagligen något gäckade i sina för-

hoppningar, då vi gingo »värdshus förbi» och fortsatte vår resa, som gälde Rembang, en liten plats ungefär midt på Javas nordkust.

Bland de många småöar, som ligga i närheten af Batavia äro de flesta obebodda, ehuru vegetationen der synes vara yppig och frodig. De äro nemligen nästan alla sankta och osunda. Undantag utgöra de öar, på hvilka torrdockorna äro belägna och Edam Island på hvilken ett vackert fyrtorn nyligen blifvit uppbygdt. Då vi lemnade denna fyr ur sigte hade vi lemnat nästan alla Javas fyrar bakom oss och det fastän den ojemförligt längsta delen af kuststräckan ännu återstod. Det är förvånande att ett land sådant som Java, ett land, som i århundraden varit i en europeisk makts händer och från hvilket denna makt genom sin sjöfart skördat så ofantliga rikedomar allt intill dag som är förblifvit så njuggt försedt med fyrar och andra för en säker navigation nödvändiga sjömärken. På senare år har visserligen en och annan fyr blifvit tänd på Javas kust, men dessa äro långt ifrån tillräckliga. Klara dagar och ljusa nätter är allt godt och väl, men sämre blir förhållandet då kryssaren rundt om sig ser blott mörker och regn, blix och oväder.

I de flesta fall kan han ej det ringaste vägleda sig genom landet, ty från ett oerhördt djup är ofta blott några få famnar till de lömskaste ref och bankar. Han får därför så godt sig göra låter segla efter sin döda räkning, den der likväl genom oberäknelig inverkan af strömsättning och tidvatten är föga tillförlitlig. Här och der finnas visserligen små hamnfyrar, men dessa äro ej att lita på. De äro usla lyktor, knapt mäktiga att lysa sig sjelfva. De talrika skeppsbrotten på Javas kuster vittna allt jemt om farvattnets osäkerhet. Intet skepp, som ej till sitt fulla värde är försäkradt, borde

besöka denna trakt, ty utsigterna till haveri äro här stora.

Jag skall framdeles omnämna, huru i sjelfva hamnarne finnas korallref, just lagom djupt under vattnet för att ej synas, men också lagom nära ytan för att säkert kunna bereda ett fartygs undergång, och det utan att så mycket som en boj, en prick eller ens en ruska utmärker fällan. Dessutom är det allt för ofta, vid anlöpande af hamn, svårt nog att noggrannt bestämma skeppets läge, ty sjelfva kuststräckan är sig öfver allt temligen lik. Bambustäderna ligga gömda bakom palmskogen, hvilken garnerar hela kusten, och då många småhamnar besökas af blott ett fartyg i sänder, finnes intet som häntyder på tillvaron af en hamn, hvarför man måste leta reda på den genom pejlingar af det inre landets aflägsna bergstoppar, pejlingar, hvilkas resultat i följd af föremålens afstånd endast kan blifva approximativt. Lotsar var ej värdt att tala om, ty sådana finnas blott på ett par eller tre platser i hela landet.

Under de fyra dagar som åtgingo till resan mellan Anjer och Rembang, en sträcka af ungefär tre hundra sjömil, lemnade vi nästan aldrig kusten ur sigte. Bakom den leende, grönskande palmbeklädda kuststräckan höjde sig inlandets väldiga berg, hvilkas konturer antogo en allt molnlikare och luftigare färgton, ju mera aflägsna de voro. Här och der skyttade mellan de högresta palmstammarne någon fiskarbys gråa bambukojor eller afstucko mot den djupa grönskan governmentsvägens vitmålade brobyggnader. Två ögrupper lågo i vår väg. Den ena, Bompjes kallad, är försedd med en präktig fyr, men den andra gruppen, Crimon-Java-öarne, är ännu oupplyst och för seglaren farlig. Den sistnämnda ösamlingen är belägen utanför den ut-

skjutande udde som utmärker midten af Javas nordkust. I viken vester om denna udde ligger Samarang och på motsvarande plats österut finner man Rembang — n. b. efter noggrant sökande, ty inga storartade hus eller högtsträfvande spiror ge tillkänna dess tillvaro.

Det var en regnig morgon vi dublerade udden, som åtskiljer Samarang och Rembang. De högra bergskedjorna voro dolda i den tjocka luften och blott då och då kunde vi otydligt skönja kuststräckan. Under oupphörlig lodning och på några få famnars vatten stäfvade vi in mot land, der vi beräknade att Rembang borde ligga. Rätt så — der skymtade genom den regndigra luften de otydliga konturerna af ett par till ankars liggande fartyg. Vi hade således trots regntjockan träffat prickken. Vattnet grundade hastigt upp och på fyra famnars djup föll ankaret. En roddarbåt — en s. k. »tambang» lade kort derefter till vid sidan och gentlemannen som den hade ombord presenterade sig sjelf såsom skeppshandlare på platsen, skeppshandlare i Joana. När allt kommer omkring voro vi således i Joana hamn. Rembang låg omkring en half svensk mil derifrån — ungefär der borta, — sade skeppshandlaren pekande på kusten, — det är ej så lätt att säga precis hvar, ty husen synas ej förr än man kommit mycket nära och för närvarande finnes der intet skepp i hamnen. I morgon förmiddag, då sjöbrisen springer upp kommer ni lätt och lustigt dit, — fortsatte den jovialiske fetlagde tysken, — dock skulle jag råda er att engagera en pålitlig fiskare såsom lots, ty för att komma behöfligt nära land måste ni följa en smal ränna i banken och denna ränna är alls icke utprickad med något slags sjömärke. Då ni kommer till Rembang, skall ni finna den vara en stor stad och en glad stad — Gott fordomme, det fins der ett hotell och en

klubb och en biljard. Och ännu en sak, herr kapten, var på er vakt för min yrkesbroder i Rembang, mr Smidt. — Er ist ein swindler — och ännu på fallreps-trappan egnade tysken en omsorgsfull tanke på sin landsman och yrkesbroder i Rembang. — Er ist ein swindler, — ropade han i det han begaf sig mot land för att anskaffa den omtalade fiskarlotsen.

Denne kom också tidigt följande morgon paddlande i sin lilla kanot. Den skinntorre malajen, brun som en kastanje och naken som den mycket omtalade verkligheten, kröp dubbelviken in i kajutan. Hans hela dräkt bestod af ett brokigt skynke om höfterna och af en om hufvudet virad duk, ur hvilken han framtog ett bref, som han knäböjande lemnade kaptenen. Det må här anmärkas att infödingarne på Java sällan nalkas en hvit utom i nedböjd ställning och aldrig lemna eller mottaga något af den hvite utan att falla på knä. — Saja djoroe moedi, toewan (Jag är lotsen, herre) — sade malajen och kröp ödmjukt ut på däcket igen. Ankaret lättades och under det hedervärda brunskinnets ledning styrde vi för Rembang. Det var en något egenomlig lotsning denna, ty ingen förstod hvad lotsen sade och lika litet förstod han oss. Allt måste gå genom tecken, och då ankaret skulle fällas pekade lotsen upprepade gånger och ifrigt rätt ned mot sjöbotten. Brrrrraten — der låg kroken och skeppet svingade upp mot vinden, seglen beslogos och vi voro på lossningsplatsen.

Rembangs hamn, i likhet med alla närliggande hamnar, kan kallas en god och säker hamn. Djupet kan man sjelf välja, ty vattnet grundar helt sakta upp mot land, och botten består af jemn, fin lera, kanske väl lös men det bör ihågkommas att Java-sjön aldrig är särdeles upprörd. I högst få fall bör därför ett fartyg

i denna hamn behöfva lägga utaf sitt andra ankare. I anseende till det långgrundade vattnet är landstigningen temligen besvärlig. Någon brygga att landa vid finnes nemligen icke och som båtarne på långt när ej flyta upp till stranden måste man antingen vada i gytjan eller ock låta bära sig i land af infödingar, hvilket sistnämnda alternativ visserligen klingar godt nog för örat, men i praktiken blir en mindre behaglig utväg, enär infödingarne med få undantag äro spensliga, svaga stackare, af hvilka det går ungefär tjugufyra på dussinet. En någorlunda korpulent man löper därför risken att falla pladask i smutsen, om han anförtror sin person åt de brunas skuldror.

Rembang, i hufvudsak lik öfriga javanesiska kuststäder af andra ordningen, bestod af högst få trähus, men af en otalig mängd bambuhus. Dessa senare föredragas i allmänhet äfven af de förmögnare, ty dels äro de svalare, dels stå de säkrare på fötterna i jordskalf, än fallet är med trähus, och slutligen skulle de instörta uppstår ej gerna någon olycka deraf. Dessa bambuhus äro naturligtvis ganska olika till storlek men alltid bygda i samma genre. Väggarne utgöras af stora styfva mattor eller flätade af bambuspjelor, och taken äro hopsatta af palmens blad. Arbetarnes (koelis) hyddor äro ej belamrade med någon onödig myckenhet af möbler. På sin höjd finnes der i rummets ena vrå en brits äfven den af bambu och på denna en palmbladmatta. Sådan är infödingens bädd komplett och fullständig. Blott de förmögnare utbreda i stället för mattan ett brokigt skynke och nyttja hufvudkudde. Täckel eller filt äro okända persedlar i Java — finnas icke ens i språket.

Rembangs gator äro snörräta. Husen stå i regulerade rader men nästan aldrig tätt tillsammans utan

med stora mellanrum, upptagna af kokos- och pisangpalmer, hvarigenom staden får utseende af en enda vidsträckt park eller trädgård. Bland byggnader värda att omtalas må anföras en barack, egendomlig ej så mycket i och för sig sjelf som dess mera för sitt ändamål. Den var försedd med en väl tillbommad och igenläst gallerdörr och dito fönster. Längre utgjorde denna byggnad ett föremål för min undran, ty jag såg aldrig någon gå dit in utan blott en svärm svalor som flög fram och åter genom gallren. Jag erfor dock omsider att dessa svalor voro husets verkliga invånare och att de voro »salanganer», dessa egendomliga, vidtberömda voglar som på Javas klippiga sydkust bygga de ätbara bon som Kinäs rika läckergomar sätta så högt värde på. Dyrbarast äro de små ljusa, silkesfärgade bon, som hanarne bygga för att från dem bevaka honorna under rufningen, ty dessa uppvägas bokstafligen med guld. Holländska regeringen, som tyckes vara mycket »om sig» har naturligtvis slagit under sig privilegiet på att odla dessa vinstgifvande svalor och uthyr sedan rättigheten åt några få enskilda personer mot dryg betalning.

Skeppshandlaren i Joana hade sagt sant. Det fans i Rembang både klubb, biljard och hotell. Och dertill ett ganska godt hotell, ehuru jag och mina skor hade hårda tider der, de tre nätter jag gästade der. Första natten stodo mina skor utanför dörren. Jag hade stält dem der i hopp om att någon tjänsteande skulle putsa dem. Då jag på morgonen tittade ut genom dörren var det just i lagom tid att se en markatta slita lös sista stroppen ur min ena olycksaliga resårsko. Det måtte hafva legat något hotande i mitt utseende, ty apan tryckte skon mot bröstet med ena handen och for-sin kos som en ond ande på tre ben.

Den kvarblifna skon drog jag hastigt på. I brådskan kom den på orätt fot men det betydde föga. Likt Karl den tolfte i slaget vid Narva störtade jag nu åstad med en stöfvel.

Efter en kvarts timmes sökande fick jag sigte på apan der hon satt hopkrupen på ett högt staket, allt jemt fasthållande min sko af hvars sammansättning hon tycktes vara särdeles intresserad. I hopp om att hon skulle släppa sitt rof framtog jag en glänsande 25 centare. Det illsluga kräket tog slanten, stoppade den i munnen, men behöll fortfarande skon. Jag insåg att jag måste gifva henne något som hon ej kunde herbergera inombords, hvarför jag presenterade henne ett förnickladt pennstift. Detta tyckte hon nog om, men skon lemnade hon ej ifrån sig. Det gälde att fylla hennes händer med småsaker. Jag tömde mina fickor — en half bok cigarettpapper, en tändsticksask, fyra kopparslantar, två gamla bref och ett halft dussin visitkort måste jag uppoffra.

Öfverväldigad af sådan rikedom på värdefulla saker släpte apan ändtligen min sko — men, tyvärr, på andra sidan staketet, der en stor bulldogg hela tiden fört ett fasligt oväsen och nu skyndade att hugga två stora hål i min olycksfödda fotbeklädnad. Med ett bamburör krafsade jag slutligen skon till mig och gick knotande min väg.

Andra natten var jag försigtigare. Jag stälde mina skor vid sidan af sängen, läste omsorgsfullt igen dörren och somnade sedan lugnt och tryggt med en stor dunkudde och ett godt samvete till hufvudgård. På morgonen upptäckte jag att råttorna grasserat svårligen med mina skor, på hvilka båda de ätit upp allt det mjuka skinn, som i norr brukar begränsas af stroppen, i söder af bakkappan, i öster och vester af resårerna.

Den gången tror jag att jag svor — jag tror jag sade — fan anamma råttorna.

Så kom natten numro tre. Jag gick länge fram och åter funderande på något sätt att rädda ruinerna af mina f. d. skor från de faror hvaraf de tycktes vara omhvärfda. Jag fick en idé — det händer ibland fast ej ofta — jag lyfte på madrassen, lade skorna derunder och sedan mig sjelf derofvanpå. Det är dock obehagligt att ligga med ett par skor rätt under korsryggen. Alla som kommit i tillfälle att göra det förklara enstämigt att det är högst obehagligt och jag fann det så sjelf. Skorna måste bort, ty idén var visserligen god i teorin, men ej i praktiken. Men hvar, hvar fans ett säkert ställe, dit markattor, råttor och andra odjur ej kunde komma? — Eureka! — der är ju ett skåp. — Jag låste in skorna i skåpet tog nyckeln ur låset och på det råttorna ej skulle få tag i den lade jag den under hufvudkudden. Nu var jag lugn. Följande morgon gick jag med en viss sjelfbelåtenhet till skåpet och öppnade dörren. Dömen om min förvåning — skorna voro borta, dock ej spårlöst, ty i sina ordentliga rader och kurvor stod pliggen upprätt qvar, men allt annat, skinn, läder, resärer och sulor var gånget all verdens väg. Hur tusan kunde jag hafva vetat eller ens anat att det var så mycket hungriga kackerlackor i skåpet!

IV.

Rembang.

Vår last utgjordes af bortåt 30,000 lådor fotogen, af hvilken ungefär hälften skulle lossas i Rembang. Lossningen tog sin början, men som NW.-munsonen med thy åtföljande regnig och ostadig väderlek ännu fortfor, vållades ofta afbräck genom dåligt väder. Mycken sjögång behöfver det ej heller vara i Rembangs hamn (och jag tror förhållandet är lika i flertalet af Javas småhamnar) för att omöjliggöra lossning eller lastning. Ty dels är landningen af varorna på den långgrundna stranden temligen svår, dels äro farkosterna, som föra varorna från skeppen till land, ytterst bräckliga tingestar. Läktare eller prämar kunna de svårigen kallas, ty i verkligheten äro de endast öppna, temligen stora båtar, som hårdt lastade bära fyra, högst åtta tons. Bygda af teak eller annat ypperligt träslag och af en utomordentligt behaglig och fin konstruktion, äro de likväl klen hopfogade, dåligt utrustade och uselt bemannade. Deras segel äro gjorda af tunna, glesa bastmattor, och ytterligt trasiga. Årorna med hvilka farkosterna framdrifvas vid stiltje eller motvind, äro korta, krokiga störrar, nära nog i saknad af all tillstymmelse till årblad. Besättningen, sex till åtta man stark, är ytterligt oskicklig i att manövrera båtarna och icke starkare än pojkar på 12 eller 13 år hos oss. Farkosternas lätta och smidiga form gör dock att bastseglen, de primitiva årorna och den tarfliga bemanningen hjälpligt nog uppfylla sitt ändamål, och med tillhjälp af nattens landbris och dagens sjöbris lunka farkosterna

temligen regelbundet mellan fartygen och land, så länge vädret är tjenligt.

Då nattbrisen spelar upp, lemnar den lilla flottan land, och långt innan man från fartygen får dem i sigte, hör man roddarnes egendomliga, brummande sång, blandad med pinglet från bjellror, glas- och metallbitar, som äro upphängda på masternas stag. Men friskar brisen mer än vanligt upp, då blir der en babylonisk förbistring. Så hände en natt, då en flotta på några och tjugu segel begaf sig från land ut till vårt skepp. Tydligen hade de alla samtidigt gått till segels, ty gynnade af en frisk regnby nalkades de med svindlande fart i en tät klunga, som likt ett hvitt moln svepte utefter vattnet. Malajernas kackel och rop, som först hördes blott som ett oredigt sorl, blef allt tydligare ju närmare de kommo. Att minska segel eller sprida sig, förstodo de ej. Alla styrde de för fulla segel mot samma mål, skeppet, och ännu då de voro det helt nära, voro de fortfarande tätt intill hvar andra. Resultatet låter lätt tänka sig. En förfärlig villervalla uppstod, då denna massa af båtar skulle ankra. De törnade i hop, de rände in på hvar andra, det knakade, brakade och knastrade. Skrik, skrån och jemmer utan like. Ängsliga för sina bräckliga båtars öde hängde sig malajerna öfver relingarne, för att med sina nakna kroppar skydda dem vid hopstötningen, och det syntes i sanning underbart, att ej någon allvarsam olyckshändelse egde rum.

Förutom ungefär 30,000 europeer och 50,000 kineser, de der äro att anse som landets parasiter, utgöres Javas befolkning af bortåt 13,000,000 människor af den malajiska racen, denna folkstam, som man finner utbredd på en sträcka af 130 graders längd, allt från Madagaskar i vester till Påskön i öster, Stilla oceanens

yttersta östliga ö. Detta vidt spridda öfolk kan indelas i två hufvudafdelningar: egentliga malajer och polynesier, hvilken förstnämde grupp genom språket ytterligare sönderfaller i fem afdelningar: malajer, javaner, bugis, tagaler och madagasser. Det är af de två förstnämde stammarne som Javas befolkning utgöres; dock äro malajerna, som idka handel vid kuststräckan, jemförelsevis fåtaliga. Malajerna, Orang Malayo (malajiske män) som de sjelfva kalla sig, ha sitt egentliga hemland i riket Menang-kabao på Sumatra, det enda ställe, der ren malajiska ännu talas, men racen finnes dock utbredd öfver hela ostindiska arkipelagen samt på halfön Malacka, hvilken dock är den enda plats som detta folk inkräktat på fastlandet. Malajerna äro i allmänhet småväxta, men ha välbygda och vackert formade lemmar. Deras händer äro välformade, och deras fötter små, ehuru de aldrig nyttja skoplagg. Hudfärgen är kastaniebrun, någon gång öfvergående till olivfärgad eller askgrå. Till lynnet äro de inbundna och sjelfviska, hatfulla och hämdlystna. Den kultur, som i det inre af deras hemland på Sumatra ännu står hög, har mångenstädes på kusterna vikit för böjelsen till sjöröfveri. Malajerna ha varit kända som verdens djerfvaste och mest fruktansvärda korsarer och med blod ha de grundat sitt mörka rykte. Polygami är hos dem vanlig. Döttrarna utgöra familjens rikedom, emedan föräldrarne, då de gifta bort dem, erhålla en summa penningar eller ock boskap. Giftermålen gå för sig utan många formaliteter. Då den unge mannen blifvit ense med flickans far om priset, slagtar man en ko, undersöker inelfvorna, och om tecknen äro gynnande, så »Gud väl-signe barnen!»

Javanerna, de egentliga invånarne på ön Dschawa eller Java, denna österns perla som genom sin vegeta-

tions yppighet intager ett så framstående rum bland alla världens länder, ega bland alla malajiska folkstammar förnämsta rangen, ej blott genom sin öfvervigt i antal, utan äfven med hänseende till kulturen, som hos dem är urgammal och som fordom höjde detta folk till en politisk stormakt i ostindiska arkipelagen. Upprepade olyckliga krig och europeernas intrång ha dock bragt dem på förfall. Af sin gamla storhet ega de blott minnet kvar och endast som vårdar på deras civilisations graf återstå de skrifna annaler, mejslade inskrifter och åldriga statyer, de kvarlevor af byggnader och monument samt stora, imposanta ruiner af alla slag, som man finner i Javas inre och som för nutidens förtryckta generationer tälja deras förfäders makt och storhet. Despotiskt styrda af sina sultaner, hvilka motaga holländska regeringens penningeunderstöd, måste nutidens javaner finna sig uti europeernas godtyckliga framfart och i det utpressningssystem, som desse påfört landet.

Javanesens godlynta, fredliga, ödmjuka, ända till kryperi gränsande sinnelag har gjort att han numera finner det i sin ordning att af de hvite anses och behandlas som en hund, den der endast krypande får nalkas europeens tröskel. De hvites utsugande beskattningssystem är egnadt att qväfva hvarje gnista af ambition hos infödingen, och landtmannens drift hämmas af de olidligaste bördor. Ej ett kreatur slagtas, utan att det beskattas af holländska regeringen; för hvarje dragare betalas särskildt skatt och det var först helt nyligen som sjelfva hjulen på deras fordon blefvo skattefria. Javanesen är därför nöjd, blott han har födan för dagen, och dertill är en handfull ris tillräcklig. Kläder behöfver han icke, och ålderdomen ser han till mötes utan bekymmer, ty hans behof äro otroligt små.

Blott sällan lemnar han sin ö, utan egnar sig åt jordens skötande och hvarjehanda arbete hos de hvite. Den ersättning, han af desse senare får, är den minsta tänkbara och dock är en dags förtjenst tillräcklig att föda honom under flere dagar. Att förmå honom att arbeta, så länge han har en cent att köpa en portion ris för, är nästan omöjligt.

Så olika malajerna och javanerna äro till lynnet, äro likväl de båda folkens fysiska bildning i hufvudsak den samma. Javanen är oftast liten, men synnerligt välväxt. Hans anletsdrag äro ej sällan vackra, ögonen klara och uttrycksfulla, lifligt återspeglande hvarje hans själsrörelse, men alltid liksom leende af godlyntet. Skägg saknas, ty så snart sådant visar sig, uttryckes det omsorgsfullt med tänger. Håret är svart, slätt och långt som en qvinnas, samt uppfäst i en knut som täckes af ett om hufvudet viradt blått bomullskläde. I arbete nyttjar han endast ett skynke om höfterna, och hans välbygda, symmetriska kropp framträder då i full dager. Ej en lem är sned, ej en muskel öfverarbetad, ej en ojemnhet finnes på den granna, glänsande bruna huden. Man betraktar varelsen såsom man betraktar ett konstverk och skulle lika gerna förebrå en antik staty dess brist på kläder, som man skulle kunna finna anstötlichkeit i denne infödings nakenhet. Då han icke arbetar, faller javanen ned det brokiga höftskynket, hvars fäll då når vadorna, samt nyttjar en kort bomullsjacka, äfven den bjert och lysande. Den krokiga krisen (dolken) fulländar dräkten, och efter denas kostbarhet bedömer man personens samhällsställning. Den fattiges kris är en simpel tingest, en enkel, krokig och fotslång jagtknif, men de förmögnares äro under af prakt. Konstnärligt arbetade och drifna silfverslidor, gyllene fästen, besatta med perlor och ädla

stenar, gamla hundraåriga ormlika klingor med mystiska tecken ser man hos dem.

Ehuruväl verkligt vackra qvinnor finnas på Java, stå de dock i allmänhet långt efter männen så väl i kroppsbyggnad som i ansigtsdragens skönhet. Deras dräkt utgöres af ett brokigt eller också helt blått höftskynke, som når till vristen, och af en mångfärgad bomullströja, något längre än den som nyttjas af männen. Hufvudbonad nyttja de ej, men till skydd för solen bruka de ingnida sitt ansigte, i synnerhet pannan och hårfästet, med ett ljusgult, svafvelblandadt pulver, hvilket sprider omkring sig en egendomlig, obehaglig lukt, men som dock är ett af de förnämsta hufvudstyckena i dessa damers toalett. Skor nyttja de ej, men i regnigt väder begagna de i stället under foten en liten brädlapp, som på undersidan är försedd med två klossar och som fasthålles vid foten medelst en öfver vristen gående rem. Med männen ha qvinnorna gemensamt det afskyvärda beteltuggandet, som färgar tänderna svarta samt mun och läppar blodröda. Dessutom tugga båda könen tobak och detta på det vedervärdigaste sätt i verlden. En klump, stor som ett hönsägg, lägges innanför underläppen, som deraf blir ofantligt uttänjd. Ofta nog får tobaken icke ens rum der, utan sticker då ut ur munnen på ett högst vidrigt sätt. Ehuru dessa vederstyggliga bruk äro mycket allmänna, finner man dock många, i synnerhet bland mankönet, som ej antagit det utan hafva hvita tänder och rena läppar. Ett annat, föga vackert men ganska allmänt bruk är att färga naglarne både på händer och fötter röda.

Månggifte är bland javanerna både tillåtet och vanligt, dock kan det äktenskapliga bandet lätt upplösas, hvarför äfven otrohet inom äktenskapet är sällsynt. Man

gifter sig vid mycket unga år — kvinnorna redan vid 12 och 13 års ålder. Barnen vårdas med omsorg och ömhet och behandlas så till vida bättre än våra civiliserade barn, att de tillåtas springa fritt omkring som små hundvalpar och besväras ej af annan beklädnad än några silfverringar om hand- och fotleder, en amulett i ett band och några silfvermynt hopfästa till ett halsband. Föräldrarne hålla räkning på barnens ålder genom att för hvarje risskörd skära ett märke i en staf, hvarför också javanerna räkna sin ålder ej i år, utan i de risskördar, som de upplefvat. För omkring 700 år sedan öfvergåfvö javanerna Birmareligionen och antogo Islam, som af araber fördes till dessa trakter. Fortfarande äro de profetens anhängare och, ehuru temligen ljumma, afhålla de sig dock i allmänhet ganska troget från rusgifvande drycker, »babbie» (svinfläsk) och annan oren föda. Opiirökandet är deremot ej sällsynt, och detta bruk hos dem har blifvit infördt af landets parasiter, kineserna.

Kineserna utgöra Javas egentliga handelsklass i den mindre genren, och i Rembang, liksom i alla andra städer på kusten, finner man en myckenhet af deras små mörka butiker. Med den otroliga arbetsamhet, ihärdighet och sparsamhet som utmärker detta folk ha de alla förvärfvat sig ett visst välstånd, ja i många fall nått verklig rikedom, och ej så få individer ha från små handlande höjt sig till rangen af köpmän. Den snikenhet och vinningslystnad som bekäja dessa asiatiska jude själar förlåter man dock gerna för deras välvilliga, godmodiga sinnelags skull. Det berättas att en resande i Kina en gång träffade till sammans med flera vagnar som möttes vid en korsgata och som der icke kunde komma förbi hvar andra. Hur förvånad blef ej rese nären, då formännen, i stället för att bryta ut i otidig-

heter mot hvar andra — hvilket hör till ordningen för dagen i Europas städer — och kanske bana sig väg med piskan, helt vänskapligt helsade hvar andra och välvilligt hjälptes åt att rödja väg. Detta saktmod följer kinesen hvarthän han beger sig och utgör må hända hans största dygd.

Långt värre gäster ha javanerna uti europeerna, af hvilka de i allt toppridas och kujoneras. Icke dess mindre förekommer ofta förening mellan europe och javansk qvinna, dock för det mesta i form af konkubinat. Bland den här af uppkomna halfblodsrasen taga de hvite allmänt sina hustrur, och det torde ej vara öfverdrifvet att säga det två tredjedelar af de gifta europeerna ha mulattskor, terzeroner eller kvarteroner till hustrur. Dessa behålla i allmänhet landets kläde-
dräkt, ehuru höftskynket är utbytt mot en kort, tunn kjol och de oftast bara fötterna någon gång instickas i tofflor af kinesisk fason. De äro i regeln goda hus-
mödrar, men stå sällan på fullkomligt jemlik fot med mannen, utan äro ett slags mellanting mellan vif och tjenare, i synnerhet der deras europeiska blod ej är dess mer öfvervägande.

Indo-holländarens lif är rätt makligt, något som förträffligt stämmer öfver ens med hans flegmatiska natur. Kl. 8 på morgonen stiger han upp, dricker sin »kop koffij», halfsofver till fram mot frukosten, hvar-
efter han egnar resten af förmiddagen till »business», hela tiden mycket lätt klädd i en tunn, beqväm morgondräkt, bestående af brokiga, kolossalt vida bomulls-
pantalonger, »panjamas» kallade, en hvit tröja, också den af tunnaste bomull, tofflor på fötterna och en väldig korkhatt på hufvudet. Vid »tiffen», ett mål, motsva-
rande engelsmännens »lunch», är denna dräkt aflagd, och han uppträder då som europe. Efter detta mål,

från kl. 1 till 5, är hela samhället slumrande. Detta är den hetaste tiden på dygnet och all verksamhet är liksom död. På gatorna ser man blott en och annan af landets infödde och de ihärdiga kineserna, hvilka senare alltid lika ljudlöst och skyndsamt ila framåt, svängande sina armar som vore de pendlar, afsedda att reglera den evinneliga oscillerande rörelsen hos deras axlar. Vid 5- eller 6-tiden vaknar det öfriga samhället ur sitt »dolce far niente» och kryar upp sig med en kopp té. Luften är nu sval och behaglig, verksamheten återupptages, gatorna befolkas och promenaderna besökas. Den lifligaste tiden på dagen är nu inne. »Pejten» (genever med bitter), en dryck som allt ifrån morgonen stadigt anlitats, spelar nu en stor roll. Pejten står alltid framsatt så väl i hemmen som på hotellen. På de förstnämnda ställena drickes den utan invitation, på de sistnämnda utan afgift, öfver allt outtröttligt och med aldrig svigtande ihärdighet. Klockan 8 spisas middag, hvarefter man avslutar dagens vedermöda efter behag, men alltid på makligaste sätt.

Återstår nu att yttra några ord om språken på Java. Holländskan, hvilket språks uttal alltid kommit mig att misstänka det den talande personen haft en bit kautschuk stående upprätt i munnen, är naturligtvis det herskande europeer emellan. Men som de färgade folkslagen icke tala detta språk, är det för Javabon nödvändigt att kunna tala malajiska. Den malajiska, som förekommer på Java och som inom handelsverlden blifvit ett framstående språk, är likväl ej ren malajiska sådan den talas i Menang-kabao utan betydligt uppblandad med arabiska. Ej heller är malajiska landets eget språk. Detta är javanskan, ett språk hvars grund är malajiska men som blifvit betydligt förändradt och uppblandadt, i synnerhet med sanskrit. Javanska talas

i östra halfvan af landet. Sundadialekten i den vestra och malajiskan är liksom en föreningslänk mellan båda och med europeerna, hvarför alla parter äro den mäktige.

V.

Lassem.

Från Rembangs ankarplats syntes i vester topparne af fartygen på Joanas redd och fjerran i öster, utanför Lirang-udden, riggen af ett skepp, förankradt utanför Lassem, en stad ännu obetydligare än Rembang. Dock är staden alls icke liten, vare sig till omfång eller folkmängd — huru stor den är faller sig svårt att säga, ty dessa javanska städer ha sällan skarpa gränser. Blott i hjertat af städerna, der kineserna ha sina butiker och upplag af förfalskade dricksvaror, stå husen eller kojorna temligen tätt. Men ju längre mot utkanterna man kommer, desto större bli palmlunderna, som omgifva hvarje infödings hydda, och allt längre och längre blir det mellan boningarna. Staden och landsbygden smälta gradvis samman, och hvar den ena upphör och den andra vidtager är svårt att säga, ty ofta nog befinner man sig på en punkt, der »det ej är land, det ej är stad, det väger mellan båda». Derfor är i Java en stads folkmängd det samma som ett helt distrikts, hvilket också bär stadens namn, och jag fruktar att, derest man rådfrågade en statistisk uppgift, skulle man finna det af verlden okända Lassem vara en affär, lika manstark som vårt Stockholm, som svenskarne i allmänhet

tänka så högt om. Men Lassem har en »draw-back», en högst betänkelig draw-back, som sätter den lågt på städernas rangskala. Der finnes nemligen blott en enda europe, en byggmästare, hvars uppgift här i världen är att timra i hop sockerpråmar. För resten finnas der blott infödda och kineser, af hvilka de förra framlefva sitt sorgfria, de senare sitt idoga lif i allsköns tysthet uti Lassems enslighet.

Ensligt såg det också ut der borta, der »Noach II» låg sina goda fem sjömil från land, men det var af ödet, i form af en snedögd kines-köpman, bestämdt att vi skulle störa det goda skeppet i dess djupa enslighet genom vår närvaro. En vacker söndagsförmiddag lät-tade vi därför ankar, satte några få segel, vände stäfven mot Lassem och begåfvo oss dit med återstoden af vår last. Efter några timmars sakta segling föll vårt ankare på sju famnars vatten, och »Rex Sveciæ» befann sig i en hamn, visserligen ej fullt jemngod med Rembangs, men dock god och klanderfri. Bottnen var äfven här af fin lera, och sålunda en förträfflig hållbotten, men dels var djupet större än vid Rembang, dels låg man här mera exponerad för sjöhäfnings. Ett annat betänkligt hinder existerade äfven och det i skepnad af ett ganska vidsträckt korallref, beläget ungefär halfvägs mellan stranden och ankarplatsen. Vid lågt vatten var refvet ett par fot ofvan vattenytan, men vid hvarje flodtid var det helt och hållet doldt. Likväl fans icke det ringaste sjömärke som för den annalkande seglaren utmärkte refvets läge, utan måste man genom att gissa distansen till land söka finna rätta stället att ankra nog nära land, för att till det minsta möjliga reducera det afstånd, som lastpråmarne hade att färdas, och dock nog aflägsset för att ligga trygg för refvet.

Ehuru väl ett sådant ref, midt i gattet af en hamn, med skäl kan stämplas som ett oting, har det dock åtminstone *en* god sak med sig. Man kan nemligen der göra en rätt vacker skörd af naturalier med ganska liten möda. En dag vid lågt vatten begaf jag mig till Kosang bank — så hette refvet — och sökte först landa på närmsta sida, sjösidan. Båten grundstötte likväl på korallerna, redan ett godt stycke från den torra delen af refvet, hvarför jag tvangs försöka landsidan. Der hade strömmen uppslammat en massa sand och landningen försiggick lätt.

Vi befunno oss nu på en ringformig atoll, hvars ena halfcirkel var betäckt med den finaste hvita sand, blandad med snäckskal af alla färger, former och storlekar. Den andra halfcirkeln, hvilken vette mot sjön, var betäckt med ett väldigt lager af sönderbrutna, svartnade korallgrenar, hvilka sjön uppkastat och som här och der hopsmält till respektabla block, under hvilka man fann fästa en myckenhet snäckor, sniglar och andra kräk. Vadade man några famnar ut i vattnet, befann man sig bland de lefvande korallerna, och då vattnet nådde till medjan såg man under sig en den vackraste syn. Lik en undervattensträdgård utbredde sig på botten en skog af de härligaste koraller i alla färgnyanser. En del spirade upp som fina stänglar af smärta växter, medan andra utvecklade tunga, breda blad, liknande jettelika lafvar; en del växte i tufvor eller i klot, låga och kraftiga som bladlösa, dvergväxta cactus-arter, andra växte högt och månggreniga som frodiga buskar; somliga voro af renaste hvithet, somliga bruna, somliga skiftande i blått, rött eller grönt — ja, de funnos som hade väldiga blad af den praktfullaste gröna färgton, medan i tufvans midt syntes en blå eller röd klase, hvilken under det sakta

dallrande vattnet förvillande liknade en klunga blommor, utskjutande från en frodig växt. De smärre tufvorna kunde med någorlunda varsamhet upptagas oskadda, men de större och vackraste bräcktes alltid vid försöket att lösbryta dem.

Mellan grenarne på de upphemtade korallerna sprattlade de grannaste små fiskar, röda, azurblå eller metallglänsande, helfärgade, fläckiga eller strimmiga som zebror. Lagunen, som upptog revets midt, hade ett fotsdjupt vatten, varmkokadt af den gassande solen. Sjöborrar med långa, blå- och violettflammiga, glasartade taggar, polyper af de praktfullaste färger och former, sjöstjornor i oändliga variationer och vämjeliga holothurier af flera slag utgjorde den lilla sjöns stillsamma invånare. Bland echidnodermerna må särskildt nämnas de i myckenhet förekommande »trepangs», hvilka af Kinas gastronomer värderas som en utmärkt läckerhet och som följaktligen blifvit en framstående handelsartikel i Östern. Masklika, ofta mer än fotslånga, tjocka som en barnarm samt med en mörkbrun eller svart, slipprig hud, besatt med en oändlighet små, mjuka taggar, hade de ett högst vidrigt och osmakligt utseende och sågo allt annat än läckra ut, der de lågo härs och tvärs, än hopkrympande till klot, än utsträckande sig till hela sin längd. Då man tog i dem utsprutade de ett segt, fotogenfärgadt slem, som i långa, klibbiga trådar envist häftade fast vid händer och kläder. Grönfärgade, tretumslånga gynnare ur munfotin-garnes slägte kilade blixtnabbt undan, der vi vadade fram. Efter otaliga misslyckade försök lyckades jag få fatt i en af dem, men knapt kände den sig fångad förr än en liten smäll hördes, och genom en ögonblicklig manöver med ett par benhårda, sinnrikt placerade knifvar bland tuggapparatens maskineri voro i mitt ena

finger två djupa hugg applicerade, så säkert och så djupt, som hade de åstadkommits med en åder snäppare.

Förtretad lemnade jag lagunen och begaf mig till sandbarriären, der jag träffade till sammans med en dödskalle, som med ett egendomligt småleende låg och gassade sig i solskenet. Det syntes mig temligen lönlöst att söka utfundera, hvilken han fordom tillhört och huru han kommit att nedslå sina bopålar på detta trista ställe, hvarför jag egnade min uppmärksamhet åt några stora, eleganta snäckor med en mångfald taggar och rosenröda öppningar, som grant lyste under vattnet några få famnar från stranden. Jag vadade dit och hade just fått upp ett par af skalen, då en filantropisk haj plötsligt presenterade sig.

Ett ögonblick stod han stilla strax bredvid mig, satte sig så åter i rörelse, beskrifvande en kurva, under det fenan, stor som en kägla, stack upp ur vattnet, som den lätt och ljudlöst klöf. Man vet hur tungt det är att gå framåt i någorlunda djupt vatten — mig nådde det till medjan —, och det föreföll mig som förflöto minuter innan jag befann mig på terra firma, ehuru säkerligen endast sekunder åtgick att praktisera mig dit. En god stund såg jag fenan kryssa fram och åter kring stället der jag stått, men förmodligen insåg hajen att jag af en eller annan orsak drog mig för att vidare kultivera bekantskapen, ty han försvann omsider och visade sig ej förr än vi lemnade refvet med båten fullastad af koraller, snäckor och åtskilliga andra naturalier. Då dök fenan upp i kölvattnet, och så efterhängset var djuret, att ett slag af en åra endast för en kort stund jagade det på flykten.

Medan exkursioner äro på tal, vill jag beskrifva en båtfärd uppför floden, vid hvilken Lassem är belägen, och låta denna gälla som beskrifning öfver den goda

staden. Det var samma dag som vi anländt till hamnen, och utom undertecknad och roddarne befunno sig i båten fartygets kapten och fartygets agent, hr van Bodegom från Rembang. Efter en temligen långvarig rodd — det var ett godt stycke väg mellan fartygen och land — nådde vi mynningen af den lilla floden, hvars vatten blott helt sakta rörde sig och därför högst obetydligt hindrade vår båts fart. Efter att ha rott ett kort stycke uppför floden, passerade vi en på stranden uppförd altan, uppburen af höga träpålar. På altanen, som sköt ett godt stycke ut öfver vattnet, fans ett litet hus, ur hvilket utkom en lång, mager personlighet, klädd i de inföddes drägt.

Hans utseende så väl som hans rörelser vittnade dock om nära släktskap med kineserna. Efter landets sed helsade han oss genom att först utbreda sina armar, sedan sträcka dem rätt uppåt, slå i hop händerna och upprepade gånger böja sig framåt så djupt, att fingerspetsarne nästan nådde altanens golf. Jag undrade först, om karlen ämnade dyka ned i vattnet midt framför stäfven på vår båt, ty hans rörelser gjorde ett sådant antagande ganska sannolikt. Men ej så — i stället satte han sig ned i en ställning som ämnade han hoppa kråka och ropade oss an på malajiska.

— Håll, — sade agenten, — det är hamnmästaren.

Roddarne hvilade på årorna, och några för oss oinvidga obegripliga frågor och svar utbyttes.

— Se så, — sade agenten, — nu är inklareringen öfverstökad.

Och vi fortsatte vår rodd uppför den smala, slingrande floden, hvars stränder voro tätt garnerade med de inföddes egendomliga fiskarkanoter.

Vi hade nemligen nu fiskarbyn Dassons kojor på ömse sidor om oss. Bambuställningarna, på hvilka nä-

ten voro upphängda att torka, gaf det hela ett något skräpigt utseende, som dock, ju längre vi fortsatte vår väg, allt mera försvann och lemnade rum för en hänförande naturskönhet. Indiens mångfald af palmarter syntes här vara hopad för att med sina djupgröna, härliga kronor smycka stränderna af det lugna vattendraget, som genom otaliga krökar och djerfva bugter bildade vyer af den sannaste orientaliska skönhet. Lågväxta palmarter med solfjäderlika blad bildade underlaget; öfver dem utbredde pisang- och niapalmerna samt andra arter sina massor af blad, än breda och veckade, än smala och släta som värjklingor, men högt öfver alla dessa höjde kokosträden sina väldiga kronor, svigtande under bördan af de gröna fruktknipporna. Här och der åstadkoms en behaglig omvexling genom något åldrigt, lummigt träd, hvilket hängde sina knottiga grenar utöfver vattnet eller af någon pittoresk infödingskoja, primitiv och enkel, men förträffligt passande i stycke med det öfriga af taflan. Små nakna barn med bruna kroppar och yfvigt hår sprattlade omkring i vattnet vid stränderna, medan mödrarna sutto hopkrupna i flockar och med tydlig förundran betraktade vår förbiilande båt, en sällsynt företeelse bland deras oansenliga farkoster.

Javanesen är nästan till öfverdrift renlig och antalet gånger han hvarje dag badar är förvånande. I synnerhet är detta fallet med qvinnorna, hvilka aldrig hemta vatten utan att på samma gång tvätta sig och bada. Deraf kom det sig att vi under vår färd floden uppför sågo så många javanesiskor »in puris naturalibus». Men knapt blefvo de, genom årornas sakta plaskande, uppmärksammade på vårt annalkande, förr än de med sin vattenkruka skyndade till djupare vatten, der de nedkröpo till hakan, ja, ibland helt och hållet

försvunno under ytan tills vi passerat, då de åter fortsatte sin tvagning eller ock påkastade sin lätta drägt, placerade vattenkrukan på hufvudet och begåfvo sig till sina hem. Särdeles egendomlig var anblicken af de små dibarnen, som de understundom buro med sig. Dessas ansigten voro nemligen till ett skyddsmedel mot solen målade med något liknande hvit limfärg, och det utseende de deraf fått var halft komiskt, halft spöklikt.

VI.

Soerabaya.

Lem-tek-he, den kinesiske köpmannen i Lassem, hade till sista lådan fått sina varor, barlasten var inne, och med strukna bramstänger styrde »Rex Sveciæ» för Soerabaya, Javas andra stad. Mellan Lassem och Soerabaya är afståndet endast omkring 80 sjömil, och som vinden var gynsam voro vi efter ett halft dygns segling utanför bankarne som omgifva Soerabaya-sundet. Vi hade följt kusten ganska tätt efter, men intet anmärkningsvärdt var der att se. Ett par bergskedjor, som å sjökortet äro betecknade med namnen »de doodkisten» och »de valche doodkisten», igenkändes lätt på sin skapnad. Deras likhet med samlingar af gigantiska likkistor, placerade på väldiga katafalker, var verkligen slående och man kunde ej lätt misstaga sig på dem, så vida man ej förvexlade de båda grupperna med hvar andra, en möjlighet, som äfven låg uttryckt i sjelfva namnen.

Med ledning af den vid Soerabaya-sundets norra inlopp nyligen uppförda fyren närmade vi oss banken så mycket som rådligt var samt fälde ankaret för att invänta dagsljus och lots. Dagsljuset kom, men lotsen deremot förblef osynlig. I stället aflades visit af diverse båtar, hvilka aflemnade adresskort till hotell, skeppshandlarebutiker och mäklarefirmor, institutioner som öfver allt äro långt vaksammare än lotsverken. Slutligen observerade vi lotskuttern, hvilken på ett ganska stort afstånd låg till ankars med signaler flygande från en af topparne. Dessa signaler befunnos kalla oss närmare, hvarför vi lättade ankaret och seglade bort till kuttern, från hvilken vi då erhöilo lots, eller rättare lotsar, ty de voro två. Fartyget gjorde visserligen god fart genom vattnet med stäifven vänd mot det smala sundet, men så hård var strömmen, som löpte mot oss, att vi i sjelfva verket endast helt sakta gledo framåt. Ja, ibland råkade skeppet in i någon strömhvirvel och stod då alldeles stilla, som om det stått på grund, under det den kretsande vattenmassan under fartygets botten bildade ett sugvatten, som upprörde hopar af lera, hvilka likt grågula moln utbredde sig på ytan. Vid sådana tillfällen hände det emellanåt att fartyget tog sig en svängom eller par, trots roder, backande segel och svärjande lotsar. Det var också dessa senarés oeftergiffiga skyldighet att svärja, då det sålunda »gick på tok», ty de voro väl betalade, ehuru i vår casus de erhöilo blott halfva lotspengar, enär skeppet endast skulle passera sundet utan att i Soerabaya hvarken intaga eller aflemla last. Då vi passerat fyrtoronet, började strömmen afmatta, hvarför vi med bättre fart närmade oss staden, hvilken skymtade fram bakom en skog af master. Allt lifligare syntes sundet ju längre fram vi kommo. Kinesiska jonkar, med segel skapade som

satans vingar, Madurabåtar med sina spetsiga dukar utbredda för vinden och arabernas farkoster med granna, mångfärgade segelytor katthalsade om hvar andra, en stäfvande hit, en annan dit. Än framrusade någon stor ångare, som under doft frustande utbolmade massor af rök, än kilade der en liten en, puffvis utstötande små rökmoln och görande så mycket väsen af sig som trots någon kaffebrännare i världen.

Utanför Kresik, en liten stad i Soerabayas närhet, låg en hel mängd fartyg till ankars. Största delen af dessa voro stora holländska kolosser, som här inväntade frakternas stigning och bättre tider. Det syntes att de ej hade smickrat sig med en snar omkastning, ty de hade alla försett sig med provisionella bambu- och palmbladstak öfver skrofvn till skydd för solstrålarne, der de ordinarie solseglen ej räckte till. Äfven utanför Soerabaya, der vi omsider ankrade, lågo flera holländska fartyg, som tydligen beredt sig på lång väntan, enär de öfvertäckt skrofvn och afmönstrat sina besättningar. I förbigående må nämnas, att det endast är holländska fartyg som i Javas hamnar kunna afmönstra sina besättningar utan stora svårigheter. Guvernemnet är nemligen angeläget att inga sysslolösa främlingar skola falla landet till last, hvarför äfven den fartygsbefälhafvare, som önskar afmönstra en man, måste hos myndigheterna deponera en betydlig penningssumma till dennes underhåll, i händelse han ej finner anställning. Dessutom måste rederiet ikläda sig förbindelse att bestrida alla utgifter, som derutöfver kunna tillkomma, såsom t. ex. för sjömannens försändande ur landet, i fall han ännu är sysslolös då den deponerade summan är slut. Eger sjömannen vid afmönstringen penningar innestående, intagas dessa visserligen i den deponerade summan, men som det är temligen sällsynt sak att sjö-

folk sammanspar något, kan detta endast i högst få fall tagas i beräkningen. Holländarne, som äro frikallade från detta tvång, måste likväl hvad sjuklingar eller skeppspojkar beträffar, uppfylla samma vilkor. Icke dess mindre är det både i Batavia och i Soerabaya lätt att finna sjömän som önska hyra, och på billigare vilkor än till och med i de flesta europeiska hamnar.

Soerabaya-sundet är endast omkring en tredjedels svensk mil bredt der staden är belägen. På ena sidan är den skogiga ön Maduras strand, ända ned till vattnet, klädd med en tät, frodig grönska. Inbäddade bland träden ser man här och der klungor af infödingarnes mörka kojor. Maduraborna äro af samma stam som javanerna, men anses af dessa som en lägre klass. De utgöra också på javanska kusten i trakterna af Soerabaya- och Madura-sunden den lägsta arbetsklassen och kallas i dagligt tal »koeli», d. v. s. »schåare». Men Maduraborna idka dessutom betydlig kustfart och man ser deras underliga, grant utsirade »prawus» långt inåt Javasjön. Den del af Java, som utgör sundets andra strand, har antagit ett för den eljest så yppiga ön temligen ovanligt och kärft utseende. Den låga kuststräckan är här bredare och låglandet fjermare än fallet är på vestligare platser af kusten. Med Soerabaya börjar också en kuststräcka, som i sanitärt afseende har föga godt rykte om sig. Helsotillståndet i staden och hamnen ansågs vid tiden för vår vistelse der vara ganska godt, och likväl hörde dödliga fall af kolera ej till det ovanliga för dagen.

Jag tror icke, att man liksom jag behöfver besöka Soerabaya en våt och regnig dag för att få det intryck, att denna stad är en snuskig och otreflig sammangyttring af hus, hoppackade i ett sumpigt och lerigt träsk. Ej heller lär någon, som gästade denna träskstad, förun-

dra sig öfver att pestartade sjukdomar och härjande febrar så ofta grassera här.

Roddarbåten som antagits för skeppets behof var en af de vanliga »sampang»- eller »tambanger-båtar» som i nästan alla Javas hamnar utbjuda sig för 1 1/2 à 2 gulden pr dag. De äro omkring tjugu fot långa farkoster, bygda af teak-trä på klink, grant målade i bjerta färger samt trots sin långa sida och sitt ofta skröpiga utseende i de flesta fall särdeles goda sjöbåtar. Ibland ha de en, ibland två master med höga, spetsiga, trekantiga segel. Dessa senare äro fästa vid en lång smäcker bambu-spristång, som medelst en stropp upphänges på den omkring fem fot höga masten, som ofta är fyrkantig och upptill prydd af en sirligt utskuren knopp. En annan stropp vid spristångens nedre ände fäster detta vid mastfoten och håller seglet upprätt. Då seglet bergas, lösgöres undre stroppen, hvarigenom spristången faller ned; derefter hoprullas seglet och lyftes ned från masten sedan äfven den öfre stroppen lossgjorts. Årorna som nyttjas skulle svårligen godkännas af i roddsport förfarne män. De (årorna nemligen, icke sportmännen) äro formade som brödspadar med sex fot långa skaft och försedda med ett krycklikt handtag. Roddarne, två till antalet, sitta i båtens för och röra sina brödspadar på ett retsamt lätjefullt sätt, och att söka få den makliga takten ökad är fåfångt. Båtens midtersta del upptages af rymliga, med dynor och ryggstöd försedda, sittplatser för passagerarne, medan längst akter sitter båtföraren, som med en åra lik roddarnes spadar styr båten genom att paddla än på ena, än på andra sidan. Vår båtförare hade en äkta galgfysionomi och var, likt sina yrkesbröder och för resten flertalet af sina landsmän, en riktig öfverdängare i tiggeri. I allmänhet är det en egenhet hos sjöfarande att, då de skola meddela

sig med en individ, som endast förstår ett för dem främmande språk, ha de en afgjord benägenhet för att tillslunga honom diverse sargade spanska ord utan afseende på huru vida de hamna framför en fransman, grek, hottentott, hindu eller malaj.

Deraf kom det sig att båtföraren oupphörligt upprepade sitt »presenta mia» hvilket han troligen uppfångat af någon sjöman och därför antog vara fullgod engelska. Än var det det ena, än det andra han ansåg lämpligt till »present», och förr än vi nådde land hade detta födgeni genom sin aldrig svigtande ihärdighet lyckats länsa mina fickor från allt hvad cigarrer, tändstickor och små mynt hette, och hade ej ett duktigt rapp af min paraply (hvilket han sedermera stal ifrån mig) hejdat honom, är ovisst hvad han ansett tillbörligt att jag skulle behålla. En smal flod, eller rättare kanal, i hvilken ett tjockt lervatten vältade fram, förde upp till staden och delade den i tvänne delar. Vid kanalens mynning var tullhuset beläget, och vid dettas brygga måste alla passerande farkoster, så upp som nedgående, lägga till för att visiteras och aflägga tull för de varor de medförde. Som en betydlig trängsel af roddarbåtar och med dy lastade pråmar syntes råda i kanalen, föredrog jag att vid tullbryggan lemna båten och i stället färdas upp till hotellet till lands. Jag fann snart en af de vanliga javanesiska hyrvagnarne, en liten sufflettklädd kärra, i hvilken man färdas baklänges och i halft liggande ställning. Kusken piskade på sina små, lilleputs-hästar, och så bar det af i full fart, gata upp och gata ned. Än veko vi af åt höger, än åt vester, men alltid med en brinnande fart, och det föreföll mig vara ett mirakel att vi på de trånga gatorna ej råkade i allvarsam kollission med något af de många fordonen som trängdes om hvar andra. Vi gjorde våra

goda tio knop och jag fick ovilkorligt det intryck, att Soerabaya måste vara en mycket stor stad, om Marine hôtel kunde anses beläget nära hamnen såsom adresskortet föregaf. Omsider fick jag den obehagliga sanningen klar för mig att kusken ej visste, hvar hotellet fans.

Emellertid stannade vi och kommunicerade oss med någon annan kusk, hvilket alltid hade till följd att vi togo en helt ny rigtning, och så bar det af igen, så att dy och smuts yrde om öronen. Huru många kineser vi körde öfver på den färden kan jag ej med säkerhet säga. Farten var allt för hastig för att jag skulle kunna se de olyckliga eller höra deras skri (hvarför också jag ej har någon direkt grund för att påstå det vi körde öfver någon alls), men snabbheten hvarmed vi färdades och trängseln som rådde kommo mig att uppskatta antalet till 25 eller 26. Jag vill icke trötta läsaren med en detaljerad beskrifning öfver alla våra irrfärder och öfver kuskens otaliga försök att leverera mig än här, än der, än framför en jernkramhandel, än framför en hökarbod, alltid under försäkran att just der var Marine-hotellet, men jag hoppas att läsaren skall förena sig med mig och mina anhöriga i en stilla glädje öfver att jag omsider i oskadadt skick anlände till hotellet, hvilket i sjelfva verket låg helt nära tullhuset. Då kusken begärde dubbla körpengar, insåg jag att han gjort sig väl förtjent af dessa, och att jag för ganska godt pris fått en vidlyftig, om ock något hastig öfverblick af staden, den jag — det gör mig ondt att säga det — ej kunde anse för annat än en enda stor sophö. Det säges att Soerabaya är bygd på europeiskt vis. Ja väl, hvad hoppackade husrader och en eller annan ordentligt uppförd byggnad beträffar, men för resten består staden hufvudsakligen af kinesers och java-

ners små otrefliga kojor hvilka, då de icke äro bygda af bambu, allt för ofta äro hopfogade utaf sidstycken, bottnar eller lock af gamla fotogenglådor prälände med

DEVOE'S
NONPAREIL
OIL
PATENT CAN

måladt i svart.

Detta ter sig visserligen originelt, är mycket nätt, vackert, behagligt och allt det der, men att det ger staden i fråga en europeisk prägel vågar jag bestrida.

Ordningsmakten är i Soerabaya, liksom i Javas öfriga städer, ganska manstark. Skyltvakter äro tätt placerade och efter mörkrets inbrott anropas man vid hvarje gathörn af der postande patruller, beväpnade med huggare och gaffelformade trätingestar liknande höttjufvor. De hvita besvara sällan eller aldrig anropet, men infödingarne — hvilka dessutom äro förpligtade att efter mörkrets inbrott bära en liten tänd lykta — måste vid patrullens — wer da? — stanna och redogöra för sig, hvilka de äro, hvarifrån de komma, hvart de skola gå o. s. v. Försöker den infödde att smyga sig undan, ränner patrullen helt enkelt trågaffeln om hans hals och fasthåller offret så mycket säkrare som gaffeln är lindad med cactus-remsor hvilkas taggar likt hundratals nålar intränga i huden. Polisen på Java har dessutom namn om sig att vara en ypperlig polis och i spårhundsväg excellent. Individerna, som till största delen äro af javansk ras och således äro småväxta och klena, bilda visserligen en slående kontrast till de resliga, kraftfulla polismän man möter i Europa, och i synnerhet i England, men äro därför ej mindre vådliga att komma i

delo med. Ty af lagen berättigade att nedgöra den som gör våldsamt motstånd, och dessutom föga mera reflekterande än djur, resonnera de ej länge förr än de draga blankt eller gifva eld, då deremot våra europeiska polismän äro humana nog att i det längsta åtnöja sig med battongen eller klubban.

Hvad som i Soerabaya lätt ådrager sig främlingens uppmärksamhet, är den massa kringvandrande småkrämare man der öfver allt finner i sin väg. De kila härs och tvärs om hvar andra och slå i massor ned på den stackars främlingen, spärrande hans väg med hela barrikader af de mest brokiga och olikartade artiklar. De bära sina varupackor antingen hopbundtade till stora balar eller instufvade i skåp af rätt ansenliga dimensioner. Två sådana balar eller skåp utgöra krämarens lager, som bäres på en öfver axeln lagd bamburibba, böjlig och svigtande. Krämaren ilar halft springande framåt, hållande takt med de tunga packorna som på den svigtande bambustången erhållit en gungande rörelse, hvilken betydligt underlättar forslandet, och man förvånas då man ser dessa spensliga figurer kila framåt med de kolossala balarne, en framför och en bakom sig. De annalkande köpmännen annonsera sin ankomst medelst bleckskallror som de flitigt skramla med, och kring hotellen lägga de sig i stora skaror redo att lägga embargo på hvarje främling som der in- eller utgår. Till nästan hvarje hotell hör en liten öfvertäckt och med plansten belagd gård eller veranda, der gästerna tillbringa sin lediga tid vid glaset, och här utbreder den vandrande köpmannen sina varor, hvilka ej så sällan finna god afsättning. Ty om man frånräknar en massa europeiskt kram återstå bland varorna rätt många egendomliga saker, hvilka såsom kuriosa ega värde. Största delen af dessa arbeten förskrifver sig från Kina

och Japan, men också många från Sunda-öarna. Pri-
sen äro också ganska resonabla, blott man att börja
med sparkar undan kramet och ber krämaren dra för
hin i våld och till sist erbjuder honom ungefär tionde-
delen af hvad han kallar sitt »sista pris».

Ej så litet förvånad blef jag då en gammal skrynk-
lig javanes, som armbågat sig fram genom hopen hvil-
ken omringat mig, bland sina egodelar utpekade ett
par stora lackerade brickor och på bruten svenska ut-
ropade: — Stora—fina—brickor. Inte—mycke—penga!
Köp—du! — Så tog han upp en kuriös pipa, vidunder-
ligt utskuren af horn. — Stora—fina—pipa. Inte—
mycke penga, — försäkrade han. Det lät underligt att
så der, borta på jordens afvigsida höra svenska ord ur
en javanesisk mun, men då jag följande dag kom om
bord, fann jag min svensktalande köpman före mig i
färd med att pracka sina varor på besättningen allt
under det han omtuggade sitt — stora, fina, brickor, —
— stora, fina, byxor, — eller ock utropade — såpa, såpa,
du, — i det han visade ett tvålstycke och med en förtro-
lig knuff i sidan på närmaste man tillfogade ett — köp
— du! — Naturligtvis var det under mångårig handel
ute bland fartygen som han uppfångat dessa enstaka
meningar, ty icke blott på gatorna och vid hotellen be-
drifva dessa handelsmän sin rörelse, utan de lasta äf-
ven hela båtar med för sjömän begärliga saker och
svärma dermed ut bland skeppen, der de göra lysande
affärer med sjömännen, som just aldrig se så noga på
styfvern, ehuru den kostat dem mången våt tröja.

VII.

Kraksaan.

Då vårt skepp lemnade Soerabaya var det destineradt till Kraksaan, en liten stad ej särdeles långt från Javas östra ände och belägen vid Madura-sundet, såsom Java-sjön mellan Java och ön Madura kallas. Soerabaya-sundets södra del är visserligen ej fullt så uppgrundad som dess norra inlopp, men på vår väg söder öfver passerade vi likväl flera lastade fartyg, hvilka på sin resa till Soerabaya fastnat i gytjan. Som vattnet i sundet alltid är smult och botten helt lös, taga skeppen ingen skada af att sålunda stå fast, men den tid de förlora är ofta rätt ansenlig, emedan de endast då och då vid högt vattenstånd kunna arbeta sig framåt och äfven då ej sällan blott några få kabellängder innan de åter fastna. Stundom se sig befälhafvarne nödsakade att ingå ackord med någon af de stora kustångbåtarna att trots gytjan släpa skeppet upp till hamnen, men en sådan bogsering faller sig alltid ganska dyr. Så hörde jag till exempel en italienare som nödgats betala 800 gulden, och en annan, en amerikan, som måste uppoffra 1,000 gulden för att få sina respektive skepp upp till Soerabaya, omständigheter som väl behöfva tagas i betraktande vid fraktslut på Soerabaya, då ett djupgående skepp är i fråga.

Soerabaya-lotsen aflemnas i närheten af ett vid bankens ytterkant förankradt lotsskepp, en gammal örlogsmann, som efterträdt det förra, för ej så länge sedan sjunkna lotsskeppet, hvars master ännu sticka upp ur vattnet och som utsattes för den temligen egendomliga

olyckshändelsen att midt på ljusa dagen rännas i sank af en ångare.

Inträffad motvind gjorde vår segling ganska besvärlig, ty Madura-sundet — i synnerhet dess vestra del — är temligen belamradt af korallref. Sedan vi passerat staden Passarouang och kryssat oss fram så långt som till Probolinggo, fingo vi en fläkt af god vind, som på några få timmar förde oss till Kraksaans ankarplats. Då man der ankrar, bör man iakttaga att ej lägga skeppet vester om byn, som synes vid stranden utan helst öster derom, enär den senare platsen är betydligt sundare än den förra. Hela denna del af Java är nemligen ganska ohelsosam, och de flesta europeer, som här vistas, få mer eller mindre kännning af Java-febern, en lömsk smygande sjukdom, som, en gång inrotad, totalt utmerglar kroppen och är ytterst svår att bli af med.

Hamnen är god, och man finner öfver allt präktig och säker ankarsättning, blott man ej går närmare land än tills lodet visar 11 famnar, ty sedan grundar vattnet hastigt upp, och vid ebbitid visar sig en gytjebank, som från land sträcker sig ganska långt ut i hamnen. En annan sak, som bör beaktas af fartyg som lasta i Kraksaan, är nödvändigheten af att ha fartygssidan väl skyddad mot de maskar, bormusslor och andra djur, som visa stor benägenhet att fästa sig dervid och på en otroligt kort tid anställa en fruktansvärd förödelse. Jag vet ej om förhållandet är lika i andra Javas hamnar, men hvad Kraksaan beträffar, vet jag ett fartyg, som lastade der och som blef illa tilltygadt, emedan kopparförhydningen ej fullt täckte den del af skrofvat som var under vattenytan. Blott ungefär en half fot af den nakna sidan var i beröring med vattnet, och detta endast under loppet af ett par dagar.

Under denna korta tid ansågs det tjocka färglagret och flitig skrubbnings vara till fyllest att hindra larverna från att fastna, men på öfverresan till Europa, och efter endast tio veckors förlopp, sprang skeppet läck, derigenom att maskar borrar otaliga små hål tvärs genom den fem tum tjocka bordläggningen. Detta exempel visar det nödvändiga uti att skepp, som befara Javas farvatten och ej äro försedda med metallförhydning ända till lastlinien, likväl skyddas af en träförhydning med derunder lagd förhydningspapp, vid hvilket masken stannar, då han borrar sig genom det yttre trälagret.

Den vy, som nejden kring Kraksaan erbjuder, afviker i intet väsentligt från Javas öfriga kustpartier, men det inre landets bergiga höjder, som resa sig ofvan kuststräckans lågland, äro här ovanligt storartade. Flera aktiva vulkaner höja sina väldiga hjessor mot skyarne, med hvilka de låta sina rökpelare hopsmälta, och tid efter annan utspy de massor af eld, hvars rödaktiga sken färgar molnen violetta och nattetid underbart vackert belyser kustpartiet, som speglar sig i hamnens lugna vatten. Lamongan, en väldig krater ungefär 6 sv. mil från Kraksaan, var, under hela vår vistelse i hamnen, i oafbruten verksamhet och utsände en låga, som understundom var oerhörd. Andra kringliggande vulkaner åtnöjde sig med att utbolma hela kolonner af rök, än ljus och lätt, än mörk och tjock. Det sades bland infödingarne, att då Lamongan visade eld, var munsoonskiftet i annalkande. Hvad kratern och munsoonen hade med hvar andra att göra, är kinkigt nog att begripa, men faktum är, att det likväl äfven nu hände att munsoonskiftet inföll kort efter det Lamongan börjat lysa.

Nordvest-munsoonen, som förut varit rådande, samlade sin sista återstod af regn- och stormbyar samt tog farväl på ett särdeles bullersamt manér. Under två veckors tid hade himmelen det mest hotande utseende. Regnet störtade ned så intensift, att det liknade en ofantlig, aldrig sinande dusch. Stormen tjöt, åskan brakade fruktansvärdt och blixtarne hväste och fräste. En dag tycktes det som om vårt skepp varit en skotttafla för de indiske gudarne, ty blixtpå blixtpå slog fräsande ned i vattnet rundt om oss, och åtskilliga gånger slog de ned i masterna, hvilka dock voro försedda med åskledare. Men ehuru blixten följde utmed dessa, skakades likväl hela riggen, och vid hvarje blixtpå flammade allt jern såsom eld. Sydost-munsoonen tog omsider öfverhanden, afklarade luften och skänkte oss en stadig väderlek med blott allt för soliga dagar.

* * *

Midt för hamnen utflyter en liten flod kring hvars mynning en fiskarbys ruckliga kojor äro strödda. Trakten der omkring är mycket lågländ och sumpig, hvarför också hela kuststräckan upptages af risfält med deras dammar, vallar och vattenledningar. De vidsträckta och rika sockerplantagen vidtaga först der landet börjar något höja sig, och en half timmes väg utefter floden påträffar man åtskilliga sockermagasin, vid hvilka pråmar lastas, då sockret skall bringas ut till skeppen i hamnen. Då regn inträffat rinner floden strid, och de stora tunga pråmarne kunna då endast med största svårighet och ofta alls icke arbetas upp till magasinen, hvarför vid regnigt väder all lastning är afbruten, stundom för flera veckor. Pråmarne äro låga, grundgående, men klumpiga farkoster, icke ens försedda med täta

däck, hvarför också det ej är sällsynt att de sjunka med hela sin last, då vattnet i hamnen är något uppördt.

Vid floden och ungefär en timmes väg från dess mynning ligger staden Kraksaan, nästan uteslutande befolkad af kineser och javaner, och sålunda hufvudsakligen bestående af desses primitiva boningar, hvilka som vanligt äro rikligt inbäddade i dungar af palmer och andra tropiska trädslag. De europeiska invånarne äro få, och att de i allmänhet skys och fruktas af den öfriga befolkningen är ej underligt, då man tager i betraktande det brutala sätt, hvarpå de behandla de färgade. Jag såg en polischef, förmodligen en holländare, som gjorde sin rond i staden. Det var en stor, tjock man med ett väldigt, rödbrusigt kött haf der ansigtet hade suttit. Han hade ett par stora mustascher, bar en fruktansvärd läderpiska och red på en häst, så liten, att ryttarens fötter nästan släpade på marken. En flock småkrämare och krämerskor hade förmodligen placerat sina bord, diskar och varor för långt fram på gatan, ty mot dessa oförargliga förbrytare styrde den bälde ordningens upprätthållare sin häst, eggande denne med rop, sådana man hör i hvarje cirkus. Kreaturet tycktes vara förträffligt dresseradt, ty bord och bräder kastades öfver ända till höger och venster. Ägg, frukter och andra varor krossades och sammanstampades till en obestämd massa under hästens hofvar. Förvirringen var storartad. Täta och kraftiga föllo slagen från den långsnärtade piskan ned på javanernas hufvud och ryggar, medan de sökte fly undan, lemnande i sticket ruinerna af sina egodelar. Då ingen återstod att piska, trafvade ryttaren vidare, stolt som en general efter vunnen slagtning.

I Kraksaan finner man intet hotell och ingen re-

stauration, der man kan hvila eller förfriska sig, utan måste man för det senare ändamålet anlita de större kinesiska butikerna, der öl och viner stå att få mot pris likställiga med de värde köpmännens vinningslystna sinnelag. Förgäfvos såg jag mig om efter ett hyggligt ställe, der middag kunde erhållas. Blott mer eller mindre ruskiga kinesiska »mathål» syntes. Jag utvalde det minst motbjudande och befann mig snart i ett stort rum med jordgolf och nakna väggar. I rummets midt stod ett stort klumpigt bord af antediluvianskt utseende, och medan den kinesiske källarmästaren bestyrde om anrättningen hade jag god tid att upptäcka, det detta till utseendet så tarfliga bord var en ganska märklig tingest, i det att skifvan, mätande sina fulla sex fot i diameter, bestod af ett enda stycke. Bordsfoten, liksom skifvan af teak-trä, var ock utskuren ur ett enda block. Då anrättningen blifvit framsatt, fann jag den bestå af diverse slag, såsom ris, räkör, kött, ägg etc., hvilket allt, enligt javanesisk sed, skulle blandas samman och ätas med sked. Uppmuntrande mitt motvilliga jag med en flaska claret, betalad med ett pris motsvarande dess femdubbla värde, gjorde jag temlig heder åt anrättningen, dock ej grundligare än att ett fat ägg i ett fönster något senare väckte en viss åtrå inom mig.

Jag var nog oskyldig att tro det kokta ägg borde vara hvar andra någorlunda lika öfver hela världen, men misstaget blef klart för mig, då jag sönderslagit omkring tre dussin och funnit blott två stycken som kunde förtäras. Äggen voro nemligen hårdt kokta i bittert saltvatten, hvarigenom de erhållit en ytterligt vidrig smak förutom att de orsaka en outhärdlig törst. Högt uppe bland kronorna på några kokospalmer som omgäfvos huset hängde klasar af sköna, gröna nötter

och jag visste att deras mjölk var vida att föredraga framför både flodens grumliga lervatten och kinesernas tvifvel underkastade viner. Jag tog därför en javanes vid örat, ledde honom till ett af träden, pekade på nötterna och visade honom en silfverslant. Han fattade genast hvad det var fråga om, och vig som en katt kilade den halfnakne besten uppför den kala stammen och nedkastade ett par präktiga nötter, hvilkas söta mjölk väl var värd den lilla silfverslanten.

Medan jag var sysselsatt med att sönderborra de motspänstiga skalen hörde jag skränet af en så kallad »sjömans-chant» ej långt ifrån. Jag fann att den härledde sig från en del sjömän som från hamnen letat sig upp till staden, der de förplägat sig med kinesernas förfalskade varor och nu läto samhället få ett litet prof på deras skämtsamma lynne, i det de — naturligtvis endast på gyckel — togo sig före att vända upp och ned på en bambu-koja under det de sjöngo en af de vanliga sångerna som om bord åtfölja halning. Grundpälarna voro redan uppyrckta och huset lutade redan till sitt fall på ett högst hotande sätt, då invånarnes högljudda jemmerrop bevekta fridstörarne att frångå sin plan och i stället endast flytta huset ett par kabellängder från förra platsen.

Derefter företogo sig becktröjorna en annan sorts sport, i det de rusade löst mot några andra kojor, springande tvärs genom husen, in genom ena väggen och ut genom den andra. De vilda sportsmännen försvunno ur sigte i skumrasket, och oväsendet som uppstod hvar helst de drogo fram bortdog allt mer. Men efter en halftimmes förlopp lät javanesernas pånyttfödda jemmerskri mig ana deras återuppträdande på scenen.

Mycket riktigt — der kommo de löpande med ett stycke staket mellan sig. Allt i deras väg slogs om kull och bortsopades, men det allra galnaste i hela tillställningen var en gatlykta som ännu dinglade vid sin stång på planket och som i förskräckelsen hade exploderat. En jordbäfning skulle icke ha åstadkommit större uppståndelse i staden än dessa becktröjors vilda framfart gjorde, och ovisst är, hvarmed deras upptåg afslutats, om de ej, i en för staden lycklig stund, fått sigte på en stor, tung krossvält, som förspänd med tolf oxar kördes upp och ned på en närgränsande gata. Körsvennerna drefvos på flykten och Neptunisönerna klängde sig fast hvar de kunde på det egendomliga åkdonet, medan några af dem satte spannet i en fart, som det väl aldrig förr haft, och så bar det af ned åt fiskarbyn och hamnen.

Men för mig var det nu ganska klart, hvarför javaneserna så allmänt visade sig skygga och rädda för främlingar.

VIII.

Probolinggo.

Alla landsvägar på Javas kuststräcka äro synnerligt väl underhållna samt utomordentligt släta och jemna. De underhållas af regeringen och äro egentligen afsedda för postvagnarne, ehuru det äfven är privata ekipager tillåtet att begagna dem. Forvagnar deremot

äro hänvisade till en smalare och sämre underhållen väg, som löper längs postvägen och på ett obetydligt afstånd från denna. Öfver allt bilda de yppiga palmerna en naturlig park kring dessa vägar, och då man färdas fram på dem, har man ofta svårt att föreställa sig att man befinner sig långt bort från menskliga boningar, så prydlig och ansad förefaller nejden öfver allt. De skjutshästar, som man vid poststationerna erhåller, betalas visserligen dyrt, men äro oftast präktiga, eldiga djur — kanske allt för eldiga ibland, ty körsvennerna förmå understundom ej styra dem, utan tidt och ofta upprepas den gamla historien, att man kommer två steg tillbaka, då man kommer ett fram. Ja, en norsk kaptän försäkrade, att han på vägen från Kraksaan till Probolinggo måstel låta spänna hästen baklänges för kärran, för att någonsin komma fram.

Det är en utomordentligt vacker väg, den som leder till Probolinggo, en annan stad, ungefär $1\frac{1}{2}$ svensk mil från Kraksaan. Probolinggo är mera befolkad af europeer än förhållandet är med Kraksaan, och byggnader i europeisk stil förekomma därför temligen rikligt der, både privata och publika. Skeppen i Kraksaans hamn förses med både proviant och andra behöfliga varor från Probolinggo, ty i Kraksaan kan intet erhållas undantagandes färskt kött, som numera tillhandahålles af en der nyligen etablerad slagtare. Skeppshandlaren i Probolinggo, hr Sheffman, är dansk till börden och har sitt lager ganska väl försedt. Hans kunder äro också icke blott kaptenerna på skeppen i Kraksaan, ty äfven Probolinggo har en temligen besökt hamn, en hamn som på kusten är beryktad för sina sköna omgifningar. Nejden deromkring skall också, i motsats till närgränsande platser, vara synnerligt hel-

sosam och besökes ofta af europeer, bosatta på i sanitärt hänseende mindre väl lottade orter.

Strax utanför hamnen ligger Ketapan Poloo, en ö af ungefär en half svensk mils omkrets. Det sades, att på stränderna af denna ö skulle man finna en utomordentlig rikedom af musslor och snäckor, hvarför jag ock en dag företog en färd dit. Ön tycktes vara ganska fruktbar och till ej obetydlig del uppodlad till små sockerfält. Men den utlovade myckenheten af snäckor fann jag ej. Visserligen bestod stranden af snäck- och korallsand, men de flesta skal, åtminstone de större, som der funnos, voro antingen halft förvittrade eller ock sönderbrutna. Ön beboddes af några hundra malajer, och dessa hade i tidernas längd insett, att det lönade sig lika bra att uppsamla skalen, som af sjön uppslammades på stranden, och sedan sälja dem om bord på skeppen, som att dagen i ända fiskande flacka omkring med sina kanoter och när allt kom omkring hafva kanske endast två eller tre små fiskar vid dagens slut. Koraller funnos dock i ymnighet, ty ön hade ursprungligen bildats på en korallbank, och på några famnars afstånd från stranden kunde man genom det klara saltvattnet se den granna, omvexlande korallskogen der nere på två eller tre famnars djup. Mellan grenarne af dessa stenartade buskar och tufvor rörde sig vidunderliga fiskar och krabbor af de mest olika färger och former. Polyper och holothurier stucko fram här och der, och sjöstjernor, än färglösa och gråa, än bjerta och lysande, lågo strödda omkring, liknande blomster på de stenhårda buskarne. Roflystna hajar vaktade likt arga bulldoggar denna Amphitrites trädgård, men trots deras vaksamhet lyckades jag dock utan inblandning från deras sida upphemta åtskilliga korallspecies, af hvilka några torde vara temligen sällan sedda i Europa, enär

deras byggnad är enkel och ingalunda upphöjer dem till rangen af prydnader.

Öns invånare eller bebyggare lefde hufvudsakligen af fiske, ehuru denna näringsgren bedrifven i mindre skala lemnar blott en torftig afkastning på javanesiska kusten. Men javanen och hans broder malajen behöver så föga till sitt lifs uppehälle. Kläder räknar han ej till sina behof, och för hans måltid är en handfull ris tillräcklig, i synnerhet om han med den öfriga familjen har att dela en liten fisk, ej sällan torkad eller halft förruttnad. Ketapanerna voro alla fiskare, blott i mindre skala. Deras båtar utgjorde en af de små fiskarflottor, som man utanför hvarenda by på javanska kusten ser svärma omkring ett stycke från land. Dessa farkoster äro kanoter, urhålkade ur en enda trästam och varierande till storlek från 14 till 25 fot. Vid ett tillfälle uppfiskade vi en sådan vinddrifven kanot, och som de alla äro af enahanda skapnad och blott olika till dimensionerna, torde det ej vara olämpligt att beskifva denna ej så litet egendomliga farkost.

Skrofvat, urhålkadt ur en stam af ganska löst träslag, var 15 fot långt, 23 tum djupt, men endast 11 tum bredt. Bottnen var alldeles rund och i saknad af köl; sidorna voro lodräta. Det säger sig sjelft, att en båt af sådan skapnad alls icke skulle kunna förblifva stående upprätt, om han ej understöddes på ett eller annat vis. Vid för och akter, ett par fot från stävarne, sutto därför långa utriggare, vid hvilka voro fästa bärstänger af grofva bamburör, ett på hvar sida af båten och parallelt med denne. Utriggarna voro lätt böjda nedåt, så att då båten stod upprätt lågo bambustängerna just på vattenytan. För att nedtrycka den ene eller den andre af dessa bärstänger erfordrades anseelig kraft både på grund af utriggarnes längd och de

luftfyllda, vattentäta ihåligheterna hos bamburören. Derför kunde också kanoten föra ett ganska stort segel, hvilket var trekantigt till form och vid de två längsta liken, det öfre och det undre, försedt med smäckra bamburör. Det öfversta af dessa rör hängslas fast på en kort mast i båtens för, och seglets aktre kant når då nästan bort till fiskaren, der han sitter hopkrupen längst akter, styrande båten med en kort, bred åra, den enda i farkosten. Dessa båtar löpa med en otrolig hastighet, i synnerhet vid god vindssegling, då bärstängerna endast lätt doppa i vattnet. Anmärkas bör, att man förgäfvets letar efter en spik i en sådan kanot. De äro från början till slut hopfogade med pinnar af bambu samt surringar af rotting. På sina ställen, såsom t. ex. hos den ställning, hvarpå styråran fastsättes, ser man ganska invecklade surringar och förstärkningar af rotting och bambu, der en eller två spikar skulle ha gjort samma tjänst. Alla skot och linor äfvensom liken i seglen äro slagna af kokosnöten bastfibrer och mörka till färgen. De större kanoterna ha två master, de mindre blott en; de förra fiska stundom med nät, de senare alltid blott med krok och lina. Fiskarena igenkänna de olika trakternas kanoter på stäfvarnes form och olika fall; de äro trygga farkoster, äfven i dåligt väder, ty de flyta lika säkert och stadigt om de också fyllas af vatten och kunna omöjligen kantra, så länge bärstängerna äro på sin plats.

Sådana äro javanernas små fiskarbåtar. Men man ser också rätt ansenliga flottor af större båtar, hvilka dock, äfven de, nästan alltid hålla sig i närheten af land och mot qvällen söka hamn. Vid dagningen kila de åter fram från sina gömställen i små vikar, der de bortskymda af lummiga träen, legat förtöjda under natten. Fiskstimmen leka nu ganska nära land, och fiskar-

flottans segel skymta därför om hvarandra längs stranden, men allt som dagen framskrider går fisken ut på djupare vatten, och båtarne följa dem dit, ifrigt fortsättande sin bullersamma jagt.

Dessa båtar bidraga betydligt till det egendomliga och vackra i anblicken af Javas kustlandskap och vi nordbor kunna icke undgå att märka deras likhet med våra forntida vikingaskepp, sådana de beskrifvits eller framstälts för oss. Det var en verkligt vacker anblick, då dessa egendomliga farkoster rusade fram med de brokiga seglen fyllda af vinden och skummet forsande för bogen, eller ock framdrefvos af ett trettiotal roddare, hvars nakna, bruna hud sken som polerad mahogny. Plasket af årorna blandades med malajernas sällsamma sång och med pinglet från örakneliga, i riggen upphängda bjellror och metallplåtar, hvilka senare, af vinden eller af båtens rörelser, slogo klingande samman.

Båtarne äro ungefär 60 fot långa, bygda af teakträ på krael och utomordentligt smäckra, skarpa och välformade. Springet är mycket stort, hvarför stäfvarne resa sig mycket högt och äro de än ytterligare förlängda samt bilda slutligen en enkel, men ornamental utvidgning, motsvarande vikingaskeppens drakhufvuden. Tofterna äro talrika och intagas hvar och en af tvänne roddare. Masten är några fot öfver relingen försedd med en vid träklyka, som motsvaras af en likadan upprest i båtens akter. I dessa klykor hvila diverse långa bamburör, såsom båtshakar, reservsprin och dylikt, samt äfven seglet då det är nedfiradt. Ett af de smäckra rören sträcker sig alltid långt akter öfver, der det avslutas med en smakfull s-formig böjning samt är behängdt med bjellror, metallplåtar, färgade tofsar och mera sådant samt ytterst i ändan en konstfullt flätad knut af klufven rotting. I det stora trekantiga seglet

finnas alltid en eller flera bjert färgade dukar, och stundom är hela seglet kulört. De holländska färgerna blått, hvitt och rött förekomma allmänast, men man ser också oändliga variationer af andra färger. Ett som särskildt tilldrog sig min uppmärksamhet var helt och hållet djupblått med en enda gul duk midtuti och påminte sålunda om svenska flaggan. Ett annat, som var ramsvart med en från ofvan till nedan gående, blodröd duk såg ej så litet fantastiskt ut och hade något sjöröfvarlikt i sitt utseende. För resten se alla dessa »praw's» ganska vilda ut, då de komma framrusande på jagt efter fiskstimmen. Högt uppe på masten är anbragt ett slags hundsfott, på hvilken anföraren sitter, hållande utkik efter fisken och utdelande sina order.

Den mörkbrune chefen är oftast klädd i granna, lysande kläder, bestående af ett brokigt höftskynke, en röd, gulrosig tröja och en mångfärgad hufvudbonad. Då hans skarpa öga upptäckt fiskstimmet, sättes genast kurs dit, och notkastarne stå klara på sin post. I närheten af stimmet utkastas första bambuklossen, hvilken uppehåller notens ena ända. Under sång och rop ros nu båten så skyndsamt som möjligt i en cirkel kring stimmet, allt under det noten kastas ut, och då intet mera af denna återstår, befinner sig båten strax bredvid första bambuklossen, som nu upptages, hvarefter noten inhalas från båda ändar. Då och då under rundrodden har en malaj kastat sig öfver bord för att agera »levande fiskplums» och genom oupphörligt plaskande hindra fisken att undfly. Då inhalningen af noten börjar, kasta sig de ledige roddarne också, den ene efter den andre, i sjön under skri och skrån.

Är ögonblicket kritiskt och fisken nära att undkomma, blir uppträdet vildt. Sjelfva anföraren kastar

sig handlöst ned från sin upphöjda plats, och de mörka figurerna kräla oupphörligt upp ur vattnet, kila upp efter masten och störta åter ned i sjön med det långa våta håret vildt fladdrande efter sig. Under tiden pågår inhalningen af noten immerfort. Maskorna, som vid notens ändar äro mer än fotslånga och genom hvilka fisken beqvämt skulle kunna undkomma, skyggade han ej för dem, blifva allt mindre och mindre ju mera de närma sig notens midt. Skriket, larmet, plumsandet blir allt mera infernaliskt, och oväsendet når sin kulminationspunkt, då det sista af noten, dess midt, som utgör en säckformig strut, är helt nära båten. Fiskstimmet ligger nu hoppackadt i säcken, och ofta nog är det ett stycke styft arbete för malajerna att lyfta den öfver relingen in i sin praw.

Om också dessa fiskare i det hela taget hafva en ansenligt behagligare tillvaro i sitt ständigt varma klimat än de stora fiskareflottornas bemanning i den kalla Nordsjön, må det dock icke nekas, att det måste vara en rätt otreflig syssla att vara »levvande fiskplums» i ett vatten som vimlar af glupska hajar. Det ser dock ut som om dessa senare ej skulle ha så särdeles stor åtrå efter de brunes kött, ty ehuru det berättades mig att i mannaminne ingen hvit man råkat komma i vattnet i Probolinggos hamn utan att genast blifva hajmat, såg jag dagligen hundratals malajer plaska omkring i vattnet. Kanske likväl det just var deras oväsen och våldsamma rörelser, som höllo hajarne på distans och läto dem helbregda komma upp i sina »praws» igen.

Ett annat slags båtar, ganska vanliga i Java-sjön, äro de s. k. Madura-båtarne, hemmahörande på ön af samma namn. De äro afsedda till lastdragare och uppehålla en stor del af Javas kustfart. Skrofven äro låga, raka och breda samt grant målade med lysande färger

och rikligt försedda med i trä skurna ornament och prydnader. Masterna äro två, seglen trekantiga och liksom fiskarbåtarnes försedda med kulörta dukar. Oftast fastsitter dessutom längs seglets aktre lik en tunn, färgad och veckad duk, den der ständigt fladdrar för vinden. Ej nog med denna grannlåt, brokiga vimplar och band äro äfven upphängda i tacklaget, vittnande om malajernas sinne för det granna.

IX.

Bali-sundet.

Sex veckor hade »Rex Sveciæ» legat i Kraksaans hamn, då sockerlasten ändtligen var inne. Mars månad hade nått sitt slut och första April skrefs den dag vi lättade ankar. Några svenska mil ostvart om hamnen var belägen Javas östra udde, der det smala Bali-sundet mellan öarna Java och Bali leder ut till Indiska oceanen. Med god vind hade detta stycke väg snart nog varit tillryggalagdt, men som SO.-munsonen hade inträdt måste vi finna oss uti en hel veckas kryssning. Länge sågo vi nattetid den väldiga lågan från Lamongans krater, men sedan denna mäktiga fyr omsider först fördunklats och sedan försvunnit bland molnmassorna vid horisonten, återstod oss blott till ledning en och annan liten hamnfyr som, »likt en palt i en hornlykta», lyste här och der vid någon obetydligare lastageplats. Dock kunde man i denna del af Madura-sundet med trygghet kryssa, ty afståndet mellan Java å södra och Madura samt Sapoedie-öarna å norra sidan

är stort nog att lemna öppet vatten nästan för en hel natts segling. Derfor hände det också oftast att vi under dagen befunno oss vid Javas kust, der vi vände, då korallrefven, om hvilka vattnet yrde och fräste, ej tilläto oss att nalkas närmare. Nattetid höllo vi oss deremot längre ut från de farliga grunden, för hvilka man här, lika litet som på de flesta andra ställen i Javasjön, varnas af uppgrundande vatten. Ty från ett ansenligt, med vanligt lod och lina omätbart djup resa sig de hvassa korallmassorna upp mot ytan, der de, ehuru så sköra och bräckliga, likväl genom sina enorma massor bilda de för fartyg, vare sig af jern eller af trä, mest farliga grund som finnas. Huru raskt dessa små obetydliga koralldjur uppstapla sina kalkhus, billioner på billioner är verkligen förvånande.

Att sunden i Indiska arkipelagen genom dessa polyvers outtröttliga byggnadsifver undergå en ständig förändring och på sina ställen totalt uppgrundas, är en allmänt känd sak. Men ett mindre känt exempel på korallernas hastiga bildande är det faktum att vid botten af ett franskt örlogsskepp, som 1881 företog en kryssning i Stilla oceanen, påträffades ett korallträd af jmförelsevis betydliga dimensioner. Fartyget hade vid ett tillfälle råkat skrapa helt lätt mot ett korallref. En *Fungia* fäste sig då vid skeppsbotten och snart bildade sig der en koloni, som så fort tillväxte att, efter knappa nio veckors förlopp, korallen nått en storlek af nio tums diameter och 2 1/2 skålpunds vikt. Ett skepp, som legat sjunket i Javasjön under en tid af 20 månader, befans betäckt med ett korall-lager, två fot tjockt. Ja, till och med på den jmförelsevis korta tid vårt skepp låg till ankars i Kraksaan, hade koralldjuren fäst sig vid ankarkettingen, så att denna, då den inhyfvades,

befans täckt af ett rätt artigt lager af de allra som finaste korallbildningar.

Utanför Javas NO.-udde ligger en liten ö och en samling korallklippor, gemensamt kallade Karang Maas och för hvilka seglaren varnas af en der befintlig fyr. Då vi omsider kryssat oss fram till denna, hade vi god vind, ty från NO.-udden till SO.-udden ligger kusten i sydlig riktning till en längd af bortåt tio svenska mil. Ungefär tre mil söder om NO.-udden närmar den bergiga, skogbeväxta Bali-ön sin vestra udde intill Javas ostkust och bildar der Bali-sundets norra och smalaste del. En våldsamt ström rusar här i fruktansvärda hvirflar och råkor, som kastat mängdet godt skepp upp på de farliga grunden, hvilka tvärt uppstigande från ett stort djup garnera stränderna. De talrika skeppsbrott och olyckshändelser, för hvilka fartyg här varit utsatta, ha omsider förmått holländarne att stationera lotsar vid Bali-sundet. Duiveneiland (Dufön), norr om inloppet och staden Banjoe-wangi, halfvägs i sundet äro dessa lotsars båda stationer och sträckan dem emellan utgör sundets smalaste och farligaste del.

Då vi närmade oss Duf-ön, på hvilken Gilboa fyr är belägen, var det redan skymning, och vårt hopp att få lots ombord blef ej uppfyllt. Det återstod oss således ej annat val än att för små segel kattbalsa i närheten och invänta följande dags inbrott. Natten var vacker, vinden laber men jemn och vi styrde, därför bidevind ned åt Bali-kusten. På qvällen vände vi och stäfvade nordvart, men redan före midnatt observerades att skeppet helt plötsligt och med betydlig fart närmade sig Javakusten, just der denna är omgifven af en massa lömska korallgrund och kringströdda undervattensklippor. Vi vände nu åter och stäfvade rätt ut från land, men strömvattnet, i hvilket fartyget råkat,

var starkare än vinden. Fartyget syntes skjuta god fart genom vattnet och dock kommo vi allt närmare stranden. Alla segel sattes till — det hjälpte ej, vinden var för svag och allt närmare och närmare de farliga grunden drogs skeppet. Ställningen var mycket kritisk, ty grunden, som här och der uppstiga flockvis, äro omgifna af ett allt för djupt vatten för att ankaret skulle kunna användas. Vid midnatt visade oss pejlingarna att vi voro midt inne bland grunden och vi väntade hvarje ögonblick att känna skeppet skrapa mot korallerna. Gilboa fyr som bort afteckna sig mot Jayalandet, aftecknade sig nu mot Bali. Ändtligen, kort efter midnatt, syntes en mörk rand på vattnet i trakten af sundet.

Det var en liten sydlig bris, som krusade vattnet och gaf det den mörka färgen. Brisen nådde skeppet, fylde de förr allt för slappa seglen och gaf fartyget en liffigare fart. Pejlingarna förändrades, och fyren, som förut syntes vandra allt längre och längre in mot den mörka Bali, gjorde nu helt om och närmade sig åter gradvis sundet. Men ännu var faran ej förbi. Visserligen voro vi på väg ur vårt farliga läge, men inne bland grunden, som vi voro, hade vi nu att på vår återväg passera åtskilliga undervattensklippor — styrbord eller babord om oss, det visste vi ej, blott att de voro oss ganska nära, kanske endast några få fot. Så sakta syntes fyren förändra sitt läge. Han aftecknade sig nu mot sjelfva sundet och omsider mot Javakusten. Skeppet var således åter i klart vatten och vi stäfvade nu mot Balis nordkust, der vi höllo oss till dagbräckningen. Säkra att nu få lots, satte vi kurs mot Dufön. Lotsflaggan flög från förtoppen, men lots syntes icke till. Signaler hissades med förfrågan hvar lots skulle erhållas. Från Dufön svarades: »Här!» På frågan:

»När kan lots erhållas?» svarades: »Klockan tolf!» Vi antogo att lågt vattenstånd eller dylikt hindrade lotsen att förr än vid den tiden taga skeppet genom sundet, ty på annat sätt kunde vi ej förklara den egendomliga omständigheten att vi i ytterligare fyra timmar skulle vänta på lots. Klockan var nemligen åtta på morgonen, och efter att ha väntat en hel natt, skulle vi nu icke få lotsen förr än klockan tolf. Skönt! Och att kattbalsa i ett sådant strömvatten till på köpet. Skönt, skönt! Vi hade under tiden sträfvat ned mot Bali-uden, säkra att snart upphinnas af lotsen och af nattens erfarenhet varnade för Java sidan. Nu voro vi emellertid ej långt från land och måste åter vända för att vänta våra modiga fyra timmar.

Det var en grann morgon, med en luft så frisk och härlig, som man i dessa trakter finner den blott tidigt på dagen. Ännu uppsteg från dalarne en lätt dimma, genom hvilken palmerna dunkelt framskymtade, men på höjdernas djupa grönska lyste solen klart och fritt. Bali-öns hvita sandstrand, som glittrade i solljusset, afbröts blott här och der af några enstaka buskdungar, hvilka sträckte sig ända ut till vattnet. Java-landet med sin starkt brutna mark, med sin rikedom på höjder och dalar, med sin bakgrund af rykande vulkaner och väldiga bergskedjor var likväl obestriddigt det vackraste partiet af taflan. En mörk och rik skog klädde berg och höjder från ofvan till nedan, och ända ned mot stranden syntes palmernas yppiga kronor så tätt hopade som i en urskog och sammansnärjda af slingrande lianer. Äfven der bergen stupade nästan lodrätt ned och tidvattnet bortspolat mullen från den grå klippväggen, klängde sig träden envist fast vid remnorna, der de insnärjde sina knotiga rötter och släpade de lummiga grenarne i vattnet, hvilket i en sakta bak-

ström porlade förbi. En liten arab-skonare, på väg inåt Java-sjön, hade under natten lyckats passera sundet och sträfvade nu af alla krafter, med åror och segel, att långs Bali-öns norra strand undkomma den allt mer tilltagande strömsättningen, som hotade att åter draga honom in i sundet och föra honom till baka samma väg han kommit. Strömmens kraft ökades, skonaren blef allt mera motsträfvig, och araberna spjernade förgäfvos mot udden. De uppgåfvo slutligen det lönlösa arbetet, och nu singlade skonaren af med svindlande fart inåt sundet. Det såg ut som skulle han drifvas rätt mot Java-stranden, men då han kommit denna en half kabel-längd nära, ändrade han kosa och gled långs stranden inåt sundet, der han efter några få minuter var försvunnen bakom en udde.

Nu kom turen till Rex Sveciæ. En liten nätt bris gaf skeppet god fart genom vattnet. Stäfven var vänd från sundet, men icke dess mindre drogos vi det allt närmare och närmare. »Afsänd lots!» hissades i signaler under gaffeln. En kutter, som legat förankrad vid Duf-ön, syntes visserligen sätta segel, men det var tydligt att han ej skulle upphinna oss i tid. Så gjorde han ej heller, ty vindkåren dog allt mera ut, och skeppet, som nu ej längre gjorde strömmen motstånd, singlade snart liksom skonaren i riktning mot sundet. Det såg ej så litet riskabelt ut, då vårt fartyg lika maktlöst som ljudlöst rusade af i riktning rätt mot land, men likt skonaren tog det snart, ehuru tätt intill klipporna, träden och buskarne, sin rätta kurs och så bar det af inåt det smala sundet, som till en sträcka af en half svensk mil endast är högst obetydligt bredt. Dessutom är Bali-sidan garnerad af ett bredt och ytterst farligt ref, på hvilket strömmen årligen kastar mer än ett skepp, enär i dess närhet an-

karsättning ej finnes. Vid Javasidean deremot är vatt-
net af ett betydligt djup ända intill stranden och der
framlöpte Rex Sveciæ så rätt och så säkert, som hade
hela Bali-sundets lotsstyrka befunnit sig om bord. Med
oerhörd fart gick det framåt, fast endast blott då och
då en liten vindflägt spelade om bland seglen och kom
dem att flappa mot master och stänger. Men i vattnet
var ett vildt tumult. Här rusade det i väldiga hvirflar
likt malströmmar, der hvälfde och sjöd det som i en
kokande kittel, öfver allt skummade, fräste och väsnades
det. Berg och kullar omkring oss tycktes svänga
om med hvarandra i väldig ringdans, och innan vi
visste ordet af, hade vi lätt och lustigt passerat sundets
smalaste och farligaste del. Fartyget gled fortfarande
snabbt framåt längs Javastranden, men der det nu
framgick hade vi öfver allt ankarsättning, hvarför också
ingen fara vidare var för handen.

Vi passerade arabskonaren, som ankrat så snart
han det kunnat, och kort derefter genskötos vi af en
liten kanot, som genom det kokande och skummande
vattnet paddlades ut till oss. Han tillförde oss en lots,
ty vid den oväntadt hastiga färden hade våra signaler
förblifvit flygande. Nu, då svåraste passagen låg akter
om oss, var dock föga af nöden att för en kort stunds
lotsning uppoffra 160 gulden, så mycket skulle nemligen
lotspenningarne stigit till för ett skepp af Rex
Sveciæ drägtighet. Lotsarne i Bali-sundet ha bestämd
lön och alls ingen andel i lotspengarne för de fartyg
de lotsa, derfor hände också, att det engelsktalande
halfblodet, som kanoten tillförde oss och som på grund
af den kallelse, som våra signaler inneburo, kunnat göra
anspråk på att blifva använd, ingalunda visade sig en-
trägen, utan fastmer »en passant» gaf kaptenen diverse
underrättelser angående den del af sundet, vi ännu hade

att passera. En liten kontant erkänsla för detta sitt välförhållande hade han äfven den godheten att mot- taga utan att visa sig sårad, och det är att förmoda, att han kände sig långt mera förnöjd, då han stoppade egna 20 gulden i sin ficka, än om han ditlagt en åtta gånger så stor summa och måst afleverera den i guvernementets bottenlösa kista.

Då sundet började vidga sig, möttes vi af en sydlig bris, och som vi just då befunno oss på ankarplatsen utanför staden Banjoe-wangi, lades ankaret utaf, seglen beslogos och signal hissades för vattenbåt, ty en fyra månaders lång resa förestod, och enär de senaste veckorna medfört blott ringa regn och i Kraksaan endast gytjigt flodvatten kunnat erhållas, behöfde vårt vattenlag kompletteras. Det är också ganska vanligt att skepp, som på utgående passera Bali-sundet, ej allenast fylla sina vattenlag vid Banjoe-wangi, utan äfven intaga proviant der. Staden, som har den vackraste utsigt öfver sundet och det härligaste läge man kan tänka sig, erbjuder likväl ingen särdeles tilltalande anblick. De få bambuhusen, som ligga strödda omkring på stranden, äro der hopade utan ordning och plan. I sig sjelfva se de skräpiga och ovårdade ut, och det är först, då man kommer till de inföddes kringliggande stadsdelar, som dessa enkla boningar, inbäddade som de då äro bland dungar af kokosträd och pisangpalmer, presentera sig till sin fördel. Dessa stadsdelar äro också att anse såsom den egentliga staden, ty de infödde invånarne äro ojemförligt de talrikaste och räknas i tio-tusental, hvaremot de hvite och halfbloden äro yt- terst få.

En halftimme sedan vi ankrat kom kuttern, hvilken vi sågo lemna Dufön och hvars hvita segel hela tiden varit i sigte, längs sidan. Han medförde icke

lotsen, utan stadens högste person, hamnmästaren, hvilken varit ute på en inspektionstur och vid Dufön funnit stationen totalt renons på lotsar. Den ene hade nemligen tjenstledighet och den andre hade på eget beväg tagit sig sådan och det med den påföljd, att Rex Sveciæ fick ensam singla genom sundet. Hamnmästaren var mäktig förgrymmad öfver detta lotsens egenmäktiga tilltag, framstälde diverse frågor angående tiden för fartygets ankomst inom synhåll från Dufön o. s. v., gjorde åtskilliga anteckningar och aflägsnade sig med ett för lotsen olycksbådande moln på pannan.

Följande morgon gingo vi åter till segels, men möttes efter en stunds segling återigen af motvind, hvarför vi på nytt fingo återtaga vår kryssning. I korta slag höllo vi oss vid Java-sidan, der ankarsättning fans på lagom afstånd från land, men undveko Bali-sidan, som fortfarande var omgjordad med ett farligt ref, utanför hvilket ett djupt, strömfullt vatten löpte. Sundet vidgade sig nu mer och mer, och då vi nådde udden Semboeloeang, belägen halfvägs mellan Banjoewangi och Javas sydost-udde, hade det nått ungefär två svenska mils bredd. Det oaktadt löpte dock strömmen ännu så stark, att vi ett helt dygn oupphörligt vände vid nämnda udde, utan att kunna blifva den klar. Semboeloeang är den yttersta delen af en temligen lång och mycket smal halfö, som snedt utskjuter i sundet. Vattnet är der, äfven tätt intill land, mycket djupt, hvarför vi under vår kryssning mer än gång voro tätt intill den tvära, lodräta bergväggen, vid hvars remnor och klyftor träd och buskar ihärdigt klängde fast. Lokade af den vackra grönskan hos den tjocka, lummiga skog, som ända från hjessan ned till foten täckte berget Ikang, hvilket afslutade halfön, togo ett par af våra dufvor tillfället i akt att der taga till flykten, sålunda

undvikande en lång sjöresas besvärligheter. Det var en gammal syndfull hane som, efterlemnande hustru och barn i små omständigheter, enleverade grannens nyss uppvuxna dotter och for med henne till skogs. Visligen aktade sig det såta paret att återvända från sin »run-away-match», och utan att erfara vidare om deras öde, lemnade vi omsider berget Ikang bakom oss.

Ännu återstod oss, innan vi nådde Javas sydost-udde och öppna oceanen, ett stycke väg lika långt som det mellan Banjoewangi och Semboeloeang. Sundet var numera ganska bredt och öfver allt fritt från grund utom vid stränderna, der så väl vid Java som vid Bali från ett ofantligt djup uppstego långsträckta korallref, som gjorde grannskapet af laud ytterst farligt. Vid ett tillfälle, då vinden hade dött ut och en blek stiltje var rådande, förde oss strömmen mycket nära dessa ref, och ej tio minuter för tidigt kom en sakta bris, som så småningom förde skeppet ur dess farliga läge. Brisen spelade upp till en frisk vind. Ännu ett par timmar och »Rex Sveciæ» dublerade sydost-udden, badade bogen i Indiska oceanens vatten, och med den jemna passadvinden fyllande fartygets alla dukar aflägsnade vi oss allt mer från det mångbeprisade, qvalmiga och otrefliga Java.



SPRIDDA BILDER

SPRIDA BILDER



Skeppsbruten.

I.

Roccas.

Likasom så många annan förestälde jag mig i min barndom sjölifvet såsom det friskaste, friaste och gladaste lif i verlden. Föga anade jag då, att just detta lif är prosans och mödans lif, ett lif som snart förvandlar ungdomens lockar till gråa testar och sinnets spänstighet till bitter hårdhet, ett lif utan glädje för ungdomen, utan frid för ålderdomen. Föga anade jag, att sjömannens lif från början till slut är ett ständigt slafveri, vid hvars ände han i sitt minne förgäfves letar efter en stund af ogrumlad glädje, allt sedan sin barndoms dagar. Föga visste jag allt detta.

Jag blef sjöman och flackade verlden omkring. Mina illusioner nedsablades den ena efter den andra tills verkligheten, afklädd de lånade behagen, stod der i all sin vederstyggliga nakenhet. Jag irrade hit och dit. Jag stektes brun som en kastanie af lodräta solstrålar, och jag förvandlades till en saltstod af öfversköljande isigt saltvatten.

Jag frös, jag svalt, jag törstade och arbetade som en slaf, men mina muskler härnade likt jern som härdas och min arm blef som af stål.

Tjugufem år gammal angreps jag af gula febern under ett vistande i Rio. Då jag utskrefs som frisk från hospitalet, hade det fartyg jag förut seglat med lemnat hamnen, och jag tog hyra på ett italienskt skepp Isola bella, destineradt till Valencia.

Det var ett godt fartyg, bygd af ek, och besättningen, 13 till antalet, bestod af kraftiga män. En passage-rare fans ock ombord. Det var en panter, hvilken som skänk skulle föras till en köpman i Valencia. Aldrig har jag tålt kattor; men ännu mindre förtroende hade jag för denna slägtets vidrigaste representant, hvilken, såsom varande tam ofta fick gå lös på däck, ehuru hans egentliga plats var i en stor bur försedd med tjocka jerngaller. Jag tyckte han liknade den personifierade falskheten, grymheten och fegheten i en afskyvärd person. Hans skelande ögon följde mig med en ständigt lurande blick, och jag är lika viss på att vi från första dagen voro fiender som att vi sedermera blefvo dödsfiender.

Men gömdt i fartyget låg något ännu hemskare — det var den gula döden, hvilken bröt lös då vi varit till sjös i elfva dygn. På trettiosex timmar voro sju man döde, bland dem kaptenen och styrmannen.

Febern tycktes hafva rasat ut; de siste döde hyfvades öfver bord, och vi öfverlevande sex rådslogo om hvad som vore att göra.

Vi befunno oss på ungefär 2 gr. sydlig latitud, och så få som vi voro kunde vi ej fortsätta resan till Europa, helst nu ingen navigator fans ombord, utan ansågo vi bäst att segla tillbaka och söka hamn vid ön Fernando Noronha. Vi hade seglat ungefär ett dygn med denna kurs, då febern åter bröt ut. Två man angrepos samtidigt deraf,

och efter några få timmar var febern utbildad. En smal blodstrimma färgade deras läppar, tecken till en säker död. Deras förfärade kamrater kastade dem i hafvet innan de arma offren ännu uppgifvit sin sista suck.

Det var på aftonen, och följande morgon väntade vi att hafva ön i sigte. På förmiddnatten löpte fartyget snabbt framåt för friska regnbyar. Men vid midnattstid rände det med dån och brak upp på ett ref. Stormasten bräcktes vid däckets, hela toppen föll föröfver mot förtoppen, hvilken ett ögonblick svigtade under tyngden, men snart störtade öfver bord. En hög dyning rullade mot skeppets sida och kom det att arbeta våldsamt på sin hårda bädd. Det knakade och brakade i dess fogningar, och vi insågo alla att fartyget snart skulle bräckas i stycken. Men mörkret och det nedstörtande regnet tilläto oss ej se huruvida vi törnat på ett undervattensgrund eller på ett öfver vattnet liggande skär. Vi visste ej om der fans en klippa nog stor att rymma oss fyra, och emellertid stampade skeppet långsamt mot refvet, tills med ens det med ett väldigt brak remnade tvärt af.

Nu var det hög tid att söka undkomma — men hvart-hän? Vi hade lagt något vatten och bröd i en båt; denne lyckades det oss nu att få i vattnet, och snart sutto vi fyra deri, sträckande ut från vraket. Regnet hade upphört, och vi sågo babord om vraket de mörka konturerna af några klippor och rätt för om fartyget en obetydlig höjning på horisonten likt en ö.

Förgäfves rådde jag att vi skulle försöka hålla oss med båten på öppet vatten tills det blef dager. De öfrige voro ense om att genast ro mot ön. Så skedde, men vi hade knapt passerat på vrakets styrbords sida förr än vi befunno oss inne bland våldsamma bränningar. Vi sökte stryka ut igen, men dyningen kastade båten häftigt mot

refvet, der den rullade omkring några hvarf, och dess spillror blandades snart med skummet.

Jag hörde några jemmerrop genom dånet och kände häftiga smärtor då jag slungades omkring bland skum och skär.

Det blef dock snart lugnare omkring mig, och jag kunde samla mina sinnen. Jag märkte att jag ännu höll fast i den åra jag begagnat i båten och att jag blifvit kastad öfver refvet och nu befann mig i ett föga upprördt vatten.

Jag höll fortfarande fast vid åran och sträfvade mot ön. Jag arbetade, som jag tror, en god timme på detta sätt, då det föll mig in att känna efter om jag kunde nå botten, och till min glädje fann jag att vattnet ej nådde mig längre än till armarne. Jag hvilade en stund, släpte åran och kunde nu simma mera obehindradt. Ömsom gående, ömsom simmande, dock mest det senare — ty ehuru botten bestod af flat korall, var den uppfylld af hålor och ojemnheter — uppnådde jag sandstranden, der jag uttröttad utsträckte mig och snart, trots det ånyo häftigt fallande regnet, låg försänkt i en dvalik sömn.

Solen hade nyss antrat horisonten, då jag väcktes af hemska skärande skri, och det dröjde en god stund innan jag fick klart för mig hvad som passerat. Stället hvarest jag befann mig återförde mig dock till verkligheten, och de ännu fortfarande klagande ljuden väckte tankeverksamheten i min domnade hjerna. Jag steg upp, såg mig omkring och hade snart min ställning klar för mig. Och den var i sanning ej intrasslad — jag var skeppsbruten, uppkastad på en obebodd ö, på ett skär — på Roccas. Jag var räddad undan pesten och hafvet, men i hvilket tillstånd befann jag mig ej! Utan föda, utan vatten, utan skydd för tropikens häftiga regn eller brännande solstrå-

lar stod jag der ensam, halfnaken på en klippa i hafvet, som sorgfälligt undviktes af seglare.

Ön, hvilken, då »Isola bella» törnade, till större delen var dold under flodvattnet, var nu helt och hållet synlig. Den hade formen af en smal, nästan cirkelrund, sönderbruten krans med en diameter af ungefär två engelska mil och bestod af nakna, smutsgrå koraller, utom den östra sidan, hvilken upptogs af några 10 à 15 fot höga, mörka klippor. Dessa, mellan hvilka spillror och timmer af den stolta »Isola bella» ännu hängde fastkilade, voro öns eller rättade revfets högsta partier. De öfriga delarne, hvilka voro föga mera än 4 fot öfver vattnet öfver-sköljdes oupphörligt af hafvet, hvilket, liksom vredgadt öfver motståndet, våldsamt vräkte sjö på sjö mot korallmuren och skummande och fradgande rusade in i den inom kransen bildade bassinen.

Ur dennes grunda vatten, hvilket var detsamma jag om natten genomvadat, uppstucko här och der hvassa korallspetsar. På en af dessa syntes ett mörkt föremål, öfver hvilket tusentals sjöfoglar och måsar, svarta, hvita och fläckiga, i vild oreda flaxade omkring, än höjande sig, än sänkande sig, ständigt utstötande dessa klagande skri som väckte mig. Jag förstod att det var en af mina olycks-kamrater som nu bit för bit styckades af de snåla foglarne och ryste ovilkorligt då jag tänkte att det ej skulle dröja länge innan jag sjelf vandrade samma väg.

Ur bassinens vestra del reste sig två öar, en större och en mindre, båda ungefär 12 fot öfver vattnet. Det var på den mindre af dessa, på den sydligaste, jag befann mig. Den var ungefär en kabellängd lång, men blott 20 à 30 famnar bred, och bestod af fin glänsande hvit sand, ur hvilken några enstaka, missbildade hassellika buskar uppstucko. Utom dessa fans ej spår till växtlighet, och

den andra ön, hvilken var ett par hundra famnar aflägsen, syntes fullkomligt kal.

Jag insåg att jag så fort som möjligt borde söka berga något från vraket. Det vore ju möjligt att någon tunna eller dylikt ännu kastades omkring bland de svarta stjärnorna. Som jag hade föga tid att förlora innan floden aflöste ebban, begaf jag mig genast ut i den insjöliska bassinen, hvars vatten nu var helt grundt, på en del ställen blott en fot eller par. Då jag kommit till midten af sjön, tilltog dock djupet, hvarför jag började simma, men märkte plötsligt en olycksbådande fena bakom mig. Allt för väl visste jag hvad det var för en sorts fena — den tillhörde en haj som troligen gjort sig ett godt mål af mina kamrater. Jag hade dock föga lust att tjena som dessert, och som jag alltid hyst en viss respekt för dessa hafvets förbannelser, kastade jag mig fort på rygg, upprörde vattnet häftigt med armar och ben och sam sålunda så hastigt jag kunde mot det grunda vattnet der jag visste mig vara säker.

Men det var ej längre en fena utan två, tre, kanske fler. De fege odjuren vågade dock ej, trots sitt slägres kända glupskhet, angripa mig medan jag var i rörelse: men hade jag blott ett ögonblick låtit mina lemmar hvila, hade jag otvifvelaktigt snart varit sliten i stycken.

Det dröjde ej länge innan jag åter var i säkerhet och förtretad åter vadade mot sandön. Solen hade stigit högt upp och brände hett på sanden, icke lemnande den ringaste skugga, ty den som de dvergväxta buskarne kastade var ej så stor att en tordyfvel kunnat svalka sig deri. Jag led af hettan, jag var hungrig, jag var törstig. Jag kastade mig ned på stranden för att hvila ut något efter min misslyckade exkursion och öfvertänka min ställning, men sprang snart åter upp, bränd af den heta sanden.

Jag vandrade rundt omkring längs stranden och fann till min glädje en anseelig mängd fogelägg. Jag gjorde mig ett godt mål men spanade förgäfvets efter vatten. Det föreföll mig som om solen vandrade dubbelt så långsamt som förr och som om den aldrig förr skinit så hett.

Det var en lång dag, men äntligen var natten kommen. Sjöfoglarna kommo i stora skaror flygande mot ön och syntes förskräckta då de märkte en så sällsam gäst. Mörka moln stego upp öfver horisonten, och jag helsade de första regndropparna med jubel. Snart föll regnet ymnigt, och jag sög vattnet begärligt ur mina genomvåta kläder. Jag gräfde med mina händer en djup grop i sanden och såg förnöjd hur den fylldes med vatten. Jag tyckte att jag aldrig förr mått så bra som nu och somnade så lugnt som ett barn vid sin moders bröst.

Följande morgon fann jag mig dock gäckad, ty sanden hade uppsugit vattnet i gropen, men ännu voro mina kläder fuktiga och jag sög omsorgsfullt ut de få dropparna. Jag gjorde mig derefter redo att undersöka den andra ön och vadade åter ut i vattnet. Då jag kom närmare, varseblef jag på dess södra udde något som liknade ett sten-kummel, och jag hoppades der finna något om än aldrig så knapt skydd mot solstrålarne. Jag var helt nära då jag mellan stenarne trodde mig se en synvilla. Det var ett afskyvärdt hufvud med korta spetsade öron och två glödande ögon — det var panterns hufvud, och snart reste han sig upp morrande med resta rygghår för att visa sin hvita tandrad klar att hugga in i mitt kött.

Jag vet ej om jag tyckte om eller icke tyckte om att finna denna kamrat i olyckan; men säkert var att jag för tillfället måste lemna min fiende i oqvad besittning af den större ön, då jag ju var alldeles obehäpnad och han deremot i besittning af sina naturliga vapen, hvilka jag

visste vara fruktansvärda. Han skulle dock bli mitt rof till sist — då han af hunger blifvit svag skulle jag lättare öfvermannas honom.

Jag gick åter efter en misslyckad upptäcksresa till min ö. Så förflöto två dygn då till min ängslan regnet uteblef en natt. Dagen derpå tyckte jag att solen sken tio gånger hetare än förr, och då qvällen kom, spanade jag förgäfves efter några moln vid horisonten. Himmelen var djupblå och klar, men jag fann den obarmhertig. Stjernorna tindrade så härligt, men jag fann dem vederstyggliga.

Solen gick åter upp, sken, brände, stekte. Min tunga var brännande torr, likaså min gom. Jag genomdränkte mina kläder med saltvatten i hopp om att törsten skulle lindras då detta afdunstade från kroppen. Förgäfves. Solen stod i zenit, den brände på min hjessa, och blodet rusade upprepade gånger upp mot hufvudet som jag trodde skulle sprängas. Tre och ett halft dygn, utsatt för den tropiska solens strålar, hade jag varit utan vatten. Dock hade jag besinning nog att ej taga min tillflykt till saltvatten, hvilket jag väl visste skulle hafva beredt mig en säker undergång. Jag var utmattad, men beslöt att våga ett anfall på pantern hvilken äfven borde vara svag. Hans blod skulle släcka min törst.

Jag hade nått öns norra udde då jag kände en sär egen kokning i mitt bröst. Jag tyckte det brusade doft der inne, och snart störtade en varm, skummande blodström öfver mina läppar och flöt ljusröd och vacker ned på den hvita sanden. Det brann i mitt inre, men jag hade ej en droppe vatten att släcka branden med. Medan jag släpade mig mot stranden, fick jag syn på pantern hvilken nu vadade mig till mötes. Från hans halföppna gap nedhängde ett färglöst slem, och hans öga var rundt, blodsprängt och stirrande. Han vädrade blod, löpte mig

förbi och borrarade nosen djupt ned i den blodiga sanden, En vit fradga skummade om hans käftar, och i väldiga, förtviflade språng rusade han åter ut i vattnet emot mig. Hans sista språng i hvilket han beräknade nå min strupe skulle afgöra lif och död. Med mina sista kraftef, ruiner af min forna styrka, grep jag honom i språnget och slungade honom mot en hvass korallspets hvilken genomträngde hans sida och ögonblickligen dödade honom. Jag drack girigt det rinnande varma blodet hvilket tycktes föda nya krafter i min kropp. Dock förmådde jag ännu ej släpa min besegrade fiende upp på ön hvilken jag nu tog i besittning.

Kasta en blick på kartan! I närheten af Sydamerikas östligaste udde Kap Sant Roque skall ni finna en liten obetydlig punkt. Det är Roccas. På papperet är den omärklig och försvinnande, obetydlig och förbisedd, men himlen bevare oss att erfara de faror till hvilka dess klippor och bankar varit vittnen! Strödda bland sanden lågo de hemska bevisen på naturens lönmord, hvitnade ben och förvittrade människoskallar. Vid stenkumlet fann jag ett väl bibehållet skelett af en stötväxt man. Tydligt var det min siste företrädare som här satt stödd mot stenarne med de tomma ögonhålorna vända mot en obarmhertig himmel. På hans högra hand satt en ring, en enkel slät silfverring, svartnad af saltluften. Jag tyckte att jag funnit en kamrat och slog mig ned bredvid benranglet, utmattad och svag af blodförlusten. Så satt jag tillsolen gick ned och försjönk då i en dvala, ur hvilken jag väcktes af fallande regn. Blott den som försmäktat af brist på vatten kan föreställa sig hvad jag nu njöt. Men det gälde att berga pantern innan foglarne sönderslitit honom. Som det var nära högt vatten, var det lätt att lossa honom från korallspetsen och släpa honom mot stranden der jag nedgräfdde honom i sanden. Dagen derpå fann jag

nära skelettet en förrostad knif, sådan som sjömän nyttja. Det var en usel tingest, men af ofantligt värde för mig. Medelst denna flådde jag pantern och sönderskar köttet i remsor, hvilka jag sedan torkade i solen, men af huden och några på stranden funna spillror gjorde jag mig ett tält. Jag mädde nu som en prins i en bagarbod — blott vattenbekymren fortforo ännu. Jag undersökte dödsskal-larne för att af dem göra mig kärll att samla regnvatten uti; men de voro alla sköra och bristfälliga. Min benrangelsväns skalle måste omsider vandra från hans axlar, fast han grinade förfärligt, och det var ej utan att jag tyckte det vara skada på karl. Men efter två dagars arbete hade jag med min knif förfärdigat en präktig skål. Senare fann jag i sanden en sköldpaddas skal, hvilket glädde mig, ty utom att jag deraf fick ännu ett kärll, kunde jag ock hoppas att i bassinen funnos sköldpaddor.

Det skulle blifva allt för långt att dag för dag, steg för steg berätta om min 44 dagars långa vistelse på Roccas. Tack vare det torkade panterköttet, två sköldpaddor och mäsarnes ägg uppehöll jag lifvet. Men allt knappare blef födan, ty köttet tog slut och fogeläggen blefvo sällsyntare. Antagligen hade jag dukat under, om jag ej bland vrakspillror på stranden funnit åtskilliga jern, hvilka jag om nätterna slungade in i fogelskockarne och på detta sätt dödade en och annan fogel. Sällsamt nog voro dessa så skygga att jag ej ens om nätterna kunde fånga dem med händerna. Vattenbrist led jag äfven stundom af, och jag tror att få människor kroppsligen späkts och lidit så mycket som jag under dessa 44 dygn utan att förgås.

Min kropp var öfverhöljd af sår och blåsor, brända af solen och frätta af saltvatten, mina lemmar svullnade och ögonen hårdt angripna af det ständiga, skarpa ljuset från den hvita sanden.

Tre fartyg kommo i sigte, men de voro långt aflägsna

och försvunno snart. Också visste jag väl att Roccas' närhet i anseende till den farliga strömsättningen helst undviktes, hvarför ock mina utsigter till räddning voro både få och små. Dock tycktes då och då fartyg här hafva strandat, ty af spillrornas olika ålder och murkenhet räknade jag minst sju särskilda fartyg.

Jag hopade emellertid stenar och trästycken så högt som möjligt på stenkumlet i hopp om att det skulle märkas från något skepp, och man föreställe sig min glädje då jag en dag upptäckte ett skepp, hvars kurs låg nära ön. Allt mera närmade det sig, och min ängslan blef större och större att det skulle ändra sin kurs innan det hunnit upptäcka mig som stod ofvanpå stenröset, ihärdigt svängande mina sista trasor öfver hufvudet. Men säkert och lugnt kom skeppet närmare, en båt firades, bemannades och styrde mot ön. Min glädje öfvergick nästan till vansinne, och jag kunde knapt förundra mig öfver den säkerhet hvarmed båten styrde genom korallringens farliga bränningar in i bassinen och fram mot ön. Jag sprang omkring, tjöt och svängde mina trasor i vild glädje ännu sedan båten landat; men då jag såg huru manskapet spridde sig för att omringa mig likt ett vildt djur, då fann jag detta så öfver måttan härligt, att jag brast ut i ett vildt skratt, troligen det första som höjts upp på denna ö. Jag tyckte sjelf att det lät så konstigt och hemskt att jag med ens blef nykter och närmade mig menniskorna.

Min räddare var kapten Henry Cobb, och det dröjde ej länge innan vi voro ombord på hans fartyg, amerikanska skeppet Dalhousie. Då jag uttryckte min förundran öfver hans säkerhet att manövrera mellan skären, svarade han: »No wonder — har sjelf varit 23 dygn på den der ön, känner till alla kryphål, alla strömsättningar — a very bad place.» — Han var nämligen en af de få öfverlef-

vande efter engelska skeppet E. D:s förolyckande på Roccas några år förut. Af honom erfor jag att stenkumlet var lemningar efter ett torn, uppfördt för att sjöfarande i tid skulle kunna se refvet, äfven vid högt vatten, och i samma afsigt hade commander Parish på engelska regeringens skepp Sharpshooter på norra ön planterat en del kokosträd. Men dessa voro totalt utgångna, och spår efter dem syntes ej ens. Skelettet vid stenkumlet fans dock ej under kapten Cobbs vistelse på ön, och som det är okänt hvilket skepp som förlist på Roccas under tiden mellan E. D:s och Isola bellas skeppsbrott, kommer det helt visst att i evighet förbli öns och himlens hemlighet hvem mannen en gång varit och hvad han lidit.

De minnen jag förutom ett grånadt hår och en utmerglad kropp medförde från Roccas voro silfverringen, som skelettet bar på sin hand, äfvensom skelettets hufvudskalle, hvilken nu, polerad och fin, försedd med silfverfot och beslag, är min största klenod och vid min sons döpelse användes till dopfunt. ✓

II.

Dalhousie.

Det gifves tillfällen då man känner sig förföljd med en infernalisk ihärdighet af en vidrig otur. Slag på slag tillfogas en af ett olyckligt öde, och man har blott att tåligt vänta tills ojemnheten gått bort från lyckans skrof-

liga hjul — så vida man ej dess för innan krossats derunder.

Det var ett sådant vidrigt öde som förföljde mig, då jag angreps af gula febern, och som sedan gaf mig denna till skeppskamrat ombord uti ett fartyg, midt uti vilda oceanen. Det var samma öde som vräkte skeppet mot klipporna och som der marterade mig på hundrade vis. Jag trodde, då jag från Roccas bergades ombord i Dalhouse, att det nu var nog med mina lidanden; men jag skulle snart blifva varse att ödet endast hvilade sig litet för att sedan åter med sin grymma jernhand och med fördubblad kraft leka med mig.

Dalhouse var en yankee och en äkta sådan. Besättningen, sammanrafsad från världens alla länder, lefde med hvarandra som hundar och kattor. Folket och befälet stodo ständigt i harnesk mot hvarandra. Komfernaglar och handspakar susade omkring så väl nätter som dagar. Jernhandskar, bass bucklers, slingshoots m. fl. hyggliga instrument voro ständigt i verksamhet. Med ett ord: Dalhouse var ett flytande helvete om cirka 1,500 tons drägtighet.

Kapten Cobb var en barsk man och en oförvägen sälle. Hvarje morgon var han i det miserablaste humör, och det första han då gjorde, så fort han kom upp på däck, var att slunga hatten på däck och sedan hoppa och stampa på den under långa eder och förbannelser. Detta lättade honom alltid något, och han blef derefter någorlunda lik en menniska. Då han tagit sig en tår på tand, förde han segel tills stänger och rår bräcktes som svafvelstickor, och han var då ej god att motsäga. En revolver i hvar ficka samt två näfvar, som skulle gjort sjelfve Esau heder, skaffade honom dessutom respekt.

Det var vid ett sådant tillfälle då kaptenen helsat på flaskan som vi mellan Falklandsöarne och Eldslandet län-

sade undan en skrikande storm med en oerhörd segel-massa. Följden blef att fartyget sprang läck och att det blef omöjligt för oss att hålla läns enär det läckte tre fot i timmen. Hade ej skeppet innehaft last af trä, hade det otvifvelaktigt sjunkit med man och allt; men nu kom det i djupt marvatten, d. v. s. det fylles af vatten men flöt på lasten. Segelmassan förmådde ej längre tillräckligt fort framdrifva det ända till däckets sjunkna skeppet utan pressade endast ned det under de rasande sjöar som vräkte in öfver aktern och bortslogo allt i sin väg. Kapten Cobb stod på quarter-däck, surrad vid kryssmasten, och gaf order till rorsmännen huru de skulle styra för att bäst undgå sjöarne.

En berglik våg tornade sig upp akterut och rullade med dån allt närmare skeppet tills den med ett döfvande brak störtade ned deröfver liksom ville den med ens begrafva både skepp och oss. Dalhousie reste sig dock åter käckt ur hafvet, men nu redlös och förtappad, ty rodret var bortslaget. Ratten var äfven krossad, och en af de män som stått till rors var spolad öfver bord. Den andre var af vattenmassan förd förut in i ruffen hvars aktre skott var inslaget. Skeppet lofvade nu upp mot vinden, och den allt för stora segelarean krängde det så våldsamt att det nästan låg kantradt medan sjö på sjö svepte öfver däck och rigg. Vi klängde oss fast vid lovarts vant och barduner, men fyra af oss, bland dem förste styrmannen, omkommo dock bland vågorna. Det lyckades oss omsider att kapa fock- och stormasterna hvilka i fallet drogo kryssmasten med sig.

Ännu en gång reste sig skeppet, men nu ett vrak, hjälplöst öfverlemnadt åt den orkanlika stormen och den våldsamma sjön, mot hvilken vi endast kunde finna ett klent skydd i den redan till hälften bortslagna kajutan.

Allt annat var borta — båtar, vattenlag, back, skans och äfven relingen till stor del.

I tre dygn rasade stormen på detta sätt, och under denna tid kunde vi ej ens söka efter hvarken föda eller dryck. På tredje dygnet bedarrade stormen något, men sjön gick ännu våldsamt. Det var en ömkelig syn derinne i den till hälften bortspolade kajutan. Sammanträngda i en klunga för att hålla oss någorlunda varma och för att ej kastas fram och åter efter skeppets rörelser, lågo eller stodo vi der sexton man, af hvilka dock några vanmäktige, medtagne af trötthet och hunger, svablade fram och tillbaka i vattnet på durken (golfvet).

Då fartygets rörelser blifvit något makligare, så att vi kunde röra oss omkring, fingo vi snart visshet om att all vår proviant både öfver och under däck var bortspolad eller genomdränkt af saltvatten. Ej en droppe friskt vatten var att finna. Endast fyra buteljer vin funno vi i kajutan, det var allt — allt för sexton man, och i små portioner med långa mellantider delades detta ut.

På femte dygnet efter stormens början hade vi en seglare i sigte, och en stund hoppades vi att han skulle komma oss nära; men hans kurs låg ej åt det håll der vi voro, och snart var han ej mera att se.

Kapten Cobb svor som en borstbindare — men det hjälpte ej. Visst är att kaptenens humör nu började blifva bättre än det varit förr och att han var outtröttlig uti att hålla utkik. Jag förmodar att patronerna i hans revolver hade blifvit fuktiga och att han nu kände sig mindre säker på sitt tomma däck.

Besättningen var ej heller fredligt stämd, ty ehuru man skulle vara böjd att tro det den gemensamma olyckan skulle förlika dem med hvarandra, tillväxte dock sjelfvissheten och kitsligheten med hvarje dag. De sva-

gare undanknuffades, och de starkare intogo alltid de torra och bästa platserna.

Sålunda ej förflöto, utan framläpade sig med snäckans gång tolf dygn, under hvilken tid all vår föda utgjorts af de fyra buteljerna vin samt en liten hund, hvilken tillhörde kaptenen. Några nätter hade fallit dagg och några få gånger ett sparsamt regn, då vi girigt slickat vattnet från däck och reling. Kotterier syntes bildas, då någonting diskuterades mycket tyst och hemlighetsfullt. Upplösningen på gåtan kom, då kaptenen, på trettonde dygnet och efter att från hyttaket hafva spejrat efter något fartyg, kom ned i kajutan och med allvarlig tonsade att i vår förtviflade belägenhet ej något val gafs, utan att en måste uppoffras för de andra och att det skulle bestämmas genom lottkastning hvilken som skulle dö. Han föreslog derjemte att lotterna skulle kastas mellan de fyra yngste ombord samt mig, då ju ingen af oss hade familj och vår död ej skulle blifva en så stor förlust som deras, hvilka hade hustru och barn. För min del betviflar jag dock att någon af dessa uslingars död skulle sörjts af någon meniska alls. Emellertid gillades förslaget, och vi fem drogo lott medelst segelgarn med olika antal knutar på. Då jag var barn, drog jag lott på samma vis om äpplen, päron, apelsiner eller dylika rariteter, och jag tror att jag då var vida ängsligare än nu då insatsen var något större.

William Carr, en yngling om sjutton eller aderton år, drog garnet med fyra knutar och var hemfallen åt döden. Med spartansk kallblodighet erfor han detta. Ej en muskel i hans ansigte förändrades, då hans kamrater sade honom att han måste bereda sig att dö. Kapten Cobb sade att bästa sättet att aflifva honom vore att öppna ådern på hans arm, och Carr gjorde ingen invändning. Kaptenen befalde kocken John Gorman från Charlestown att göra detta, sägande att det var hans skyldighet;

men Gorman nekade upprörd att mörda gossen. Han hotades då sjelf med döden om han längre tredskaades och samtyckte slutligen ehuru motvilligt. Carr drog af sig sin tröja, utan att vänta tills han dertill blef uppmanad, och efter att hafva bedt sina kamrater, i händelse någon af dem komme till Boston, underrätta hans moder om hennes sons öde — blottade han sin högra arm. Kocken skar af hans ådror två gånger med en liten knif men erhöill intet blodflöde, hvilket tycktes förskräcka de omkring stående. Carr tillsade då kocken att gifva sig knifven hvilken han ock erhöill. Han skulle än en gång skära af ådern, då kapten Cobb föreslog honom att försöka den andra armen, hvilket han äfven genast gjorde. Han försökte öppna ådern i armvecket med udden af knifven; men liksom kocken erhöill han intet blod. Det hemska i allt detta uppväckte en mäktig häpnad hos alla; men efter ett par minuter sade kaptenen:

— Det tjenar till intet. Det är bättre att göra honom pinan kort och med ens skära honom i halsen.

Flere instämde häri. Men nu för första gången syntes Carr förskräckt och bad dem unna honom en liten tid. Han var kall och frusen, sade han; men om han finge lägga sig ned och sofva litet, skulle han snart blifva varm och blodet då flyta lättare. De flesta ogillade detta uppskof, och kaptenen sade:

— Hvarför pina honom? Låt kocken skära halsen af honom!

William Carr sprang nu upp på däck och förklarade med häftighet att han ej ville låta dem döda sig likt ett svin. Han svängde knifven och sade att det skulle blifva värst för den sjelf som kom honom för när: han skulle jaga honom efter döden och aldrig lemna honom någon ro. Men af sina motståndare var han snart omringad som af en flock hungriga vargar, och ännu en gång kallades

på Gorman. Denne, förfärad och förskräckt, sökte gång efter gång samla krafter att utföra dådet; men hvar gång hans öga träffades af Carrs brinnande blick svek honom modet och han såg vädjande bort till besättningen.

Ropen och hotelserna fördubblades. Carr höjde sin sargade arm, svängde knifven öfver hufvudet och utbröt:

— Ni blodiga bastarder! Come on, du son af en hynda! — ropade han åt kocken som nu rusade fram.

En kort strid och — William Carr var ej mer.

Det var en vämjelig scen på afgrundens brant; men ingen vet huru många sådana och än hemskare tilldraga sig bland skeppsbrutne. Hafvet har dystra hemligheter, och det blå djupet döljer mången fasa som ej när människors kunskap.

Vargarne i människohamn drucko det rinnande blodet, och sedan öfvergick man till likets styckning. Lemmarne fränskildes och hängdes utanför fartygets akter, men bålen styckades och utdelades genast. Oaktadt den tärande hungern var det mig dock omöjligt att deltaga i denna gräsliga måltid. Andre styrmannen och en af gossarne, hvilka varit med vid lottdragningen, vägrade äfven äta; men de öfrige, Gorman ej undantagen, slukade med glupskhet den vämjeliga födan. Sedan, när inelfvorna voro kastade öfver bord; och blott de afgnagda benen lågo strödda omkring, syntes alla upptända af en vild liflighet. Ja, så onaturligt det än låter, var der en skotte som med vansinnigt öfvermod trädde sin nationaldans, step-dansen, dervid nyttjande ett par afbrutna reffen som kastanjetter.

Dessa händelser, hvilka måhända ej förefalla så hemska då de läsas som då de timade, egde rum på eftermiddagen af en grå, dyster dag. När qvällen kom, hade törsten, uppeggad af måltiden, förledt flere att dricka saltvatten. Följderna visade sig snart. Gorman var den för-

ste som om natten började kasta sig än hit än dit, derpå tala oredigt och till sist gripas af ett vildsint vanvett. Liksom förföljd af William Carrs förbannelse fantiserade han oupphörligt om mord och rusade allt mer och mer upphetsad omkring med dragen knif till dess en irländare ändade hans lif med ett knifsting i halsen. Detta var det andra mordet. Följande morgon syntes ytterligare tre gripna af galenskap. Deras ögon voro inflammerade och stirrande, deras tal oredigt. De kastade sina kläder rastlöst af och på sig med alltjemt stigande ifver. Innan natten åter inbrutit, voro alla dessa tre dödade och deras blod utsuget. Däcket var blodigt, och öfver fartygets akter hängde en hel hop armar och ben. Vi ännu lefvande elfva hade således ganska rikligt med föda, och som luften endast var några få grader varm, skämdes den ej så hastigt. Vinden som fortfarande hållit sig på nordlig medförde något dagg om nätterna, hvarigenom vi kunde släcka vår mest brinnande törst; men några få dagar efter mördandet kastade vinden på sydvest, daggen upphörde och kölden ökades. Dertill kom att köttet började skämmas, hvilket gjorde det ännu mera äckligt; dock åto vi alla deraf. Hvad vi nu ledo af hunger, törst och köld kan ej beskrivas. Ehuru vi ständigt sågo hvarandra och hvarandras gradvisa aftacklande, var det dock hemskt att skåda denna långsamma förstörelse och dess verkningar. Pojkar sågo ut som gubbar, gubbar som spöken. Man trodde sig höra benen slamra inom det torra skinnet.

Ingen seglare syntes, ehuru skarp utkik hölls, ty en ständigt mist hindrade oss att se långt. Men en morgon — huru länge efter skeppets afmastning vet jag ej, ty vi hade förlorat dagräkningen — syntes, då dagningen inbröt, en seglare nog nära oss för att man från honom skulle kunna varseblifva vår nödställda belägenhet. Men vi hade intet att göra en signal med, ej ens en åra att

fästa en trasa på. Det återstod oss blott att vänta — en kvalfull väntan. Sammangyttrade i en klunga stodo vi der och vågade ej taga ögonen från skeppet, liksom hade vi med våra blickar kunnat draga det till oss. Men det fortsatte orubbligt sin kurs mot nordost med fulla segel. Hvarje minut föreföll som en timme, och allt som tiden förgick och skeppet framilade, slocknade vårt hopp; men ingen vågade yttra ett ord. Redan kunde vi se akterspegeln då en ur hopen utstötte ett: *Nu!* Bovenbramseglen firades, gigades och gårdades. Derefter ströko bramseglen, de smärre stagegeln och till sist äfven storseglet. Derefter lofvade fartyget och lade bidevind; men sjön gick hög och vinden ökade — de måste refva. Vid middagstiden hade de vinden »stick i stäf», vände undan vinden och kommo långt i lä om oss. Vid skymningen voro de oss ganska nära, men vinden hade ökat till storm, och det var omöjligt för dem att sätta en båt i vattnet. En af oss, andre styrmannen, hoppade i vattnet och försökte simmande nå skeppet, men han försvann snart i djupet.

Natten inbröt; ingen af oss lemnade sin plats. Vi sågo skeppets lanternor, men allt otydligare ju längre natten framskred. Vid dagbräckningen var fartyget långt aflägsset, och stormen fortfor. På eftermiddagen sågo vi en flagg hissas, men kunde ej urskilja färgerna. De helsade och läto derefter flaggan sitta på half stång, ett tecken till sorg. Vi sågo fartyget falla af och återtaga sin kurs; segel tillsattes, och hastigt aflägsnade det sig alltjemt med flaggan på half stång. Det var som bevistade vi vår egen begrafning. Snart sågo vi åter blott himmel och haf och voro mera hopplösa än någonsin förut.

Dagar förflöto, huru många vet jag ej, ty våra sinnen hade blifvit allt för slöa för att vi skulle kunna

beräkna tiden. Ohyggligt var eländet ombord. Kölden fortfor, hunger och törst marterade oss, dag efter dag sammansmälte de lefvandes antal. De lik som sjön icke spolade öfver bord lågo qvar, och ingen visste när döden hade skördat ett offer, ty den ene gaf ej akt på den andre, knapt på sig sjelf ens. För öfrigt hade det nog varit svårt att säga *när* döden hade inträdt, ty de fleste dogo så småningom, bit för bit.

Hoppet slocknar dock ej helt och hållet hos meniskan, så länge själen ännu, om ock blott med en enda fiber, hänger fast vid kroppen. Vi sutto eller rättare lågo på quarter-däck, sju eller åtta personer, en del lefvande, en del halfdöde och kanske några alldeles döde. Dit hade vi släpat oss för att ända in i vår sista stund speja efter någon räddning. Vattnet spolade visserligen öfver, blåsten och kölden voro mera bitande här än nere i kajutan, men det värsta var öfverståndet. Vi ledo ej så mycket numera. Lif och känsel började försvagas och sjunka.

Jag vet ej huru länge vi lågo der — det ligger i mitt minne ett nästan oafbrutet svalg mellan den omtalade händelsen med skeppet, af hvilket vi hoppades räddning, och det som inträffade en solig men kall dag, då vi, som jag sade, befunno oss på quarter-däck.

Instinkmessigt och oafbrutet var min blick riktad på horisonten. Jag tror att jag på länge ej hade haft någon tanke, ty det förefaller mig som om jag länge hade sett ett hvitt föremål utan att begripa att det var ett fartyg. Mitt minne börjar då jag såg solen lysa på en segelmassa ej långt från oss.

Har ni någonsin i drömmen tyckt att ni velat tala, men ej kunnat det, tyckt er velat slå någon, men ej förmått det? Tungan har nekat sin tjenst, armen varit som förlamad. Man gripes af en obehaglig, ångestfull

känsla. Samma känsla, men mångdubblad, erfor jag i verkligheten, då jag ville göra mina kamrater uppmärksamma på företeelsen. Jag kände mig stum och lam. Med oerhörd ansträngning släpade jag mig fram till kapten Cobb, der han satt vid skylightet, och bet honom eftertryckligt i benet, utan att han tycktes märka det. Jag upprepade min manöver, men lika fruktlöst — han var död. Timmermannen satt nära intill. Han frågade:

— Hvad är på färde?

Jag pekade på skeppet och förmådde framstöna:

— Der, der!

Halfslocknade ögon öppnades, flyende lif återvände; men blott fem voro vi ändå. Ett par af oss drogo af sig tröjorna och viftade med dem. De andre togo de dödes afhuggna armar och ben och höllo dem upp som tecken till nöd.

Intet föreföll oss numera gräsligt. Vi hade kunnat rifva ut hvarandras ögon och kastat dem i hafvet, blott någon sagt att skeppets besättning då skulle varseblifva oss. Vår ångest var stor. Tänk om äfven detta fartyg lemnade oss, om de ej sågo oss! Men vår fruktan var onödig. Segel bergades, rår brassades back, och trots den höga sjön sattes båt ut. Den närmade sig. Det var ett styft arbete för dem i båten; men den nalkades ändå.

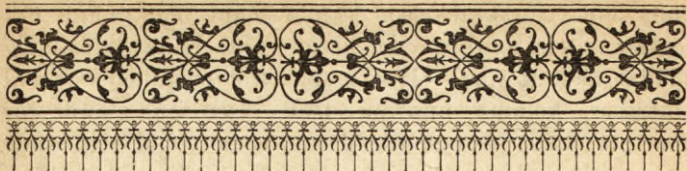
Glädjen hade betagit oss tanken på att kasta en lina till dem då de voro komna till vårt vrak. Lyckligtvis hade vi bundit fast händer och fötter vid linor och låtit dessa släpa öfver relingen ned uti vattnet för att längre bibehålla köttet friskt, och en af dessa linor lyckades det båtens besättning att gripa fast uti. En man halade den till sig för att få tag i sladden; men då han med den fick upp ur vattnet en stympad arm,

hade han i förskräckelsen så när släpt hela linan. Ett förfärans sorl hördes från båten — de hade visst aldrig skådat sådant förr. Tre personer, styrmannen och två matrosar, kommo upp på däck. Der fans elände för dem att skåda — och likväl kunde de ej se det elände som varit. Fartyget visiterades, de döde undersöktes, afhuggna armar och ben räknades, några småsaker från kajutan bergades, vi firades ned i båten och halades en stund derefter upp på Agenoria, en amerikanare, kommande från Valparaiso och destinerad till Falmouth.

Vi bemöttes med den största vänlighet, ja nästan med ömhet, och allt gjordes för vårt vederfående. Dock dog snart en af oss; men timmermannen, en matros, en gosse samt jag kommo lyckligen öfver till England — dock som skuggor af oss sjelfva. Utmerglade, af-fallna, med halfsläckt blick och håret grånadt behöfde vi åratat för att återvinna hvad veckor nedslagit.

Den 14 januari hade Dalhousies afmastning egt rum. Den 10 februari skrefs det då vi bergades af Agenoria. Tjugusju dygn hade vi således lefvat på vraket, närda af människokött och blod samt af ett sparsamt regn. Himlen bevare människor från slikt öde! Dock — tider emellan komma från hafven berättelser om oerhörda fasor och ofantliga lidanden; men ingen täljer de människors öden som befinna sig på skepp, hvilka spårlöst försvinna. De utstrykas ur mensklighetens annaler såsom varande frånvarande, och deras lidanden skola vara fördolda till den dag, då hafvet återgifver sina döda.





Albatross-fångst.

Hvilken död och dyster vattenöken skulle ej oceanen förefalla seglaren, som på den tillbringar större delen af sitt lif, om den icke lifvades af sjöfoglarnes legioner! Men i alla zoner, vid de vildaste obebodda kuster eller midt på vida hafvet, öfverallt smekes ögat af deras muntra skaror. Veckor och månader följa och omgifva de skeppet för att, då de kommit till sin regions gräns, efterträdas af nya arter hvilka sedan i sin tur lemna platsen åt andra. Än kretsa de majestätiskt omkring fartyget, än smyga de sig små och tysta som råttor i kölvattnet; än höja de sig högt upp bland molnen, än störta de blixtnabbt ned i det brusande vattnet. I storm och i stiltje, i regn och i solsken, alltid synas de.

I stora svärmar ser man tärnorna i vildaste lek genomkorsa luften eller med ett skrån stryka fram öfver vattenytan. De rofgiriga och glupska mäsarne som fylla luften med sitt hesa skri finner man i otaliga variationer både till form och teckning. Än är det den stora svarta »skepparsjälen», än södra hafvens »kap-

dufva.» Denna senare liknar både till storlek, färg och rörelser en dufva och har deraf fått sitt namn. Hon träffas mest i kalla trakter samt är snål, glupsk och afundsam. Om man vid skeppets sida utkastar mat, nedslå tjogetals kapdufvor, och man kan då med en håf fånga dem i stora hopar. Binder man då ett band om halsen på en och släpper den, ser man samma fogel flera veckor, natt och dag följa skeppet.

I eqvatorial-hafven njuter man anblicken af luftens yppersta seglare, fregatt-fogeln och tropik-fogeln. »Han soffer på molnen», sade de gamle, om den förre, och man skulle nästan tro att de hade rätt då man ser honom förlora sig bland molnen på en otrolig höjd. Man beundrar svalans skarpa vingar, hennes spetsiga stjert, hennes smala lätta gestalt hvilken som en pil skjuter genom luften — och dock, hvad är svalan mot fregatt-fogeln? Vid en kropp ej större än hökens äro vingar fästa smala och spetsiga som sabelklingor, mätande fjorton fot mellan spetsarne. Alltid sväfvande, alltid kretsande tyckes luftens förvägne seglare aldrig behöfva hvila.

I de nordiska hafven lefver den lilla stormsvalan, den minsta bland hafsfoglarne. När hennes sotsvarta kropp likt en skugga dyker upp i skeppets kölvatten, spår den gamle sjömannen storm. Här som mången annanstädes förveklar han orsak och följd. Det är ej därför att stormsvalan ilat öfver vattnet, som det häfver sig allt våldsammare, utan svalan ilar deröfver för att uppfånga de blötdjur, som det upprörda elementet bringat upp från djupet. Den lilla fogeln som obekymrad tumlar om bland storm och brottsjöar bildar i sin obetydlighet och skenbara svaghet en märkvärdig motsats till naturens väldiga upprorscen. Till hälften flygande, till hälften springande dansar hon lätt och

behagligt fram öfver vågorna — ja, hon står till och med stilla på dem med trampande fötter och vingarne fladdrande som två små blad för vinden.

Men öfver södra Indiska Oceanen och öfver Stilla Oceanen sväfvar den väldigaste bland stormfoglar, »Albatrossen». Med ädel hållning simmar den ståtliga fogeln på sitt element och trotsar stolt allt hafvets raseri och stormens brus. Utan att ens med vingspetsarne beröra vattnet höjer han sig med den stigande vågen och sänker sig derpå åter med henne i det närbelägna djupet. Knapt hvar femte minut, till och med endast hvar half qvart iakttager man ett vingslag, annars sväfvar albatrossen nästan ständigt i luften som om han ej hade någon ansträngning för att hålla sig uppe i det lätta elementet. Endast på nära håll märker ögat en lindrig darrande rörelse på vingarnes bakre kant och örat uppfångar fjädrarnes svaga prasslande mot hvarandra, och sannolikt har man att i denna vingpennornas vibrerande rörelse söka orsaken till förmågan att så länge kunna sväfva orörlig i luften. Albatrossen täflar i luftsegling med fregattfogeln, men är derjemte äfven en förträfflig simmare, och ej sällan lägger han sig på vattnet. Då han sedan skall höja sig, sker detta med lätthet oaktadt den oerhörda bredden af 15 à 17 fot mellan vingspetsarne. Då ser man honom springa på vattnet och slå med vingarne tills han fått tillräcklig fart och funnit en nog hög våg, från hvars kam han springer ut liksom från en klippa och på nytt börjar sin majestätiska flygt öfver vida sträckor af hafvet.

Fordom gick bland sjömännen en sägen att olycka och förderf väntade den som tillfogade albatrossen något ondt, och Coleridge har gjort en albatross' död till ämne för en ballad kallad »The ancient mari-

ner» (Den gamle sjömannen), som räknas till den engelska poesiens klenoder. Numera har dock sjömannen ätit af kunskapens träd på godt och ondt, vidskepelsen har aftagit, och albatrossen är ej mera fridlyst. Tvärtom utgör hans fångande ett af matrosernas största nöjen. Fångstredskapen äro ej särdeles vidlyftiga. Allt som behöfves är en temligen lång och säker lina vid hvars ände äro fästa ett flöte och en krok förfärdigad af en vanlig spik, krökt till spetsig vinkel och något slipad i kröken. I en aflång fläskbit göres en skåra hvari man inlägger kroken. Derpå surras kroken och fläsket väl tillsammans, och allt är klart. Då den väldiga fogeln synes i vida kretsar kryssa upp mot skeppet, utkastas betet och fogelns skarpa öga upptäcker det genast på ett otroligt afstånd. Han passerar tätt öfver, gör ännu en sväng och befinner sig åter öfver kroken. Med ett högljudt bråkande läte slår han ned och hugger tvärs öfver betet. En halning på linan kommer näbbet att glida till dess den krökta spetsen på dess öfre halfva fastnar mot jernkroken, liksom den ena fingern mot den andra då man drar fingerkrok. Nu inhalas linan jemnt och säkert, hvartill dock tarvass tre eller fyra man om fartyget löper med fart, ty då albatrossen känner att han fastnat, breder han ut de väldiga vingarne mot vattnet och spjernar emot med de simhudsklädda fötterna. Oftast skär han djupt ned under vattnet, och blott då och då sticker hufvudet med sitt vidöppna gap och sina stirrande ögon upp öfver ytan, eller höja sig vingarne, åstadkommande ett brusande skum. Då fogeln kommit under aktern och skall lyftas upp, fordras, isynnerhet vid sjögång, varsamhet att ej någon sjö höjer fogeln så att linan blir slak. Sker detta och har ej kroken skurit sig fast i näbbet, slipper albatrossen lös. Han faller då liksom

död ned på vattnet, vingarne hänga slappa ned, hufvudet sjunker under ytan och så länge man med ögat kan följa honom ligger han liflös och orörlig; men följer man honom med kikare än längre, ser man honom slutligen höja upp hufvudet, slå med vingarne och putsa sina illa tilltygade fjädrar. Men lyckas man hala honom upp, griper man med handen stadigt om fogelns hals och lyfter så den tunga besten ombord, der man utan risk kan släppa honom lös på däck. Vattnet som under inhalandet forsar in genom det vidöppna gapet strömmar nu ut kanntals. Fogeln repar sig så småningom och går lik en jettestor gås omkring, men kan ej flyga upp, ty dertill finner han för litet luft mellan relingarne. För hvarje steg han tager smälla de stora fötterna högljudt mot däck. Så snart man närmar sig honom, utstöter han sitt bråkande läte och hugger ursinnigt omkring sig med det starka näbbet. En gång såg jag huru en albatross i ett hugg afklippte en närgången hunds svans, och ej sällan lyckas det honom att sára besättningen. Sjelf bär jag ett stort ärr sedan en albatross en gång klöf min hand.

Frågas hvad nytta man har af den fångade albatrossen, svaras: mångahanda. Ty sjömannen tillvaratager de flesta af djurets delar.

Fjädrarne afplockas och användas till sängkläder, ehuru de länge bibehålla den för sjöfoglars egendomliga, obehagliga lukten. Bröstsकिनnen med sina utomordentligt rent färgade fjädrar säljas i europeiska hamnar, der af dem förfärdigas muffar. Köttet, väl urvattnadt, mister all tranaktig smak och är på sjön en verklig läckerhet.

De långa vingarne hemtagas ofta såsom en kuriositet. Vingens yttersta led, fogelns hand, tjenstgör vid sopning lika bra och än bättre än gåsvingarne och till-

varatagas därför. Vingbenen rengöras från merg och användas såsom pipskaft. I franska, belgiska och holländska hamnar rönte de för några år sedan stark efterfrågan. De betalades med fem francs stycket, och i alla butiker såldes långa pipskaft som med silfverbeslag voro hopfogade af gröfre och smalare albatrossben. Inrökta fingo de en glänsande svart färg. Hvarje skepp som hemkom från en långresa medförde vingben efter hundradetals albatrosser, hvilket gjorde att dessas värde nu fallit till en francs och derunder. Af mergen som tagits ur vingbenen, äfvensom af den feta materia hvarmed fogeln bestryker fjädrarne beredes skosmörja af »prima kvalitet».

Af vingarnes senor får man långa, starka tafsar till fiskredskap, och af de granna, krokiga näbbarne göras vackra klädhängare.

Foten afskäres nedanför tassens, och med en flat trästicka skiljer man den dubbla simhuden och utdrager tābenen. Man uppblåser simhuden, låter den torka, gnuggar den mjuk och har då en egendomlig tobakspung af tunt fint skinn, trehörnig och försedd med klor.

Då man på detta sätt tillgodgjort sig den dödade fogeln, må erkännas att han blifvit fångad »ej blot til lyst» utan fastmer att sjömannen dragit lika mångfaldig nytta af albatrossen som lappen af renen.





Ön Gough.

Lik en fluga i Mälaren ligger i oceanen en ö. Den ligger tusentals mil från något fastland, seglaren ser den sällan, och geografen känner ej med bestämdhet dess läge. Likt många andra land har den två upptäckare och två namn. En portugis fann den och gaf den sitt namn, Diego Alvarez. Naturligtvis fans sedan en engelsman som upptäckte den — det var kapten Gough, och han kallade den Gough Island, under hvilket namn den ock är mest bekant. Få äro de som beträdt denna ö, hvilken ligger femton hundra mil vester om Goda-hopps-udden och något sydligare. Den ligger ej i fartygens allmänna farled; den är ej befolkad, men ändock beväxt och rikligt försedd med sött vatten. En gång, en enda gång har jag besökt denna ö. Hågkomsten af en obetydlig men egendomlig händelse är för enad med minnet af detta besök. I, som hafven den ovanan att misstro sjömännens ord, läsen ej vidare; men I som ären hågade att höra en underbar berättelse — lyssnen!

* * *

Jag kom till London med en yankee, afbetalades med klingande guld och lefde undan i fjorton dagar. Så länge jag hade pengar, kallades jag John — när de voro slut, fick jag heta Jack.

En dag flanerade jag vid en af kajerna, då min uppmärksamhet fästes vid en säregen gallionbild, som satt i bogen på ett smäckert skonertskepp med krokig stampdävert — således en italienare. Denna gallionbild var väl arbetad, fast idén var besynnerlig. Den förestälde en man i naturlig storlek, naken till midjan, halft knäböjande och — hufvudlös. Samma bila som afhuggit hufvudet hade ock gjort ett djupt sår i ena armen hvilken var framåtsträckt. Jag undrade en stund hvilken syndaren månne vara, gick derefter till aktern och läste:

Monaldeschi.

Livorno.

Ett par dagar derefter mötte jag boningsmästaren.

— Här är en italienare som vill hafva folk. Jack, har du lust att mönstra?

— Hans namn?

— Monaldeschi.

— Very well!

Saken var afgjord, jag transporterades om bord med mitt lättrörliga pick och pack, och inom kort voro vi till sjös, på väg till Kalkutta.

Visst var det litet kinkigt i början då jag ej förstod ett ord af hvad som sades; men jag trufdes väl. Kaptenen, Giovanni Itamarco, som hade varit officer vid flottan, egde ett par väldiga mustacher, en jovialisk figur och ett haf af godt lynne. Styrmannen, en blaserad gosse om trettio år, hade egt ett fartyg af Mo-

naldeschis storlek, men rumlat upp det i England. Nu tillbragte han sin största tid i en bekväm hängmatta, rökande cigarretter. Vi lefde godt, åto maccaroner och drucko vin. Men vårt vattenlag var klent, och mot all beräkning fingo vi knapt en droppe regn då vi passerade eqvatorn, der man eljest i de allra flesta fall råkar ut för tätt på hvarandra följande regnskurar, så strida, att vattnet ej nedkommer droppvis utan nedstörtar i sammanhängande massor, som om det nedtapades från tusentals hål tätt öfver hufvudet eller med en mängd sprutor nedsprutades. Ja, ofta är det så intensivt att man bland den nedfallande vattenmassan knapt finner luft nog för andhemtningen. Men denna gång ville intet regn falla på oss. Visserligen drogo stora tunga moln öfver himmeln, och vi kunde se hur regnet på helt kort afstånd från skeppet piskade vattnet hvitt, men ej en droppe föll på fartyget. Ibland drog sig regnet cirkelformigt omkring skeppet, nedstörtande rundt omkring, men lemnande fartygets däck alldeles torrt. Sydost-passaden spelade upp i dukarne, och Monaldeschi rusade söder öfver så att »blodröda skummet stod för bogen».

Emellertid var det nödvändigt att anlöpa någon hamn för att intaga vatten, och kapten Itamarco bestämde sig för att angöra ön Gough. Visst hade han annanstädes, såsom vid Tristan da Cunha eller Kapstaden, kunnat få vatten säkrare och bekvämare; men förmodligen tyckte han det vara intressant att besöka en obebodd ö.

Tiden förflöt, och den dagen kom då vi enligt beräkning borde hafva sigte af ön. Nu är det en vansklig sak att leta reda på en ö af Goughs litenhet då man ej på ett par månader haft sigte af något land. Ett aldrig så litet fel i kronometerns gång väl-

lar på en sådan tid ett stort fel i beräkningarna, och då man tror sig vara i närheten af landet, kan man i verkligheten stå långt åt sidan. Men det var af synnerlig vigt för oss att få reda på ön, ty det var blott föga vatten vi hade kvar. Kaptenen utlofvade en dugtig grogg och ett par nya segelduksbyxor åt den som först varskodde ön, och tio par ögon granskade horisonten så noga att de kunnat upptäcka en tändsticka på 5 mils afstånd. Emellertid beror det mindre på ögonens utomordentliga skärpa än dess mer på vana då man skall skönja ett aflägsset land. Ej bör man vänta sig att få se landet höja sig öfver horisonten först som en smal mörk strimma. Bort det! Man skall leta bland molnen vid horisonten; men äfven de bästa ögon kunna bedragas af molnens likhet med land och tvärtom. En skarp men ovan blick passerar förbi ett lätt ljusst moln bland andra af samma utseende; men för det vana ögat är en enda fin men skarp linie som stupar ned mot horisonten tillräckligt vittnesbörd att det skenbara molnet är verkligt land. Mycket höga öar, såsom t. ex. San Antoni bland Cap-Verde-öarna, varsnar man dock ej bland molnen vid horisonten, utan högt upp på himlen, långt öfver molnen framträder en blågrå massa, som är öns topp. Mulna dagar eller på qvällar af heta dagar äro likväl öarna som oftast inhöljda i tunga molnmassor, och man bör då söka landet der molnen äro mörkast och mest sammanpackade.

Nå, det led mot middagstiden, men intet land var att se. Vi åto våra maccaroner, drucko vårt vin och satte oss sedan uppe på däck förut. Italienerne rullade cigarretter och kommo i en häftig ordvexling om något, jag minnes ej hvad. Deras lättrorliga tungor slamrade alla på en gång, som om det om bord varit ett par hundra kacklande kineser. Som jag för-

stod blott föga af deras pladder, tog jag mig en tripp till väders, och kommen upp på för-bram-rån såg jag kranbalksvis något som liknade land. Sedan jag en stund granskat detta och öfvertygat mig att det verkligen var ön, äntrade jag ned, gick akter ut och varskodde:

— Signor capitano, ön syns för ut, tre streck på lä!

Och en grogg fick jag, en grogg som var nästan så stor som jag sjelf.

Ankarna och slupen klargjordes. Sedan hade vi god tid att betrakta ön som allt tydligare framträdde. Dess mörka konturers öfversta delar voro dolda af låga moln. En bild af den tröstlösaste ensamhet stod hon der, ett tillhåll blott för måsar, albatrosser och andra hafsfoglar. Oceanens dymning bröt vild vid hennes fot, och det hvita skummet slog högt upp på de lodräta klipporna. Dalar, höjder, remnor och bråddjup började synas. Ett par forsar hade under seklers lopp gräft sig djupa, slingrande rännor, i hvilka de glittrande och glimmande störtade ned utför höjderna för att vid den sista klippan bilda ståtliga fall. Dälderna syntes gröna, och slutligen voro vi så nära att vi hörde bränningarnas dån. Ett par fristående klippor observerades, af hvilka den ena hade form som en kyrka med hög tornspira. Det var Kyrk-klippan. Vi seglade med sakta fart och under ständigt lodande mellan dessa klippor och sjelfva ön. En tredje klippa helt nära stranden passerades. Nu styrdes ännu närmare land, ty här var rätta ankar- och landningsplatsen. På tretton famnars vatten fälades ankaret, och Monaldeschi låg i smult vatten, lugn och säker i lä af Island Gough.

Slupen nedfirades, vattenfat äfvenså, och kaptenen, andre styrmannen, timmermannen, jag och två andra gaster rodde i land. Efter en kort rodd voro vi vid

stranden, der vi med lätthet landade. Men det var blott ett helt litet stycke af stranden som bestod af sand eller små stenar. Om ej strandremsan funnits, hade ön varit alldeles otillgänglig, ty höga och skrofliga klippor stängde på alla andra ställen vägen. En bäck med det klaraste friska vatten utmynnade här, och med lätthet fylde vi de medförda faten. Då detta var gjordt, återvände vi ombord, medan kaptenen och timmermannen vandrade uppåt dal-sänkningen der bäcken rann fram. Hela aftonen transporterade vi vatten ombord, och det var redan skymning då kaptenen och timmermannen återkommo till stranden. Men de voro ej ensamma; i sällskap hade de en hund, ett det allra vederstyggligaste kreatur man kan föreställa sig. Han var medelstor, af vanlig byrackeras, halt, sårig, enögd och eländig på alla vis. Hans fötter voro i det jemmerligaste skick, utplattade till mer än tre gånger den naturliga storleken, på undersidan försedda med en och en half tum tjocka hårda kuddar eller valkar, bildade under långvarigt vandrande bland bergen. På länderna voro äfvenså hårlösa förhårdningar i huden. Med trötta steg och halfsläckt blick i det rinnande ögat följde han efter kaptenen. Hade det arma djuret kunnat tala, hade det säkert berättat en robinsonad som få.

Tidigt följande morgon begåfvo vi oss åter i land för att efterspana något annat lefvande väsende. Hundens medtogs i tanke att han möjligen kunde leda oss på något spår. Äfven medförde vi till land och lös-släpte ett dussin kaniner. Vi tågade inåt dalen, följande bäcken. Marken var betäckt af mjuk grön mossa, hvilken äfven, ehuru mera torr, betäckte de flesta höjder. Nära bäcken växte ett stråft, alnslångt gräs, och stenarne, som uppstucko ur eller vid vattnet, voro klädda med vida, nästan cirkelrunda blad. En enda liten gul

blomma fann jag. Den hade glatta blad och liknade mycket vår svenska *Ficaria*. Sedan vi gått några hundra steg, gjorde bäcken en krök omkring en bergsvägg som reste sig vid dess ena kant. Vi inkommo nu på en aflång plats, skyddad från hårda vindar af omgifvande klippor. Här stodo tre förfallna hyddor och murnade lemningar efter en fjerde. Den största var uppförd af på hvarandra hopade stenar, öfvertäckta af qvistar och mossor. Taket var nedfallet, men hade utgjorts af brädstumpar, qvistar och mossor. Några stenar, hvilka möjligtvis användts till eldstad, funno vi under lemningarna efter taket. Eljest var der intet spår efter menniskor. De andra hyddorna voro sämre hopkomna, af ris och mossor. En af dessa var tydligen hundens residens, hvilket han äfven, trött och utsläpad, nu tog i besittning. Jag har sedermera erfarit att ett par amerikaner uppfört och en längre tid bebott dessa kojor; men om de varit skeppsbrutna eller om de sjelfvilligt uppsökt denna ensliga ö, är mig obekant.

Vi fortsatte våra ströftåg. Än spärrades vägen af lodräta, otillgängliga klippväggar, än af gapande bråddjup, än af brusande forsar, men ofta vandrade vi beqvämt genom gröna dälдер, beväxta af vacker mossor och buskartade träd. Denna buskart, af fem eller sex fots höjd, liknade någon *Salix*-art; men jag fann den ingenstädes blommande. På de bergigaste ställena var den mera småväxt, och bladen hade då en grönglänsande färg såsom hos *Salix glauca*. Troligen voro dessa de största växter på ön. Intet lefvande djur sågo vi på vår vandring. Allt var dödt och öde; blott de sorlande, ur klippremnorna framspringande bäckarne gäfvof lif åt denna ödsliga natur.

Slutligen uppnådde vi en platå, från hvilken vi hade en vidsträckt utsigt. Klippor, dalar, strömmar,

vattenfall sågo vi nedanför oss. Vårt skepp låg prydligt på det lugna vattnet, medan längre bort oceanen utbredde sin väldiga skifva, böljande och skummande. Der vi stodo, hade måhända fordom någon skeppsbruten hållit en långsam, kanske fåfång vakt efter ett räddande segel. Vi funno nämligen på denna plats de svarta lemningarna efter en stor eld. Troligen var det länge sedan den brann; ty ett stripigt gräs och små buskar grodde redan högt på platsen, och det var endast gamla halfförbrända qvistar och svärtade stenar som ännu buro vittnesbörd om att der varit eld.

Vi voro sysselsatta med att undersöka stället, då en af matroserna, en spanjor, plötsligt utropade »mira!» och upp i luften höll han en gammal förrostad yxa. Kaptenen tog tingesten och betraktade den, och vi trängdes alla omkring honom för att taga den i betraktande.

— Santa Maria! — utropade timmermannen, korsade sig och vardt blek. — Santa Maria! Det är min yxa!

— Din yxa?

— Ja, se efter! På den ena sidan skola vara inbyggna fyra fördjupningar i rad och på den andra en.

Verkligen, då vi skrapade bort rosten, syntes de omtalade fördjupningarna väl. Timmermannen korsade sig.

— Och på kanten vid skafthålet äro urmejslade två hack.

Alldeles riktigt, två hack funnos vid hålet.

— Den yxan kastade jag för sju år sedan i vattnet vid ett korallref i Ostindien; men hon kommer alltid åter.

Det der var något i vår genre, och kaptenen svor högt och dyrt vid San Antonio att han ville höra hela

sammanhanget. Vi slogo oss ned, och efter något prut berättade timmermannen följande:

— Far min var en oreglerlig sälle. Han var arbetare hos en vinodlare utanför Livorno; men alla hans kamrater skydde honom för hans vildhets skull. Flera gånger straffades han för knifhugg och dolksting; men hans största och sista mandat var då han klöf hufvudet på en gipsbildsmåglare. Han blef hängd. Mordverktyget, den der fördömda yxan, var så godt som allt arf jag fick, och jag var nog dum att taga reda på den. Jag var bara pojken den tiden, men fick arbete på ett varf i staden. Fem dagar hade jag varit der, då jag af våda högg yxan i ryggen på en människa. Förfärad kastade jag yxan i Arno.

Jag gick till sjös, och fyra år förflöto. Kom så till San Domingo med en brigg som hette Ruth. En dag hade jag rott skepparen i land och satt och väntade honom med båten. Då fick jag på sjöbottnen se en yxa och tog upp den med båtshaken. Det var min egen yxa. Förundrad lade jag den i båten. Skepparen kom, och vi hissade segel för att begifva oss ombord; men då vi kommit halfvägs, vräkte en vindil omkull båten. Skepparen drunknade, men jag lyckades rädda mig ofvanpå kölen. Yxan hade naturligtvis sjunkit.

Ungefär elfva år förgingo. Jag var i Loanda på Guineakusten med en portugisisk skonare. Vår storbom hade blifvit bräckt, och en ny skulle köpas. Jag var med skepparen för att bese virke. Några stora stockar lågo hopkopplade i en vik, och då jag vände på en för att undersöka den, kom en yxa som satt ihuggen i stocken, upp ur vattnet. Jag kände genast igen min olycksaliga yxa och sparkade till den så att den sjönk. Tio minuter derefter hördes en oerhörd

knall. Det var vår skonare som reste — krutlasten hade exploderat.

Nästa gång jag återsåg yxan var på korallrefvet bland Malediverna. Skeppet jag seglade med förläste två dagar derefter på det sydligaste refvet af öflocken.

Och här är nu den fördömda yxan igen. Pass på — det går oss illa.

Berättelsen lät föga sannolik; men hvad som stod utom allt tvifvel var att timmermannen förr sett den yxa som nu låg framför oss, ty annars hade han ej kunnat uppgifva de kännemärken som, då han nämde dem, voro dolda af rost. Det ligger ej heller något absolut omöjligt deri, men händelsen förtjenar epitetet »underbar».

Det var tid för oss att återvända till båten; men vi togo nu en annan väg, som förde oss utefter de yttersta klipporna. Otaliga sjöfoglar hade der sitt tillhåll. Skriande och bullrande lemnade de sina nästen hvar vi framgingo. Ägg funnos ymnigt, och antagligen utgjorde dessa och fogelungarne den gamle hundens enda föda. På återvägen ämnade kaptenen befria denne senare från ett uselt lif genom att tömma innehållet af sin bössa i hans hufvud; men som den väg vi gingo ej förde oss till hyddorna, fick han ännu en tid regera Gough Island. Ty att ingen menniska residerade der är nästan säkert. Visserligen hade vi genomströfvat blott en ringa del af ön som höll omkring tre svenska mil i omkrets; men vi hade besökt de ställen, der människor borde vistats om de funnits — landningsplatsen, hyddorna och platån.

Sedan vi i en medhafd och tömd romflaska instuckit en papperslapp med skeppets namn, år och dag, samt kvarlemnade denna vid stranden, återvände vi ombord, lättade ankar och stucko ut till sjös.

Yxans vidare öden känner jag ej. Hon hade på återvägen till båten blifvit slungad ned uti en mörk, till utseendet bottenlös, klyfta och kommer väl aldrig mer i dagens ljus. Någon olycka hände ej Monaldeschi, trots timmermannens spådom, med undantag af en svårare grundstötning på en förut okänd bank i Indiska oceanen.





Ocean-Ghost.

Ombord på briggen Hazard, kaptén Holgerson, lemnade jag Bahia i början af april månad 1874. Briggen var destinerad till Hamburg med last af socker. Då vi varit till sjös 20 eller 25 dygn, hade vi redan seglat genom nordost-passaden, och sedan ett par dagar lunkade Hazard sakta nordan-öfver för labra sydliga vindar. Vi voro på ungefär 30° nordlig latitud och 40° vestlig longitud då vi en söndagsmorgon vid dagbräckningen fingo sigte på en seglare kranbalksvis om borbord. Han bergade några segel, ändrade sin kurs och var efter en halftimme inom signalhåll. Då den amerikanska flaggan antrade upp på krysstoppen, gick vår styrman in och varskodde kaptén Holgerson derom.

— Kaptén, här är en etthundraelfva *) som hissat yankeeflagg.

*) Så kallas på gyckel tremastade slättoppare eller för- och akterskonare, fartyg riggade med tre master hvilka klädas af gaffel- och bomsegel men ej af något råsegel. De föra oftast amerikansk flagg, äro ej sällan af tre-, fyra- eller femhundra tons dräktighet och nästan utan undantag goda kryssare. Då ett sådant skepp nedfirat sina gafflar och segel, presenterar det tre kala master, hvilkas likhet med beteckningen för talet 111 gifvit anledning till benämningen.

— Godt styrman! Kommer genast. Hissa ärtfanan!*)

En stund derefter trängde sig kapten Holgerson med signalboken under armen pustande ut ur kajutdörren, under det han brummade:

— Hvad är nu på färde? Klockan är ju bara barnet — inte mer än sex — och ändå börjar han flagga. Jaså han har tre flaggor uppe — nå, låt se! Jaha! *D K R* har han uppe. (Letar i signalboken.) *D K R = myteri*. Morjens medikamenter! Styrman, hissa upp *H V F*, så få vi höra om han behöfver hjelp.

Amerikanen halade ned sina tre signaler och hissade fyra andra.

— *D K P S = myteriet är kufvad*. Hissa upp *R T L = glad att höra!*

Amerikanens fyra flaggor halades ned, och tre andra hissades.

— *D J R = svag besättning*. Hvad nu? Han halar ned signalerna. Se der komma fyra andra! *D C K S = kan ni undvara en eller två man för mig?* Det var värre det. Men lass basen — en skall han få, no more, John Grogg, gör dig klar att gå ombord i yankeen. Styrman, hissa upp *E*, det vill säga *ja!* Brass sedan back och sätt ut giggen!

Stortoppens rår snurrade rundt, och briggen styrdes upp mot vinden så att seglen blefvo back. Yankeen

*) Sjomännens öknamn på svenska flaggan, hänsyftande dels på den gula färgen, dels på den i svenska fartyg stående rätten ärter. Engelska sjömän kalla henne »the piece-soup-colour», hvar emot det de kalla »the swedish flagg» är något helt annat — nemligen köksan på hvarje svensk ångbåt. Vår nations ångfartyg äro nemligen nästan uteslutande de enda på hvilka chefen för köksdepartementet är en kvinlig individ. Också har jag hört en ångfartygsbefälhafvare påstå det han aldrig behöfde hissa flaggan utan i stället kunde inskränka sig till att skicka köksan ut på däck.

lofvade också upp så att alla hans segel »lefde», och stilla lågo nu båda fartygen. Båten sattes ut; styrmanen, jag och två andra gastar rodde bort till amerikanen. Då vi lade till fallrepet, äntrade styrmannen upp, tillsägande mig att följa, hvilket jag också gjorde med min klädpåse mellan tänderna.

Uppe på halfdäcket gick kaptenen, en medelålders man med bistra ansigtsdrag och buskiga ögonbryn. En hög filthatt, en så kallad »bell-top», med framtill nedvikna brätten, gaf honom ett banditligt utseende som ej förmildrades hvarken af det breda ärret på halsen, eldsmärket som sträckte sig öfver ena ögat och fjerdelen af ansigtet eller af revolverkolfven som stack upp ur byxfickan.

— God morgon, sir! — sade kaptenen till styrmanen. — Var god stig hit upp!

Hvad de vidare sade hörde jag ej; men skepparen visade en gång med foten på ett par kanoner, hvilka stodo strax intill med mynningarna riktade föröfver. Samtidigt gjorde han en gest med pipan, liksom för att visa det han endast behöfde knacka ut litet eld för att få skotten att brinna af. En annan gång gick han bort till sin hustru, en ung och täck qvinna som stod bredvid mesanbommen, aftog hennes hatt hvilken dolde en bindel om pannan och strök sakta med handen det gula håret. Derpå tog han hennes arm och drog fram handen hvilken hon hållit dold mellan klädningsveckan. Motvilligt och med tydlig förlägenhet höjde den unga frun handen, hvars fina fingrar omsloto en revolver. Jag hörde skepparen mumla något om »blodiga maskar» och »djefvulska missfoster», i det han sände en gni-strande blick föröfver. Vägledd af denna eldsblick fick jag helt nära mig se en fasansfull syn.

Väl vet jag att mången som i god ro läser detta

skall tycka att det finnes föga fasansvärdt, på sin höjd något litet intressant, i denna min berättelse. Men det säger jag eder, jag som sett mina medmenniskor slagtas, jag som ätit deras kött och gnagit deras ben, jag säger eder att haden I i verkligheten — märk väl, i *verkligheten* såsom jag — plötsligt fått se en sådan syn, då hade håret rest sig på edert hufvud och fasan, som en kall orm, snärjt sig om eder panna.

I trasor, i smuts, i blod lågo och stodo tre menliga varelsor omkring stormasten, vid hvilken de voro fastlästa med klofvar och grofva kettingar. Deras vidriga utseende låter sig ej beskrifvas. Två voro undersåtsiga, med kort, rödt och stripigt hår och likadant skägg. Deras ansigtsdrag kunde bland sår, blod och smuts knappast skönjas. Dock såg jag att en var ohyggligt koppärrig, att den andres ena öga var utslitet och att båda hade äkta irländska bofysionomier. Den tredje gestalten, ensam större än de båda andra tillsammans, rörde sig med nedböjdt hufvud fram och åter, likt en fjettrad björn, så långt kedjan medgaf. Dessa män voro missdådarne, de voro dödens — ohjelpigen dödens.

Efter en stunds samspråk med skepparen gick styrmannen åter ned i båten, hvilken roddes tillbaka till Hazard. Amerikanen »föll af» och höll sin kurs. Nationalflaggorna hissades på båda fartygen och sänktes tre gånger till helsning. Hazard, som var minst lättseglad af de två, syntes allt mindre och mindre, och då qvällen kom, voro blott bramseglen synliga öfver horisonten.

Ombord på *Ocean-Ghost* (Ocean-spöket) — så var för- och akterskonarens namn — voro vi blott fyra man, förutom de tre syndarne vid masten. Kaptenen, stewarten, en pojke och jag utgjorde hela styrkan. Af

pojken, hvilken var norrman, fick jag snart veta hela förloppet vid myteriet. Under det Ocean-Ghost intog sin kautschuklast i Para vid Amazonflodens mynning, dogo af besättningen fyra man i en feber. Då fartyget var klart att afsegla, mönstrades lika många andra, af hvilka dock en i sista minuten beredde sig tillfälle att rymma. Som kaptenen var öfvertygad om att det öfriga manskapet hade kännedom om rymningsplanen redan innan den blifvit verkställd, gaf han icke dess mindre order att ankarne skulle lättas. Besättningen nekade på grund deraf att den ej var fulltalig. Följden blef att de uppstudsige, slagne i jern, sattes i arrest på half kost och att kapten Torry af en amerikansk örlogsman erhöll hjälp att lätta ankarne. Då fartyget kommit under segel och örlogsmännen i sina båtar aflägsnat sig, försattes de fångne i frihet; men de nekade fortfarande både att styra, hålla utkik, berga segel och att förrätta något annat arbete. De handspakar och konfernaglar, som befälet spenderade på dem, kommo susande tillbaka och de slag, som till öfverflöd utdelades, parerades eller återgäldades. Ytterligare några dagars arrest och hård svältkur visade sig emellertid vara ett bättre medel; ty efter användandet af detta återvände den ene efter den andre till sitt arbete.

Fortsatta, ömsesidiga kitsligheter skulle dock åstadkomma en fatal katastrof. Vid midnatten mellan torsdagen och fredagen, som föregick den dag jag kom ombord i Ocean-Ghost, stod norrmannen vid rodret. Andre styrmannen, som varit nere i kajutan och purrat förste styrmannen, hade just åter kommit upp på däck och stod lutad öfver lä reling, då norrmannen såg Patrik, irländaren, komma smygande från lovart med en handspak. Han såg handspaken beskrifva en half-

cirkel genom luften, hörde ett doft knastrande, och utan ett ljud störtade andre styrmannen i hafvet. Till sin ytterliga förfäran såg norrmannen derefter båda irländarne och den långe finnen komma upp på halfdäck och fatta postö vid dörren till den uppgång genom hvilken förste styrmannen skulle komma ut och som endast var ett par famnar för om rodret. Styrmannen syntes i den upplysta trappan, han knäpte ihop sin tröja, tände sin pipa och trädde ut — men blott till hälften, ty ett enda slag af en slägga sträckte honom till däck. Och så — sex händer om kroppen, och så — öfver bord. Norrmannen visste ej hvad det var som stänkte i hans ansigte då slaget föll, men han trodde att det var hjerna.

Nu skulle ordningen komma till skepparen. Derne, som låg i god ro, alls icke anande huru brutalt hans styrmän förpassades till evigheten, vaknade vid att Murfe, den koppärrige irländaren, öppnade dörren och brådskande bad honom komma upp på däck, »ty en man hade fallit och brutit sin arm». Såsom en bra karl anstår, skyndade skepparen genast upp från sin bädd, då han blef kallad; men hans hustru frågade hvarför styrmannen ej var den som framförde budskapet. Kaptenen gjorde mannen vid dörren samma fråga. Styrmannen var sysselsatt med den sjuke, sade denne och aflägsnade sig. Kaptenens hustru, gripen af en olycksaning, besvor sin man att ej gå upp på däck, åtminstone icke obeväpnad. Han tog därför sin »sex-pipiga» och gick in i stewardens hytt, som äfven var belägen i kajutan och hvarifrån ett litet fönster vette ut åt däck. Genom detta fönster såg han otydligt några orörliga skepnader vid dörren. Purrande stewarden gaf han denne en andra revolver, och sedan kapten

Torry hoprullat stewartens filt och medtagit denna, begåfvo de sig till trappuppgången.

Kaptenen öppnade dörren, och i detsamma han utsträckte den hoprullade filten, på hvilken han satt sin hatt, sade han med hög röst:

— Nå, hvad står på?

Ett våldsamt slag af något tillhygge slet filten ur hans händer.

— Jaså, mina gossar, var det meningen på det viset! Hvar är styrman?

Intet svar.

— Lemna halfdäck och gå förut!

Ingen rörelse.

— Gå eller jag tömmer min revolver!

Nu slets dörren upp på vid gafvel, och bofvarne försökte nedtränga; men några kulor drefvo dem tillbaka. En ordentlig belägring började. De belägrade anfölls från två håll — från dörren och från skyligheten, genom hvilket senare jernbultar, konfernaglar, block och annat dylikt ursinnigt nedslungades. Af en barlastskopa erhöil frun ett så våldsamt slag i hufvudet att hon blödande och sanslös föll ned. Äfven stewarten hade blifvit svårt sårad af ett knifhugg i halsen, och ehuru å andra sidan en af irländarne vrålande låg i sitt blod, är det likväl ovisst huru myteriets utgång blifvit om ej en å båda sidor oberäknad händelse inträffat. Den sextonårige norrmannen vid rodet, förfärad, förvirrad och väl vetande att de blodtörstiga odjuren skulle expediera äfven honom sedan de väl hade färdigt med de andre, släpte ratten och löpte upp i kryssriggen. Fartyget girade ur sin kurs, och vinden som förut varit inom babords låring blef först akterlig och kom sedan in från styrbord. Härvid slog de stora bomseglen dånande öfver

från styrbord till babord, hvarvid den väldiga storbommen med hisklig fart rammade till den finske jetten som var jemt ett hufvud för lång och sträckte honom, lik en död man, till däck. Den återstående irländaren blef nu snart öfvermannad, och alla tre rebellerna, slagna i jern, fastlästes vid stormasten, på samma plats jag först såg dem.

De kedjor, med hvilka de voro fästa, voro af ungefär fem fots längd, hvarigenom de fångne kunde något röra sig; men på det att de i sin vildsinthet ej skulle kunna skada dem som gáfvo dem mat eller af något annat skäl voro nödsakade att komma i deras närhet, voro dessa kedjor fästa vid en annan grof kedja, hvilken likt en ring omslöt masten. Då denna ring medelst en från märsen nedhängande talja höjdes, blef de fångnes svängrum allt mindre, tills de, då deras armar voro uppåtsträckta, ej kunde röra sig ur stället. Men då den store finnens armar blifvit sträckta, kunde den ene irländaren knapt nå däckets med sina tåspetsar, under det att den andre, hvars kedja var något kortare, sväfvade nära en hel fot öfver däckets.

Hade dessa kallblodiga mördare tillhört något annat yrke än sjömannens, skulle jag troligtvis ej hafva känt det ringaste medlidande med dem; men det — låt vara ganska ofta säregna — band af kamratskap som i viss mån råder mellan alla sjömän gjorde att jag, trots min afsky, dock ej kunde undgå att beklaga dessa uslingar hvilkas tillvaros elände endast skulle ändas af en än eländigare död. Jag kände också en stor motvilja att nalkas dessa menskliga odjur, hvarför det var först andra dagen, då de skulle hafva sin mat, som jag kom i deras närhet.

Medan stewarten nedsatte skålarne, halade jag i taljan. Kettingarne höjde sig rasslande uppför masten

— det var ett otäckt ljud. Jag försökte sjunga — åh-å-å-ohoj! — nej det vill inte gå. Kedjorna släpade fångarne tätt intill masten, deras armar höjdes, deras lemmar sträcktes. Nu sväfvade Patrik i luften, och finnens armar voro uppåtsträckta. Då såg jag huru innanför hans trasiga skjorta blodet qvälde fram ur ett skottsår i axeln, hvilket nu af sträckningen uppslittits, och jag hörde honom utstöta ett doft rytande. Detta rytande, detta olycksbådande rytande hade jag förr hört, förr beundrat — blott en kunde så härma skogens vilddjur.

Nu vände jetten sitt skäggiga ansigte till mig och fäste på mig sin blodsprängda blick, och med fasa igenkände jag — Andro, den starkaste bland finnar, Andro som varit min skeppskamrat under två års tid och från hvilken jag skilts i Amsterdam tretton månader förut.

I min plötsliga häpnad släppte jag taljelöparen, och rasslande gled kedjorna åter ner. Varnad af detta ljud kunde stewarten blott genom att blixtsnabbt kasta sig åt sidan undgå det förfärliga slag som finnen måttade åt honom. Hade detta slag träffat sitt mål, hade stewartens hufvud ovilkorligen blifvit krossadt; ty då Andros jernklädda händer i stället dammade ned på en jernskena, flögo gnistorna lysande omkring. Hastigt ville jag åter upphissa kedjorna, men märkte då att finnens handklofvar sprungit sönder och att han var frä. Då flög den tanken genom mitt hufvud att det vore ute med oss alla om han blefve lös. Bredvid mig låg en grof handspak; denne grep jag och lät den med hela sin tyngd och med hela min kraft nedfalla på finnens hjessa, då han också som en liflös massa nedsjönk på däck. Väl vetande att dylika storväxta personer ej hafva ömtåliga skallar, skyndade jag fort ef-

ter ett par andra »manschetter» hvilka jag just hunnit påsätta honom då han åter qvicknade till lif.

Följande dag då jag passerade stormasten sade Andro:

— John, du skall släppa mig lös.

Hvarpå jag svarade:

— Nej, Andro, det skall jag inte göra.

Dessa ord voro de sista jag och Andro någonsin vaxlade, ty i detsamma dundrade från halfdäck kaptenens barska stämman:

— All konversation är förbjuden.

Snart fingo vi en strykande god vind. Kapten Torry hade till valspråk »låt stå — låt gå», och stodo gjorde seglen, och gick gjorde skutan, ty Ocean-Ghost var en seglare som få. Men ej ens saltvattnet som i störtsjöar spolade öfver de sönderskjutna rebellerna kunde kufva deras vildhet. Allt jemt var det lifsfarligt att nalkas dem, och fast finnets ögon blefvo allt blodrödare och hans ohyggliga rytande allt mera vanligt, skummade han dock af raseri då någon af oss kom i hans närhet. Det är nästan otroligt att dessa människor kunde uthärda att i tretton dygn, natt och dag, regn och solsken, sitta fjettrade vid en mast på öppet däck.

Då vi på det trettonde dygnet efter myteriets utbrott inlöpte i Leiths skeppsdocka, trängdes en oräknelig människomassa omkring kajerna för att se den amerikanska skonaren, som med flaggan på half stång och med dödsdömda män vid masten, lik en lefvande tafra ur någon gammal, föråldrad skröksaga, sakta gled framåt. Men då Andro med blod i ögat och fradga om munnen skakade kedjorna och lät sitt långdragna tjut skalla, då tystnade hopens sorl och sjelfva hundarne smögo sig förskräckta undan.

Samma dag afhentades mördarne till allmänna fängelset, och vid undersökning utröntes att finnen hade ej färre än sju kulor i sin kropp, af hvilka en skadat hjernan hvars delvisa inflammation orsakat ett allt mera tilltagande vansinne. I full galenskap och i ett rysligt ursinne dog Andro å fängelsets hospital femte dagen efter vår ankomst till hamn. De två irländarne deremot dogo ej sotdöd. De öfversändes med ångaren Halifax till Amerika, der deras dödsdom afkunnades. Jag har hört ett åsyna vittne berätta den ohyggliga syn som exekutionen erbjöd. Då de båda dömde på samma kärra kördes till galgbacken, drucko de, sjungande och skrålande, folkmassan till ur whisky-buteljer som någon sympatiserande själsfrände räckt dem. Ännu med snaran om halsen fortsatte de sitt hån och skrån, och först sedan den svarta mössan dragits ned öfver deras ansigten, kärnan körts undan och kropparne svängde utan fotfäste, föllo de halftömda buteljerna klingande till marken.





En sjöhistoria.

— Klockan åtta dog kocken och klockan tio sprang liket i märsseglet, — så står det i skeppsjournalen. En hemsk historia, men det händer ruskiga saker på sjön. Historien bör berättas från början och lyder som följer.

Det goda skeppet Arrak, lastadt med stenkol, af oss sjömän adlade under namnet »svarta diamanter», destineradt till Montevideo, larfvade med jemn lunk söderut. Det beprisade Madeira skymtade förbi och de höga Kap-Verd-örarne likaså. Vi närmade oss eqvatorn, den linie som delar Neptuns rike i två halfvor. Der har Neptun sedan åldriga tider fräckt drifvit sitt ofog, skattat fattigt sjöfolk och rakat skägglösa pojkar. Detta visste äfven de ombord på Arrak som gjorde sin första sjöresa och uppfyldes af bäfvan, då de hörde de mystiska ljud som då och då upprepades om nätterna. Det var ett mullrande buller (— ökenkummels töckenmummel — skref en skald för ej så länge sedan) som hördes allt tydligare ju närmare vi kommo linien, och enligt de äldres utsago kom det från Neptun och hans anhang. Ändtligen kom den stora dagen då eqvatorn passerades.

Men det har blifvit allt för många gånger beskrifvet huru Neptun kommer ombord och huru han grasserar, för att jag skulle behöfva beskrifva det. Nog af — han kom, vidunderlig att åse, med sitt snygga följe, presenterade sig för skepparen såsom herskare öfver farvattnet och begärde upplysning om antalet på dem ombord som ej förr passerat linien. Sedan han erhållit detta och en grogg dazu, skulle rakningen börjas. De arma delinqventerna halades fram från sina gömställen, intvålades och rakades med den väldiga 4 fot långa knifven. Ju större betalning Neptun fick, desto bättre var såpan. Namnen på de nyrakade inskrefvos i sjögudens stora bok, hvilken var en tung börda för sekreteraren. Jag har flera gånger varit i tillfälle att snegla i denna bok och har der läst namnen Noak, Sem, Kam och Jafet m. fl. d., hvilket bevisar att äfven de på sina irrfärder råkade ut för Neptun. Sedan ceremonien försiggått, aflägsnade sig Neptun, och högtiden till ära tömdes af besättningen en och annan pokal, om de fotlösa glasen få kallas så. Så förgick aftonen under skämt och glam.

Hjelten i historien var ingalunda någon Adonis, hvilket säger sig sjelft, då han var kock samt gammal och lomhörd och dertill gick på träben. Dessa lyten vållade honom ofta förtret; så ock denna dag. Till följd af pokulerandet till Neptuns ära måste lomhördheten hafva tilltagit, ty då han på eftermiddagen skulle i en tunna slå en back hett köttfett, hvarken hörde eller såg han att en af smågrisarne på något obegripligt sätt praktiserat sig in i tunnan. Följden blef att sedan fettet öfversköljt grisen, ett förfärligt gny uppstod i tunnan. Den skälfde och skakade, lutade än hit, än dit och föll slutligen omkull, och till kockens förfäran störtade grisen, vildt skriande, ut ur tunnan. Bränd,

vild och förtviflad fortsatte han sitt lopp längs däckets, in under halfdäckets, ned genom rortrumman och bråd-störtade sig så i hafvet liksom de bibliska svinen. Aldrig såg jag förr en så fet gris. I solskenet slog sig der både blå, gula och röda ringar omkring honom, men både de och gris försvunno snart, ty skeppet hade god fart. Men ombord satt kocken och gnolade på en melankolisk positiv-melodi, knackande takten med sitt gamla träben. Huru han fått detta i stället för sitt riktiga ben är okänt. Sjelf berättade han att det hände då ett fartyg, han seglade med, råkade i kollision med ett annat. Rår, stänger och öfriga rundhult dansade ned. I nattens mörker och villervallan klämdes hans fot fast mellan två bjelkar. Omöjligt att komma loss. Fartyget höll på att sjunka, och den öfriga besättningen var bergad ombord på det främmande fartyget. Ännu en liten stund och all räddning vore omöjlig. Då tog han, enligt egen utsago, sin knif och skar säkert af det bräckta benet och kom så loss samt halades ombord i det andra skeppet. Huru som helst med sannfärdigheten häraf, men ett träben hade han och det ett ganska stadigt träben.

Men vidare i historien. Ju längre det led mot aftonen, dess mera laber blef vinden, och i skymningen var det nästan stiltje. En af besättningen tog sig det orådet före att helt obemärkt krypa öfver relingen och ned i vattnet för att bada. Då kocken helt plötsligt fick höra hur det plaskade och dertill såg en människa i sjön, trodde han att någon fallit öfverbord, och som han just befann sig i tredje stadiet, »människovänlighet», betänkte han sig ej, utan kastade sig, trots träbenet, i vattnet för att rädda den förment nödstälde. Det var dock ett galet tilltag, ty träbenet visade sig icke vara konstrueradt för simning, och innan någon

hann berga den gamle, purrade han och såg aldrig mera dagens ljus. Så dog kocken.

Klockan 10 sprang liket i märsseglet. Det låter hemskt, men händer ofta på sjön. Sedan de omtalade händelserna passerat, mulnade himmelen och mörka bymoln reste sig upp från horisonten, fördunklade himmelen och gjorde nattens mörker än djupare. Åskan skrälde och blixtarne hväste genom de regndigra molnen och upplyste för några ögonblick segel-arean hvilken oupphörligt minskades. — Vindstötarne blefvo allt hårdare och hårdare tills vid tio-tiden en hård by slog seglen back. Dånnet af segelmassan som klapprade mot riggen förenades med ett frasande ljud. Det var stormärsegels-liket som sprang och seglet som slets i bitar, hvilka blixtnabbt bortfördes af vinden. På så sätt sprang liket i märsseglet klockan tio.





I Valparaiso.

Hvad hade min son på galejan att göra?

Uti nådens år 1872 låg svenska skeppet Ocean i Valparaisos hamn. Vi inlastade stycke gods som skulle föras till smärre, närliggande platser. Under entonig sång hissades balar och fastage, lårar och lådor öfver skeppets reling och firades ned i det djupa skeppsrummet der de tätt och fast sammanstufvades. Det var ett tungt arbete från morgon till qväll, från veckans början och till dess slut. Många voro därför de längtande blickar som sändes bort till den stolta staden, hvars ståtliga husrader och många tornspiror aftecknade sig mot den bakom liggande bergskedjan. På en höjd i en glesare bebyggd stadsdel syntes ett hus på hvilket en röd och svart flagga svajade. Det var danshuset »California», ett älsklingstillhåll för sjömän af alla nationer. Det var der som vår skeppskamrat finnen Andro under ett vredesfall för några qvällar sedan genom dörrar och fönster bokstafligen utslungade trettio tre män och fyrationio qvinnor förutom möbler och husge-

råd. Att några linkade bort med ledvidna lemmar och att fyra eller fem lågo kvar med afbrutna ben, betydde föga, ty »California» stod utanför all ära och redlighet, all lag och religion. Enligt världens trettonåriga statistiska beräkningar ljöto här årligen i medeltal tjugo personer en våldsam död. Qvällen i fråga kom Andro ej ombord utan att hafva genomgått ytterligare en dust, ty nere vid båthamnen öfverfölls han af »små menniskomassor», som han uttryckte sig. Finnens jettelika styrka hjälpte honom dock segrande ur klämman, och det var med ett förnöjdt grin han berättade sitt äfventyr, då han kommit ombord. Han drack sitt té, rökte sin pipa och gick till kojs, svor en stund öfver myggorna som anfäktade hans axlar och somnade sedan som ett godt barn och sof den rättfärdiges sömn. Men då han följande morgon lemnade kojén, såg den ut som om man der slagtat en oxe eller par.

— Det var mej ena djekla myggor! — mente finnen och kände på sina axlar. — Satanas! Ja' tror dom ha nafsat mej, — sade han derpå, och ditåt lutade det, ty hans skuldra bar tre djupa knifhugg.

— Ja, dom ha nafsat mej, — sa' Andro, tog sig en ny buss och lade den gamla i kritpipan, och med det glömde han hela saken som om den alls icke angått honom.

Denna vecka tog också slut. Söndagen kom, och vi gästar skulle naturligtvis i land för att denna dagen »värdigt begå». Då vi kommit i land, var vår första omsorg att få oss en »klämtare». Ej långt från båthamnen var ett bättre kafé, der kaptenerna oftast hade sitt tillhåll, och som vi nu voro iförda våra söndag-eftermiddags-gå-i-land-kläder, kunde ej gerna något simplare ställe anstå oss. Dörren spärrades likväl af en gestikulerande chilen, som gjorde oss begripligt att enär

vi ej hade rockar vi omöjligt kunde få tillträde. Ett allmänt knot uppstod då våra snygga flannelskjortor så ringaktades och chilenen började se ängslig ut, men afhögg den gordiska knuten genom att försäkra det intet hinder mötte om vi turvis nyttjade de rockar som två af oss buro. Jag var en af dessa lyckliga rockegare och följaktligen en af de förste som inträdde i helgedomen. Våra rockar vandrade sedan laget rundt och förskaffade alla inträde, två i sender. Den gigantiske finnen tog sig dock onaturligt lyckad ut i min lilla blå kavaj med de blanka knapparna. Men hvad betydde det? Ändamålet var vunnet.

Föga lockad af »California» och dess nöjen, skilde jag mig från mina kamrater och styrde kurs mot stadens bättre gator. Ett par ryttarinnor sprängde förbi mig. Deras ansigten var det mig ej förunnadt att se; men mjuka, behagliga former läto ana ungdom och skönhet. Tre timmar slösade jag på försöket att genskjuta och möta dem — men fåfängt. Ehuru jag flera gånger såg dem på afstånd, lyckades det mig dock ej att komma i deras närhet. Under min jagt hade skymningen inbrutit, söderns härliga men blott allt för korta skymning. Den svala aftonluften lockade hög och låg, ung och gammal ut i det fria. På guldsirade, blomsterprydda balkonger utträdde sidenklädda matronor, med solfjädern oupphörligt svalkande det finhylda anletet. Yppiga signoror, vårdslöst lutade i mjuka fätöljer, stödde sjelfsväldigt gudasköna fötter mot balkongens gallerverk. Chilenska ungmör, verdens skönaste qvinnor, den gode gudens yppersta mästerverk kastade mantillor å sido och läto luftiga drägter förrådade fulländade former. Den gamle signoren med hy, gul och torr som pergament, och den unge, mörkhyad, mörkögd, båda rullade och rökte samvetslöst sina cigarretter. Men

utanför anspråkslösare hus, som hvarken hade guldsirade balkonger eller svällande fåtöljer, utbreddes stora mattor, och på dessa grupperade sig invånarne. Vinkrusen gingo laget omkring, och på det egendomliga spanska sättet dracks flitigt. Man höll kruset på uppåt sträckta armar och lät en fin stråle rinna ned i den öppna munnen. Här och der satt med benen i kors en gitarrspelar, framlockande toner som underbart passade till taflan deromkring. Fandangon, den gamla spanska folkdansen, alla spaniorers favoritnöje, börjades — först i sakta afmätt takt, men så småningom allt snabbare och snabbare. Den vidgades, ökades, utbredde sig, inkräktade hela gator och inryckte allt flera deltagare i sina vilda hvirflar. Chilenskornas täcka fötter, snabba som stormsvalors vingar, tycktes knappast vidröra marken; tunna drägter smögo förrädiskt efter tjuvande former; ögon brunno, fuktades; kinder glödde, purprades; bildsköna armar behandlade allt våldsamare de brokiga slöjorna. Och till allt detta — halfdunklet, skenet från i dörrarna hängande venetianska lyktor och gitarrers dämpade toner.

Isen i nordbons sinne smälter för mindre än så. Föga fattades att äfven jag slungat mig in i dansen, då en silkesslöja plötsligt kastades omkring min hals. En chilenska, skön som en houri, drog mig intill sig. Jag kände hennes varma andedrägt.

— Du vill ha vin! Veni, veni! — hviskade hon.

Jag var fångad; jag följde. Den hvite Balder, oskuldens gud, skulle så hafva gjort. Min sylfidiska ledsagarinna förde mig genom ett par gator. Hon hade sådana der underbara, djupa ögon som det är vådligt att se in uti; gör man det, drunknar man i dem.

Då vi kommo fram till en mörk portgång och hon lade sin varma hand på min för att leda mig, kände jag

mig som drucken. Vi passerade en rymlig vestibul och en trappa, derpå en lång, mörk korridor och kommo in i ett temligen stort rum, genom hvars spjelalousier den friska luften inströmmade. Skenet från några, på andra sidan gatan belägna, upplysta fönster kastade besynnerliga, långa ljusstrimmor in i rummet och belyste delvis några af möblerna. Der voro tunga, skinnklädda stolar med messingsbeslag eller förgyllningar på karmarne, en högt uppbäddad säng i en alkov, ett slags lågt skåp och deröfver en madonnabild. På skåpet stod bland andra saker ett vinkrus, hvilket den unga qvinnan nedtog och skakade. Det befans nära tomt, och med ett — spera pocito — skyndade hon ut, naturligtvis för att fylla det.

Tio, kanske femton minuter väntade jag tålmodigt, under tiden görande åtskilliga iakttagelser. Det föreföll mig som om möblerna derinne ej tillhörde ett enskildt, enstaka rum utan förr utvisade att rummet var en del af ett helt, en del af en större våning. Min nyfikenhet väcktes, jag lemnade min plats på stolen vid fönstret och gick fram till skåpet. Madonnabilden var, så vidt jag i den klena belysningen kunde se, ett fint arbete. Ett par halfbrända vaxljus stodo på små hylor å ömse sidor om. Skenet från fönstret midt emot flyttade sig; man ändrade ljusets plats der borta, och de långa ljusstrimmorna belyste nu, ehuru otydligt, den del af rummet der sängen stod. På golfvet voro några stora mörka fläckar. Jag vidrörde dem med foten; de kändes slippriga. Jag böjde mig ned; de liknade — ja hvad? Ljuset i huset midt emot flyttades just nu åter till sin gamla plats, och stället der jag stod blef obelyst. Men jag hade tändstickor och tände ett af den heliga madonnans vaxljus. (Må hon förlåta mig det!) Med tillhjälp af detta såg jag att golfvet var ned-

söladt med blod, och isynnerhet var detta förhållandet vid trakten af sängen, der stora lefrade pölar funnos. Jag sköt de halft fördragna sängomhängena åt sidan, men såg endast den snyggt uppbäddade sängen. Den föreföll mig dock något sned, hvarför jag kastade det med kulörta figurer sydda täcket åt sidan och lyfte på en madrass. Under den låg en annan, och då jag äfven lyfte på denna, såg jag ett par fötter eller rättare ett par skor.

Pest och död! Hvad ville detta säga? Låg der en mördare eller en tjuf? Åh nej, snarare en mördad, ty blodet på golftet . . . Jag lyfte på madrasserna i sängens andra ände. Ja, der låg verkligen liket af en man med ansigtet nedåt. I hans nacke voro en mängd sår, och det svarta håret var fylldt af stelnad blod. Jag släppte ner madrasserna, drog för sängomhängena och skyndade på dörren.

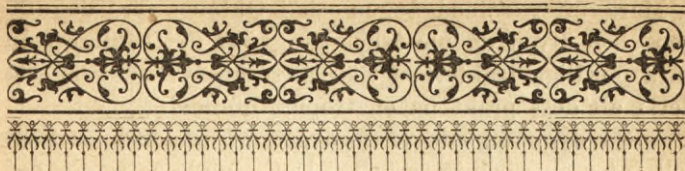
Hunger och dyr tid! Den stod ej att öppna. Ej heller vågade jag bruka våld, ty då skulle jag ju göra buller och ditlocka folk, hvilket alls icke vore treffligt, ty jag förstod nu den förledande mörderskans list. Hon var nu ute och hemtade polis eller annat folk för hvilket hon nog hopspann någon historia som gjorde mig till mördaren. Buller hördes i trappan och korridoren, sablar skramlade, qvinnor pratade.

Seså, nu voro de här. Jag släckte ljuset och sprang till fönstret, från hvilket jag bortryckte spjeljalousien. Det var ett verkligen »hopplöst» djup dit ned till gatan, och i detta fördömda land, der regnet oftast nedkommer i form af dagg, fans naturligen inte ens en vanlig takränna. Men att råka ut för rättvisan — hellre döden!

Just som den slamrande hopen uppnått dörren, svängde jag mig ut genom fönstret. Hållande mig fast

uti fönsterposten, nådde jag med fotspetsen utbyggnaden öfver det undre fönstret. Sex fot åt sidan och nära lika mycket lägre voro de långt framskjutande ornamenten öfver porten. Jag släpte mitt tag, gaf mig i detsamma med foten fart i riktning mot dessa ornament och nådde dem verkligen, ehuru jag ej kunde hålla mig fast på dem, utan gled ned. Dock var fallets hastighet lindrad och höjden ej så stor, hvarför jag utan att skada mig föll ned på gatan, eller rättare, jag blott tangerade den, ty som en afskjuten pil försvann jag från denna olycksaliga gata, inom mig prisande dess mörker och ödslighet. Då jag ansåg mig väl säker och blandat mig i de ännu dansande folkhoparne, stack jag handen i min ficka för att upptaga näsduken — men hvad fann jag? Jo, en dolk med perlemorskaft, lång och spetsig som en ormgadd, en skänk af min falska Delila, troligen ämnad att utgöra ett godt vittne emot mig, hvilket dock förekom då jag med mitt saltomortale sjelf arrangerade festlighetens avslutande.





I Iquique.

Nära tio år hafva lagts till det förflutna sedan den dagen då skeppet Ocean stack ut ur Valparaisos hamn, destineradt till peruanska platsen Iquique der halfva dess styckegodslast skulle lossas. En lätt sydost-bris gynnade vår resa, och sällan gafs på hela jordens rund en härligare afton än denna dags. Den chilenska kusten sjönk allt djupare ned vid horisonten; Andernas väldiga klippkedja antog en allt luftigare färgton och tycktes småningom smälta samman med den klarblå himmeln. Likt ett långsträckt moln aftecknade sig bergsryggens snögräns mot denna himmel, hvars renhet och skönhet nordbon ej kan ana. Till sist samman-smälte äfven detta skenbara moln med luften, och vi hade åter sjömans gamla utsigt, himmel och haf, omkring oss. Men då solen sjunkit ned vid horisonten, då höjde sig i vester zodiakal-ljusets pyramidformiga sken, så praktfullt som det synes endast i dessa trakter. Måhända är det få af dem som läsa detta hvilka sett detta sken, orsakadt af en dunstartad ring, sväfvande mellan Venus' och Mars' banor, ty endast någon gång,

i Mars efter solnedgången och i Oktober före dagningen, och äfven då blott helt svagt, är det synligt från våra nordliga trakter, och än färre äro väl de som sett det i all dess prakt på en tropisk himmel.

Sex dygn seglade vi nordvart, och under dessa föreföll intet anmärkningsvärdt. Den sjunde natten — det var vid ett glas på hundvakten (kl. half ett) — varskodde utkiken ett mörkt föremål flytande förut. Vi styrde helt nära det, och som månen sken klart, var det ej svårt att igenkänna det vara en död hval af anseelig storlek. Som det var vackert väder, beslöts att vi skulle taga kolossen på släp och försöka sålunda bogsera den till hamn der dess försäljning borde inbringa en artig summa. Ett par nya trossar togs upp ur kabelgatt, allt gjordes klart till vändning och så — »ror i lä», »halsar och skot», »akterhal», »rund för» — och Ocean låg på andra bogen återigen stäfvande mot hvalens kadaver. Som en af våra smärre båtar blifvit krossad af en störtsjö under Kap Horn och den andra, för närvarande under reparation, var obrukbar, återstod oss endast en tung och ovig barkass, hvarför öfverenskomms att skeppet skulle styras tätt intill hvalen, på hvilken jag och finnen Andro då skulle jumpa ombord och fastgöra hvar sin tross. Då vi kommit i hvalens närhet, brassades back, och med saktad fart gled Ocean framåt. Det mörka kadavret strök intill skeppets sida, några bugter af trossarne kastades ned, och med ett dugtigt språng befann jag mig ombord på detsamma. Nära stjerten kapade jag med knifven två djupa hål i hud och späck, rände sedan ett medfördt koben in genom det ena hålet och ut genom det andra, hvarpå jag hastigt omkring detta provisionella kryssholt slog några törnar med trossen. Allt detta var gjordt i en handvändning, och dock hade skeppet skjutit fram nära en

half kabellängd. Nu »såg det upp i trossen», d. v. s. den spändes styf. Huden vid trossen utdrogs i långa veck, trossen tånjdes, tjäran pressades ut.

— Släck, släck, fira ut! — skrek jag, men ingen hörde.

Pang! Det var trossen som sprang.

Hvad hade emellertid händt ombord? Jo, Andro, jettelik och jettetung i åminnelse, hade, då han skulle hoppa ned på hvalen, trasslat in sig i fockbrassen och störtat »bums i kanalen». Han höll likväl stadigt fast i trossen som han i fallet fattat och halades lyckligen ombord. Under tiden hade ingen passat på den tross jag fastgjort, hvarför, då finnen var inombords och uppmärksamhet skänktes mig och hvalen, blott en sprungen tross släpade der akter. För att göra förtreten fullständigare drog nu en molnbank öfver månen, hvaregenom det blef dem ombord omöjligt att se mig. Jag deremot kunde ganska väl urskilja Oceans segel och såg huru de brassades fulla och huru skeppet aflägsnade sig. Snart vände det, men stäfvade allt för mycket till lofvart för att komma i min närhet. Derpå föll det af, seglade undan vinden och passerade sex å sju kabellängder från mig. Det vände och krånglade, lofvade och föll, seglade härs och tvärs, men kom allt jemt längre bort från mig. Visserligen var det föga angenämt att så der flacka omkring på en död hval; men jag tog saken ganska kallt, isynnerhet som jag satt särdeles beqvämt på den gamle besten, hvars hud ingalunda var hal och slipprig, såsom många hvilka hört min historia antagit, utan deremot betydligt skroflig, ja, på sina ställen till och med full af musslor och skal. Jag riktigt frossade vid tanken på huru mina kamrater ombord på Ocean, fingo hala och dra, brassa och vända, allt under det jag satt i god ro. Vid dagnin-

gen — det var omkring två glas på morgonvakten (d. ä. kl. fem) — såg jag Ocean ligga back ett godt stycke från mig. En half timme derefter hade de fått sigte på mig eller rättare på hvalen, ty kurs sattes rakt ned på oss, och vid fem glas hade jag redan sett hvalen säkert förtöjd akter om Ocean och sjelf expedierat två glas grogg.

Samma dags afton fingo vi sigte af bolivianska kusten, utefter hvilken vi de följande fyra dygnen seglade med skeppets fart åtskilligt hindrad af det akterom släpande kadavret. Utefter hela kusten löpte en hög och ödslig bergsrygg, hvilken gaf landet ett kargt utseende och föga lät ana den yppiga och rika natur som doldes der bakom. Då vi lemnat Bolivias landamären bakom oss och seglade utanför Perus kust, fortlöpte ännu alltjemt samma kala sterila höjder, hvilka ej upphörde ens då Iquique var inom synhåll.

Iquique var på den tiden en plats med anseelig folkmängd och betydande sjöfart, ehuru man hade svårt att förmå sig att titulera den »stad». Ej ett enda solidt byggt hus var nemligen att se, utan alla byggnader voro löst uppförda af tunna bräder, ty jrodbäfningarna, hvilka som en förbannelse hemsöka denna kust, gjorde det både fäfängt och farligt att uppföra större byggnader. Dessa små lätta hus kunna nemligen motstå de ofta dagligen förekommande jordskalfven, medan större och tyngre ofelbart skulle hafva instörtat. Redan andra dagen Ocean låg till ankars i hamnen ristades jorden så häftigt att det ombord kändes som om skeppet i en våldsam sjö hoppat upp och ned på ett korallref eller på en stenbank. I land flydde hundarne tjutande från staden, och människorna gjorde sig redo att följa dem. Och i sanning, då sjelfva marken börjar koka och gå i vågor, då kan äfven en man hafva rättighet att taga

till fötterna. Men hvad var likväl detta mot den dagsfasor och skräckscener då damoklessvärdet föll ned öfver Iquique, den dag då skeppen i hamnen förliste eller slungades upp på stranden, den dag då jorden uppslök staden Iquique! Dock — det skedde först några år senare än då Ocean låg i hamnen; låtom oss därför tala om det Iquique som då var.

Staden var belägen på en landtunga, hvilken slutade med en pir eller brygga, vid hvilken pråmar och läktare lastade och lossade. Ytterst på piren var en fyr, hvilken likväl endast tändes då postångbåt väntades och släcktes då den anländt. Bakom staden reste sig en hög ofruktbar sandås, hvilken ej förmådde gifva näring åt annat än jettelika kaktusväxter. På andra sidan denna sandås, djupt inne i landet, voro salpetergrufvorna, från hvilka salpetern på en jernväg fördes ned till Iquique, der den utskeppades till de i hamnen liggande tjugu à trettio skeppen.

Iquiques invånare tillhörde den i Sydamerika så allmänt förekommande spanska rasen, ett halfvildt laglöst folk, saknande äfven det ringaste spår af bildning. De voro värdiga ättlingar af de spanska rövvarhorder, hvilka för mer än tre århundraden sedan inkräktade dessa land och på det grymmaste behandlade dess rättmätiga bebyggare. Det finnes ett ordspråk som säger: »Svenska sjömän, ryska bastmattor och spanska dollars finnas öfver hela världen», och detta kan vara sant nog. Jag har flackat världen vida omkring och besökt mången dess undangömda vrå, men alltid och öfverallt funnit åtminstone någon svensk före mig. I kalla och bistra klimat äro svenskarne ett dugtigt slägte; men i varmare land vistas sällan någon svensk en längre tid utan att blifva mer eller mindre slö och »bortkommen». Naturligtvis funnos också vid Iquique åtskilliga sven-

skar. Två voro förmän vid salpetergrufvorna; en tredje var bagare i staden; andra förde befäl på ångbåtar eller kustfartyg, voro superkarger o. m. d. Alla dessa beklagade peruanernas råhet, och sedan den händelse jag här vill omtala inträffade, anser jag deras tadel ingalunda öfverdrifvet.

Påskan inföll, och högtiden till ära slagtrade vi den gödda grisen. Påskdagen på morgonen skulle kaptenen i land. Jag och en nittonårig dansk voro joll-gastar och fingo order att i båten medtaga en af de färska skinkorna, hvilken skulle föräras till den förut omtalade svenske bagaren, signor Sporre (som, inom parentes sagdt, var alla skeppares vän och en riktig »festpappa»).

På vägen till land passerade vi åtskilliga fartyg som hade rårna brassade i kryss, d. v. s. hvarannan rå inbrassad om babord och hvarannan om styrbord, en utomordentlig brassning, endast förekommande vid påsk och då blott på fartyg tillhörande nationer af medelhafsras. På ett af dessa skepp, en stor peruan, »piskades Judas». Detta är också en påsk-ceremoni som tillgår på följande sätt: På hvardera af fockränocarne sitter ett block, genom hvilket en tross löper, så att dess båda ändar äro inombords, medan bugten går under fartygets botten. Vid denna tross fastsurras en stor docka gjord af uppstoppade kläder. Denne »gubbe» erhåller nu först vid babords reling en eftertrycklig bastonad, halas så, vid sång och skrål, under fartygets botten upp till styrbord, der han lika grundligt genompiskas, derpå åter under skeppets köl och upp till babord, der han än ytterligare misshandlas. Så fortsättes tills den arme Judas är alldeles utsliten af stryk och af gnidning mot skeppets botten.

Äfven i land, på bryggan, höll en stor menniskohop, mestadels schåare, på att bearbeta en Judas då vi lade till med båten. Det var ett hiskeligt skrån och stoj, ett kacklande och snattrande bland qvinnor och barn som närmade sig det infernaliska. Jens, dansken, skulle bära skinkan till bagaren och hade att passera genom menniskohopen. Nu är det ett faktum att dessa chilener, peruaner och bolivianer hysa, icke blott såsom de rättrogna judarne afsky, utan en verklig fruktan för fläsk. Detta visste dansken, hvarför det roade honom att, då han kommit in bland massan, höja upp skinkan och låta henne beskrifva cirklar öfver de närståendes hufvuden, allt under det han ropade: »Hej, macaronis, hej!» Men då blef det annat lif i leken. Gripna af en panisk förskräckelse störtade menniskorna åt sidorna, omkullslående och nedtrampande de längre bort stående, hvilka ej visste hvad som förefallit och därför ej rusade undan. Jemmerrop, förbannelser och böner till Sancta Maria haglade om hvarandra; men genom detta förfärande virr-varr tågade Jens framåt, stolt som en triumfator, alltjemt rödjande sig en bred väg med den undergörande skinkan. Dock — Nemesis vakade. En halftimme derefter kom Jens åter, sedan han utträttat sitt ärende, och ville nu helt fredligt smyga sig ned i båten. Men med ens fattades han väl af tjugu händer, hvilka samfäldt slungade honom, som vore han en kattunge, långt ut i vattnet. Derpå följde öfver den arme Jens ett sådant regn af stenar, träbitar, kolstycken och andra dylika projektiler att det ingalunda förvånar mig om han då afundades den förut så illa misshandlade Judas som nu deremot åtnjöt en paradisisk frid. Så fort jag kunde, rodde jag Jens till undsättning, drog upp honom i båten och praktiserade oss med en viss skyndsamhet utom kasthåll, till stran-

den ett par kabellängder åt sidan, alltjemt förföljd af stenar och kolstycken. Derpå gick jag upp i staden för att söka reda på kaptenen och erhålla tillåtelse att ro ombord med den genomvåte dansken, hvilken var allt annat än säker så länge han qvarblef i närheten af land. Inom en qvarts timme hade jag träffat skepparen, fått tillåtelsen och åter kommit ned till stranden. Men ingen Jens var att se — blott tomma båten dref omkring ett stycke från land. Hvad hade händt? Hvar var Jens?

Ett par dagar derefter flöt hans lik upp. Reflexionerna göra sig sjelfva. Några engelska sjömän bogserade det till stranden; men så stort var ännu peruanernas raseri att de kastade den döda kroppen full med smuts och slutligen åter sparkade den ut i vattnet. Först sedan en svensk flagga hemtats och liket dermed blifvit betäckt, fick det vara i fred tills vi afhemtade det och på öfligt sjömannavis begrofvade det.





En gast.

Hvad var det?

Ja, det vete gudarne.

Men hade det ej varit för två fördömda irländares feghets skull, så hade jag vetat hvad det var.

* * *

Jag hade första utkiken på morgonvakten, d. v. s. att klockan var mellan 4 och 5. Vi voro på resa mellan Vestindien och Europa, hade passerat Florida-sundet och seglade nordöfver i Golfströmmen. Det var en vac-ker morgon; knapt ett moln på himlen, och fullmånen lyste så klart att jag kunde urskilja alla föremål omkring mig lika väl som hade det varit full dag. Då tiden led mot 5, varskodde kocken att kaffet var färdigt, och jag väntade att blifva aflöst från utkiken medan jag drack mitt kaffe. Utom rorsmannen och jag var det två man på vakten. Desse voro båda irländare, och det var ej ovanligt att se dem stjåla sig till en tupplur då och då, hvarför jag gick att söka reda på

en af dem för att säga till honom att gå upp på utkiken.

På förkant om skanshytten och babord om fockmasten stod timmermannens hyfvelbänk. På den såg jag en af gastarne ligga, och jag gick fram för att purra honom.

— Hvem tusan är det som är klädd i regnkläder nu? — tänkte jag, ty han på hyfvelbänken var iklädd full oljemundering, både tröja, byxor och sydvest, fast vädret var så fint som någonsin och ej det ringaste tecken till regn syntes. — Och hvem tusan har gula oljekläder? — fortsatte jag för mig sjelf, då jag gaf akt på denna omständighet, just som jag stod i begrepp att ruska på mannen. Jag öfverhalade i tankarne hela besättningens oljerustningar. De två irländarne hade inga oljekläder alls, utom en iturifven tröja som de vid hårdt väder brukade svepa om och fastbinda vid fötterna i stället för sjöstöflar. Engelsmannen som stod till rors hade svart oljetröja och dito sydvest. Af den vakten som var till kojs hade två norrmän bruna oljerustningar, hvaremot de andra två, negern och mulatten, hade inga alls. Mina voro mörkbruna, och befälet akterut hade alla långa rockar. Hvem i all verlden var det då som hade gula oljekläder? Figuren på bänken låg på sida, med fötterna vända mot masten, medan hufvudet hvilade på en svarfstol som satt fast vid ruffen. Det var ett par präktiga sjöstöflar han hade; jag var säker på att jag ej sett så goda ombord på fartyget förr. Jag böjde mig ned öfver ansigtet och såg det så tydligt som om det varit dager. Det var ett blekt ansigte, för mig fullkomligt obekant. Skägget var långt och svart; ögonen voro slutna. Hvilken var det? Ovilkorligen drog jag mig ett par steg tillbaka, men gick åter fram och såg ännu en gång på det främ-

mande ansigtet. Derpå smög jag mig tyst derifrån och gick in under backen, der jag påträffade irländarne, hvilka sofvo i god ro.

— Jack! Jim! — sade jag, i det jag ruskade dem.

— Kommen härut.

— Go along! — svarade Jim vresigt.

— Kom och se hvem det är som ligger på hyfvelbänken.

— Jack. I suppose.

— Nej. Jack ligger bredvid dig, och ändå ligger der någon på hyfvelbänken. Dessutom har han nya oljekläder på sig.

Jack och Jim kommo båda ut på däck. Figuren låg ännu qvar och vi smögo oss fram till honom.

— Känna ni igen honom? — frågade jag.

— No; who the devil is it?

— Shake him a little! — sade Jack.

— Skaka på honom sjelf du!

— Me? By no means?

— Stanna qvar här ni två, medan jag går in i skansen och ser efter om hela styrbords vakt är till kojs, — sade jag och gick in. Jag drog eld på en tändsticka och lyste i kojerna. Alla fyra voro derinne: båda norrmännen, negern och mulatten. Jag gick ut och tittade in i kabyssen. Der satt kocken hopkrupen på durken och halfsof.

— Hallo, doktor Smith, — sade jag, — kom hit för om ruffen, skall du få se på något!

Vi gingo. Men innan vi hunnit fram, mötte vi de båda irländarne.

— Ligger han qvar?

— Yes, oh yes.

De fege lymlarne hade ej vågat stanna, fast de voro två.

Då vi kommo fram, var bänken tom och mannen i de gula kläderna var ingenstädes att finna. Vi sågo honom aldrig mer. Gudarne må veta hvem han var.

* * *

Gamle Kristen från Lillesand påstod att sådant der varsel bådade olycka. Det var ej första gången han sett eller hört slikt, och fast han var en strängt religiös man, menade han att vi ej skulle behöfva vänta länge på det som var i annalkande.

Och ond bråddöd kom.

Knapt en vecka hade förflutit, då vi insydde gamle Kristen i hans sista skrud, ett stycke af ett gammalt segel, och fäste vid fötterna den tyngd som skulle hjälpa honom att upprätt, såsom det en man anstår, vandra den dunkla vägen ned genom djupet, på hvars yta hela hans lif förflutit.

På söndagseftermiddagen hade mörka skyar dragit fram öfver himlen. Det blåste ej hårdt, men det regnade starkt. Vinden drog sig akterlig. Vi hade gigt och gårdat storseglet samt skulle just giga förbramseglet också. Jag stod ännu qvar vid störriggen; styrmannen hade firat ned rån; engelsmannen och ene irländaren halade i styrbords gigtåg. Plötsligt såg jag allt omkring mig insvepas i en gul färgton, på sammagång jag förnam ett underligt susande eller hväsande. Styrmannen raglade och föll mot relingen; engelsmannen sjönk samman på däckets, hvaremot irländaren stod upprätt. Jag tog ett par steg för-öfver för att se hvad allt detta betydde, då jag till min förvåning kände att mina muskler ej längre ville lyda viljans kommando. Jag kände såsom en blytyngd utefter hela högra sidan; benen blefvo som förlamade, och jag segnade ned. Först

då rann tanken »blixten» genom mitt hufvud, men jag hade ej tid att känna fasa, ty tanke och sans voro försvunna.

Många minuter dröjde det likväl ej förr än jag åter kryade till och kunde stappla för-öfver. Styrmanen var då, äfven han, temligen återställd, men Bob låg der ännu på däckets som en hög tomma kläder. Irländaren stirrade stelt och utan att yttra ett enda ord mot den öppna skansdörren, som var belägen på hyttens förkant, styrbord om masten, och några få steg från den plats der engelsmannen låg.

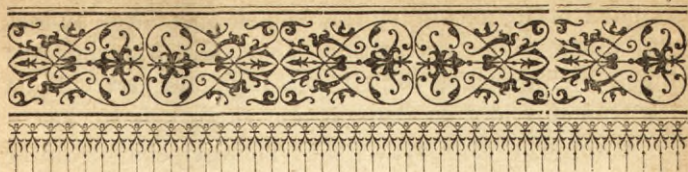
Och hvad såg irländaren?

Jo, der inne på kistan vid dörren satt gamle Kristin med vidöppna ögon och nedfallen käk, död, stendöd. Hans händer fasthöllo ännu en gammal sydvest och ett stycke tråd, ty han hade varit sysselsatt med att vid sydvesten fastsy ett hakband, då blixten träffade honom. Hans ena arm och hand voro blodröda, men skiftade på en liten stund öfver till blåsvart. Och underligast af allt — på fockmasten (ty den gick ned genom skansen strax bredvid Kristin) i jemnhöjd med den dödes arm var i trädet en halftumsdjup, mörkfärgad intryckning i form af en hand och en del af en arm, så tydligt återgifna att hvarje ådra och hvarje hudveck kunde urskiljas. En hästsko, som för »god lyckas» skull suttit uppspikad på masten, var till hälften lösryckt och på midten omvriden.

Blixten hade antagligen följt längsefter märsskoten, löpt in genom skansdörren, slungat nålen ur den gamles hand — Gud vet hvart; kanske slukat den, slitit hästskon på sned och sedan åter rusat ut och med sina domnande krafter slagit oss derute till däckets. Men vi blefvo alla återställda, ehuru engelsmannen länge led af en förfärlig pina i hufvudet.

Hvarje år, vid samma tid som detta hände, känner jag i min högra arm en besynnerlig nervös darrning. Tidsförloppet mellan dessa periodiska darrningar öfver-skjuter oftast året med 10 à 15 dagar, någon gång med 20 à 25, men återkommer ofelbart hvarje år.





Norr om Skotland.

Gamle Antonsson stod till rors.

Han vädrade land.

Ty det finnes en del sjömän som vädra det aflägsna landet, liksom schakalen vädrar kadavret. En vanlig människa skulle icke märka någon förändring i atmosfären, medan sjömannen, som i årtionden nästan uteslutande inandats den rena hafsluften, genast förnimmer den.

Några tärnor ströko skriande utmed vattnet och styrkte Antonsson än mera i hans åsigt.

— Det är land i närheten, kapten, — sade han.

— Snack, det fins intet land på två hundra mils afstånd.

— Jag har känt luften af Sydafrika på längre håll än så, men steniga öar och skär, norr om Skotland, varnas ej så långt. Landet är ej långt borta.

— Nonsens!

Dagen var ruskig och kall. Regntjockan var så stark, att vi ej kunde se ett föremål på tre skeppslängders afstånd, och likväl var vinden nordvestlig. Det

var hård blåst, nästan storm, men skeppet förde ändock fulla dukar under märsrårna. Den svåra akterliga dyningen hjälpte också till att öka fartygets fart, och det gick framåt som i en dans genom skum och tjocka.

Antonsson slog fyra glas i metallklockan framför ratten. Han blef aflöst och gick sedan upp på backen för att pumpa vatten, ty vi voro sysselsatta med att tvätta hvitfärgen inombords. Det var vid pass fem glas, eller hvad som också nämnes half elfva på förmiddagen, då Antonsson der för ifrån varskodde:

— Land för ut!

Allas våra blickar riktades för öfver, och der sågo vi väldiga mörka konturer, som den bortdrifvande tjockan afslöjade, ej allenast för ut utan äfven både om styrbord och om babord. Afståndet var omöjligt att beräkna, men att vi voro tätt under landet, derom vittnade dess förfärande höjd. Att lofva upp endera vägen hade varit fruktlöst, ty vinden, som blåste rätt på land, i förening med den svåra dyningen skulle lika ofelbart ha slungat skeppet mot klipporna, som om vi med trotsigt mod satt det rakt på land.

Kapten Grip hade i första ögonblicket krympt samman, som om någon huggit honom i ryggen med en knif, men i nästa sekund stod han åter upprätt och stark. I ett hopp var han nu på däck och stod inom ett ögonblick inne vid sjökortet, passaren och parallelen.

Allt högre och högre, allt mörkare och förfärligare växte massan, som nästan höjde sig öfver våra hufvud, hotande att krossa den bräckliga spån som närmade sig. Den sönderslitna tjockan ilade i spridda flockar förbi klipporna, stundom fördunklande dem, stundom visande oss hvassa spetsar och remnor. Dånet af bränningarna vid stranden blef allt hårdare och liknade stundom ra-

sande vilddjurs vrålände. Med ohejdad fart löpte skeppet allt närmare.

Men på hyttaket stod åter kapten Grip. Blott en minut hade han varit derifrån.

— Två man till rors! — kommenderade han.

Ej ord, ej kny hördes, endast dånet från brännin-garna och skepparens lugna, låga, men tydliga kom-mandoord, ekolikt upprepade af rorsmännen.

Vi stäfvade rakt mot klipporna, och enhvar väntade att känna den stöt, som skulle förelöpa vår undergång.

— Styrbord! Stött så!

— Babord! — Hårt babord! — Dikt babord!

En mängd hvassa skär syntes för ut, tätt under bogen.

— Fartyget vände upp mot vinden, ilsket hoppande och stampande mot sjön som en yster häst. Seglen lefde och skakade så, att jernkettingar och schaklar rasslade och skramlade mot rundhulten. Skeppet dar-rade och knakade i alla sina fogningar. Den sista klipp-spetsen passerade under klyfvarbommen, hvarefter far-vattnet var rent för ett par minuter.

— Styrbord! Stött så!

Seglen voro åter fyllda af vind, och snabbt löpte skeppet mot den höga stranden, hvarest ingen utsigt till räddning kunde varseblifvas. Vi passerade tätt ut-med en i farvattnet fristående klippa, hvilken med sina otaliga höga spetsar liknade en gigantisk kyrka i götisk stil. Då vi lemnat den akter om fartyget, upptäckte vi liksom en ljus strimma, som tycktes skära ön midt itu, och det dröjde endast en kort stund innan vi sågo att det var ett pass, brädt nog för att tillåta ett fartyg löpa igenom.

Vi nådde passets mynning i detsamma en hög sjö vräkte sig upp efter klippväggen och hundra våta tun-

gor slickade alla dess remnor och hålor, hvarefter vatt-
net, fördeladt till ett tätt regn, störtade ned öfver däck-
ket. Fartyget gjorde en svår öfverhalning och nästan
slog toppen i den lodräta klippväggen på andra sidan.
Seglen smälde slappa mot masterna, men framåt gick
det med svindlande fart, under det skeppet rullade och
hyfvade sig i det hotande och fräsande vattnet, som
här och der och då och då i väldiga ljusblå massor
löpte upp efter den svarta klippan och sedan, hvitt och
skummande, lustigt yrde omkring. Millioner sjöfoglar
flögo upp skriande och skrånande, förvånade och be-
störta vid åsynen af ett fartyg midt inne bland deras
förr så oomtvistade tillflyktsplatser.

Den gången voro vi nära döden. Blott en sjö eller
en vindil, som vräkt skeppet ur dess kurs, och — det
hade varit slut.

I kajutdörren stod kaptenens unga hustru. Hon
var blek som ett lärft, stackars liten.

— Är det farligt? — hviskade hon så sakta, som
vore hon rädd att hennes röst skulle göra skada.

— Det finnes *intet* farligt, — var gamle Antonssons
svar.

Sedan yttrades ej ett ord på länge. Kaptenen blott
vinkade åt rorsmännen, huru de skulle styra, och då
skeppet gjorde sina svåra öfverhalningar hvisslade han
sakta, liksom för att lugna det.

Det föreföll som om en timme förflöt, medan vi
voro mellan öarna, ehuru i sjelfva verket knapt fem
minuter förgått, då vi löpte ut genom passets andra
öppning och hade rent vatten framför bogen.

Kapten Grip stod en lång stund och såg akter öf-
ver, der passet syntes blifva allt smalare. Derpå stack
han händerna djupt ned i kavajfickorna och sade till
rorsmännen:

— Bra, boys! Den gången höllo ni bussarne mid-
skepps i munnen.

Och till oss andra:

— Gån nu och tacka Gud, ty hade tjockan lättat
upp blott två minuter senare, vore vi nu våta allesam-
man.





I Pisagua.

I Peru, ungefär 50 geografiska mil från Bollivianska gränsen, ligger staden Iquique, sorgligt ryktbar vorden genom sin af en våldsam jordbäfning förorsakade grundliga förstörelse.

Våren 1872 låg uti Iquiques hamn bland andra fartyg äfven svenska skeppet Ocean. Sedan en del af dess stycke gods blifvit lossad, fortsatte det norr öfver till Pisagua. Den korta vägen, omkring 60 mil, var snart seglad och dagen efter den vi lemnade Iquique ankrade vi uti Pisaguas hamn.

Var Iquique en ödslig plats, så var Pisagua det i tiofalt högre grad. Så långt ögat nådde sträckte sig utefter kusten en hög och brant ås, bestående af sten och gruslager. Denna sträckas tröstlösa dysterhet upplifvades ej ens af en tistel, en kaktus eller ett grässtrå. Ej en fogel syntes när eller fjerran, ej heller en fjärl eller ens en skalbagge — nej, naturen var lam, stum och liflös. Vid denna bergsryggs fot var en smal, klippig strand på hvilken några skjul voro uppförda, hvilka utgjorde hela Pisagua. Nedanför dessa byggnader vräkte

hafvet en väldig dyning, som skummande och dånande bröt sig mot klippor och skär. I sanning förvånades man icke öfver att människor frivilligt kunde bosätta sig på en sådan plats — och likväl räknade Pisagua flera hundra invånare. I zigzag förde en smal väg uppför bergåsen, och på denna väg såg man hvarje afton en karavan af hundratals åsnor släpa sig fram. De hade på morgonen tågat från salpetergrufvorna derinne i landet, hvar och en lastad med två tunga salpetersäckar. I ett brännande solsken hade de genomvandrat sterila trakter der ej en vattendroppe, ej ett grässtrå fans att lindra tyngden af deras börda. Också hörde man deras skärande, ängsliga skri långt innan den dystra raden syntes på bergryggens kant. Drifvarne med sina långa träffsäkra piskor slet stycken ur deras ländor och jägtade med slag och rop den uttröttade skaran framåt på den oländiga och steniga vägen, hvilken var så smal att två djur omöjligen kunde gå bredvid hvarandra. Då en åsna staplade och segnade ned, pressad af den olidliga hettan, kastades hennes börda på en starkare och hon sjelf sparkades öfver vägens kant och rullade hjälplös ned utför branten, tills hon sargad och halfdöd vältrade sig bland tusende sina föregångares hvitnade ben eller ruttnande kadaver. Och då karavanen nått sin bestämmelse, husen dernere vid stranden, fans ej en bäck, en källa eller en vattenpölder der de arma djuren kunde vederqvicka sig, ty icke en droppe färskt vatten lemnade den gnidiga jorden åt de varelser som här vistades. För människornas behof kondenserades af saltvatten en knapp mängd färskt vatten, men detta var allt för dyrbart att gifva åt djur, hvilka därför fingo nöja sig med en handfull saftlöst, sträfft hö, hvilket gafs dem att äta sedan säckarne blifvit aflastade. Efter en kort, en mycket kort rast sattes

tåget åter i rörelse uppför höjden, och skriande och stönande som den kom så försvann äfven den såriga, utmerglade hopen vid bergryggens kant för att rastlöst vandra till morgonens inbrott, försmäktande, utan vatten, utan föda.

De stora salpetersäckarne skulle nu föras till fartygen, hvilka vanligen till ett antal af 10 eller 15 lågo i hamnen; men detta var ingen lätt sak, ty ingen pråm eller läktare, knapt en liten roddbåt kunde manövreras intill stranden der bränningarne fräste och fradgade. Det var intressant att se huru några öfvade män hopade från sten till sten, från klippa till klippa med en tung säck på skuldran, ända till dess de nått den yttersta fläck der deras fot kunde få stöd. Då låg der bland skum och bränningar en man med en »bolzas» redo att mottaga säcken och manövrera den ut på fritt vatten der pråmar väntade. »Bolzas», rätteligen öfversatt »säckar», är ursprungligen en indianfarkost och består af sälars och sjölejons skinn, hvilka äro helt och omsorgsfullt afflådda, så att då skinnet vid halsen blifvit lufttätt hopfogadt det kan uppblåsas och då helt lätt flyter på vattnet. Två sådana luftsäckar äro sammanbundna och tvärs öfver dem äro lagda några smala bräder, hvilka tjena dels till sittplats för den man som med en tvåbladig åra manövrerar denna egendomliga farkost, dels till underlag för salpetersäckarne. Då luft trängt sig ut och en bolzas blifvit slak, blåses den upp genom ett tarmskinn, som är anbragt i skinnets ena ända, och farkosten, flytande lätt som fiskens luftblåsa, kan nu godt bära tyngden af ett par salpetersäckar. Det är icke någon fara om en bolzas hugger mot en sten eller en klippkant, ty skinnen äro otroligt starka.

Pisaguas lilla samhälle bestod naturligtvis hufvudsakligast af arbetare, deras hustrur och barn. Orduin-

gen uppehölls af en s. k. guvernör, laglösare än någon af sina laglösa underlydande. Ett exempel:

Platsens ende köpman, en tysk hedersknyffel, hade ej långt förut varit hemma i Europa och derifrån medfört en ung och vacker hustru. Henne till behag sökte han göra »deportationsorten» så draglig som möjligt. Hans hus nere vid stranden hade ett verkligen nätt utseende; blommorna och växterna på balkongen voro de enda i trakten. Den unga frun hade vid ett besök på Ocean blifvit förtjust i några af kajutans möbler. Genast inledde hennes man underhandlingar med skepparen för att komma i besittning af dessa. Affären blef uppgjord och en båt sändes till skeppet för att hemta möblerna, men på återvägen till land möttes köpmannens båt af guvernörens. Den höge embetsmannen, som sjelf fattat lust till möblerna, fordrade i republikens namn deras öfverlemnande. En kort strid uppstod, men besättningen på guvernörens båt afgjorde med sina sablar snart tvisten, hvarefter möblerna fördes till guvernörens ruckliga boning. En annan gång hände att en engelsk kapten äfven i land blef »kapten» och då uppträdde något högljudt. Guvernören, som var hans synnerlige vän, men som för tillfället befann sig i penningknipa, dömde honom till 200 dollars böter. På samma sätt förfor han också mot sina egna landsmän, hvarför också hämden rufvade.

Medan vi lågo i hamnen, blef republikens president mördad, ett af peruanerna ofta och med framgång användt medel att hindra dessa höga herrar att rymma med statskassan. Pisaguas invånare, alltid entusiastiskt patriotiska, spelade samma fars i miniatyr och om guvernören vaknat morgonen efter den natt då han blef mördad, skulle han hafva funnit sitt hufvud nästan skildt från bålen. Samhället höjde skrånande

lefverop för den nye presidenten, som naturligtvis ej fann sig föranlåten att hämnas sin företrädare i embetet. Ett stort fyrverkeri afbrändes på förmiddagen (det var nämligen en mani hos de goda Pisagua-boarne att uppsända raketer och andra fyrveripjeser på ljusa dagen), och på aftonen fördes San Pedro, platsens skyddspatron, högtidligen omkring. Ja, på en bolzas fick han gå omkring på vattnet och ut till fartygen, der hans följeslagare måste trakteras på bästa sätt och der besättningarna uppmanades att hurra för »nuevo presidente» och för San Pedro, hvilket också skedde af hjertans lust, ty allt hvad galet är faller alltid sjömän i smaken. Då Oceans tre metallklockor började ringa, då mistlurar, dragspel, trianglar, trummor och kanoner utsände en fruktansvärd olåt, då visste Sanct Petri följeslagares förtjusning inga gränser. Hela dagen var det »granda festa» och då natten inbrutit, förkunnade säckpipors, mandoliners, gitarrers och tamburiners toner att fandangons retande dansvirvlar hetsade sinnena.

Intagen af en okuflig åtrå att se hur Pisagua, klädt i glädjens drägt, såg ut, beslöto jag och min kamrat Jim oss för en liten tripp i land. Men som vi ej fingo låna skeppsbåten fans ingen bättre utväg än att på en planka företaga färden. Sagdt och gjordt — en femton fots planka kastades i vattnet, jag och Jim satte oss grensle öfver den och nyttjande ett par brädstuppar som åror plaskade vi oss af mot land. Två kabellängder hade vi tillryggalagt och en återstod då jag kände en häftig ristning i plankan. Jim, som satt framför mig, kastade sig i detsamma baklänges utstötande ett smärtans skri. Jag visste att det fans hajar i farvattnet och anade genast en olycka.

— Upp med benen! — ropade jag till Jim, sjelf hastigt flyttande mina uppå brädan, men Jim blott stönade, hvarför jag ännu en gång upprepade! — Upp med benen!

— Benen var det ja! Ha, ha, ha! — qved Jim med en röst så ohyggligt vidrig att jag hvarken förr eller senare hört något dylikt.

Det djupa mörkret gjorde mina försök att se huru det var fatt fruktlösa. Ej heller vågade jag röra mig mycket på plankan af fruktan att hon skulle rulla omkring med oss. Med ena handen i Jims hår höll jag honom upprätt, med den andra kafvade jag oss framåt, men min osäkra ställning och tvånget att manövrera med blott ena handen gjorde att väl tjugu minuter förgingo innan vi nådde stranden. Det var hemska minuter. Jim stönade i början, men vardt sedan tyst och kändes som en trasa under min hand. Ännu en ristning i plankan, ännu ett skri. Vattnets fosforescens visade med en lysande strimma hajens väg. Detta sken, som blänkte hvarje gång jag doppade brädstumpen, gjorde mörkret dubbelt djupt, men i bränningarne var det så starkt att jag vägledd deraf kunde nå en temligen beqväm landningsplats.

Då jag fått fotfäste på en sten lyfte jag upp Jim. I sig sjelf var han aldrig stor och tung, ännu mindre nu då båda hans ben voro borta. Det var helt nära den tyske köpmannens hus som vi hamnat. Jag bar Jim dit upp och trädde med min fruktansvärda, blod-drypande börda in i ett upplyst rum, der familjen satt vid öppna dörrar, kanske njutande af att se sina möbler, som efter guvernörens bortförpassande återkommit i dess ego.

Troligtvis bleknade den unga frun — jag vet det icke med visshet, ty jag lade då ej märke till småsa-

ker — men tysken sprang upp med ett »donner wetter». I få ord omtalade jag hvad som skett och nu egnades all möjlig omsorg åt min kamrat. Hans ena ben var afklippt under knäet, det andra en fot högre upp. Den skickligaste fältskär hade ej kunnat göra jemnare snitt än den fördömda hajen. Ej ens benporna voro ojemna i brottet och en alnslång skinnremsa på högra benet var allt som kunde kallas sargadt. Det gjorde mig ondt om Jim, ty han var alltid en munter kurre och god kamrat. Nu låg han stympad och nästan utan tecken till lif. En fjerdedels timme hade han legat i tyskens hus utan att öppna ögonen, men då slog han ännu en gång upp dem. Då hans brustna blick fästes på den täcka frun och den vackra peruanska flicka, hvilka på allt upptänkligt sätt omhuldade honom, hade han ännu sans nog att utbrista: »hübsche Mädchen» hvarefter han som en god kristen utandades sin sista suck.

I sällskap med några andra sjömän företog jag några dagar senare en vandring uppåt bergskammen. Efter ett par timmars mödosam marsch befunno vi oss der uppe. Så långt vi kunde se inåt landet var det torrt och ofruktbart, blott här och der syntes en enstaka kaktus eller en dvergartad buske. I brist på bättre nöje företogo vi oss att nedrulla stora stenar utför sluttningen och hade mycket nöje af att se huru dessa drogo allt flera med sig under sitt snabba lopp utföre, tills riktiga små grus- och stenlaviner jagade ned mot stranden. Då fingo vi till vår stora förvåning se huru små svarta figurer började röra sig omkring åtskilliga jordkullar på sluttningens nedre del, och då vi med stor svårighet äntrat dit ned, funno vi att det var menniskor, ytterst förskräckta af stenraset som rusat öfver och förbi deras i jorden till hälften nedbygda

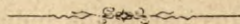
kojor. Sannolikt trodde de att ett jordskalf var på väg att begrava dem. Det var en familj af den fordom så mäktiga Atacama-nationen, hvilken fordom befolkade Peru och Chile, som vi hade framför oss.

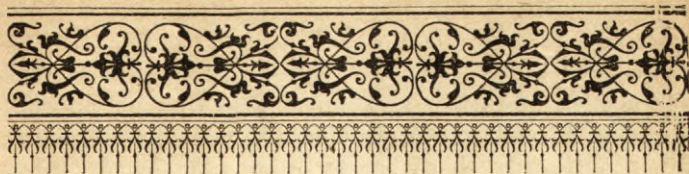
De finnas nu till ett antal af 5,000 i provinserna Atacama och Tarapaca, der de lefva dels af jordbruk, dels af fiske. De äro svartbruna till färgen och ganska småväxta — männen 5 fot långa, kvinnorna icke 4 $\frac{1}{2}$. Dock äro de starkt bygda och hafva små händer och fötter. Håret är långt och stripigt, svart och glänsande, medan skägget utgöres af raka borst, hvilken prydnad endast de äldste bära. Deras ansigten hafva i det hela en mild, allvarsam prägel, som nästan kunde kallas dyster. Bland kvinnorna ser man icke någon vacker figur, men de sakna den skarpa böjning på näsan som utmärka männen. Det säges att dessa menniskor i allmänhet skola vara vänligt sinnade, fridsamma och sällskapliga samt underkasta sig lagarne, uppfylla alla familjepligter, vara måttliga och tåliga i lidandet, arbetsamma och tystlåtna. Deras karakter har en botten af mildhet som består alla prof, de äro tacksamma för ett godt bemötande och gästfrihet utmärker dem. I Peru, liksom hela Sydamerika, äro de katolska festerna öfvermåttan talrika och alltid dansa stora hopar af atacamas, quitchuas, tschangos eller andra indianer på det sällsammaste sätt maskerade framför processionerna, såsom de förut gjorde vid sina solfester. Likväl blifva de icke ens vid dessa fester rätt glada. Deras tystlåtenhet och köld försvinna aldrig. Till och med i drucket tillstånd träta de sällan och att slåss kommer ännu mera sällan i fråga. Männen gifta sig först efter fylda tjugu år och taga sig då blott en hustru och denna ur sin egen stam, med hennes faders bifall. Hos närboende indiannationer är po-

lygami vanlig och röfvas hustrurna från andra stammar. Atacamas, hvilka förr varit soldyrkare, hafva nu mer alla utan undantag öfvergått till kristna tron.

Den familj, som vi påträffade, räknade vid pass 20 à 25 medlemmar och närde sig med fiske. De egde några få hundar af hvilka de skänkte oss en valp. Det var en äkta indianhund af den s. k. Inka-rasen, hvilken blir utomordentligt trogen och vaksam. Dock var han till ytterlighet rädd vid skott, åska eller annat hårdt dunder, hvilket fel troligtvis var uppkommet vid någon af de der på kusten så vanliga svåra jordbäfvningarna. Detta fel blef till sist orsak till det utmärkt vackra djurets försvinnande. Det var nemligen några år senare då Ocean låg i Valencia som hans helighet påfven gick till sina fäder. Inka, så kallades hunden, följde troget efter kaptenen på gatan just då stor salut började afskjutas till påfvens ära. Då, liksom skjuten ur en af kanonerna, flög hunden framåt, i förbifarten kullslående först skepparen, sedan en fruktförsäljare, derefter en munk och så en gipsbildsmåglare med allt hans kram, hvarpå Inka försvann ur synhåll för att aldrig mer återkomma till Ocean.

Från indiankojorna ned till stranden var ej lång väg och vi kommo just ned till den byggnad, hvori vattnet kondenserades, var belägen. Då fartyg skulle intaga vattenförråd, kunde detta endast ske på så sätt, att från en pråm eller storbåt faten halades genom bränningarne in till land medels linor och, sedan de blifvit fyllda åter förskaffadas ut till pråmar på samma sätt. Proviand fingo skeppen och för öfrigt hela Pisagua, från de stora kustångbåtarne, hvilka reguliert hvarje vecka anlöpte hamnen.





Mahomet Shah.

På min venstra arm har jag tre stora ärr. De äro märken efter en galen menniskas bett. En hvar kan få se dem, en hvar kan få höra huru de kommit till.

Jag var i Cardiff. För tre pund och tio shilling per månad sålde jag mitt skinn till kapten John Walker, hvars skepp, ostindiefararen Mahomet Shah, låg vid dockportarne, klart att afsegla till Colombo på Ceylon. Sedan hela besättningen kommit ombord eller rättare blifvit förd ombord, kom bogserångaren för bogen, tog tampen af kabeln och så — framåt.

Det skulle sedermera visa sig huru förståndigt den gästen handlade, som, i det samma fartyget lade ut från kajen, tog ett »pierhead-jump», d. v. s. tog ett hopp öfver relingen till land och försvann i folkmängden der det var omöjligt att få reda på honom äfven om skeppet, som redan fått fart och efterföljdes af flera, hade kunnat stoppas. Det var ett grant hopp han gjorde, den gästen, Två polismän stodo i vägen för honom —

dem sprang han öfver ända. En vacker flicka stod alls icke i vägen för honom — men den tog han en kyss utaf. Och så försvann han, och så hurrade folket. Det var nog en af rätta slaget, en af dem som oupphörligt mönstra, få sin avancé (en eller två månaders förskott), föras om bord och så i sista minuten med beundransvärd konstnärlighet och till alla kajflanerares ogemena förnöjelse utföra sitt »pier-head-jump».

Men vi voro folk nog ombord ändå: sjutton man i skansen, timmerman, båtsman, fyra apprentices (ungt befäl som ej är aflönadt), kock, stewart, två styrmän och en skeppare. Dessutom hade vi tre passagerare, doktor Seton med två döttrar, af hvilka den äldre var den härligaste flicka, som någonsin låtit sin skosula vidröra ett skeppsdäck. Skada blott att hon visade sig så sällan; vädret var ruskigt, vi voro ju långt framme i Oktober. Vi måste äfven ankra vid Downs, der vi lågo tre dygn och väntade på bättre väder. Elfva dygns resa hade vi redan då vi passerade Lizards fyrar, och under dessa elfva dygn hade jag något så när kommit underfund med hvad slags folk jag hade till kamrater. Bara slödder och pack, men särskild ovilja hyste jag mot en irländare och en wales-man, hvilka hängde ihop som ler och långhalm. Hvarifrån denna oförklarliga motvilja härledde sig har jag mycket grubblat på. Kanske den uppkom den natten då de två vännerna drogo filten af mig, kapade den itu och togo hvar sin halfva. Det är möjligt. Emellertid låtsade jag den gången som om intet händt. Jag tog blott en sirapsspilkum från hyllan öfver mitt hufvud och skickade den med en viss fart mot irländarens panna.

De voro dåligt utrustade, de stackarne. Det fans blott två kistor i skansen; den ena var min. De flesta hade allt sitt pick och pack instufvadt i en afkapad

skjortärm eller i något dylikt. En dag fick jag se irländaren och walesmannen hafva förbålt snygga skjortor, som alldeles liknade mina. Läsaren, som ej tror på aningar, torde observera det underbara sammanhanget mellan den hemlighetsfulla aning om någon förlust, som smög sig öfver mig när jag såg dessa plagg och det obehagliga faktum att, då jag inkom i skansen, jag fann min kista uppsparkad och i det närmaste tömd. Detta var ett dåligt skämt, som nästan gränsade till kitslighet.

Ett par dagar senare tilldrog sig en händelse som gjorde mig på allvar förtretad. Jag skulle törna in i min koj. Irländaren, som hörde till vakten på däck, satt bredvid mig på kistan och stoppade en pipa som varit min med tobak som också varit min. Jag drog af mig mina sjöstöflar och irländaren sparkade med den lugnaste min i världen af sig sina skor, hvilka voro kapade kryssvis för att foten skulle få rum, och drog så på sig mina stöflar.

— Stopp, irländare, — sade jag, — hvad söker du i mina stöflar?

— Dina? — blef svaret. — De äro mina, min gosse. Köpte dem i Baltimore förra resan. Inte sant Jimmy?

Jo, det var sant. Gud skulle få slå walesmannens ögon med blindhet om det icke var sant. Irländaren skulle just krypa in i min stortröja också då vreden rann upp hos mig.

— Pass opp! Nu bryter det löst, — sade jag och langade med det samma den stora vattenpytsen mot irländarens hufvud så att de tjocka kimmarna dansade omkring. Jim ville hjälpa sin kamrat, men de andra ropade på »fair-play» och då måste han vara lugn. Som en vild björn rusade irländaren på mig och det blef

skarpa tag utaf. Den besten hade nog blifvit mig en hård nöt att knäcka om jag ej, då jag omkring min strupe kände hans stora händer, hvilka endast kunde liknas vid barlastskyfflar, med all makt ränt mina fingrar in i hans ögon. Det gjorde susen: vrålande af smärta rusade han omkring till dess han tumlade omkull och rullade sig som en mask. Jag drog mina stöflar af hans fötter, tog honom sedan med ena handen i nacken och den andra i det ställe man icke nämner samt langade honom så hufvudstupa ut på däck. Jim kilade sjelfmant efter, hack i häl följd af irländarens trasiga skor.

Efter den betan fick jag frid ombord.

Men irländaren ville nog gerna spela mig något puts, det märkte jag den natten vi passerade Lizard. Det blåste en styf bris och vi revvade förmårsseglet. Jag satt grensle öfver rånocken och lade på lofvarts stickbult. Irländaren, som var min närmaste man, trodde ej att jag såg huru han, låtsande syssla med broken, kapade nockperten, i hvilken jag skulle stiga då stickbulten blifvit pålagd. Men jag märkte hans arga list och äntrade ned för brassen. Det arbetet renderade likväl irländaren en duktig genomprygling af »all hands».

Jag var dock ej den ende som var utsatt för kitsligheter. Åh nej, det duggade jemnt öfver både rättfärdige och orättfärdige. Förste styrmannen, som hette Stuart, var en bister buse, föga älskad, men dess mer hatad. En morgon då han kom från mathytten der han ätit sin frukost, fann han i sin koj en våt svabel. Det var kanske på goda skäl han misstänkte apprenticepojkarne som sprattets upphofsmän. Han rasade och svor på att taga revanche.

Och han tog revanche.

Det var söndag. Vädret var vackert och vi gingo

med alla segel i topp. Såsom en liten förelöpare till extra arbete den dagen kom order att rigga upp skysail-rån. Derefter togos läsegelsspiror upp och godset skars in. Vid middagstiden var Mahomet Shah klädd i läsegel från topp till tå; men ej nog dermed: än det ena än det andra skulle trimmas och skrotas och de arma apprentice-pojkarne, som förut knappast fått äntra två famnar öfver relingen, fingo nu gång på gång löpa upp och ned. Klockan var vid pass två på eftermiddagen då Harry M'Nab, en vek pojkstackare om femton år och son till postmästaren i Cheltenham, störtade ned från kryssbramsalningen. Han slog först våldsamt mot märsen samt afslet sedan i fallet tretton vefingar i undervanten. Slutligen tycktes han bokstafligen krossa hufvudet mot jernbåt däfverten, hvarefter kroppen föll i sjön der den sjönk som en sten.

Fröken Seton stod på halfdäcket. Det stänkte blod på hennes klädning och hon svimmade.

Men Harry M'Nabs våldsamma död blef endast en god förevändning till ytterligare straffarbete för alle man. Mahomet Shah lades back. Tre båtar sattes i sjön, och i tre timmars tid rodde vi omkring för brinnande lifvet letande efter en kropp som var liflös innan den hunnit halfvägs till vattnet och som hajarne för länge sedan gjort sig ett mål af.

Men Stuart hade svurit på att taga revanche, och han hade hållit sin ed. Efter den dagen brände han dock sina kol förgäfves hos den vackra fröken Seton.

Och hvad sade kapen Walker om allt detta? Kapten Walker var passiv. I sina yngre dagar hade han varit en rapp fyr; men nu då han för länge sedan gått in i sitt andra halfsekel, var han temligen slö, ja ibland kollrig — och det inte så litet. Han hade den fixa idén att han öfverallt var förföljd af någon som ville

taga hans lif. Alla misstänkte han såsom någon fruktad fiendes verktyg. Det sades att hans lättfärdiga dotter bragt den galenskapen under de grå håren. Han hade upprepade gånger ryckt henne ur diverse älskares klor tills en spansk don Juan vetat behålla rofvet genom att halft skrämma förståndet från fadern.

Nu var dottern — gud vete hvar; men att fadern mindes henne ännu, det såg jag en gång. Vi gjorde fast storseglet, och vid upprullningen sjöng en spefogel:

And thou my Johnny Walker,
and thou my Johnny Walker,
I like to kiss your daughter,
and thou, my Johnny Walker thou!

Då gubben, som stod på halfdäcket, hörde dessa ord, började han gråta som ett barn, gick ned i kajutan och syntes ej mera på däck den dagen.

En annan dag, det var dagen efter den då vi lemnade Downs redd, kallade han oss allesammans akterut och befalde oss att slå förste styrmannen i jern; ty denne stode efter hans lif sade han. Båtsmannen, som var den äldste af oss, menade att det ville vi ej inlåta oss på. Om kapten Walker ville hafva Stuart lagd i jern, så finge han sjelf sätta dem på honom. Kapten Walker bad då att vi åtminstone skulle stänga in honom sjelf, så att Stuart ej finge fatt på honom; men med den saken blef det lika litet något utaf, som med den första. För resten var gubben en god tok men en nolla ombord; det var förste styrmannen som förde regementet ombord och det ett som var hårdt nog.

Sex dagar hade gått sedan vi passerade Lizards fyrar. Vi voro bland »spanska mærrarna», som Spanska sjöns svåra sjöar kallas, och de vräkte med all makt omkring oss. Men Mahomet Shah var en god seglare,

en klipper af första rang, skarp i bogen som en delfin. För en styf nordost-kultje länsade det smäckra jernskeppet söderöfver med en fart af 13 à 14 mil i timmen.

Om jag minnes rätt var det en natt mellan torsdag och fredag som blef så ödesdiger för Mahomet Shah och dess besättning. Den vakt jag tillhörde gick till kojs vid midnatt. Kort derefter blef det ett temligen högljudt oväsen på däck och en stund senare inkom en af matroserna och omtalade skrattande huru Jim och hr Stuart hade en dust med hvarandra, hvarvid Jim afbitit styrmannens ena tumme. Jag hade kanske sofvit ett par timmar då jag vaknade med ett oredigt medvetande af att någon »purrat ut». Som sjömän i allmänhet göra låg jag fullt påklädd och behöfde endast hoppa ned i mina stöflar och spänna lifremmen omkring mig för att vara klar.

Jag hade dock endast fått remmen och ena stöfveln på, då jag märkte ett egendomligt doft sus ute på däck. Skeppets rörelser förekommo mig också besynnerliga, hvarför jag sökte öppna den ena dörren. Den tycktes vara läst utifrån. Jag försökte den andra. Samma förhållande. Det var mörkt i skansen, men jag kände att vattnet sprutade in genom dörrspringorna. Jag sköt därför på dörren med all kraft och fick slutligen upp den, men en vattenflod rusade nu in genom öppningen. Däcket var fullt af vatten ända upp till bastingeringen. Jag ropade till de andra som voro i skansen och som ännu sofvo att de skulle skynda ut, tog derpå med båda händerna i dörrlisten öfver mitt hufvud, slog en volt och befann mig sålunda på ruff-taket.

Det var mörka natten, men jag såg dock att hela den enorma segelmassan var back och att skeppet dejsade akteröfver med hård fart, allt djupare och djupare

nedgräfvande sig bland de berglika sjöarne. Nu stod vattnet upp till taket och steg alltjemt högre. Goda råd voro dyra. På taket skulle finnas en stege; jag hade sjelf surrat den der dagen förut. Jag fann den, kapade surringarna och just i rätta ögonblicket skjutade jag ut den för om fockriggen, fri från fartyget, som sjönk allt djupare, och kastade mig derpå sjelf efter.

Der satt jag nu på min stege seende skeppet allt mer och mer försvinna i mörker och vatten. Allt hade gått så hastigt — på några få ögonblick. Hvad som händt skeppet och förorsakat olyckan förblifver i all evighet en hemlighet. Dock är antagligt att seglen fångat back, vare sig genom vindkast eller girning och att sjöarne öfverväldigat det dejsande fartyget, sönderslagit luckorna och sålunda sänkt det. Nog af — Mahomet Shah såg aldrig mer dagens ljus.

Några minuter hade jag suttit på stegen, der jag hade all möda att hålla mig fast, då jag hörde plaskande tätt invid mig och märkte det någon tog tag i stegen. Det var en af apprentice-pojkarne, Sam Walker, brorson till skepparen, som kom kraflande. Jag hjälpte honom upp på stegen. Ännu en gång hörde jag plaskande och pustande. Det var kaptenen, äfven han kom upp på stegen ehuru det var nätt och jemt så mycket den kunde bära. Jag gjorde mig sjelf det löftet att om någon mera komme skulle min stöfvelklack hålla honom på afstånd.

Det gjorde mig ondt, verkligen ondt, att ej kunna säga det den vackra fröken Seton kom till oss på stegen. Det hade varit så romantiskt. Men kan det i någon mån reparera saken, så tror jag mig kunna försäkra att hade hon kommit, så hade jag visserligen icke sjelf hoppat i vattnet och satt henne på min plats,

men jag hade stoppat ned gubben och dragit henne upp. Men hon kom icke. Allt som var kvar efter skeppsbrottet var stegen med dess tre passagerare.

Blott genom att tränga oss tillsammans på stegens midt kunde vi få denna att någorlunda vaka sjön. Än voro vi högt uppe på kammen af en våg, än djupt nere i en vågdäld. Ständigt yrde vattnet öfver oss och ett par gånger lade sig stegen tvärs för brottsjöar och rullade rundt i skummet, men som iglar höllo vi oss fast i pinnarne och släpte ej våra tag. Det var en gräsligt lång natt och tycktes aldrig vilja taga slut. Jag frös förskräckligt i synnerhet om benen, hvilka ju alltid hängde i vattnet. Men fram emot morgonen började det hetta i dem och jag erfor deraf ett visst välbefinnande. Då det blef dager tycktes mig ställningen något drägligare; men en bedröflig syn skulle vi tre nog hafva erbjudit åskådare, om sådana funnits. Pojken redde sig som jag så der temligen. Kapten deremot led mest. Han var i blotta linnnet och fastän jag gaf honom min ena skjorta, frös han så att hela stegen skakade och knakade. De grå hårtestarne flögo vildt för stormen och tycktes mig alltmera glesna. Flere timmar hade vi suttit utan att yttra ett ord till hvarandra.

— Huru sitter ni, sir? — frågade jag, för att få höra en mensklig röst.

— Jag har suttit bättre i min dar', — blef svaret och så talades ej något vidare på flere timmars tid.

Hur jag då satt och tänkte än hit än dit rann mig i minnet hurusom irländska kustboar, då de ro i riktning *med* svåra brottsjöar, begagna »drogues», segeldukspåsar formade som stora ljussläckare, hvilka de i hanfot släpa efter sina båtar för att hindra dessa att kastas tvärs för sjön. Jag afdrog min ena stöfvel, fast-

gjorde min lifrem i stropparne och hopband lifremmens andra ända med en ganska lång halsduk, hvilken jag tog från gossen, hvarefter jag fortsatte min »drogue» vid stegens yttersta pinne. Vinden och sjöarne kastade oss framåt; stöfveln spjernade emot. Resultatet blef öfver min förväntan — stegen låg alltjemt *med* sjöarne.

— Nu ligger han som en mås på vattnet, — sade jag till gubben för att krya upp hans kurage litet, ty han började se för bedröflig ut.

Jag ansåg det vara middagstid, då blåsten bedarrade och sjön lade sig något. Ju mindre vi behöfde anstränga oss för att hålla oss qvar på stegen, dess mera läto hunger och törst förnimma sig; men vid den saken var platt intet att göra.

Dagen förflöt och natten inbröt, en lång, ryslig natt, sådan jag icke önskar min värsta ovän. Allt tyngre lutade sig gubben mot mig, och jag bad honom också stödja sig mot min axel och försöka sofva något.

— Det skall göra er godt, sir, — sade jag; men mitt hemliga hopp var att han under sömnen skulle dö; ty hans lidande var onthärdligt att åse.

Jag tror också att han slumrade något; men plötsligt spratt han upp och högg sina tänder i min axel. Jag grep med handen om hans nacke och tryckte hans hufvud ned under vattnet ett ögonblick. Han blef lugn och slumrade åter in; men än en gång ryckte han till och bet djupt in i min arm, vid hvilken han fasthängde som en bulldogg. Det led intet tvifvel att han hade blifvit galen. Jag hade förr sett liknande symptom uppkomna af hunger, törst och njutande af saltvatten. Jag upptog min knif för att ända gubbens lif; men gossen bad mig gråtande låta hans farbror lefva. Då jag för tredje gången blef biten, var jag fullt besluten att göra ett våldsamt slut på den galne gub-

bens tillvaro, men äfven då räddades han af gossens ifriga förböner. Kapten Walker var verkligen bedröflig att åse. Än satt han så hopsjunken och slapp att man kunde tro att det blott var en tom skjorta som låg på hans plats; än var han vild och rasande, yrade och tuggade fradga. Då han åter ville bita någon af oss, strök och ref jag honom sakta på ryggen och detta lugnade honom underbart.

Den längsta natt får dock ett slut, så äfven denna. Men det var en disig, ruskig morgon som kom, jag trodde sannerligen att det skulle blifva vår sista, ty kölden började blifva oss för svår. Mina ben kunde jag icke mera röra — de voro alldeles känslolösa, och hela min kropp kändes, som vore den full af krälände maskar. Gossen låg på stegen, krampaktigt hållande sig fast vid pinnarne under det vattnet oupphörligt spolade öfver honom. Gubben var det i det närmaste slut med. Han hängde så tung öfver mig, att jag emellanåt var i beredskap att knuffa ned honom i vattnet, der han för resten mått allra bäst. Endast då och då såg jag honom öppna sina glanslösa ögon, hvilka tycktes mig likna en kokt fisks. Äfven mina föllo esomoftast ihop, men blott för några ögonblick, ty hvar gång det hände, föreföll det mig som hörde jag sorl af röster och någon som ropade: — John, John! — Hvad detta nu än var — en medvetlös själfbevarelseinstinkt, ett spiritistiskt under, en psykologisk gåta — det räddade dock mitt lif, ty om jag falliti sömn hade det varit ute med mig.

En gång då jag sålunda upprycktes ur en halfslummer föll min blick på kaptenen. Hans eljest slöa ögon voro runda och stirrande, hans de sista timmarne ständigt nedhängande underkäke höjdes och sänktes, hans slappa tunga rördes bland slemmet, men ej ett ljud förmådde han frambringa. Jag trodde att han

var i själåtåget och ansåg honom för ett lik, då han åter sjönk samman.

— Hvem härnäst? — frågade jag mig sjelf och stirrade utåt vattnet; men — vid Sankt Patrik — hvad var detta? En villa eller en verklighet? Hade den halfdöde kaptenen sett detsamma som jag, då hans lifslåga för några ögonblick uppflammade? En hög sjö förtog utsigten — det syntes mig som ville den aldrig gå ned, men äntligen lyftes jag högt upp och såg en ångare. Den tjocka röken bolmade ut som ett långsamt moln; men om det var aktern eller fören som vändes till mig kunde jag icke skönja. Hade ångaren redan passerat oss? Kanske helt nära? Förskräckliga tanke! Men nej, den kom närmare, rätt fram till oss, ja så rätt fram att jag fruktade det den skulle rusa öfver oss. Jag ropade af alla krafter. Fåfängt — blott larmet för bogen öfverröstade tiofalt min matta röst; huru mycket mera då den arbetande maskinens buller!

Knapt två famnar från ångarens sida greps stegen af den skummande rullsjö, som bogen kastade ifrån sig. Vi hvirflade omkring med förfärande fart, och då jag åter sansat mig befann jag mig bland en sådan massa skum och fradga att det syntes mig som vore jag i en snödrifva. Stegen var ett par famnar från mig, ångaren flera skeppslängder. Kraflande mig med halfflama ben i riktning mot stegen nådde jag den, men hade ej krafter nog att åter krypa upp, utan stack in hufvudet och armarna mellan ett par pinnar och förblef så hängande. Underligt nog var jag den ende, som blifvit skild från stegen; de andra två sutto ännu kvar.

Vårt öde var likväl ej att vi den gången skulle omkomma. Vakthafvande officeren på ångarens kommandobrygga hade varsnat något egendomligt som snodde

omkring i vattnet vid fartygets sida. Han tog sin kikare — ett ögonblick och han ser hvad det är.

— Stopp! Back! Båt ut! — Af vänliga händer drogos vi ur vattnet, fördes till ångarens sida, halades upp, beundrades, bekikades, undersöktes och vårdades med noggrannaste omsorg.

Då jag blifvit någorlunda återställd erfor jag att det var Arethuse från Marseille, som i elfte timmen kommit till vår räddning, äfvensom att »den gamle mannen» såsom de sade, afidit några timmar efter det han tagits ombord men att gossen syntes krya till sig.

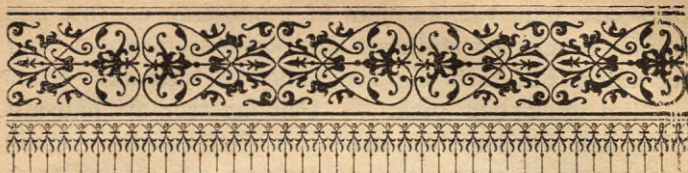
Ett dygn eller så derefter kom ångaren till Marseille, der vi sändes till ett hospital. Läkarne sågo på mina ben, hvilka svullnat till oformlighet och ruskade på hufvudena. En vacker dag kommo de tre man högt, beväpnade med stiletter, sägar och tänger och förklarade genom allt för tydliga gester att de ämnade amputera mina båda ben. Jag inlade kraftig protest, men kunde endast hålla de ifriga doktorerna på afstånd genom att slunga medikamentsflaskor och pillerdosor omkring mig. Till sist retirerade fienden i god ordning; men jag vågade efter den betan knapt äta eller dricka något alls af fruktan att jag under iråkad dvala skulle mista mina båda fortkomstledamöter. Dock — jag blef frisk och färdig och har den dag som är ännu ej insett att det varit bättre om de franska doktorerna fått sin vilja fram. Såren på min arm hade bränts med lapis, och läktes temligen fort ehuru de kvarlemnade dessa stora blåaktiga ärr som jag förr omnämt.

Hvad Sam Walker angår, så mådde han som perla i guld. Hans mor och två systrar kommo resande för att taga vård om honom. Med pomp och ståt fördes han från sjukhuset till ett privat hem, der han förmodligen befann sig bättre än i Spanska sjön den nat-

ten jag halade honom upp på stegen. Jag antager detta emedan jag icke vidare hörde af honom den gången.

För tre år sedan återsåg jag honom i Edinburgh. Han var då kassör på ett stort kontor och en mäktig fin herre. Han bjöd mig en cigarr, tvinnade sina linfärgade polisonger, visade med ett väldigt grin ett helt staket af långa tänder och omtalade att hans pojke hette Mahomet till evärdeligt minne af de trettiosju timmarne i Spanska sjön.





Bill Harmer.

Bill Harmer var lika så litet skapad till sjöman som jag till pascha af tre hästsvansar. Detta visste han nogsamant sjelf och det var derfor aldrig något lif, aldrig någon »piff» i hvad han företog sig. Men han var ordentlig och villig, vänlig mot kamrater och höflig mot befäl. Han var en allvarsam, ja nästan drömmande ung man och föga meddelsam. Den natten då de händelser egde rum som jag här skall omtala hade vi varit skeppskamrater omkring sju veckors tid och dertill varit på samma vakt, men jag lika litet som någon annan ombord visste mera om Bill än att han hette Harmer och att han ej såsom vi var mönstrad för hela resan utan blott hvad vi kalla »för rund» till Sidney, d. v. s. att han hade en viss betalning för öfverresan den månede blifva lång eller kort och att han vid framkomsten hade rättighet att lemna skeppet. Detta var nätt opp allt hvad vi kände om honom, men det syntes

klart att han var en man af uppfostran och att han fordom intagit en ställning långt öfver sjömannens. Jag såg aldrig Bill sätta sig ned under en nattvakt — han ständigt gick och gick. — Och jag tror att han allt intill den tid han blef hvad han sjelf kallade »jagad» vida mera älskade natten än dagen och att de långa qvälls- och hundvakterna föreföllo honom långt kortare än de föreföllo mig.

Det var i Glasgow-skeppet Lock-Jagoo som vi voro skeppskamrater. Vi hade hunnit söder om linien och voro komna in uti sydostpassagen. På senare tiden hade jag märkt att Bill såg allt mera tankfull och frånvarande ut och då jag en natt såg huru ytterst blek och allvarlig han var, öfvertygades jag om att han var sjuk. Det var på hund-vakten d. v. s. mellan midnatt och klockan fyra på morgonen, och månen sken klart och vackert från en nästan molnfri himmel. Vi hade halat upp i lofvarts akterbrassar och jag hade der-efter en stund suttit på babords reling, medan Harmer under sin rastlösa gång oupphörligt passerade framför mig. Jag blef ej så litet förvånad då han plötsligt stannade och satte sig ned bredvid mig, der han förblef sittande tyst en lång stund.

— Bill — sade jag, — det är något på tok med dig. Mår du icke bra?

— Jag mår långt ifrån bra, — svarade han, — men helt säkert är det mitt sjuka sinne som gör också min kropp sjuk. John det är egendomligt men det är sant, det gror och det växer en förskräckelse inom mig som jag ej kan beskrifva.

— Hvad roenar du? Kom hit fram i månskenet, man, och låt mig se ditt ansigte! För hundra gubbar, du ser ju sjuk ut! Hvad fattas dig? Vill du icke säga mig det?

— Jo, — sade han, — det skall jag göra och jag hade redan i går beslutit att förtro mig till dig, ty du är en man med förnuft och du skall ej skratta åt mig hvad du än må tänka. John Grogg, jag är en gast-jagad man eller också är jag på väg att blifva galen.

Medan han talade dessa sällsamma ord var hans ansigte, der vi sutto i månskenet, blekt som döden. Det var ett vackert ansigte med stora mörka ögon, hvilka likväl nu syntes fulla af en sjuklig brand.

— Gast-jagad? Ditt sunda förnuft kan väl säga dig, att om du verkligen känner dig jagad så är du sjuk. Hur tusan skulle du kunna vara gast-jagad? Käringprat!

— Hör på mig! Det är endast fem år sedan min fader dog i Skotland, och det var hans fasta öfvertygelse att en skugga följde honom öfver allt hvar han gick under den sista månaden af sitt lif. Ingen utom han sjelf kunde se skuggan, och äfven han såg den blott på och omkring den plats der han sedan plötsligt dog. Det var endast konturerna af en mörk kropp som han såg tills några få ögonblick före sin död då han såg figurens ansigte och den synen dödade honom.

— Och du, en förnuftig, upplyst man med fem sunda sinnen, kan sätta tro till en sådan inbillning, som helt visst var en fysisk sjukdoms foster? — frågade jag.

— Hvad man ser, det måste man tro, John. Jag har sett aldeles detsamma och hört det också.

— Berätta mig huru det gick till, Harmer; det skall kanske göra dig godt att tala om det som i sjelfva verket är ett hjernspöke utan någon som helst verklighet, äfven om vi ej kunna utfundera den naturliga orsaken till dess uppkomst. Men innan du börjar så vill jag anmärka huru lätt din faders sjukliga griller

hafva så kunnat inverka på ditt sinne att äfven du i din ordning fått samma inbillning. Jag har flera gånger läst och hört om sådana fall.

— Sant, — sade Harmer, — men jag kan se och höra det så tydligt att intet i verlden kan öfvertyga mig om att det är inbillning. I natt är det precis en månad sedan jag såg det första gången och jag anar att upplösningen är för handen. Se icke så tviflande ut, det är en fråga som för mig gäller lif eller död.

— Jag kan icke hjälpa att jag tviflar och jag önskar blott att jag kunde öfvertyga dig sjelf om din dårskap, lika så väl som jag för min del är öfvertygad derom. Då det är under sista månaden som du sett den der gestalten så måste det vara här ombord. Hvar är det du brukar se honom? Vi skola gå dit så få vi se om något så sagolikt vill uppenbara sig i John Groggs närvaro.

Med tydlig vedervilja samtyckte Harmer. — Jag skulle helst gå dit så litet som möjligt — sade han — men det synes vara mitt öde att passera den platsen ofta. Då vi nyss halade brassarne förföljdes jag af skuggan både då jag gick akter öfver och då jag sedan gick för öfver.

— Men om jag minnes rätt, så gick jag alldeles bredvid dig då vi gingo dit akter.

— Ja du gjorde så och just då vi passerade märsfallet trängde sig skuggan mellan mig och dig.

— Det var f—n!

— Kanske icke långt ifrån —

— Det är alldeles der aktèr du ser den?

— Rättare midskepps. Så snart jag nattetid finner mig på styrbords sida mellan stormasten och akterhytten har jag skuggan ej långt ifrån mig. Det må vara hur mörkt som helst fast skuggan också är mörk,

ser jag henne dock och hör hennes steg och prassel. Kom skola vi gå dit! Lyssna väl!

Jag gjorde så medan vi gingo akter öfver, så lätt och tyst som möjligt, både för att ej blifva uppmärksammade af styrmannen uppe på halfdäcket och för att bättre kunna höra de steg hvilka verkligen följde oss. Jag kunde ej neka för mig sjelf att jag hörde dem — de tassade steg om steg med våra egna, ehuru de dock ej voro förorsakade af oss sjelfva. Jag kände mig underlig till mods, och Harmers röst lät besynnerlig då han hviskade:

— Jag är öfvertygad om att du hör det, John! Då vi komma dit bort till båtgalgen så vänd dig hastigt om och försök om du ej kan se något skuggligt som smyger sig bakom mig.

Vi vände oss båda på en gång och stodo stilla. Den stackars Harmer grep mig i armen medan han hviskade:

— Ser du den? Den står alldeles framför mig, ungefär fyra steg härifrån. Den rör sig ej det ringaste.

— Jag ser intet, Harmer; der finnes intet att se.

— Jag skall räkna däcksplankorna; det står på den femte räknadt från min högra fot.

— Der finnes intet — det är ju klara månskenet der. Hur ser det ut?

— En stor hög figur, insvept i en svart mantel eller något sådant. Hufvudet är lika högt uppe som sprilattan. Nu rör den sig — den passerar till lofvert om mig — nu är den bakom mig.

Och medan Harmer talade, vände han sig så småningom liksom för att hålla i sigte den gestalt som för mig förblef osynlig. Medan han vände sig bragtes hans ansigte i månskenet, och dess allt mer tilltagande spöklika blekhet nästan förskräckte mig. Hans stora

ögon stirrade på det för honom förfärliga fantomet, och en obeskriflig fasa lyste ur dem.

— Och du ser ingenting, John? Alls ingenting? Säg sanningen, ser du intet?

— Jag ser inte ett dugg, det försäkrar jag dig. Säg mig precis fläcken der ditt spöke står och jag vill ställa mig der för att öfvertyga dig.

— Der du står kan du se hela galgstöttnan. Inte sant?

Den galge som uppbar båtarne hvilade på fyra stöttor — en vid hvar reling och två midskepps. Dessa senare voro af gjutet jern och det var en af dem som Harmer utvisade.

— Jag kan se hvarenda tum af den ända från däckets upp till galgen, — sade jag.

— Det kan inte jag. Mellan mig och stöttnan är en svart massa, som står på den plankan som löper mellan din högra fot och stöttnan.

Jag kunde se hela plankan som han menade och jag gick sakta fram längs den för att intaga den plats der Harmer såg figuren. Döm om min förvåning då jag plötsligt kände ett motstånd fast jag endast såg tomma luften framför mig. Ännu i dag vet jag ej om det var inbillning eller hvad det var. Då jag började min gång efter plankan, hade jag ej en halfdragen undran om huru vida jag skulle möta något motstånd eller ej och mitt sinne var alls icke mottagligt för någon inbillning, ehuru väl Harmers ord och hela uppträdet föreföllo mig sällsamma.

Ovilkorligen tog jag ett steg tillbaka, men ryckte derpå åter fram. Då jag kommit till stöttnan vände jag mig om, följde åter plankan efter och kände då liksom om ett stycke af en klädning eller ett tyg lätt slagit mot mitt ansigte, på samma gång luften föreföll mig

så kall och kylig som hade jag varit nära ett isberg. Detta må hafva varit inbillning, ty nu var min fantasi något uppjagad, men hemskt föreföll det — och än hemsikare var den scen som följde.

Då jag åter kom fram till Harmer såg jag honom darra i alla lemmar; han grep mig i skuldran och drog mig ett stycke för öfver.

— Kom, — sade han, — det har gått för alltid. Jag har sett ansigtet.

— Hvilket ansigte?

— Dödens. Min timme är slagen. Jag skall dö.

Jag fattade tag i honom, ty han segnade så småningom ned, och jag lade honom sakta på storluckan samt makade några bugter af en tross under hans hufvud. Med förskräckelse blandad med undran såg jag att Harmer verkligen var döende. Hvad skulle jag göra? Jag ville icke lemna honom ensam men ej heller vara det enda vittnet till hans besynnerliga död. Den metallklocka, i hvilken hel- och halftimmar slogos, satt nära intill; jag fattade i kläppen och ringde hårdt. Styrmannen röt från halfdäcket och frågade hvem i h—e det var som höll sådant väsen och ett par af besättningen kom fram till mig der jag stod bredvid Harmer.

— Bill är döende, — sade jag, men de trodde att jag skämtade och det dröjde en stund innan jag kunde förmå den ene att hemta mr Dottin, förste styrmannen. Under tiden sjönk Harmers lifsgnista allt mer. En askfärgad sky smög sig från den bleka fuktiga pannan ned öfver kinderna, medan hans andedrägt blef allt kortare och svagare tills den aldeles upphörde. Utan suck, utan jemmer, utan rörelse på läpp eller lem hade Harmer gått till de okända skuggors land.

Harmer var död, begrafdes och glömdes.

Dock ej af mig. Ty så djupt i mitt sinne inristades den nattens händelser att jag ännu i dag som är minnes hvarje Harmers åtbörd och hvarje ord som mellan oss vexlades. Bland de saker han efterlemnade påträffades två bref båda adresserade till mr Hannibal Elworthy Solcitor, Sidney. — Jag förmodar att kaptenen vid fartygets framkomst besörjde dessa brefs öfverlemnande till adressaten, ty då vi legat ett par dagar i hamnen kom en gentleman ombord, hvilken presenterade sig såsom Elworthy, Harmers onkel, och begärde detaljerna vid Harmers död. Jag tillkallades och upprepade berättelsen om hela förloppet, hvilken gentlemanen åhörde med stort intresse.

— Det är fullkomligt sant som han sade, stackars sate — sade mr Elworthy, då jag slutat, — hans fader jagades till sin graf af ett spöke som utan tvifvel fostrats i hans hjerna; men den skuggan visade sig för honom såsom vålnaden af en man, hvars lifsblod han utgjutit. Hans samvetsqual voro stora, och man förvånades föga öfver hans syner, då det var bekant att hans hjerna var sjuk, såsom troligen förhållandet också var med hans son, hvilken jag alltid minnes såsom en späd och klen gosse med tungt sinne.

— Af en man hvars lifsblod han utgjutit — upprepade jag. — Mr Harmer den äldre var således en mördare?

— Nej, långt derifrån, ehuru han sjelf anklagade sig såsom en sådan. Hans historia kan berättas i få ord. James Harmer var så dödligt svartsjuk på sin nyblifna hustru, min stackars syster, att det ej var rådligt för någon man att, äfven händelsevis, låta sina ögon hvila på henne. Hon var honom fullkomligt tillgifven men genom sin fördömda svartsjuka gjorde han

hennes lif till en börda. En främling, en utländing, ung, vacker och rik, besökte händelsevis Roxbourgh några få månader efter min svägers och min systems bröllop och visade en sådan öppen, manlig beundran för unga mrs Harmer på en aftonbjudning hvarest de sammanträffade, att furierna i Harmers inre väcktes. Hårt och öppet förolämpade han den unge främlingen. Resultatet blef utmaning och duell. Den unge officeren sköt i luften, men Harmers kula genomborrade motståndarens hjerna. Harmer blef efter denna duell aldrig mer samme man som förut; han kallade sig sjelf mördare och då hans hjerna blef sjuk alstrades der den vålnad, som jagade honom och som dref honom ned i grafven. Då skuggan visade sig för honom är det troligt att han beskref den för sonen och varnade denne att ej träda i sin faders fotspår. Och då sonen ärft faderns hjernsjuklighet är det föga underligt att faderns ord och faderns död alstrade samma fantom i sonens hjerna och dref äfven honom ned i en tidig graf.

— Sant, sade jag, men hvad var det som sattes mig till hinder på Lock-Jagoos däck den der natten? Hvad var det som jag kände dragas öfver mitt ansigte och hvarifrån kom några ögonblicks iskyla?





Den flygande Holländaren.

Hvilken har ej hört talas om »den flygande holländaren», spökskeppet, fantomet från hafvet? När den tjutande stormen drager fram öfver Oceanen och tornar vågor skyhögt upp, sliter af deras kammar och för dem med sig söndersplittrade till myriader vattendroppar, hvar och en åter fördelande sig hundradefalt, tills de små, hvassa och bitande som nålspetsar yra genom luf-ten; när stormen hviner och rasar genom skeppets rigg, lösrycker och i smala remsor söndersliter de redan fastgjorda seglen; när stormen lösbläpt sina vildaste furier och måsarne sväfva på svigtande vingar; när skeppet tungt suckar, piskadt af våldsamma, ilska sjöar, — då varnar sjömannen bland det flygande skummet ett skepp för fulla segel, han bleknar under sin bruna mask, ty det är spökskeppet han ser. Oaktadt de spända dukarne och skungördeln kring bog och sidor, närmar sig dock ej fantomet — det står stilla och orörligt, ty det är ett »dödsskepp». Plötsligt försvinner synen, men dyker lika hastigt upp i en annan riktning, det är »den flygande holländaren». Sjömannen, som kallblodigt sett

tusende dödar i ögat vid striden mot elementen, gripes nu af bäfvan, ty mörka makter hafva svurit hans undergång och olyckan spinner sina garn omkring honom.

Så lyder sängen om den flygande holländarens uppenbarelse, berättad på världens flesta språk generationer igenom. Historien om hans tillkomst varierar något, men jag tror mig kunna framlägga den enda sanna källan till denna dunkla saga.

För några år sedan då jag med ett fartyg befann mig i Dunkerque, gjorde jag der bekantskap med en gammal man, van der Heide, holländare till börden. Det var en ärans man med skallig hjessa och långt, silfverhvitt skägg; en patriark i sitt hus och en gästfri värd, hvars ord jag ej har skäl att betvifla. Han var ättling af Peter van der Heide, en gång befälhafvare på det skepp, som säges sedan århundraden irra fridlost omkring vid trakten af Goda-Hopps-udden. Han förtäljde mig hvad han hade sig bekant om denna sängens ursprung.

* * *

Det var mot slutet af 1600-talet som holländska ostindiska-kompaniets yppersta skepp, Tasman, fördes af Peter van der Heide, »den vilde hedningen» kallad. Han var vida känd för sitt vilda öfverdåd och sin oböjliga karakter. I Batavia, då världshandelns förnämsta säte och Ostindiska kompaniets residens, var han nogsam bekant; i den då för tiden unga Kapkolonien, ostindiefararnes värdshus, ansågs han som en matador af första rang, och hemma i Holland visste hvarenda liten pys berättas vidunderliga saker om van der Heides seglatser. Der Tasman ej ville gå fram *öfver* och genom vattnet, der måste den gå fram *under* och genom det — ty

framåt var lösen. Också gjorde intet skepp så snabba resor som Tasman, för den skull redan då känt under namnet »den flygande holländaren». Mången värdefull last hade den burit på sin köl och stora rikedomar hade den hemfört, men förtalet sade att van der Heide tog lejonparten af förtjensten. Nog möjligt, ty då för tiden stod ej en skeppare under så noggrann kontroll som nu och en man som kaptenen på Tasman kunde ej uppträda med knussel. En ostindiefarare ansågs då för tiden för något, och guldmynten måste trilla genom hans fingrar för att häfda den nimbus som omgaf honom.

I slutet af år 1683 lemnade Tasman Batavia, sedan van der Heide svurit att inträffa i Kap-kolonien tidigare än ett skepp som en månad förut likaledes lemnat Batavia. Men Tasman kom aldrig till Kap. Kapten Castelleur, som hemkom till Holland följande året, hade besynnerliga saker att berätta. Två grader söder om Goda-Hopps-udden, »Stormiga udden», som den då kallades, hade han befunnit sig i en den vildaste orkan. Den tredje i samma månad hade han länsat undan för topp och tackel. Sjö efter sjö vräkte öfver fartyget, hvilket var oftare under än öfver vattnet och till hälften begrafvet i hafvet. Den öfre delen af riggen bokstafligen afslets och bortfördes af stormen, rorsmännen voro surrade och den öfriga besättningen beordrad under däck för att undgå att blifva spolade öfver bord. Då såg Castelleur helt nära sitt fartyg ett annatskepp, men för fulla segel. Han trodde knapt sina ögon. Den enorma segelmassan hade varit öfverdådig i en styf bris, men nu, i den skrikande orkanen, var den fabelaktig. Han visste att om han satte till ett aldrig så litet segel skulle det ögonblickligen vandra samma väg som de tomma stängerna och rårna redan vandrat —

långt, långt bort från fartyget. Men det var ingen synvilla; han såg på rorsmännens förbluffade min att äfven *de* varnat seglaren, hvilken utan att öfverbrytas af sjöarna, skälfvande och darrande liksom lyftes öfver vattnet af den oerhörda segelarean. På skeppets sidor prunkade namnet Tasman i stora förgyllda bokstäfver, och Castelleur igenkände väl på gallionsbilden, fartygets skrof och riggens resning. På kommandobryggan stod äfven van der Heide lifs lefvande. Han höjde sin knutna hand mot höjden och skakade den våldsamt. Så hög gick sjön att, ehuru fartygen voro så nära hvarandra att allt detta kunde iakttagas, de likväl stundom doldes för hvarandra af berglika sjöar som rullade mellan dem. Sedan en sådan dragit öfver, var den galne seglaren försvunnen som genom ett trollslag. Intet spår syntes af honom — ej ens hans sjunkande toppar, ehuru han ju måst försvinna i djupet. Intet tvifvel sålunda — Tasman var förlorad med van der Heide, med man och allt. Det var den vilde hedningens sista och vildaste seglats. Som han lefvat, så dog han i vanvettigt öfvermod. Underrättelsen om Tasmans förlisning bragte sorg i många familjer. Vaxljus brändes och messor lästes för de omkomnes själar, 48 tomma kistor, en för hvarje man, jordades enligt den tidens sed vid dylika fall. Men allmänheten höll liktalet öfver den vilde hedningen. »Det gick som vi sade: högmod går förfall» och »hin skall ändå till slut ha' sitt», så lät det.

Men snart spordes sällsamma tidningar från Ostindien, hvilka bekräftades af kapten Boreck, som i slutet af samma år hemkom derifrån. På sin resa till Ostindien hade han den tredje januari på ungefär 20^o sydl. lat. och något öster om »Stormiga Udden» sett Tasman förlisa. Förloppet var i det närmaste det samma som

kaptan Castelleur iakttagit i samma tidsmoment, men på ett ställe omkring 400 mil aflägsat. Kaptan Borcks hela besättning hade bevittnat företeelsen och sett huru Tasman insveptes i en dimma i hvilken han försvann, ehuru han ej syntes aflägsna sig utan ständigt behöll samma afstånd. Töcknet skingrade sig efter några få minuter och horisonten var så klar som någonsin, men ingen seglare var att se när eller fjerran. En timme derefter öfvergöts himmelen af en violett färgton, skarpast vid zenith, och efter ytterligare tre timmar var kaptan Borcks fartyg indraget i den ursinniga stormen.

Detta var en kärkommen anledning att kanonisera van der Heide till en varulf, den der utstött från både himmel och helvete, fridlös dref omkring på hafvet. Ballader sjöngos om honom och felen i hans karakter växte till jettar under belackarnes konstfulla behandling. Hvarje hemkommen sjöman spordes om han ej sett »den flygande holländaren», hvilket han naturligtvis sade sig hafva gjort. De galnaste historier sprungo ur sjömännens hjernor och slukades glupskt af åhörarne, hvilka ej läto dem gå från sig försämrade. Van der Heides måg, en advokat vid namn Helleveg, vredgades öfver snacket, hvilket nära nog gjorde hela van der Heides släkt till var mans niding och Hin Ondes anhang. Han glömde den gyllene tendensen: »månen går sin jemna gång och aktar ej på hundagläfs; så gör ock en vis man, han aktar ej på gabbaregnabb och klaffare tunga». I dess ställe öppnade han rättegång mot kaptenerna Castelleur och Borck, anklagande dem för »smädande af död mans minne». Men rättegången drog ut på tiden. Vittnena voro spridda kring jorden och när äntligen deras vittnesmål blifvit samlade efter ett par års förlopp voro de så med hvarandra öfverensstämmande att mynheer Halleveg, trots de vackra loftal

han höll öfver sin svärfader, ej kunde undgå att märka det han begått ett misstag den dag han öppnade rättelängden. Ty långt ifrån att historien skulle blifvit nedtystad kom den nu först riktigt i svang och i hvar mans mun. Den spriddes till andra nationer och fick högtidligen sitt diplom då de lärda domarne, efter att upprepade gånger hafva slagit sina kloka hufvuden ihop, slutligen afkunnade utslaget: — att enär icke bevisadt är att Peter van der Heide med döden afgått, men känt är att satan på mångahanda sätt drifver sitt spel på jorden, därför må i denna sak hvar och en oantastadt döma som honom sjelf bäst gitter. — Då man tager i betraktande att allt detta tilldrog sig på en tid, då trolldom ansågs existera och hexor brändes, så bör man ej förundra sig, att sanningen af den mystiska historien om »den flygande holländaren» nu ansågs konstaterad och att den så djupt inrotade sig hos den vidskepliga massan att den ännu i dag qvarlefver. Visst är att det aldrig blef förklaradt huru det förhöll sig med de båda skepparnes samtida syner och att van der Heides ättling ännu, då han berättade ofvanstående för mig, i sin ego hade rättens utslag, ett pergamentsdokument med hälften flamländska, hälften latinska ord, dateradt 1687 och försedt med ett kolossalt vaxsigill.

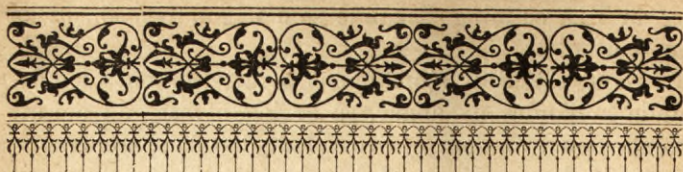
»Den flygande holländarens» anor växa årligen, ty mången gång tro sjömännen sig se honom. Den senaste mera bekanta behandlingen af denna historia, egde, som måhända mången minnes, rum 1857, då en besättning inför domstol i Nantes beedigade berättelsen om en händelse som egt rum året förut den 16 mars. Skeppet *Formose* från Nantes hade befunnit sig på ungefär 42° sydlig latitud och 35° östlig longitud då utkiken omkring kl. 11 e. m. plötsligt varseblifvit

genom mörkret skymta de otydliga konturerna af en seglare rätt för ut. Rodret lades upp, fartyget föll af, men allt jeunt syntes seglaren för ut. Ned lades rodret och snabbt vände fartyget upp mot vinden, men till allas bestörtning var den egendomliga seglaren fortfarande rätt för ut. Formose löpte sina goda tio knop, allt närmare och större syntes seglaren och en ombordläggning syntes oundviklig då det ju var fåfängt att söka undvika skeppet. Rodret lades »dickt ned» för att minska farten, seglen slogo back och det dånade, knakade och brakade. Fartyget sköt akter öfver och borrhade sig ned i den vräkande sjön. Det gälde att åter få fartyget undan vinden, och då detta skett syntes ej en skymt af seglaren, hvilken ingen haft tid att ge akt på under den allmänna oredan. Månen bröt fram ur molnen och upplyste horisonten, men intet utom himmel och vatten var att se. Formoses rigg, segel, båtar och hytter hade tagit betydlig skada under den förtviflade manövern och det var i anledning af detta haveri som saken behandlades vid domstol. Juryn, som skulle afgöra målet, tilldömde på grund af besättningens vittnesmål fartygets egare full ersättning af försäkringsgifvaren för den lidna skadan; men jurymännen kunde lika litet som de holländska domarena i Heideska målet komma till något nöjaktigt antagande om sakens verkliga sammanhang. Sjömannens ed måste inför rätten gälla, men det är troligt att domarena i själ och hjerta ansågo den af föga värde, ty det är nu en gång kommet derhän att sjömannens begrepp om sanning anses vara ytterst dunkla och ofullständiga. Jag vill ej söka gendrifva denna inbitna åsigt, huru orättvis den än är, ty man skall jäfva mig och ropa högt att äfven jag ljuger, till hvilket jag ej har annat att svara än att

jag är lika sanningsälskande som någon pensionsflicka om femton år.

Hvad särskildt sjömännens berättelser om »den flygande holländaren» angår, så är jag öfvertygad om att största delen af dem ej äro så kallade »skepparelögner», utan att hvar och en af dem har en säker och naturlig grund, ehuru inbillning och en ofrivillig öfverdrift gjort det hela till en myt.





Ett hafsviunder.

Det var på en resa mellan Australien och Nya Seeland som jag såg det der odjuret. Huru jag kom att företaga den resan?

Ja, det är så godt som en historia för sig. Men, låt gå — lyssnen!

Som ni vet är jag, sedan den der olyckliga tjurfäktningen i Montevideo, i det närmaste döf på ena örat. Då jag i början af detta år, i början af 1882, befann mig i Melbourne läste jag i tidningarne svassiga annonser om d:r Milner Stephen's underbara kurer och om huru han medelst animal magnetism nästan ögonblickligen botade alla slags sjukdomar och lyten, deras upphof mände vara hvilket som helst. Mera af intresse att se huru vid sådana sceanser tillgick än af verkligt hopp att blifva botad från min döfhet besökte jag en dag underdoktors residens. Jag visades in i väntrummet, hvarest satt doktors sekreterare, »a handsome young lady». Dessutom var rummet fullt af folk, doktors patienter, behäftade med olika krämpor. Den ene hade bandager om hufvudet, den andre var fruktans-

värddt vindögd. Några skramlade in på kryckor, medan åtskilliga knogade in med barn, plågade af allehanda skrofulösa sjukdomar.

— Ni skall skrifva ert namn i denna bok, — sade doktors kvinliga sekreterare till en gamnal herre.

— Ber om förlåtelse? — blef svaret.

— Ni skall skrifva ert namn i boken, — upprepade fruntimret i den gamles öra.

— Skrif det för mig, — bad han.

Hon skref.

— Två guinéer, om ni behagar, — sade sekreteraren till den gamle gentlemannen och denna anhållan upprepades ännu en gång i hans öra.

— Två guinéer, — för hvad — för att ni skref mitt namn? — Sekreteraren förklarade att det var doktors arvode och de två guldmynten framlades. Samma process upprepades med ungefär femton andra patienter, och jag kunde ej undgå att tänka, att det vore mycket mera inkomstbringande att slå sig på doktors »business» än att flacka världen rundt på krämarskutor. Några minuter derefter infördes hälften af oss till doktorn, den store helaren af menskligt elände.

Han emottog oss leende och började en historik öfver de oräkneliga kurer han utfört.

— Här, — sade han, pekande på en hel arsenal af kryckor, benspjälor, jernskor och allehanda andra artiklar nödvändiga för krymplingar, då de vilja nyttja sina lemmar — här äro några få, blott några få bevis på hvad jag gjort. Dessa minnen skänktes mig af mina patienter, hvilka, efter min behandling, ej vidare behöfde dem. Denna jernsko till exempel har nyttjats af en flicka i New South-Wales. De bästa läkarne skötte henne, men utan framgång. Under min behandling blef, på två månaders tid, hennes ena ben sex tum

längre än förr, och efter ytterligare en kort tid kunde hon lägga bort jernskon och nyttja sina lemmar så bra som ni eller jag.

På detta sätt fortsatte doktorn sin conversation och gaf oss en liten historia öfver hvarje särskild »trofé». Jag vardt alldeles öfverväldigad af hvad jag hörde och försjönk i helig bäfvan vid tanken på att få se oss sjelfva utsättas för slika mirakler.

— Nu skola vi försöka detta fall, — sade doktorn framförande en ung man af förfallet utseende — en sann riddare af den sorgliga skepnaden. — (Till ett feminint medium.) — Min vän, vill ni vara så god och bistå mig?

Nu utbredde sig den pratsamme doktorn i en liten föreläsning om spiritismen och uppmanade hvar och en som af honom ville botas att sätta fullkomligt förtroende till honom, ty derförutan, sade han, kunde ingenting uträttas. Då föreläsningen var slut böjde jag mig girigt fram för att vakta mediets rörelser. Mr Stephen gjorde några steg och några gester med armar och händer. Den unga ladyns ögon slötos och hennes händer föllo slapt ned från stolskarmen.

— Hon svimmar! — ropade jag och störtade efter en tumlare vatten.

— Min bästa herre, var lugn. Stör oss ej, — sade doktorn i det han fattade mig i kragen och åter satte mig på en stol.

Jag var näpst. Den unga ladyn föll i dvala. Hon såg förtjusande ut. (Vid Neptuns treudd, det är värdt minst en guiné att se en ung, vacker dam i dvala!)

— Kan jag bota detta fall? — frågade doktorn sitt förtjusande medium. Hennes viljelösa hand skref på ett papper något, som doktorn uttydde såsom »för-

sök.» Strax derefter skref mediet på papperet ungefär två minuter, ibland stötvis, ibland med bestämdhet.

— Tyst, — hviskade doktor Stephen, och vi vågade knappast andas. Sedan skrifningen upphört, upptog doktorn papperet och läste det. En ljus sky flög öfver hans drag.

— Det är en engels bud; det är från ett af mina små döda barn, — han var rörd, tårar voro i hans ögon, — se der — läs! — och han räckte mig papperet.

Jag såg förvånad på krumelurerna; höll skriften rätt upp, höll den på sned, höll den upp och ned, ja i alla direktioner.

— De äro icke synnerligen noga om kaligrafien i skolorna deruppe, — var min hädiska anmärkning.

— Tyst, min bästa herre; skämta ej — jag kan läsa detta med lätthet.

— Men inte är det väl engelska? — frågade jag.

— Jo visst, jo visst!

Jag lemnade papperet till en gammal landtman, som satt bredvid mig. Han vägde det i sin hand, såg på det en sekund och lade det sedan med tydlig fasa på bordet.

Mr Stephen började sin kur. Den unge mannen led af styfhet i armen. Mr Stephen bad honom aftaga rocken och vika upp skjortärmen hvarefter han upprepade gånger strök med händerna öfver den sjuka armen. Efter några minuter kunde den unge mannen böja sin arm. Doktorn triumferade. Han hemtade en liten flaska innehållande olja.

— Denna olja, — sade han, — innehåller en stor mängd magnetism som jag har ditfört medelst strykning. Det är förvånande hvilken rikedom på elektricitet eller magnetism jag har i min kropp. Jag vill gifva er en illustration. Min son var sjuk, mycket sjuk, ja

döende; alla trodde att han snart skulle affida. Under flera långa timmar fortfor jag att göra mina strykningar öfver hans utsträckta, nästan liflösa kropp. Plötsligen visade han tecken till lif, hvaremot jag samtidigt kände mig utmattad. Min son blef starkare, men jag var för åtskilliga dagar mycket matt. Blott och bart min egen styrka och mängden af magnetism som fans i min kropp hade räddat min sons lif.

Mr Stephen fortsatte återigen med patienten och ingned armen med litet »spiritualiserad olja». Derefter tog han fram ett stycke rödt ylletyg, placerade det på den sjuka armen och blåste sedan derpå så ursinnigt, att jag fruktade att hans spända kinder skulle sprängas sönder.

— Sannerligen, — tänkte jag, — är inte det der också minst värdt en guiné.

— Ni känner er bättre nu — gör ni ej? — frågade doktorn den unge mannen efter slutad behandling.

— Jo, det gör jag — blef svaret och den unge mannen pådrog sjelf sin rock till trots för den förut obrukbara armen, som han nu utan svårighet syntes röra.

— Der, ladies and gentlemen, är ett litet prof på hvad jag kan göra, — anmärkte doktorn.

Såsom varande utan intresse, förbigår jag här doktors behandling af åtskilliga andra fall. Kurerna voro mer eller mindre lyckliga; patienterna mer eller mindre nöjda. Mediet, strykningarna, den röda ylletrasan och spiritualiserad olja spelade ständigt hufvudrollen. Till slut blef det min tur. Doktorn höll en klocka för mitt öra och frågade om jag hörde. Då jag bejakade detta, flyttades klockan allt längre bort tills jag ej mera hörde hennes pickande. Doktorn placerade den undergörande ylletrasan öfver mitt öra och blåste så helvetiskt att jag sprang upp från min plats. Doktorn bad

mig uthärda profvet, ty det var just hans andedrägt som skulle bota mig. Derpå upprepade han processen, men den gången bet jag hop tänderna och lät den läkande andedrägten ända till sista fläkt gurgla ned genom örongångarne. Derpå presenterade han mig en liten flaska innehållande »spiritualiseradt vatten» att dagligen indrypas i örat. Det der vattnet, i sjelfva verket ofiltrerat vatten ur floden Yaura, som flöt ett stenkast från doktors hus, skulle, enligt undergörarens utsago, innehålla en otrolig mängd magnetism och elektricitet. Jag har sedan stängt mig inne i ett mörkt rum ensam med denna hemiska flaska och ytterst noggrant sökt upptäcka äfven den minsta glimt af elektricitet, men förgäfvos. Ej heller märkte jag någon förbättring i min hörsel. Doktorn förklarade att vi för tillfället voro omgifna af onda andar, och seancen slutade.

Men hvad i all verlden hade detta att göra med hafsvindret? Jo, hade jag aldrig besökt doktor Stephens, hade jag aldrig kommit att se odjuret.

Den unge mannen, hvilken doktorn inbillade att hans arm var botad, hade erhållit sin skada vid en jernvägsolycka som egde rum den 30 Aug. Det var vid Jolimont, strax utanför Melbourne. En axel sprang under en kupé, ett par hjul rullade undan, tåget hopade ur spåret, alltsammans i en hög, kratsch! — smatsch! menniskor, bagage och vagnar pulveriserades till atomer. Jernbanan tillhörde governementet och det hade att betala skadestånd till de dödades anhöriga och till de sårade sjelfva. Skadeersättningsfordringar uppgående till 25 à 50 pund sterling inlemnades en gros, men då någon spekulativ invalid högg till ett par tusen, visade sig det fenomen, att alla som redan inlemnats smärre fordringsanspråk kommo under fund med att deras skador voro vida allvarsammare, än de förut

anat, och stora summor äskades nu. Governementet begärde nu blott att beloppen skulle bestämmas af tolfmannajury och så skedde. Otroliga äro de summor som denna jury beviljade. Under de få veckor jag vistades i Melbourne följande summor:

Rev. mr Gaeret, 29, år (dödad), 6,000 pund sterling (vackra pengar för en baptistpredikant). Mr Moore, 43 år, (skadad arm), 6,500 pund sterling. Major Elmslie Stephen, 95 år (dödad), 500 pund sterling. Major G. D. Gearl, 58 år (sår i hufvudet), 3,200 pund sterling. Mr J. B. Snook, 33 år, (nervskakning), 3,000 pund sterling. Mr K. Jones, 27 år (skadad arm), 2,000 pund sterling. Miss Budd, pensionsläraressa, (nervskakning), 1,000 pund sterling.

Sidney M'Kenzie, den 19-årige gentlemannen med den styfva armen fordrade 2,000 pund för liden skada och afbrott i studierna. Men han hade varit nog obetänksam att lemna d:r Stephen ett intyg att denne botat hans arm, hvilket intyg doktorn publicerade, ehuru den unge mannen uppmanade honom att ej göra det, enär hans arm några få timmar efter kuren, var lika illa deran som någonsin förr. Doktorn samt ett par af de vid seancen närvarande personerna voro inkallade såsom vittnen. Jag var en bland dessa och som det fartyg jag tillhörde var klart att afsegla till Nya-Seeland, blef jag hvad vi sjömän kalla »efterseglad», eller som det rätteligen borde heta »frånseglad». Sedan vittnesmålen blifvit aflagda och saken vederbörligen dryftad mellan de tolf tillerkändes Sidney M'Kenzie 1,000 pund sterling, och jag tycker sannerligt för Gud att det är vackert så.

Nåväl — governementet måste nu sända mig till Nya-Seeland, och på så sätt kom jag som passagerare ombord å den gode ångaren Wakatipo.

Vi voro ungefär halfvägs mellan Australia-kusten och Nya-Seeland, då jag en dag, det var den 20 april, händelsevis hörde timmermannen säga, att en stor knippa sjögräs fastnat framför ångarens stäf. Dagen derpå hörde jag några barn som talade om, att de sett något släpa under vattnet framför stäfvén och någon förklarade för dem att det var sjögräs. Jag gick förut för att se på gräset och såg det äfven utan mycken möda. Det hade fastnat långt under vattenlinien och nära stäfvéns böjning och som ångaren dertill gick med en fart af 10 mil eller så omkring, upprördes vattnet framför bogen naturligtvis högst våldsamt, hvarigenom föremålet blott otydligt kunde urskiljas; jag märkte dock genast att det var något helt annat än sjögräs som en naturlek fäst at framför ångfartygets stäf.

Kapten Wheeler, härom underrättad, kom sjelf och öfvertygade sig om förhållandet. Frågan var nu huru vi skulle komma i besittning af den egendomliga prisen. Att stoppa fartygets gång hade endast tjenat till att lösgöra tingesten, ty det var tydligt att djuret, ty ett sådant var det, sedan det nu släpat ett, kanske två, dygn framför stäfvén var dödt och endast qvarhölls på sin plats genom fartygets pressning mot vattenmassan. Derför blott saktades farten och då ångaren endast gick med half maskin var vattnet framför bogen mindre upprördt, hvarför också vidundret bättre kunde observeras. Den stora flata kroppen med dess ormlika förlängning skulle ingifvit den förmodan att föremålet var en gigantisk solfisk, om ej hufvudets skapnad omutligt nedsablat den åsigten. Hufvudet, som med en temligen lång hals (6 à 7 fot) var fästadt vid kroppen, var till formen snarlikt det af en ko, då hornen utgjordes af ett par väldiga krökta antenner. Djurets, eller kanske odjurets, ombordtagande försvårades af

den omständigheten att ångaren saknade bogspröt, skägg och hvilken som helst utbyggnad öfver bogen, ty stäfven gick rätt upp från vattnet. Ett båtsankare hemtades, och fästadt vid en säker tross nedfirades det under föremålet. Derpå lades trossen till ångvinchen och hyfningen började. Men ankarets flyn voro ej nog starka att intränga i den slemmiga och slippriga massan, som antagligen höll åtskilliga tons i vigt, hvarför hela försöket endast hade det resultatet, att tingesten lösslets från stäfven. Den gled åt sidan, singlarde några hvarf omkring och försvann i djupet.

Det är att beklaga att det ej lyckades oss att upptaga vidundret, ty utan tvifvel hade det varit af stort naturhistoriskt intresse och måhända kunnat lemna ljus i en mycket omtvistad fråga, nemligen den om stora sjöormens existens. Ty åtskilliga af de australiska tidningarne sade, det lärde män icke ansett det vara omöjligt att det egendomliga djur som fastnat framför Wakatipo's stäf, var ett exemplar af en jettesjöorm i en af dess tidigaste utvecklingsstadier.

Och aldrig, så länge jag seglat på salt vatten, såg jag någonsin förr ett sådant vidunder; ej heller tror jag att ett fartyg och ett djur någonsin råkat ut för slikt ett besynnerligt äfventyr.





Yankee-lif.

Bland sjöfarande af alla världens nationer finnas väl inga som öfverträffa de amerikanska i öfvermod, hänsynslöshet och vildhet. Yankee-style och Yankee-life äro bland sjömän vanliga talesätt betecknande en gåpå-taktik eller ett röfvarlif. Och dock är det ingalunda sällsynt, utan deremot mycket vanligt att träffa amerikanska skepp, ombord på hvilka ej finnas en enda infödd amerikanare utan en massa folk af alla möjliga nationaliteter. Desse män kunna hvar för sig vara präktiga och bra karlar, men Yankee-flaggan som flyger under gaffeln ropar högt på Yankee-style och Yankee-life. Den så att säga demoraliserar både befäl och besättning. Dessa artificiella Yankees äro ofta, hvad vi sjömän kalla, »förkärda» svenskar, hvilka då de träffa sina landsmän anse långt under sin värdighet att tala sitt modersmål utan i stället misshandla det stackars engelska språket på ett så upprörande sätt att man

stundom känner sig manad att tillkalla polis. En sådan »Yankee-by-God» har antingen en mycket fräck eller en mycket slö uppsyn samt en stor mössa med så stor skärm att den döljer halfva ansigtet. Han presenterar sig med byxorna firade på rand och det ena byxbenet är i allra flesta fall vårdslöst upphängdt på det nedhasade stöfvlskaftet. Skall det vara riktig »style» så fastsyr han på mössan för hvarje dag en knapp, den der som oftast annekterats från någon kamrat. Hur bländande en sådan kostym nu än kan vara, så är den i nittionio fall bland hundra den enda egaren har, hvilket dock ej hindrar honom att med ett ousägligt förakt se ned på sina mindre försigkomna landsmän, dem som ännu kräla på egen nations skepp och som oftast äro både snyggt och väl utrustade, ja, kanske till och med ega ett hem, något som Yankee-vagabonden anser som höjden af förnedring.

Jag har, ehuru mot min vilja, varit i tillfälle att se något af Yankee-lifvet på närmare håll. Mot min vilja, ty jag blef så godt som »shang-huid» d. v. s. tagen med våld. Med svenska skonertskeppet Juno kom jag till New-york. Att det på den tiden ej fans tillstymmelse till lag och ordning i de amerikanska sjöstäderna, det kunde märkas, ty knapt hade vi fått ankaret i botten och seglen fastgjorda förr än däcket öfversvämmades af »runners» (löpare), boningsmästares sändebud, hvilkas yrke är att förleda sjömän att rymma och sedan mot två eller tre månadshyrrors förskott sälja dem, antingen till samma fartyg från hvilket de rymt eller till något annat. Blott ett yrke står på samma låga parallell som dessa blodsugande runnares och det är — bordellvärdarnes. Näväl, de runnare som kommo ombord å Juno visade sig ganska liberala; de pratade och skämtade samt halade dertill fram ett par flaskor

rom. Som vi alla voro temligen »gröna» slog detta an på oss och då de helt vänskapsfullt frågade, om vi ej hade lust att lemna detta skräpiga fartyg och få bättre och större hyror kunde vi naturligtvis ej genom ett tvärt afslag såra dessa hedersknyfflar, hvarför ock ett par långdragna, tvekande »Åh!» och »Äh!» hördes. Detta togs nu för ett medgifvande och till min, och troligen äfven till de andres förbluffelse, sågo vi våra kistor och sängkläder med stor fermitet langas ut genom skansdörren, öfver relingen och ned i några båtar som lågo vid fockröset. Protest hjälpte icke — ville vi ej mista allt vårt pick och pack så måste vi sjelfva hoppa ned i båtarne och följa. Det gjorde vi också hvarenda man — allt midt på dagen och under befälets ögon som förstodo att det ej hjälpte att mucka, ty i händelse af tvist visste de nogsamant att det skulle vankas amerikanska blydroppar. Och att sedermera vända sig till polisen var ej heller värdt, ty polisen vågade intet företaga mot dessa oförvägna sällar, och om de verkliga företogo något, så ve den skeppare som dristat ådraga en runnare eller boningsmästare något obehag — han var derefter aldrig säker till sitt lif hvarken i land eller ombord på sitt eget fartyg.

Då vi kommo i land fördes vi och våra saker, eller rättare våra saker och vi, till ett boningshus som i likhet med andra af samma slag bar den gisslande men tänkvärda benämningen Sailors-home (Sjömanshem). Det fäste min uppmärksamhet att i detta utmärkta hem det endast var värdinnan som såg välfödd ut. Mary, den stackars pigan, var en tjänsteande, mager och tunn, och logerarne sågo alla förfärligt hungriga ut. Då den välgödda värdinnan vid middagsbordet utportionerat en skarp ranson af någon sorts soppa, i jmförelse med hvilken vår svenska »sluring» var en

verklig lifselixir, befalde hon fram smöret. Tjensteanden bragte henne det, och nu började en egendomlig akt, hvars praktiska fördelar och förvånande resultat slogo mig med häpnad. Smöret utbreddes på små mjuka brödskefvor men utströks och afskrapades så eftertryckligt att för hvarje gång knifven afströks mot smöraskens kant ökades dess innehåll och då värdinnan påbredt alla smörgåsarne och befalt Mary borttaga smöret visade sig det fenomenet att smörasken var betydligt fullare än då han frambars. Smörgåsarne, måltidens glanspunkt, kringvändes till gästerna hvilka med förvånande snabbhet läto dem försvinna. Vårdinnans vråkblick ilade kring bordet: »Mary, tag hit smöret.» Smöret kom åter fram. »Behagar någon mera smör?» och värdinnan lät smörasken beskrifva en halfeirkel framför sig. Tjugo par giriga ögon följde smöraskens lopp, men innan någon hunnit yttra ett ord tillfogades skyndsamt: »Ingen? — Mary, tag bort smöret», och åter satte tjensteanden den underbara smörasken in i skåpet der den förblef till följande dag då samma scen repeterades. Hvad soppan angår så sades det man och man emellan, att den tillkom derigenom att skuggan af två marker kött tilläts falla på fyra pytsar kokande vatten. Men folket pratar också så mycket, och jag vill ej gå i borgen för uppgiftens sannfärdighet ehuru jag ej anser den osannolik.

En dag sade boningsmästaren till mig: — John, jag har ett godt skepp till dig. Befålet gentlemen från topp till tå. Godt lefverne; »dough» fyra gånger i veckan. — Det var ju ypperligt. Jag mönstrade, och den hederspaschan till boningsmästare var nog ädelmodig att nöja sig med två månadspenningar förskott ehuru detta, uppgående till åtta pund, enligt hans egen

utsago nätt och jemt betäckte omkostnaderna för mitt ilandtagande och för två dagars vistelse i hans sailors-home. Ja, han skaffade mig dessutom en »hookpot», en nödvändighetsartikel bestående uti ett bleckmått, på ena sidan försedt med en krok, hvarigenom det kan upphängas på kojkanterna för att, fylldt med té, alltid vara till hands att slungas i ansigtet på någon antagonist. Jag fördes ombord — men o ve! — hvilket skepp! Jag såg på långt håll den stora svarta örnen i bogen och igenkände »Black-Eagle», vida beryktadt såsom det värsta bland amerikanska skepp. Det var ingen treflig upptäckt — men hvad var att göra? Vi voro sex eller sju slafvar som runnaren den gången skulle leverera, men då vi kommo till skeppets sida befans en hafva försvunnit. Han hade, obemärkt af runnaren, lyckats krypa öfver båtrelingen och simmande undgå att blifva förd till Black-Eagle. Skepparen som ville hafva valuta för den erlagda avancen qvarhöll till allas vår innerligaste förnöjelse sjelfva runnaren och jagade honom för öfver med en spark då han vågade göra invändningar. Emellertid blef det motvind och afseglingen fördröjdes något. Genast hade runnaren en rymningsplan färdig. Med tillhjälp af en tysk praktiserade han en mörk qväll en stege ned i vattnet. Till yttermera visso fastbundo de vid stegen tvänne fenderter (runda segelduksäckar fyllda med kork och öfverklädda med hampa, hvilka nyttjas att vid förhalningar eller andra tillfällen skydda skeppssidan för skamfilningar). Plötsligt fingo vi höra nödrop, hastiga steg, svordomar och oväsen ute på däck. Rymmarne lågo i vattnet och höllo på att sjunka — de satans fenderterna voro ju icke fyllda med kork utan med sand. Hvem hade väl kunnat ana slikt. Styrmannen svor och dundrade. Omsider halades syndarne upp ur vattnet mera döda än lefvande.

Men den som satte lif i dem det var styrmannen. Han frotterade dem med styrbords fockbrass och gaf dem massage med sina stöfvelklackar så att det haglade. Derefter blefvo de satta i arrest; de fingo qvarsitta tills vi kommo till sjös. På öfverresan till Skotland, der vi lossade vår petroleumlaster, behandlades vi något så när menskligt och jag började fatta bättre tankar om Black-Eagle. Emellertid var detta lugn det försåtliga lugn som förelöper stormen och iaktogs afsigtligt för att vi ej måtte rymma i Europa innan vi gjort rätt för de bekomna två månadsbyrorna. Kosthållet var dock jemmerligt, men att klaga hjälpte icke. Då fartyget inlöpte i Leiths' skeppsdocka med de stolta »star and stripes» flygande under gaffeln kunde kaptenen omöjliggen begripa hvad som vållade människohoparnes munterhet och skrattsalfvorna från andra skeppsbesättningar. Först följande dags morgon då han gick i land märkte han orsaken. Den fruktade, beryktade örnen i fartygets gallion bar ett väldigt halsband af på en lina uppträdda benknötar dem vi i våra knappa ransoner erhållit. Detta var ju en himmelskriande skam. Också utlovades fem pund belöning till den som upptäckte hvilken eller hvilka af besättningen som dithängt halsbandet. Men man aktade sig — den som erhållit de fem punden hade väl aldrig kommit att draga nytta hvarken af dessa eller af andra pund. I Shields der vi lastade kol för Callao, lyckades fem man att rymma, men den olycklige runnaren misslyckades äfven här i sitt försök. Han hade redan hunnit ett godt stycke väg från fartyget, då han blef knipen af några poliser hvilkas vana ögon upptäckte hans ovanligt digra beklädnad, ty i sin snikenhet hade han påtagit flera omgångar kläder dem han annekterat från oss andra. Derför, då kaptenen följande morgon hos polisen an-

mälde rymningen sändes runnaren omedelbart ombord. De goda dagarne togo nu en hastig ände för oss alla. Från tidigt till sent finga vi arbeta såsom slafvar och då qvällen kom drefvos vi in i skansen, som boskap i sina bås. Att utkomma var omöjligt ty dörrarne lästes säkert och stängdes än ytterligare med tvärslåar och grofva bommar. Den ende som ej inlästes omedelbart efter arbetets afslutande var runnaren. Regelbundet hvarje qväll sändes han upp till väders der han under en eller ett par timmars tid måste blankskrapa kaltopparne med en segelnål, en sådan der trekantig, två tum lång liten tingest. Som det var i januari månad regnade, blåste och snöade det ofta, men det hjälpte ej — upp till väders måste han i mörker och oväder fast han var nästan stelfrusen hvar gång han kom ned.

Under resan till Callao fördes ett yankeelif som var mönstergilt. Hvad den skälmen boningsmästaren mente då han utlofvade »dough fyra gånger i veckan», kom jag snart under fund med, ty här i Black-Eagle var dough (eljest benämningen på en mjölrätt) liktydigt med ett godt »kok stryk». Hvarje sådant var af superlativ beskaffenhet. Örfilar, tramp och dylika barnsligheter kommo aldrig i fråga. En susande handspak, konfernagel, jernbult eller dylikt sträckte offret medvettslöst till däck, hvarefter den af befälet som agerade rackardräng, hoppade upp på kroppen, trampade på hufvudet och stampade på bröstet. En af besättningen blef genom sådan misshandel sten döf, en annan blef enögd och litet hvar hade bräckta näsben och knäckta reffben. Blott en af besättningen — en groflemmad svensk vid namn Antonson — kunde sätta sig i respekt hos befälet. Det var en natt då vi för en styf bris länsade undan med läsegel. För att i någon mån vedergälla ondt med ondt tog en af besättningen en

handspak satte den mellan relingen och den konfernagel, på hvilken bofven-läsegels-halsen var fäst, bräckte och — kratsch, sprängdes nageln af. Läsegelsspiran, som nu förlorat all stöttning, sprang af som en svafvelsticka och läseglen föllo ned i vattnet och släpade utefter sidan. Styrmannen rusade för öfver. Den förste han mötte var Antonson, hvilken också mottog en knäpp af en byslunga, som skulle störtat hvarje annan till däck. Men med stadig hand grep Antonson styrmannen för bröstet, lyfte honom upp som en vante och satte honom sedan med en sådan fart mot en båt, som låg på storluckan, att styrmannen flög tvärs igenom den och blef liggande på luckan under båten. Efter den betan vågade ingen af befälet förgripa sig på Antonson. En Sunderlandsbo, som vi kallade Bob, ville försöka samma manöver och tillkämpa sig samma privilegier, men han hade den oförsigtigheten att först begagna knif och sedan låta besegra sig. Följden blef att han, slagen i jern, inspärrades fem månader i mörk hytt. Der fick han qvarsitta på svältkur, under hvilken tid hytten endast några få gånger rengjordes, hvarför han vältrade sig i den vämjeligaste orenlighet. Någon gång fick han ute på däck hemta frisk luft. En tross instacks då mellan hans hoplänkade armar och spändes tvärs öfver däck. Sålunda fjettrad fick han vandra fram och åter en stund, hvarefter han inspärrades. Under de fyra sista veckorna hörde ingen honom tala ett ord, och min tro är, att han, långt innan han landsattes i Callao, hade blifvit sinnesrubbad. En annan man skulle för någon förseelse straffas. Hans tummar fastsurrades vid veflingarne i storriggen, just lagom högt för att de yttersta tåspetsarne skulle nå däck. Så fick han, »sig sjelf till straff och oss andra till varnagel», hänga en timme och åtta minuter. Dussintals sådana

nedrigheter skulle jag kunna berätta, ty de voro minst lika många som resans dagar, och dessa voro ett hundra och tre; men man skulle näppeligen tro mig, ehuru de, som personligen känna mig, beskylla mig att vara pedantisk i min sanningsenlighet. Blott ännu ett nummer af Black-Eagle's officerares meritlista vill jag anmärka. Genom förföljelser och misshandel af tusende slag, var den olycklige runnaren blifven så usel och svag att han ej förmodade lemna sin koj. Då tramp ej förmodade krya upp honom, släpades han ut på däck. Dertill behöfdes ej ens våld, så maktlös och svag var han. Dit han släpades, der låg han. Vid stormasten, der han blef liggande, nedslogos i däckets små kopparspikar till hälften. Dessa tvingades han nu, med hugg och slag, upprepade gånger utdraga med tänderna. Vi vågade göra föreställningar mot denna omensklighet — man uppläste strafflagen om myteri och befalde oss uppsätta block på fockrånockerna. Andra dagen fortsattes grymheterna. Antonson bar då den sjuke åter in i skansen och svor att han skulle se dens hjerna som åter vågade misshandla honom. Tredje dagen då Antonson hade rortörn, släpades runnaren åter ut. Han hade suttit eller legat på däckets ungefär en halftimme, då jag från förmarsen såg kaptenen gå fram till honom. Endast sju spikar — jemt halfva antalet — voro utdragna. Han var lat — hvarför låg han så der hopkrupen? En spark! — men runnaren rörde sig icke, rörde sig aldrig mer, han var död. Och med mindre ceremonier än som skulle kommit skeppshunden till del, om den dött, kastades den arme runnarens kropp öfver bord.

Sedan vi i Callao lossat kollasten fortsatte Black-Eagle till Chincha-öarne, för att intaga guanolast. Under de tio månader som lastningen fortgick, fördes ett sant rövvarlif. Som vanligt vid Guanoöarne, hölls både

akter- och förut täta supkalas, under och efter hvilka namnlösa uppträden och våldsamerheter egde rum. Det var morgonen efter en sådan orgie som styrmannen, med handtverkare i jernkontoret och i det miserablade humör, med klockan i hand räknade minuterna, som åtgingo till prämens lossning. En båt lade till vid sidan och styrmannen på ett svenskt skepp kom upp för fallrepstrappan. Han adresserade sig till yankee-styrmannen, nämnde att två man rymt under natten och förfrågade höfligt, om de varit synliga ombord på Black-Eagle, der, det var honom bekant, de hade vänner och landsmän. — Några visiter äro ej tillåtna på detta skepp. Packa dig genast från fartyget, du tyske son af en hynda, — blef det humana svaret, — eller, vid Joe och Bob, jag vill slå din hjerna ut, du satans bastard! — Nå det var ju för svensken intet annat att göra än att klarera ut från yankeen och han gjorde så äfven. Några dagar derefter hade vi lasten i det närmaste inne och jag ansåg det vara tid att »smörja skorna» (rymma), så vida jag icke ville ombord å Black-Eagle företaga öfverresan — men det var något som jag för allt i världen ej hade lust till. En mörk natt firade jag derför ned en af förluckorna i vattnet; praktiserade sedan ned på den min klädsäck och mina sjöstöflar, vid hvilka jag fastbundit en smäcker lina. Derpå äntrade jag sjelf ned, kastade loss och sam på vinst och förlust bort från amerikanaren med allt mitt bohag framför mig. Strömmen förde mig till bogen af en tysk bark. Jag tog tampen af den smäckra linan mellan tänderna och äntrade upp efter ankarkettingen och bogstagen. Kommen på backen på däck stötte jag på en liten pojke som höll vakt. Då han så der plötsligt fick se mig, gaf han sig till att skrika: — Mein Gott, mein Gott — och länsade med full fart akter öf-

ver. Styrmannen kom ut, styrde tätt upp till mig och röt: — »Wer da?» — »John Grogg», — sade jag och berättade honom så hela historien och att jag var under flyttning. — Nä, göm dig bäst du kan, — sade styrmannen och gick åter in. Jag halade upp min klädsäck som naturligen var drypande våt, men stöflarne mistade jag — linan sprang. Derpå kröp jag upp under storbåten, der jag hela natten var så sysselsatt med att frysa, att jag ej fick en blund i mina ögon. På morgonen höll jag just på att kurtisera kocken, för att viggja mig litet kaffe, då jag fick höra yankeestyrmannens välkända röst ute på däck. Han sökte mig, men passerade kabyssen utan att se mig. Uppe på backen undersökte han noggrannt daggen och fann att någon under natten äntrat upp för bogen. Jag önskade mig tusen mil (tyska, af hvilka en innehåller 4 engelska) borta, ty min ställning var verkligen osäker. För att åtminstone lägga något afstånd mellan mig och yankeen kilade jag ut ur kabyssen och sprang med ens i sjön. Yankeen hade dock sett mig skymta och försvinna, hvarför han skyndade ned i sin båt och började jagt efter mig. Jag sam af alla krafter och nådde verkligen ett svenskt skepp. Knapt hade jag inkommit på däck och i några valda ordalag skildrat min belägenhet, då yankeebåten lade till vid sidan, och dess styrman myndigt steg upp för fallrepstrappan. Men den svenske styrmannen — som till min lycka just var densamme, som så skymfligt blifvit jagad från Black-Eagle — var honom till mötes vid relingen, på hvilken han lade en svensk flagg och, i det han höjde en gammal ryttarpistol af gröfsta kaliber, sade han: — Stiger du öfver den flaggan, då är du dödens. — Yankeen försökte underhandla — men fåfängt. Skummande af raseri måste han ro bort med oförrättadt ärende. Jag

deremot blef sedan jag bekommit mina påtysken kvarlemnade saker, förd ombord på ett annat svenskt skepp, hvilket behöfde folk och som afseglade dagen derefter.

En natt — vi voro i närheten af Cap Horn och länsade öster öfver för en styf vestlig vind — sågo vi förut ett flammande sken. Ibland försvann det, men framstack åter klarare än förut. Fartyg, stadda i högsta nöd, visa sådana bloss, derför minskade vi segel, då vi närmade oss skenet, för att ej hastigt passera det. Konturerna af segelarean framstodo så småningom ur mörkret och snart kunde vi urskilja de tre topparne af ett fullriggadt skepp, som länsade för märssegel. Vi passerade det helt nära och det prejade oss an: »Ship ohoj!» — »Hallo!» — »Vill du taga oss upp? Black-Eagle of Boston. Sjunkande tillstånd.» — »Brassa back och sätt ut dina båtar», — blef vår skeppares svar, hvarefter vårt fartyg lades back. Amerikanaren syntes göra samma manöver. Något mer än en halftimma förgick innan vi sågo en båt arbeta sig fram mot vårt fartyg genom den svåra sjön. Den nådde oss, lade till vid lä låring och upp kommo andre styrmannen med åtta man, hvilka jag alla så väl kände. Båten förtöjdes akterut för att vid första dagbräckningen sändas att afhemta den återstående delen af besättningen — och båda skeppen lades tills vidare bi i sigte af hvarandras lanternor. Efter ett par timmar funno vi, att vi förlorat båten. Den man, som fastgjort trossen, hade, i brådskan att komma upp, endast tagit törn om en toft och nu befans det att blott denna toft släpade der akter ut. När ytterligare en timme gått försvunno det främmande skepets lanternor ur sigte och då morgonen inbröt syntes intet skepp, hvarken när eller fjerran, hvarför vi antogo att det under natten sjunkit med man och allt. Vid vår ankomst till Europa fingo vi dock höra att så

icke var förhållandet. Då skeppet låg bidevind, arbetande mot sjöarne, ökades vattnet så hastigt att amerikanaren fruktade sjunka före dagens inbrott, och såg sin enda räddning i att åter hålla undan vinden, med det svaga hopp att träffa ännu ett skepp, ehuru vårt var det första de sigtat på sexton dagar. Tre dagar kunde de hålla fartyget flytande och blefvo då upptagne af en fransman, så i elfte timmen att de sågo Black-Eagle sjunka medan de ännu voro i båtarne.





Kapten Polykarpus Brrr.

Han hette naturligtvis icke Brrr, men jag vill ej nämna hans verkliga namn för hans ännu lefvande anhörigas skull. Polykarpus var dock hans verkliga dopnamn. Det gör mig ondt att säga det, men det är sant. Mätte himlen förlåta de föräldrar som gäfvö honom det namnet! Mätte himlen förlåta de faddrar som gingo in derpå! Mätte himlen förlåta k. vetenskapsakademien som ej utesluter det namnet ur almanackan, ändock den har »uteslutande» privilegium! Ty hur var det väl möjligt att han med ett sådant namn skulle blifva annat än bitter och hatfull, en börda för sig sjelf och andra? Också omtalades och omtalas han ännu bland sjömän som en »tusan-djefvul» af prima qvalitet. Då jag lärde känna honom, var han närmare sjuttio år; men hans långa magra person hade en onaturlig rörlighet och liflighet. Han hade ett förfärligt humör, och då han blef vred, var han förskräcklig att åse.

Då besatt han en egendomlig förmåga att skjuta fram undre käken en half tum och sedan höja den så att halfva näsan doldes bakom det tofviga, tagellika

skägget. Samtidigt drogs hufvudsvålen ned mot de buskiga ögonbrynen, under hvilka han på ett olycksbådande sätt rullade ögon. När han så utstötte ett oartikuleradt grymtande »sy, sy!» eller ett långdraget hvinande »ih-ih-i-ih!» så kunde man tro att hin onde kommit lös ur Nürnbergsbibeln.

Många herrans år förde han fartyg på alla verdens farvatten, men hade alltid för sed att förhyra oerfaret sjöfolk, pojkar, bonddrängar o. d. Dessa kunde han nemligen dressera af hjertans grund, och hans vrede fick dervid nödig näring. En gång blef han med sitt fartyg vinterliggare i Göteborg. Han gjorde sig då så känd för sitt nattsvarta ursinne att några goda sjömän, — riktiga vildgastar — beslöto taga bugt på gubben. Derrför, då våren kom och kapten Brrr skulle förhyra besättning, instälde sig dessa, iförda så landtliga dragter som möjligt. Deras enfaldiga, oförargliga uppsyn gillades, och de mönstrades hela dussinet. Andra dagen de voro till sjös fingo de i Nordsjön en sjudundrande blåsare. Kapten Brrr kommenderade: »Refva!» — intog en fast position på hyttaket och njöt i andanom af den dressyr som nu skulle börjas med »krabborna». Men huru bestört blef han ej då han måste tillstå att han aldrig i sitt lif sett ett märsssegel refvas så hastigt och så väl! Han kommenderade genast: »Upp med rodet!» — satte kurs på Göteborg, seglade tillbaka och sände hela besättningen i land. Nytt folk mönstrades — de voro så godt som pojkar allesammans, och jag var en af dem. Då jag begärde att, som bruket är, utbekomma en månadspenning i förskott, frågade skepparen hvad i all verlden jag skulle hafva pengar till.

— Åh, till en storröja.

— Behöfs inte, min gosse. Jag har en präktig och varm tröja ombord, som du skall få låna.

Den tröjan var pumpen. Och varm var den, ty så ofta vi ej kunde företaga annat arbete, måste vi pumpa, nätter så väl som dagar. Vi visste ej förr än långt senare att Polykarpus der nere i kajutan hade ett hål i fartygssidan, ur hvilket han tog tappen och lät vatten inströmma, då han ansåg att vi behöfde motion.

Hela dagarne vandrade han med stormsteg uppe på hyttaket, i ena handen bärande en dubbelkikare, i den andra en ropare. Och så van var han vid dessa två följeslagare att han aldrig kunde tilltala någon, vore han också blott ett steg aflägsen, utan genom roparen, samtidigt som han betraktade den tilltalade genom kikaren. Uppe på hyttaket hade han äfven fyra andra tingestar som voro honom outhärliga. Jag minnar de fyra kanonerna. Då han blef vred, brukade han springa till någon af dessa, rikta honom förut och skrika: »Sh-i-i, karnoblar!» Likväl sköt han aldrig på någon af oss.

Vi lågo på Cardiffs redd, väntande på ångbåt som skulle draga oss in i dockan. Ångaren kom, men dess skeppare sade att han först, medan det var högsta vatten, skulle bogsera in ett större fartyg och sedan taga vårt.

- Du skall så visst i h—e heller!
- Jo, jo, men.
- Framåt och tag kabeln, din karnobel!
- Ja, sedan.
- Sy, sy, sy!

Näsan försvann bakom skägget, ögonen rullade i sina hål, och armarne beskrefvo oerhörda kurvor i luften. I ett nu var en kanon riktad, skottet brann af, och ångaren, som låg tätt intill fartygssidan, insveptes i tjock rök. Då denna skingrat sig, sågo vi att skepparen tumlat omkull, troende sig ihjälskjuten. Det

var dock endast oskadlig förladdning som träffat honom, hvarför han snart repade sig och genast kommenderade:

— Kasta loss! Framåt! Full fart!

Han lemnade hatten efter sig, flytande på vattnet. Polykarpus rasade och sände ytterligare ett par skott efter den flyende. Då vi dagen derpå inlöpte i dockan, voro kajerna fulla af nyfikna som skulle betrakta »den galne svensken».

Vi voro på väg till Rio Grand. Polykarpus var icke säker på sin longitud och ville därför jemföra den med någon annans. Ett skepp kom i sigte. Det syntes vara en amerikan. Vår svenska flagg äntrade upp under gaffeln; men med vanlig oförskämd yankeedryghet hissade yankeen icke sin. Den gången hade han likväl gjort upp räkningen utan värden. Ty knapt hade kapten Brrr märkt den ringaktning som visades honom och hans flagg förr än han lät styra tätt upp under amerikanens akter. Just som vi passerade honom, fyrades ett skott af och — ratsch! — flög ett vedträ tvärs igenom yankeens mesan. Då skottet small, syntes den amerikanske skepparen komma upprusande från kajutan. Vi kunde väl se att det var skepparen, ty vi voro helt nära. Med obeskriflig snabbhet grepo Polykarpus' polyparmar den svarta katten som solade sig på hyttaket och stoppade in honom i en kanon. Skottet brann af, och katten i form af trasor och slamsor öfverhöljde den häpne amerikanen med en vämjelig massa. Förnöjd gnuggade Polykarpus händerna och mmlade: »Kar-nö-bell!»

Någon tid senare funno vi en vacker natt fyra fot vatten i fartyget. Vi pumpade och pejlade — fem fot — pumpade och pejlade, men alltjemt steg vattnet. Fartyget var tydligen läck, och som lasten bestod af tungt gods, var vår ställning ej den behagligaste. Vi

voro ej långt från Kap-Verds-öarna, hvarför vi alla ansågo det vara bäst att lemna fartyget och med storbåten nå land medan vädret ännu var vackert. Men när kapten Brrr kom upp på däck, var han af en helt annan mening.

— Pumpa, karnoblar, pumpa!

Nej, karnoblarne ville icke pumpa; de ville lemna den ruttna träskon. Kapten Brrr gjorde sina kanoner och pistoler i ordning, men förgäfves. Besättningen satte sjelf ut storbåten och nedstufvade i den både vatten och proviant. Slutligen tycktes skepparen taga sitt parti. Han blef mild och foglig.

— Nå väl, mina gossar, efter som ni ändtligen vill så — låt gå! Men innan vi lemna den gamla arken, ska' ni väl hafva en snaps. Sätt fast fånglinan och kom ned i kajutan, mina gossar!

Det kunde låta höra sig. Bussarne skrotades, och alle man gingo ned i kajutan för att få färdknäppen. Kapten Brrr hade dock mycket att syssla med innan den blef i ordning; men ändtligen kom snapsen. Då vi åter kommo upp på däck och sågo efter båten — o, ve, den satans Polykarpus hade kapat fånglinan! Som en liten svart punkt, som en liten fluga syntes båten långt bort vid horisonten. Vi stodo förstummade och häpna, men väcktes snart till lif af Polykarpus' gäckande stämma:

— Pumpa eller sjunk, edra karnoblar!

Nå väl, vi måste ju pumpa och se — fartyget blef läns och läckte alls icke ovanligt mycket. Saken var att Polykarpus somnat från tappen, som han om qväl-len tagit ur hålet. Det tordes han likväl icke omtala, utan lät hellre storbåten gå all verdens väg.

Det var en afton i skymningen som vi sutto der förut och adderade tillsammans skepparens alla kitslig-

heter och försyndelser. Det blef en väldig lista, och för att afbetala litet kommo vi öfverens att spela honom ett puts. Saken gälde blott att finna något som riktigt kunde förtreta honom. Medan vi så rådslogo, kom grisen — en riktigt vacker gris — grymtande och rotande bort till oss. Ett ljushufvud fick en idé, som också genast realiserades. En af relingsportarne öppnades och grisen jagades ut hufvudstupa ned i sjön. Skepparen på hyttaket hörde plasket och strax derpå förifrån det hemska ropet: »Man öfver bord!»

— Gud fröjde hans själ! — svarade salvelsefullt skepparen, som såg något mörkt hvirfla förbi i skummet.

— Ack det var bara grisen, — hördes snart en röst förifrån.

— Kors i herrans namn, var det grisen! Ned med rodret! Loff, loff! Brass a back! — ropade skepparen, nu utom sig.

Men det tjenade till intet: grisen drack brorskål med abborrarna eller rättare med hajarne.

Komna till Rio Grand blefvo vi vittnen till en föreställning i äkta burlesk-komisk genre. Efter veckans hårda och mödosamma arbete unnades oss icke ro ens på söndagen. Då skulle däcket skrubbas och spolat, seglen torkas, messingen fejas och mera sådant. Till sist finga vi börja blankskura några svåra, rostiga ringbultar af jern, hvilka sutto nedslagna i däcket och användes vid vattenlagets surring. Besättningen på en dansk brigg, hvilken låg helt nära oss, hade med stigande intresse åsett våra operationer; men då vi begynte feja jernbultarne, då började danskarne ropa och hurra för kapten Brrr. Detta var naturligtvis som att tända eld på krut. Vi blefvo befalda att bära en hel mängd gammalt jernskräp upp på hyttaket, der det instoppades i de alltid laddade kanonerna, och nu börja-

des mot dansken en skarp kanonad. Besättningen syntes försvinna från däck, medan skepparen kom ut, ropande och görande tecken åt kapten Brrr att upphöra. Men denne blott laddade och sköt. Än låg han raklång på hyttaket och riktade kanonen, än hoppade han högt i luften under vilda grimaser och gester. Skott efter skott brann af. Den danske skepparen löpte villrådig fram och åter, än vinkande, än hotande — allt under det flisor och spillror af hans eget fartyg yrde omkring honom. Till sist syntes han med några man gå ned i båten och närma sig vårt fartyg. En väl riktad salfva kom honom dock att ändra kurs. Han styrde bort till en engelsk örlogsman. En kvarts timme förföt. Då sågo vi en örlogsbåt med åtta par åror komma mot oss. När den var nära vårt fartyg, befalde kapten Brrr att fallrepstrappan skulle hissas upp för att hindra örlogsmännen att komma om bord. Det skedde, och örlogsbåten rodde bort, men återkom efter en stund. En officer befalde att trappan skulle firas.

— Ingen visit är här tillåten, — blef svaret.

Då roddes båten till bogen, och två båtsmän med huggare mellan tänderna äntrade upp efter water-stagen och kommo ombord. De gingo midskepps och firade ned trappan, hvarpå några officerare och något manskap inkommo på däck. Slutet på ransakningen blef att, då örlogsbåten aflägsnade sig, medförde den till land vår skeppare — något hvaråt vi högeligen gladde oss. I ransakningsfängelset mottog kapten Brrr besök af svensk-norske konsuln, som var hans synnerlige vän.

— Ja, min vän, — sade denne, — jag vet blott ett medel för dig att komma ur denna knipa, och det är att du ställer dig fullkomligt galen.

Vi manskap, tillkallades och fingo edeligen styrka det kapten Brrr ofta led af utbildad galenskap, ett

vittnesmål som vi med högsta nöje afgåfvo. Och så hände sig att kapten Polykarpus Brrr tre dygn satt inspärrad i en jernbur, der han visade de otvetydigaste tecken till bottenlöst vansinne. Vi trodde eller rättare vi hoppades att han aldrig skulle komma lös, men icke förty förklarades han — genom konsulns bemedling — frisk och sund redan ett par veckor innan vi voro färdiga att afsegla.

Vårt hopp var grymt gäckadt. Vi sågo i andanion framför oss hela den dystra raden af hemresans bittra dagar. Men att rymma hade sina svårigheter, ty vi voro så noga bevakade. Och bådo vi någon afton att få låna båten för att ro i land, blef alltid svaret:

— Tag sliphon, edra karnoblar!

Diverse samvetsskrupler uppreste sig också mot rymning, ty vi hade ju alla »liffigen» svurit vid »Gud och hans heliga evangelium, vid heder och ära att ej bortrymma ur vår, hos svenska skeppare i svenska skepp antagna skeppstjenst». Men ödet kom mig till hjälp. Det var en dag kapten Brrr stod der akter och rengjorde sina pistoler och bössor. En blykula som han tappat rullade fram till mina fötter. Jag tog upp den och stoppade den i min ficka, tänkande att den kunde passa till sänke på en fisklina. En stund derefter hade jag något arbete uppe på storbramrån. Medan jag satt deruppe grensle öfver nocken och hörde skepparen vaska skjutvapnen med några lösa skott, föll mig en frestande tanke in. Mitt bättre jag (som, inom parantes sagdt, har ganska litet att säga) gjorde några fjeskande försök att moralisera men nedsablades tvärt af det slående argumentet: »Belzebub skall med Belzebub fördrifvas». Jag högg med märbspiken ett hål i rånocken och instoppade deri kulan som jag hade i tickan. Dagar kommo och dagar gingo, och jag sökte ständigt nå-

got tillfälle att komma i land. Ändtligen blef jag beordrad i båten som skulle föra kaptenen i land. Tagande tillfället i akt, smög jag mig från båten upp till svensk-norske konsuln. Jag begärde att blifva afmönstrad, emedan kaptenen skjutit efter mig en gång jag var till väders. Kulan hade träffat bramrån, tätt intill mig, och der blifvit sittande. Konsuln som var norrman utbröt:

— Död og salte pine, jeg er kjæd vid alt vrövl som denne skipper årsager. Dette må have en ende. Gå de ombord og vær rolig.

Dagen derpå lade konsulns båt till vid fartygets sida. Kaptenen gick sin gode vän till mötes, men möttes af ett tvärt:

— Kaptejn, tag deres storbramræ ned!

— Hi, hi, hi, taga ned bramrån! — fnittrade Polykarpus.

— Jeg synes icke godt om deres latter. Gjør som jeg siger dem og tag ned den ræ.

Polykarpus stod som ett lefvande frågetecken, men bramrån togs ned i däck. Konsuln synade den och fann mycket riktigt kulan. Några få frågor huruvida kaptenen den och den dagen aflossat något skott och om jag samtidigt varit på bramrån besvarades alla af besättningen jakande. Konsuln sade då åt mig att sända mina saker ned i båten och att också sjelf följa med i land.

— Den mand er fri af dette skib, ser de, — sade han till kaptenen, — og de maa i morgen levere mig hans afbetaling.

Rak och stum, blek som ett lik, stod kaptenen der ännu då vi lade från skeppssidan. Han insåg sammanhanget — han var lurad. Den tanken gaf honom en knäck, från hvilken han aldrig mer repade sig. Ty man

påstår att efter den dagens händelser tynade han så småningom af, tills han ett par år derefter gick till sina fäder.

* * *

I sammanhang med det föregående skall jag berättas en episod ur mitt lif, som jag hittills för ingen menniska omtalat, ty det skall icke vara bra att om tala sådana saker. Men, låt gå! Hvad gör man ej för gamla minnen?

Det var några år efter kaptens Polykarpus' död som jag seglade med hans son, hvilken var en i allo genomhederlig karl. Han förde ett af Göteborgs större skepp, och resan i fråga voro vi destinerade till Kapstaden. Vi voro vid pass tre grader söder om equatorn då vi en eftermiddag fingo sigte af ett stort fullriggadt skepp. Det var temligen aflägsset och luften var disig, hvarför det endast helt otydligt kunde urskiljas. Vinden var svag, sjön lugn, endast lindrigt upprörd af en lång syd-ost-dyning, och det förvånade oss således ej så synnerligt att se en båt från den främmande seglaren närma sig oss. Ty det händer ju ganska ofta att fartyg som komma med ovanligt långa resor behöfva än det ena än det andra i proviantväg, och vid sådana tillfällen är alltid den ene sjöfararen redo att bispringa den andre. Båten närmade sig så småningom. Än höjdes han af dyningen högt öfver horisonten, än försvann han i dälderna för långa stunder. Huru väl minnes jag icke denna dags händelser! Kaptenen gick på hyttaket, inväntande de främmande. Manskabet var förut, der de voro sysselsatta med att spola. Jag stod till rors och betraktade den gamla grå

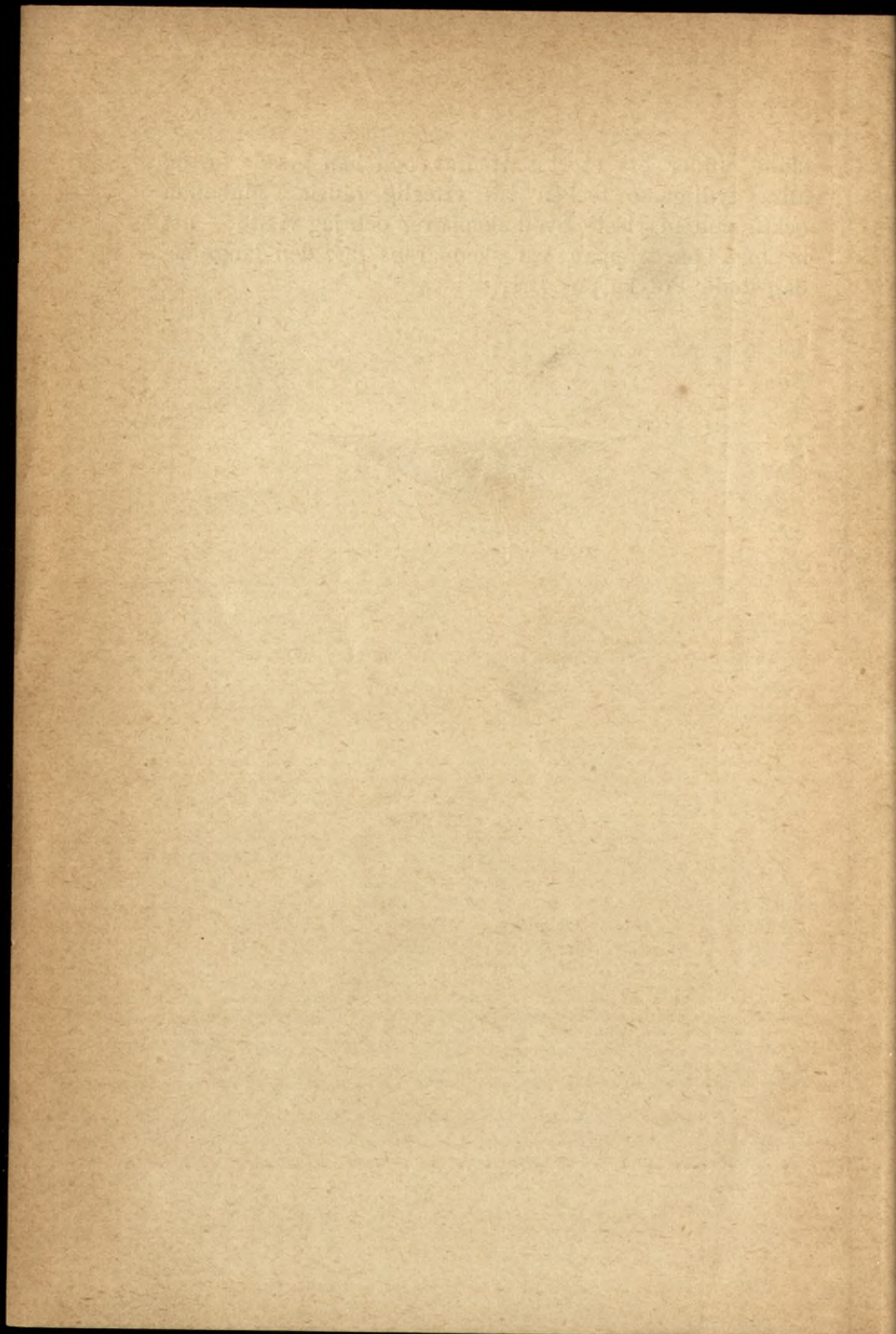
pudeln som sprang fram och åter på halfdäcket, gnälände och vädrande den främmande båten.

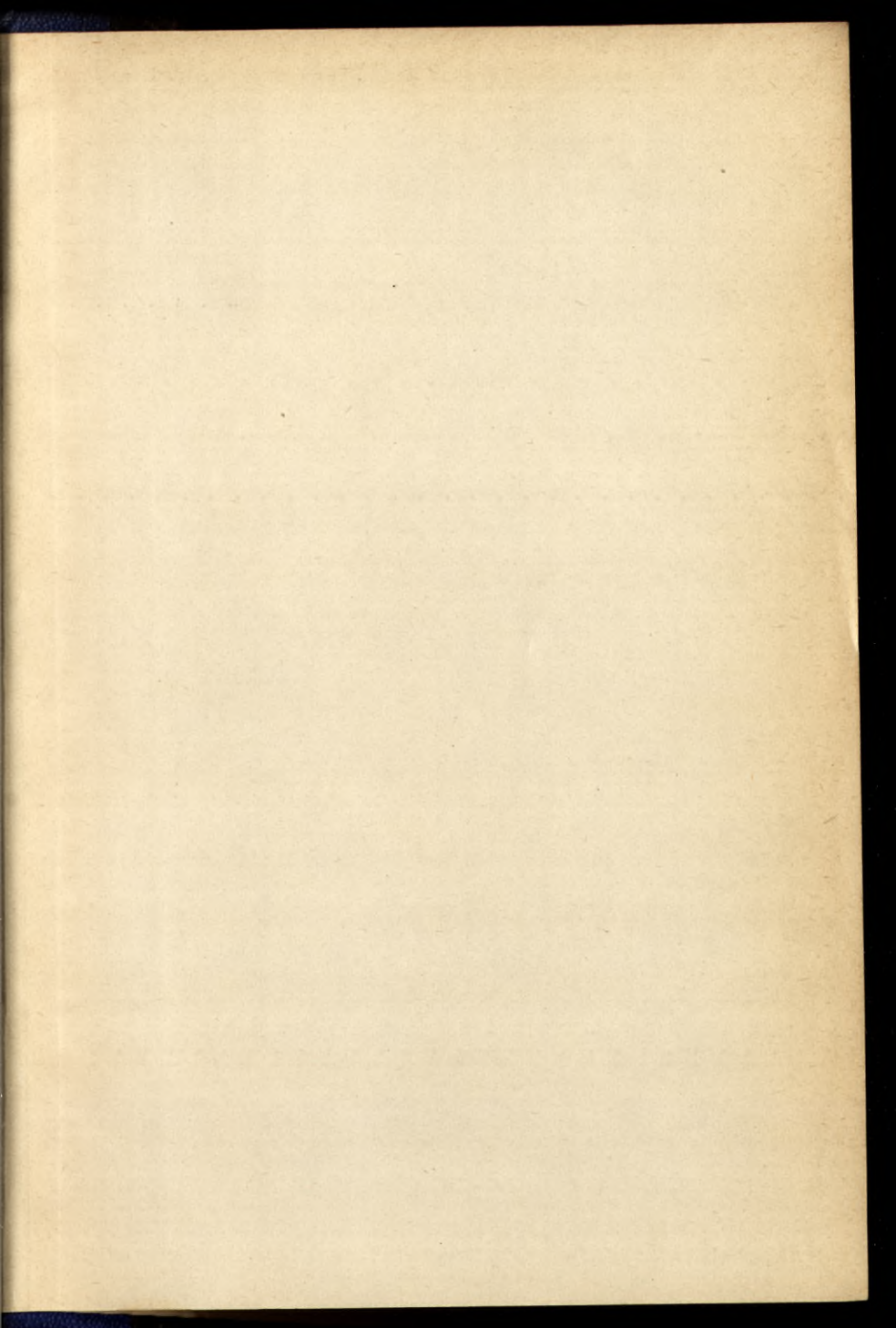
Jag hörde slamret då båten lade till vid babords fallrep och skramlet af årorna då de lades in. Besättningen der förut fortsatte med sitt arbete; de voro alla för väl dresserade att visa nyfikna ansigten öfver relingen. Kaptenen upphörde med sin vandring och blef stående ett par steg från kryssmasten med ryggen vänd mot mig. Från däcket upp till hyttaket ledde två spiraltrappor på hyttens förkant. Uppför den ena af dessa trappor kom en främmande person. Jag såg först hans hufvud öfver hyttakets kant, derefter hans axlar. Han steg mycket långsamt uppför. Det dröjde väl en half minut innan jag såg hans midja. Då stannade han orörlig. Jag betraktade ömsom den främmande, ömsom kaptenen. Denne senare höjde venstra handen upp mot sitt hufvud, under det han med den högra famlade efter masten. Han fann intet stöd — vacklade och sjönk sanslös ned. Sakta som han kom, så sakta skred mannen på trappan åter ned. Jag hörde slamret då båten lade från sidan, plasket då årorna fälades ned i vattnet, och jag såg båten så småningom aflägsna sig och försvinna.

Det är anmärkningsvärdt att, ehuru något så egenodligt händt som att en främmande person kommit ombord, med sin blotta åsyn störtat skepparen till däck och till sist aflägsnat sig utan att hafva yttrat ett enda ord, ej det ringaste nämdes ombord med afseende på denna tilldragelse. Det var såsom en hemlig och tyst öfverenskommelse mellan oss alla — ty det är icke bra att omtala sådana saker, säges det. Men blott jag och skepparen visste hvem den mannen på trappan var. Måhända fans det en tredje som visste det, ty sent på qvällen framdrogo vi den grå pudeln från hans göm-

ställe under ett stort vattenfat, och han visade då de allra tydligaste tecken till ytterlig rädsla. Måhända också pudeln visste hvad skepparen och jag visste — att mannen på trappan var skepparens far, den länge sedan döde Polykarpus Brrr.







3-

6000211382



Göteborgs universitetsbibliotek

